حرمين

رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

حِرَاسَةُ التَّوحِيدِ

ديفهي

ދިވެހި

ތައުޙީދުގެ ދިރާސަތް

ލިޔުއްވީ: ސަމާޙަތުލް-ޝައިޚު:
ޢަބްދުލް ޢަޒީޒު ބްނު ޢަބްދު الله ބްނު ބާޒު

حِرَاسَةُ التَّوحِيدِ

ތައުހީދުގެ ހިމާޔަތް

لِسَمَاحَةِ الشَّيْخِ العَلَّامَةِ
عَبْدِ العَزِيزِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ بَازٍ
رَحِمَهُ اللهُ

ލިޔުއްވީ: ސަމާހަތުލް-ޝައިޚު:
އަބްދުލް އަޒީޒު ބްނު އަބްދު الله ބްނު ބާޒު

بِسْمِ اللهِ الرَّحمَنِ الرَّحِيمِ

ފުރަތަމަ ރިސާލާ

ޞައްޙަ ޢަޤީދާއި އެއާ ޚިލާފުވާ ކަންކަން

ޙަމްދުހުރީ އެއްކައުވަންތަ ﷲ އަށެވެ. ޞަލަވާތާއި ސަލާމް ހުރީ އެކަލޭގެފާނަށްފަހު ނަބިއްޔަކު ނުވާ ކަލޭގެފާނަށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނާއި އަޞްޙާބުބޭކަލުންނަށެވެ.

އެއަށްފަހު ތަންނަށެވެ: ފަހެ ޞައްޙަ ޢަޤީދާއަކީ އިސްލާމްދީނުގެ އަޞްލުކަމުގަޔާއި އަދި މިއްލަތުގެ އަސާސްކަމުގައި ވީހިނދު؛ މި މައުޟޫޢާމެދު ވާހަކަދައްކާ، އަދި މިކަން ބަޔާންކޮށް ސާބިތުކޮށްދިނުމުގައި [illegible] ތައުލީމު [illegible] ކަމުގައި [illegible].

އަދި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކުން އެނގިގެންވާގޮތުގައި: ޢަމަލުތަކާއި ބަސްތައް ޤަބޫލުކުރައްވާނީ ޞައްޙަ ޢަޤީދާއަކުން އައިސްފައިވާނަމައެވެ. އެހެންނަމަ، ޢަޤީދާ ޞައްޙައެއް ނުވާނަމަ؛ އެއިން ފެށިގެން އަންނަ ޢަމަލުތަކާއި ބަސްތައް ބާޠިލުވެގެންދެއެވެ. އެހެނީ ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلۡإِيمَٰنِ فَقَدۡ حَبِطَ عَمَلُهُۥ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ﴾

(...އަދި އީމާންކަމާމެދު ކާފިރުވާމީހާ، ހަމަކަށަވަރުން، އޭނާގެ ޢަމަލު ބާޠިލުވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާވީ އާޚިރަތުގައި ގެއްލުންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.) [އަލްމާއިދާ: 5].

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَلَقَدۡ أُوحِيَ إِلَيۡكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكَ لَئِنۡ أَشۡرَكۡتَ لَيَحۡبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ۝٦٥﴾

(ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށާއި، ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ ރަސޫލުންނަށް ވަޙީ ކުރެއްވުނެވެ: ކަލޭގެފާނު ޝިރުކު ކުރައްވައިފިނަމަ، ކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލު ވެއްޖައީސްކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އާރުން ކަލޭގެފާނު ވާހުރީ ގެއްލުނިވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންކަން ކަށަވަރެވެ.)

[އައްޒުމަރު: 65]

މި މާނައިގައިވާ އާޔާތްތައް ގިނަވެގެންނެވެ. الله ތަޢާލާގެ ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތާއި، އެކަލާނގެ އަމާނާތްތެރި ރަސޫލާ، -އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރި ޝަރްޢުގެ ޝަރްޢަތުން އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އަންގާ ހުކުމްވާނޭ ބަޔާންވެފައި ސަލާމްފުޅުބޮ- އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތް ދަމަހައްޓާކަމުގައިވިސް؛ ބޭއްޔަ އެޖީބަ ހެޔޮބާވަތްތަކީ ހަ ކަންތައްތަކެވެ. އެއީ: الله އަށް އިބާދަތްކުރުމާއި، އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނާއި، އެކަލާނގެ ފޮތްތަކާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނާއި، އާޚިރަތް ދުވަހާއި، ޤަދަރުގަޔަށް -ހެޔޮ ހުރި ދިނުމަށާއި ނުބައި މިނިވަނުކަމާ- އީމާންވުމެވެ. މި ހަ ކަމަކީ: الله ގެ އިލްތިޒާމްވާންޖެހޭ ދީނެވެ. އެއީ ފޮނުއްވެވީ ބާވައިލެއްވުން، އަދި الله އެކަލާނގެ ރަސޫލާ عليه الصلاة والسلام އެކަލޭގެފާނުން ފޮނުއްވި ބޭއްވި އެޖީބަގެ އަސާސްތަކެވެ.

ޘާބިތުކަމާއި ބޭއްޔަ ސުންނަތުގައި، މި ހަ އަސާސްގެ މައްޗަށް

ދަލީލުތައް ގިނަގުނަށް އައިސްފައިވެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި މިސާލަކަށް އަންނަނިވި ދަލީލުތައްވެއެވެ:

ފުރަތަމައަށް: ޤުރްއާނުންވާ ދަލީލުތައް. އޭގެ ތެރޭގައި الله ޖައްލަ ވަޢަލާގެ މި ބަސްފުޅުވެއެވެ:

﴿لَّيْسَ ٱلْبِرَّ أَن تُوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ وَٱلْكِتَـٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ...﴾

(ހެޔޮކަމަކީ (ހަމައެކަނި) އިރުމަތީ ފަރާތަށް ނުވަތަ ހުޅަނގު ފަރާތަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ މޫނުތައް ކުރިމަތިލުން ނޫނެވެ. އެހެނެއްކަމަކު (ހުރިހާ) ހެޔޮކަމެއްވެސް ވާނީ، الله އަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށާއި މަލާއިކަތުންނަށާއި (ބާވައިލެއްވި) ފޮތްތަކަށާއި ނަބިއްޔުންނަށް އީމާންވި މީހާގެ ކިބައިގައެވެ...) [އަލްބަޤަރާ: 177]

އަދި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅުވެ:

﴿ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَـٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِۦ...﴾

(ރަސޫލާއަށް، އެކަލޭގެފާނުގެ ރައްބުގެ ޙަޟްރަތުން ބާވައިލެއްވި (ކޮންމެ) އެއްޗެއްކަމަށް ރަސޫލާއާއި މުއުމިނުން އީމާންވިއެވެ. އެ އެންމެންވެސް، الله އާއި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނާއި (ބާވައިލެއްވި) ފޮތްތަކާއި ފޮނުއްވި ރަސޫލުންނަށް އީމާންވެއެވެ. (އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ.) ތިމަންނަމެން، އެކަލާނގެ ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ބަޔަކާމެދު ތަފާތެއް ނުކުރަމުއެވެ...) [އަލްބަޤަރާ: 285]

އަދި އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَـٰبِ ٱلَّذِى نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَـٰبِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِن قَبْلُ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِٱللَّهِ وَمَلَـٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَـٰلًۢا بَعِيدًا ١٣٦﴾

(އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ﷲ އަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތަށާއި، އަދި، ކުރިން ބާވައިލެއްވި ފޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާށެވެ. (އީމާންވުމުގައި ދެމިތިބޭށެވެ!) އަދި، ﷲ އަށާއި، އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށާއި، އެކަލާނގެ ފޮތްތަކަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށާއި، އާޚިރަތް ދުވަހަށް ކާފަރުވާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އޭނާ ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން މަގުފުރެދިއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ.) [އައްނިސާއު: 136]

އަދި އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ فِى كِتَـٰبٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ٧٠﴾

(ހަމަކަށަވަރުން އުޑުގައި، ބިމުގައި ވާހާކަމެއް، ﷲ ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ތިބާއަށް ނޭނގެނީހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އެ ކަންތައްވަނީ، ފޮތެއްގައި ލިޔުއްވައިފައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ ކަންތައްތަކީ، ﷲ އަށް ފަސޭހަކަމެކެވެ.) [އަލްޙައްޖު: 70]

ދެވަނައަށް: ސުންނަތުންނާ ދަލީލުތައް: އޭގެ ތެރޭގައި މުސްލިމު އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙީޙުގައި ރިވާކުރައްވާފައިވާ މަޝްހޫރު ޖިބްރީލްގެ ހަދީޘެވެ.

އެއީ، ޖިބްރީލު عليه السلام، ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން އީމާންކަމާމެދު ސުވާލުކުރެއްވި ކަމަށް، އަމީރުލް މުއުމިނީން ޢުމަރުބްނުލް ޚައްޠާބު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘެވެ. ފަހެ، ޖިބްރީލްގެފާނަށް، އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«الإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَاليَوْمِ الآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ».

“އީމާންކަމަކީ الله އަށާއި، އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށާއި، އެކަލާނގެ ފޮތްތަކަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށާއި، އާޚިރަތް ދުވަހަށް ތިބާ އީމާންވުމާއި، ޤަޟާޤަދަރަށް -އޭގެ ހެޔޮމިންވަރާއި ނުބައި މިންވަރަށް- އީމާންވުމެވެ."[1] މި ޙަދީޘެވެ. އަދި ދެ ޝައިޚުން (ބުޚާރީ އާއި މުސްލިމް) -ކުޑަ ތަފާތަކާއެކު- އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން އެ ޙަދީޘް ނެރުއްވިއެވެ.

މި ހަދީޘުން، ކަށަވަރުވެގެންދާ ކަންކަމުގެ ތެރޭގައި: الله ޢައްޒަ ވަޖައްލަގެ ޢަޒްމަތުގައި، އަދި އެކަލާނގެ ޚަލްޤުތަކަށް (ހާމަވާގޮތް) ކަންކަމުގައި، އަދި އިންސާނުން الله ޢައްޒަ ވަޖައްލައާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ޚަބަރުދެއްވައިފައިވާ ޣައިބުގެ ކަންކަމުން، މުސްލިމު މީހާ ތަޞްދީޤުކުރުން އިޢުތިޤާދުކުރުން އަދި އީމާންވުން ވާޖިބުވެގެންވާ ކަންތައް ކަމުގައި ހިފުމެވެ.

މި ހަދީޘުގެ ބަޔާންކޮށްދިން އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ:

---

[1] މި ޙަދީޘް ނެރުއްވި މުސްލިމް، ނަންބަރު 8 ގައެވެ.

ފުރަތަމަ އަސްލު: الله ތަޢާލާއަށް ޢިބާދަތްކުރުން

އޭގައި އެތަކެއް ކަމެއް ހިމެނެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި: އެކަލާނގެއީ އެހެން ހުރިހާ ފަރާތްތައް ފިޔަވައި އަޅުކަން ޙައްޤުވެގެންވާ ޙައްޤު އިލާހުކަމުގައި އީމާންވުމެވެ. އަދި އަޅުތަކުން އުފެއްދެވި ފަރާތަކީ އެކަލާނގެ ކަމުގައިވުމާއި، އަދި އެމީހުންނަށް އިޙްސާންތެރިވެ ވޮޑިގެންނަވާ، އެމީހުންގެ ރިޒްޤު ދެއްވާ، އެމީހުންގެ ސިއްރާއި ފާޅު ދެނެވޮޑިގެންވާ، އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކިޔަމަންވި މީހުންނަށް ޘަވާބުދެއްވާ އަދި އުރެދުނު މީހުންނަށް ޢަޛާބުދެއްވުމުން ކުރެއްވުމަށްވެގެންވާ އިލާހުކަމުގައި އެ އިލާހުވުމުންނެވެ.

الله ތަޢާލާ އިންސީންނާއި ޖިންނީން އުފެއްދެވީ މި އަޅުކަންކުރުމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެކަމަށް އެމީހުންނަށް އަމުރުވެސް ކުރެއްވިއެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ:

﴿وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ (٥٦) مَآ أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَآ أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ (٥٧) إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ (٥٨)﴾

"ތިމަންއިލާހު ޖިންނީންނާއި އިންސީން ތިމަންއިލާހަށް އަޅުކަންކުރުމަށްޓަކައި މެނުވީ ނުހައްދަވަމެވެ.

އެއުރެންގެ ކިބައިން ތިމަންއިލާހު ރިޒްޤަކަށް އެދިވޮޑިއެއް ނުގަންނަވަމެވެ. އަދި ކާންދިނުމަކަށްވެސް އެދިވޮޑިއެއް ނުގަންނަވަމެވެ.

(ހަމަކަށަވަރުން، الله އީ، ޔަގީނައިން ރިޒްޤުދެއްވާ، ބާރުގެ ވެރި، ގަދަފަދަވަންތަ އިލާހެވެ.) [އައްޛާރިޔާތު: 56- 58]

އަދިވެސް ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمۡ وَٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ٢١ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ فِرَٰشٗا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءٗ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَخۡرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزۡقٗا لَّكُمۡۖ فَلَا تَجۡعَلُواْ لِلَّهِ أَندَادٗا وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ٢٢﴾

(އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިންވި މީހުން އުފެއްދެވި ރައްބަށް ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ކުރާށެވެ! (އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ތަޤްވާވެރިވުމަށްޓަކައެވެ.

އެއީވާ ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ތަންމައްގެއް ކަމުގައި ބިން ލައްވައި، ބިނާއެއްކަމުގައި އުޑު ލައްވައި، އުޑުން (ވާރޭ) ފެން ވެއްސަވައި އަދި އޭގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ރިޒުޤުގެ ގޮތުގައި މޭވާގެ ބާވަތްތައް ނެރުއްވި އިލާހެވެ. ފަހެ (ﷲ ފިޔަވައި ޚަލްޤުކުރައްވާ އެހެން ފަރާތެއް ނުވާކަން) ތިޔަބައިމީހުން ދެނެތިބި ހާލު، ﷲ އާ އެކު އެހެން ފަރާތްތަކެއް ބައިވެރިކޮށް، ޝިރުކު ނުކުރާށެވެ.) [އަލްބަޤަރާ: 22-21]

އަދި ﷲ ރަސޫލުން ފޮނުއްވާ، ފޮތްތައް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެއީ މި ޙައްޤު ބަޔާންކުރައްވާ، އަދި އެއަށް ދަޢުވަތުދެއްވާ، އަދި އެއާ އިދިކޮޅުވާ ކަންކަމާމެދު އިންޒާރުދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ:

﴿وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِى كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ...﴾

(ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންއިލާހު ކޮންމެ އުއްމަތެއްގައި ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ، ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް އަޅުކަންކުރުމަށާއި،

ޠާޣޫތުންނާ އެއްކިބާވުމަށް އަންގަވާފައެވެ...) [އައްނަޙްލް: 36]

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއްވުމެވެ:

﴿وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِىٓ إِلَيْهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعْبُدُونِ ۝٢٥﴾

(ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންއިލާހު ނޫނީ (ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަންވެވޭ) އިލާހަކު ނުވާކަމަށް އެބޭކަލަކަށް ވަޙީނުކުރައްވާ އެއްވެސް ރަސޫލަކު، ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ތިމަންއިލާހު ނުފޮނުއްވަމެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން (ހަމައެކަނި) ތިމަންއިލާހަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ!)

[އަލްއަންބިޔާއު: 25]

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ޢައްޒަ ވަޖައްލަ ވިދާޅުވެއްވުމެވެ:

﴿الٓر ۚ كِتَٰبٌ أُحْكِمَتْ ءَايَٰتُهُۥ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ۝١ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۚ إِنَّنِى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ۝٢﴾

(ا ل ر .(މިއީ) ފޮތެކެވެ. އެ ފޮތުގެ އާޔަތްތައް ޙިކުމަތްތެރިކޮށް ދެން ބަޔާންކޮށްދެއްވި، ޙަކީމު ޚަބީރުވަންތަ ފަރާތުގެ ޙަޟްރަތުން ތަފްސީލުކުރެވިފައިވެއެވެ.

(އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ނޫނީ، އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންކަލޭގެފާނީ، އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިންޛާރުދޭ އަދި ހެޔޮ ބުޝާރާދޭމީހެކެވެ.)

[ހޫދު: 1-2]

މި އާޔަތުގެ ޚުލާޞާއަކީ: އަޅުކަމުގެ ޙަޤީޤަތަކީ އަޅުކަން އެކަނި އަޅުކަންކުރުމާއި ހުރިހާ ކަމެއްގައި الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ އަށް ޚާއްޞަކުރުމެވެ. އަދި

ދުޢާކުރުމާއި، ބިރުވެތިވުމާއި، (ރަޣްބަތާއި ރުއްސެވުމަށް އެދި) އުއްމީދުކުރުމާއި، ނަމާދާއި، ރޯދައާއި، ޤުރުބާންކޮށް ކަތިލުމާއި، ނަދުރު ބުނުމާއި، އަނގުންވެސް އަޅުކަމުގެ ފައްދަރުބަވުން، އެކަލާނގެއަށް ބޯލަނބާ ނިކަމެތިވުމުގެ ގޮތުން، އަދި އެކަލާނގެ ޤުވްވަތަށް އިރާދާ، އަދި އެކަލާނގެ އިޙްތިރާމްކުރުމަށް ބިރުގަނނަ ބޮޑުކަމުގެ. އަދި އެކަލާނގެއާ ގާތްވުމުގެ ވާޖިބު ހަމަކުރުމާއި، މަތިވެރިކަމާއި އެކަލާނގެ ޤުދުރަތްތެރިކަމަށް ނިކަމެތިވުމުކަމުގައެވެ.

ތިރީ ޤުރްއާނުގެ ވިސްނާ ފިކުރުކުރާ މީހުންނަށް؛ ފަހެ ގެންގުޅުއްވި އެ ގޮތުގެ ބޮޑުބަޔަ ބާވައިލެއްވި މި މަތިވެރިފޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ކަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ސޫރަތުއްޒުމަރުގެ މިބައިގެ ފެށުމުގައި ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿إِنَّآ أَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ۝٢ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَ مَا نَعۡبُدُهُمۡ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلۡفَىٰٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَحۡكُمُ بَيۡنَهُمۡ فِي مَا هُمۡ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي مَنۡ هُوَ كَٰذِبٞ كَفَّارٞ ۝٣﴾

(ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން އިލާހު ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ޙައްޤާއެކު ފޮތް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ފަހެ الله އަށް ދީން ޚާލިޞްކުރައްވާ ހާލު، ކަލޭގެފާނު އެ އިލާހަށް އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ.

(ދަންނާށެވެ. ޚާލިޞް ދީނަކީ ދިން الله އަށެވެ. އަދި އެ އިލާހު ދޫކޮށް އެހެން ބޭކަލުން (ބާރުގަނޑު:) الله ގެ ކައިރިވެރިން ކަމުގައި ހިފި މީހުން (ބުނަނީ: ބިރުކަމަކުން) އަޅުގަނޑުމެން އެހެން ކަލާކުތްތައް ކާޅުކުރަނީ، ތިމަންމެން ކުރިމަތިން އެ ބޭކަލުންނަށް ތަކުރާރުކުރާ ސުވާލުން. ހަމަކަށަވަރުން އެ ދެމެދަށް

އެކަމާމެދު ހިލާފުވެގެން އެކަންތަކާ ދޭތެރޭގައި ﷲ، އެ މީހުންގެ މެދުގައި ޙުކުމް ކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުހަދާ ކާފަރުވުން ބޮޑު މީހަކަށް ﷲ ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވާނެއެވެ.) [އައްޒުމަރު: 2-3]

އަދި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ...﴾

(އެކަލާނގެއަށް މެނުވީ، ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ނުކުރުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ވެރި ރައްބު ނިޔާ ކަނޑައަޅުއްވާ އެންގެވިއެވެ...) [އަލްއިސްރާއު: 23]

އަދި އެކަލާނގެ ޢައްޒަ ވަޖައްލަގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿فَٱدۡعُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡكَٰفِرُونَ ١٤﴾

(ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ދީން ޚާލިޞްކުރާ ހާލު ﷲ އަށް ދުޢާކުރާށެވެ. ކާފިރުން ކިތަންމެ ނުރުހުނުކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ.) [ޣާފިރު: 14]

މިފަދައިންމެ ނަބަވީ ސުންނަތުގައި ވިސްނާ ތަކުރާރުކޮށްދި މިކަމަށްވުސް؛ މި ބޮޑުވެގެންވާ އަޞްލުތަން އަހައްމިއްޔަތުކަން ފިޔަވައިވާބަން ފެންނާނެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި: ދެ ޞައްޙީޙުގައި މުޢާޛު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން، ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ރިވާކުރެވިގެންވާ ބަސްފުޅެއެވެ:

«حَقُّ اللهِ عَلَى العِبَادِ أَن يَعْبُدُوهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا».

"އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ﷲ ގެ ޙައްޤުވެރިކަމަކީ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން

އަޅުކަންކޮށް، އެކަލާނގެއާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކު ނުކުރުމެވެ."[1]

ﷲ އަށް އީމާންވުމުގެ ތެރެއަށް: އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ވާޖިބުކުރައްވާ، އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފަރުޟުކުރެއްވި: އިސްލާމްކަމުގެ ބިނާވެގެންވާ ފަސް ރުކުނުވެސް ވަދެއެވެ.

އެއީ: ﷲ ފިޔަވައި ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަމްލިބޭ އިލާހަކު ނުވާކަމާއި، މުޙައްމަދުގެފާނަކީ ﷲ ގެ ރަސޫލާކަމަށް ހެކިވުމާއި، ނަމާދު ޤާއިމުކުރުމާއި، ޒަކާތް ދިނުމާއި، ރަމަޟާންމަހު ރޯދަ ހިފުމާއި، ﷲ ގެ [illegible] ގެކޮޅަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޙައްޖުވުމާއި، [illegible] [illegible] ޝަރީޢަތުގައި [illegible] [illegible].

މި ރުކުނުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ މުހިއްމު އަދި އެންމެ މަތިވެރި ރުކުނަކީ: لا إله إلا الله އާއި محمد رسول الله އަށް ހެކިވުމެވެ. މި ހެކިވުމުން [illegible]: އަޅުކަން ﷲ އަށް އެކަނި [illegible]، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން [illegible] އަޅުކަން ނުކުރުމެވެ. لا إله إلا الله ގެ މާނައަކީ މިއެވެ. އެ ގޮތުން އެ ކަލިމައިގެ މާނައަކީ -ޢުލަމާއުން رحمهم الله - ވިދާޅުވެފައިވާ ފަދައިން: ﷲ މެނުވީ ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަމްލިބޭ އިލާހަކު ނެތެވެ. [illegible] [illegible] [illegible]: ﷲ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ ކޮންމެ އެއްޗެއް - [illegible] ނުވަތަ މަލާއިކަތުން ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible]- [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] ހަމައެކަނި ﷲ އަށެވެ. [illegible]

---

[1] މި ޙަދީޘް [illegible] އަލްބުޚާރީ، ނަންބަރު 2856 ގައި، އަދި މުސްލިމް، ނަންބަރު 30 ގައެވެ.

އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުވެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވަހިކުރެއްވި ދެކަމައިންނެވެ:

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ هُوَ ٱلۡبَٰطِلُ...﴾

(އެގޮތީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ، ޙައްޤުވަންތަ އިލާހެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ އިލާހު ފިޔަވާ، އެމީހުން ދުޢާކުރާ ތަކެއްޗަކީ، އެއީ ބާޠިލު ތަކެއްޗެވެ...) [އަލްޙައްޖު: 62]

الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ އިންސާނުންނާއި ޖިންނީން އުފެއްދެވީ މި އަސާސީ އަޞްލަށްޓަކައި ކަމާއި، އެކަމަށް އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރެއްވިކަމާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލުން އެކަމާގެން ފޮނުއްވާ، އެކަމާގެން އެކަލާނގެ ފޮތްތައް ބާވައިލެއްވިކަން އިސްވެ ބަޔާންވެއްޖެއެވެ. އެހެންކަމުން އަޅާގެ މައްޗަށް ވަކި ރަސޫލަކު އެކަމާމުދު ވިސްނާ، ޖަނައިން އެކަލާމުގެ ވަކަތުޤުކަން ފިރިހުރިފުޅު. އެއީ ޖެނަ މުސްލިމުން މި އަސްލާމުގެ ފުރިހަމައިން ބާރުވާލެއް ޗާލިކަން އޭނާއަށް ސާފުވެގެންދިޔުމުން. އެއްޗެއް ކުރިން الله ގެހެދު އެކަން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރުން، އެކަލާނގެއަށް ޝަރީކުތަކެއް އަނބުރާލާފައިވެއެވެ. ދަދު އެއިކަން އަދިރިކަން ބަހުމުކުރެއްވި الله ގެ ކަންކަމެވެ.

އަދިވެސް ހަމަކަށަވަރުންނޭ الله އަށް އިމާންވުމުގެ ތަރުތީބު:
އެކަލާނގެއި ހެވާ އުފެއްދެވީ، އެކަނިކަން ހިންގަވާ، އަދި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ އަދުލުވެރިކަމުގެ ކަންކަން އެކަލާނގެ އިލާހުތުކަމައި

ޤުދުރަތްފުޅުން އެމީހުންގެ މެދުގައި ކަންކަން ކުރައްވާ އިލާހުކަމަށާއި، އަދި އެކަލާނގެއީ ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގެ މިލްކުވެރި ފަރާތްކަމާއި، ހުރިހާ ޢާލަމްތައް އުފެއްދެވި ޚާލިޤުކަމަށް އީމާންވުންވެއެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ޚާލިޤެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މެނުވީ ރައްބެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލުން ފޮނުއްވާ، ފޮތްތައް ބާވައިލައްވާ. އެއީ އަޅުތަކުން [illegible]، އަދި މިހާރާއި ކުރިއަށް [illegible] (އެބަހީ: ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައިވެސް) އެމީހުންނަށް [illegible] [illegible] [illegible] ކަންކަމަށް [illegible]. އަދި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫއަށް [illegible] އެއްވެސް ކަމެއްގައި ބައިވެރިއަކު ނުވެއެވެ. ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ وَكِيلٞ ٦٢﴾

(ﷲ އީ، ހުރިހާއެއްޗެއް ހައްދަވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ، ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ހަވާލުވެގެންވާ ވަކީލުކަމުގައިވާ އިލާހެވެ.)

[އައްޒުމަރު: 62]

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۖ يُغۡشِي ٱلَّيۡلَ ٱلنَّهَارَ يَطۡلُبُهُۥ حَثِيثٗا وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتِۭ بِأَمۡرِهِۦٓۗ أَلَا لَهُ ٱلۡخَلۡقُ وَٱلۡأَمۡرُۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٥٤﴾

(ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި ރައްބަކީ، ހަ ދުވަހުގެ ތެރޭގައި، އުޑުތަކާއި ބިން ހައްދެވި ﷲ އެވެ. އެއަށްފަހު، އެކަލާނގެ

ޢަރުޝްގެ މައްޗަށް އަރާވޮޑިގެންވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރޭގަނޑުން ދުވާލު ފޮރުއްވާލައްވައެވެ. (އެއިން ކޮންމެ އެއްޗެއް) އަވަސްކަމާއެކު (އަނެކައްޗެއް) ހޯދައިގަނެއެވެ. އަދި އިރާއި، ހަނދާއި، ތަރިތައް ވެސް އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުން ކިޔަމަން ކުރައްވާ ހިދުމަތްތެރި ކުރެވިގެންނެވެ. ދަންނާށެވެ! ހެއްދެވުމާއި އަމުރުކުރެއްވުންވެސް، އެކަލާނގެއަށެވެ. ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި ރައްބު ﷲ މަތިވެރިވެ ވޮޑިގެންވިއެވެ.) [އަލްއަޢްރާފު: 54]

އަދިވެސް ﷲ ތަޢާލާއަށް އީމާންވުމުގެ ތެރޭގައި: އެކަލާނގެ އަގުހުރި ފޮތުގައި، އަދި އެކަލާނގެ އަމާނާތްތެރި ރަސޫލާގެ އަރިހުން ސާބިތުވެގެންވާ، އެކަލާނގެ ރިވެތިވެގެންވާ ނަންފުޅުތަކާއި މަތިވެރިވެގެންވާ ޞިފަފުޅުތަކަށް އީމާންވުމުންވެއެވެ. އެއީ އެއްވެސް ބަދަލުކޮށް ތަޢްވީލާއި، އަދި އިންކާރުކުރުމުން ނަފީކުރުމެއްނެތި، އަދި ވައްތަރާއި (އެ ޞިފަފުޅުތައް ވީ) ކިހިނެއްތޯ ކިޔުމެއްނެތި، އަދި މިސާލުދޭ އެއްކުރަ ކުރުމެއް ނުވިއެވެ.

﴿...لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ﴾

(އެކަލާނގެއާ އެއްފަދަ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ، މޮޅަށް އައްސަވާވޮޑިގެންވާ، މޮޅަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.)

[އައްޝޫރާ: 11]

އެގޮތުން ގޮތްތިޔާ ކައިފިއްޔަތު ބަޔާންކުރުމެއްނެތި، އެ ޞިފަފުޅުތައް އައިސްފައިވާ ގޮތަށް ހިނގުން (އެބަހީ: އެގޮތަށް ޤަބޫލުކުރުމުން) ވާޖިބުވެއެވެ. އަދި އެއިން ދަލީލުކޮށްދެއްވާ މާތްބަސްފުޅުގައިވާ: ﷲ

ޢައްޒަ ވަޖައްލައަށް ލިބިވޮޑިގެންވާ ސިފަފުޅުތަކަށް އީމާންވުމާ އެކުގައިއެވެ. އެކަލާނގެ ސިފަފުޅުތަކަށް އެއްވެސް ކަމެއްގައި އެކަލާނގެ މަޚްލޫޤުންނާ ވައްތަރުކުރުމެއް ނެތި، އެ ސިފަފުޅުތަކަށް އެކަލާނގެ ތަޢާލާ އެންމެ އެކަހެރިގެންވާ ގޮތަށް ސިފަކުރުން ވާޖިބުވެގެންވުމާއިވެސް އެކުގައެވެ. އަދިވެސް އެކަލާނގެ ޢައްޒަ ވަޖައްލަ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿فَلَا تَضۡرِبُواْ لِلَّهِ ٱلۡأَمۡثَالَۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ وَأَنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ٧٤﴾

(ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން، އެއްވެސް އެއްޗަކާ اللّٰه އާ އެއްގޮތްކޮށް މިސާލު ނުޖަހާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، اللّٰه ދެނެވޮޑިގަންނަވައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.) [އައްނަޙްލު: 74]

اللّٰه ތަޢާލާގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކާއި، اللّٰه ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަސްހާބުންނާއި، އެބޭކަލުންނަށް އިޙްސާންތެރިކަމާއެކު ތަބަޢަވި އަހުލު ސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ ޢަޤީދާއަކީ މިއެވެ. އަދި އެއީ އިމާމް އަބުލް ހަސަން އަލްއަޝްޢަރީ އެބޭކަލުންގެ ފޮތް "އަލްއިބާނާ" ގައި ބަޔާންކުރެއްވި އަސްހާބުން އަދި ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން ގެނައި ޢަޤީދާއެވެ. އަދި (މި ޢަޤީދާ) އެންމެންވެސް، އިލްމާއި އިމާމުންގެ އަހުލު އިލްމުވެރިންވެސް ގެންނެވިއެވެ.

އަލްއަވްޒާޢީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (ސިފަފުޅުތަކުގެ އާޔަތްތަކާއި އަޙާދީޘް އައި ގޮތަށް ދޫކޮށްލާށެވެ. ދެން އެ

ވިދާޅުވިއެވެ: "އެ އައިސްފައިވާ ގޮތަށް ގެންދާށެވެ.)[1]

އަދިވެސް އަލްއައުޒާޢީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: "ތާބިޢީ ބޭކަލުން ބައިބޯކޮން ގިނަވެގެންވި ވަގުތުގައި އަހަރުމެން ބުނަމުން ދިޔައީމެވެ: ހަމަކަށަވަރުން الله ސުބްޙާނަހޫ ވޮޑިގެންވަނީ އެކަލާނގެ ޢަރްޝުގެ މަތީގައެވެ. އަދި ސުންނަތުގައި އައިސްފައިވާ (الله ތަޢާލާގެ) ޞިފަފުޅުތަކަށް އަހަރުމެން އީމާންވަމެވެ."[2]

އަދި އަލްވަލީދު ބްނު މުސްލިމް رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (މާލިކުއާއި، އަލްއައުޒާޢީ އާއި، އައްލައިޘު ބްނު ސަޢުދު އާއި، ސުފްޔާނުއް ޘައުރީ رحمهم الله ގެ އަރިހުން، ޞިފަފުޅުތަކުގައި ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވާ ޚަބަރުތަކާމެދު ސުވާލުވެވުނެވެ. ދެން އެހުރިހާ ބޭކަލުންވެސް ވިދާޅުވިއެވެ: އެ ޚަބަރުތައް އައިސްފައިވާ ގޮތަށް، ގޮތް ކިޔުމެއްނެތި ހިންގާށެވެ. (އެބަހީ: އެގޮތަށް ޤަބޫލުކުރާށެވެ.)[3]

---

[1] މި ރިވާޔަތް ނަޤުލުކުރީ، އައްލާލަކާއީ، ޝަރަޙު އުޞޫލު އިޢުތިޤާދުގައި، ނަންބަރު 735 ގައެވެ. އަދި އިބްނު [illegible] ބައްޠާ، [illegible] އިބާނާ [illegible] ނަންބަރު 1801 ގައެވެ. އެކަމަކު އެއީ "[illegible] އާޘާރުތަކުގެ" [illegible] ބަސްކޮޅުގައި، "[illegible]" ވާ ގޮތަށެވެ. އަދި އެ [illegible] ބަސްކޮޅުގައިވާ: "މި ރިވާޔަތްތަކަށް އައިސްފައިވާ ގޮތަށް [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] [illegible]."

[2] މި ރިވާޔަތް ނަޤުލުކުރީ އަލްބައިހަޤީ، އަލްއަސްމާއު ވައްޞިފާތުގެ، ނަންބަރު 865 ގައެވެ. އަދި އިބްނު ތައިމިއްޔާ، އަލްފަތްވާ އަލްޙަމަވިއްޔާގެ ބ: 269 ގައި އެ ރިވާޔަތުގެ ސަނަދު ޞައްޙަކަމަށްވިދާޅުވެއެވެ. އަދި އައްޛަހަބީ، އަލްޢަރްޝުގައި (2/ 223) ގައި އެކަމަށް ވިދާޅުވިއެވެ: އެ އަޘަރު ރިވާކުރި ޘިޤާތު ބޭކަލުންނަކީ އިމާމުންނެވެ.

[3] މި ރިވާޔަތް ނަޤުލުކުރީ، އައްލާލަކާއީ، ޝަރަޙު އުޞޫލު އިޢުތިޤާދުގައި، ނަންބަރު 930 ގައެވެ. އަދި އަލްބައިހަޤީ، އަލްއަސްމާއު ވައްޞިފާތުގައި، ނަންބަރު 955 ގައެވެ.

އަދި މާލިކުގެ ޝެއިޚު ކަމުގައިވާ: ރަބީޢާ ބިން އަބީ ޢަބްދިއް ރަޙްމާން رحمهما الله ގެ އަރިހުން އިސްތިވާވެވޮޑިގަތުމާމެދު ސުވާލުކުރުމުން ވިދާޅުވިއެވެ: "އިސްތިވާވުން (الله ޢަރްޝުގެ މައްޗަށް އަރާވޮޑިގަތުން) އެއީ ނޭނގޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އޭގެ ކައިފިއްޔަތު ވިސްނިގެން ނުވެއެވެ. الله ގެ ޙަޟްރަތުންވަނީ ރިސާލަތެވެ. އަދި ރަސޫލާގެ މައްޗަށްވަނީ ބަޔާންވެގެންވާ ފޯރުކޮށްދެއްވުމެވެ. އަދި އަހަރުމެންގެ މައްޗަށްވަނީ ތެދުކުރުމެވެ."[1] އަދި އިމާމް މާލިކު رحمه الله ގެ އަރިހުން އެކަމާމެދު ސުވާލުކުރުމުން ވިދާޅުވިއެވެ: (އިސްތިވާވެވޮޑިގަތުން (الله ޢަރްޝުގެ މައްޗަށް އަރާވޮޑިގަތުން) ވަނީ އެނގިގެންނެވެ. އަދި އޭގެ ކައިފިއްޔަތު (ވައްތަރާއި ގޮތް) އެނގިގެން ނުވެއެވެ. އެހެނަސް އިމާންވުމަކީ ވާޖިބެކެވެ. އަދި އެކަމާމެދު (ކައިފިއްޔަތާމެދު) ސުވާލުކުރުމަކީ ބިދުޢައެކެވެ.) ދެން ސުވާލުކުރި މީހާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ: "ކަލޭ ބިދުޢަތީ ނުބައި މީހެއްކަމުގައި ނޫނީ އަހަރެންނަކަށް ނުފެނެއެވެ!" ދެން އެކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރައްވާ އޭނާ ނެރުއްވިއެވެ.[2] އުންމުލް މުއުމިނީން އުންމު ސަލަމާ رضي الله عنها ގެ

---

[1] މި ރިވާޔަތް ނެރުއްވީ، އައްލާލަކާއީ، ޝަރަޙު އުޞޫލިލް އިޢުތިޤާދުގައި، ނަންބަރު 665 ގައެވެ. އަދި އަލްބައިހަޤީ، އަލްއަސްމާއު ވައްޞިފާތުގައި، ނަންބަރު 868 ގައެވެ.

[2] މި ރިވާޔަތް ނެރުއްވީ، އައްލާލަކާއީ، ޝަރަޙު އުޞޫލިލް އިޢުތިޤާދުގައި، ނަންބަރު 664 ގައި، އަދި އަބޫ ނުޢައިމު، ޙިލްޔަތުލް އައުލިޔާއު (6 / 325) ގައި، އަދި އަލްބައިހަޤީ، އަލްއަސްމާއު ވައްޞިފާތުގައި، ނަންބަރު 867 ގައެވެ.

އަރިހުންވެސް މި މާނައިގެ ބަހެއް ރިވާވެގެންވެއެވެ.[1]

އަދި އިމާމް އަބޫ ޢަބްދިއް ރަޙްމާނު ބިނުލް މުބާރަކު رحمة الله عليه ވިދާޅުވިއެވެ: "އަހަރުމެންގެ ވެރި ރައްބު ސުބްޙާނަހޫ، އަހަރުމެންނަށް އެނގިގެންވަނީ އެކަލާނގެ އުޑުތަކުގެ މަތީގައި، އެކަލާނގެ ޢަރްޝުގެ މަތީގައި، އެކަލާނގެ ޚަލްޤުތަކުންނާ ވަކިވެވޮޑިގެންވާ ކަމުގައެވެ."[2]

މި ބާބުގައި، އިމާމުން ދައްކަވާފައިވާ ވާހަކަފުޅުތަކުން ވަރަށްވެސް ގިނަވެގެންވެއެވެ. އެ ހުރިހާ ބަސްފުޅުތަކެއް މި ދަރުސްގައި ނުގެނެވޭނެއެވެ. އެހެނީ ގިނަ ބަސްފުޅުތަކެއް [illegible] [illegible] ދިގުވާނެ؛ ފަހެ މި ބާބުގައި ސުންނަތުގެ [illegible] [illegible] ބަސްފުޅުތައް [illegible] [illegible]. މިސާލަކަށް: އިމާމް އަޙްމަދުގެ ދަރިކަލުން ޢަބްދު ﷲ ގެ "އައްސުންނާ" ފޮތް، އަދި އައިއްމަތުގެ އިމާމު، މުޙައްމަދު ބިން ޚުޒައިމާގެ "އައްތައުޙީދު" ފޮތް، އަދި [illegible] [illegible] "އައްސުންނާ" ފޮތް؛ އަދި އަބޫބަކުރު ބިން އަބީ ޢާޞިމްގެ "އައްސުންނާ" ފޮތް، އަދި [illegible] [illegible] ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ [illegible] [illegible] [illegible] ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. (ޝައިޚުލް އިސްލާމް ތައިމިއްޔާ މި [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

---

[1] މި ރިވާޔަތް ނަގާފައި، އައްރައްދު ޢަލަލް ޖަހްމިއްޔާގައި، ސަފްޙާ 29 ގައި، އަދި އިބްނު ބައްޠާ، އަލްއިބާނާ ސަފްޙާ 120 ގައި، އަދި އައްލާލަކާއީ، ޝަރަޙު އުޞޫލު އިޢްތިޤާދުގައި، ސަފްޙާ 663 ގައެވެ.

[2] މި ރިވާޔަތް ނަގާފައި، [illegible] [illegible] [illegible]، ސަފްޙާ 67 ގައެވެ. އަދި އަލްބައިހަޤީ، އަލްއަސްމާއު ވައްޞިފާތުގައި، ސަފްޙާ 903 ގައެވެ.

އެކަލޭގެފާނު رحمه الله އޭގައި ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ޢަޤީދާގެ ސާފުކޮށްދެއްވާ، ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގިނަ ބަސްފުޅުތަކަކާއި، އަދި ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިން ބުނެފައިވާ ބަސްތަކުގެ ޙުއްޖަތްތަކާއި، އަދި އެއިރުން ހިލާފުވާ ބަސްތަކުގެ ބައިވަކަން ދަލީލުކޮށް ޝަރުޢީ އަދި ބުއްދީގެ ދަލީލުތަކުން ގެންނަވާފައިވެއެވެ.

އެކަމަށްވުރެ 'އަލްއުއްމަށްފަހު' ގެ ނަމުން ދެވޭފައިވާ ރިސާލާގައި ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު އޭގައި މި މަސްއަލަ ބަޔާންކުރައްވާ، އަދި ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ޢަޤީދާ އޭގެ ނަޤްލީ (ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުންވާ) އަދި ޢަޤްލީ (ބުއްދީގެ) ދަލީލުތަކާއެކު ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި ބިދްޢަތު ފިރުޤާތަކުގެ ގޮތުން، އަދި ބާޠިލު ފިރުޤާތަކުގެ، ހިޔާލުތައް ބާޠިލުކޮށް ރައްދުދީފައިވެއެވެ. އެއީ ރަނގަޅު ޤިބުލަތާއި، އަދި ބިދުޢަތު ގަނޑުގަތުން އެދިގެން ބިނާކުރެވިފައިވާ ބާޠިލުކަމާއި، އިޖުތިމާޢުގެ އަހުލުވެރިންގެ ކޮންމެ ވާހަކައެއްވެސް ގެންނަން ގޮތެވެ. (الله ތަޢާލާގެ) އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކާއި އަހުލް ސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ ޢަޤީދާގެ ހުށަހަޅުއްވައި: الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ އެކަލާނގެ ފޮތުގައި، ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ސުންނަތުގައި އެކަލާނގެ ނަފްސުފުޅަށް ޘާބިތުކުރައްވާފައިވާ ކަންކަން، އެއްވެސް މިސާލުދެއްކުމާއި ވައްތަރުކުރުމެއްނެތި ޘާބިތުކުރުމަކުން އެއިރުން ޘާބިތުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ތައުޠީލުކުރުމުން (الله ގެ ސިފަފުޅުތަކަށް އިންކާރުކުރުން ނަގައިދީ، ނުވަތަ އެއްބައިކަން ހަދުކުރުން) ބެހިއަވެގެނުވާ ތަޝްބީހުކުރުމުން، އެއިރުން

އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ އެކަލާނގެ ޚަލްޤުތަކުންނާ ވައްތަރުވުމުން ހުސްތުރުކުރެއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން ފުނުއުރުމާއި ދެކޮޅުވެރިވުމުން ސަލާމަތްވުމުގެ ކާމިޔާބު ހޯދިއެވެ. އަދި الله ގެ ޙަޟްރަތުން ދެއްވުން ތަޢުލީމުން، އެމީހުން (އެބަހީ: ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިން) ހުރިހާ ދަލީލުތަކަށް ޢަމަލުކުރިއެވެ. އެހެނީ الله ތަޢާލާ އެކަލާނގެ ރަސޫލުން އެކަމަކާގެން ފޮނުއްވީ ޙައްޤުގައި ހިދާޔަތާ، އަދި އެމީހުކަން ކުއްދަވާނަވި ވަރަކަށް އެކަމަށް މަސައްކަތްކޮށް، އަދި އެ ޙައްޤު ހޯދުމުގައި الله އަށް އިޚްލާޞްތެރިވެ މިހާރުދު އެކަލާނގެ ސުންނަތަކީ (ކަންކަން ހިންގަވާ ގޮތަކީ): އެ މީހަކަން ޙައްޤުގެން ތަޢުލީމުދެއްވާ، އަދި އޮޅާގެ ޙަދީޘްތަކަށް ފާޅުކުރައްވައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ:

﴿بَلۡ نَقۡذِفُ بِٱلۡحَقِّ عَلَى ٱلۡبَٰطِلِ فَيَدۡمَغُهُۥ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ...﴾

(އަދި ކިއެއް! ތިމަންއިލާހު ބާޠިލުގެ މައްޗަށް ޙައްޤު އަޅުވާ، ދެން އެ ޙައްޤު، އެ ބާޠިލު ހަލާކުކޮށްލައެވެ. ފަހެ އެހާރުން އެ ބާޠިލު ނެތިހިނގައިދެއެވެ...) [އަލްއަންބިޔާއު: 18]

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَلَا يَأۡتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئۡنَٰكَ بِٱلۡحَقِّ وَأَحۡسَنَ تَفۡسِيرًا ٣٣﴾

(ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެމީހުން ގެނެސް ކޮންމެ މިސާލެއް (އެ ބާޠިލުވާނެ) ޙައްޤާއި އެއަށްވުރެ ސާފު ބަޔާން ތިމަންއިލާހު ގެނެސްނުދެއްވާ އެއްވެސް މިސާލެއް އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ނުގެނެސްފާނެއެވެ.) [އަލްފުރްޤާން: 33]

ދެންގަރެ އަލްއަސްމާއު ވައްސިފާތުގެ ބާބުގައި ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިން އިޢުތިޤާދުކުރި ގޮތާ ޚިލާފުވެއްޖެ މީހާ؛ ދަރަ އޭނާ ނަޤްލީ (ޤުރްއާނާއި ސުންނަތް) އަދި ބުއްދީގެ ދަލީލުތަކާ ޚިލާފުވާން ކޮންމެހެންވެސް ވެއްޓޭނެއެވެ. އެއީ އަދި އޭނާ ޤަބޫލުކުރަން އަދި ނަފީކުރާ ކޮންމެ ކަމެއްގައި ދެކޮޅުވެރި ހުއްޖަތެއްވެސް ސާބިތުކުރެވޭނެ އެކަށޭނެއެވެ.

އަލްޙާފިޡު އިބްނު ކަޘީރު رحمه الله، އެކަލޭގެފާނުގެ މަޝްހޫރު ތަފްސީރުގައި މި މައުޟޫޢުގައި ރިވެތި ރަނގަޅު ވާހަކަތަކެއް ގެންނެވިއެވެ. އެއީ الله ޢައްޒަ ވަޖައްލަގެ މި ބަސްފުޅާމެދު ވާހަކަދައްކަވުންނެވެ:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ...﴾

(ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި ރައްބަކީ، ހަ ދުވަހުގެ ތެރޭގައި، އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި الله އެވެ. އެއަށްފަހު، އެކަލާނގެ ޢަރްޝުގެ މައްޗަށް އަރާވޮޑިގެންނެވިއެވެ....) [އަލްއަޢްރާފު: 54]

އެ ވާހަކަތަކުގެ ފައިދާ ބޮޑުކަމަށްބަލައި މިބަސްގައި އެ ވާހަކަތައް ގެނައުން ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ. އެގޮތުން އެކަލޭގެފާނު رحمه الله ވިދާޅުވި ބަސްފުޅުތަކީ މިއެވެ:

"މި މަޤާމުގައި މީސްތަކުންނަށް ވަރަށް ގިނަ ބުނުންތަކެއް ވެއެވެ. މިއީ އެ ބަސްތައް ތަފްޞީލުކުރަން އޮތް ދަނޑިވަޅެއް ނޫނެވެ. އެކަމަކު އަހަރުމެން މި މަޤާމުގައި ހިނގާނީ ހެޔޮވެގެންނާ ސަލަފުންކަމުގެއިވާ: މާލިކު، އަލްއައުޒާޢީ، އައްޘައުރީ، އައްލައިޘް ބިން ސަޢުދު، އައްޝާފިޢީ، އަޙްމަދު

ބޭނު ހަނބަޔަކީ، އިސްލާމީގެ ބޭނު ޢާލަމުވައި އަދި އުއްމަތުގެ ދިރިއުޅުމުގެ މުސްލިމުންގެ އިމާމުންގެ މަޛްހަބުގައެވެ. އެއީ: ކައިރިއްޔާބައި ގޮތް ޢިލްމުއްނޫނީ، އަދި ވަޙީބަރުކުރުމަށް ނޫނީ، އަދި އިންކާރުކުރުން ގެންދާވޮޑިގެންނެތި (الله ގެ ސިފަފުޅުތަކާ) އެ ނަމަސްބުނެގެން އެއިސްލާމީ ގޮތަށް ހިނގުމެވެ. (އެބަހީ: އެގޮތަށް ޤަބޫލުކުރުމެވެ.) އަދި ވަޙީބަރުކުރާ މިހެން ވިސްނުނބަކަށް އަނގުގައިވަރަށް އަނގަނަ ގޮތްވެސް الله ތަޢާލާއާމެދު ނަފީކުރުމެއްނުވެ. އެހެނީ الله އާ އެއްވަރުވާނެ ހަމަ ތަޝްބީހުކުރެވޭނެ ތަޢުޠީލުން އެކަމަކުވެސް ވަޙީބަރުވެއް ނުވެއެވެ. އަދި

﴿...لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ﴾

(...އެކަލާނގެއާ އެއްފަދަ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ، މުޅިން އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.) [އައްޝޫރާ: 11] ޝައިޚު، ކަރީމް ނޭ އިމާމުން ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުންނެވެ. އޭގެ ތަފްސީރުގައި: އަލްބަޣަވީގެ ޝަރަހުކުރުމުގައިވާ ނުބައިވާ ބޭނު ހަރަކާތް ވިދާޅުވިއެވެ: "الله އެކަލާނގެ ހަމަޖެހިވަޑައިގަންނަވާ ވަޙީބަރުކުރުމަށް މިހާ ކާމިލުވެވަޑައިގަތެވެ. އަދި الله އެކަލާނގެ ނަފީކުރުމެއް ބުނެވުނަކަށްވެސް ކަމަކަށް އިންކާރުކުރުމެއް މިހާވެސް ކާމިލުވެވަޑައިގަތެވެ."[1] އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ޢަރުޝާ އެކަލާނގެއާމެދު ބުނެވުނަކަށްވާ

---

[1] މި ބަސްފުޅު ނަޤުލުވި އައްދާރިމީ، އަލްއުޅުމުގެ ފޮތުގައި، ނަންބަރު 464 ގައެވެ. އަދި މުޚްތަޞަރު އަލްއުޅުމުގެ (ބަ: 184) ގައި އަލްއަލްބާނީ ވިދާޅުވެއެވެ: މިއީ ޞައްޙަ ސަނަދެކެވެ. އެ ސަނަދުގެ ރާވީންނަކީ އެންމެގެ ޘިޤާތު ރާވީން ކަމަށްވާ ބަޔަކުންނެވެ.

އެއްވެސް ކަމެއްގައި ވައްތަރުވުމެއް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން ޞަރީޙަ އާޔަތްތަކާއި، ޞައްޙަ ޚަބަރުތަކުގައި އައިސްފައިވާ ކަންކަން، الله ގެ ޖަލާލުވަންތަކަމާ އެކަށީގެންވާ ލާއިޤުވެގެންވާ ގޮތަށް الله ތަޢާލާއަށް ޘާބިތުކޮށް، އަދި الله ތަޢާލާގެ ފިބައިން އުނި ސިފަތައް ނަފީކޮށްގެން މިހާ؛ ފާ ހިރާތަމްގެ މަގުގައި ހިފައިފިކަން ކަށަވަރެވެ."[1] އިބްނު ކަޘީރު رحمه الله ގެ ބަސްފުޅު ނިމުނީއެވެ.

އަދިވެސް، الله އަށް އީމާންވުމުގެ ބައެއް ވަނީ އަނެއްކާވެސް: އީމާންކަމުގެ ބާރާއި އުދަލުކަމާއި، ހުރިހާކަމަކުން އީމާންކަން އިޚްލާޞް، އަދި ފާފަތައް އެދުވެރިކަމުން އީމާންކަން ކަށަވަރުކަމާއި، ޝިރުކުކަމާއި ކުރިން ފިލުވައި އަދި އެހެނިހެން ކަންކަމުން ފާފަތައް -މިސާލަކަށް ޖިންނުކުރުމާއި، ވައްކަންކުރުމާއި، ޒިނާ ކުރުމާއި، މަސްތުވާތަކެތި ބުއިމާއި، މަދިންބަލައިނުން ނުކިޔަމަންތެރިވުމާއި އަޅުންނަށް ބޮޑުވެރިވެ ފަރުވާ ޖެހުމާއި- ހުއްޓާލުމަށް ގާތްކުރާ ނުހިފެހެއްޓުމަށް އާދޭ ސަބަބުން މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައި އިކަކުވެސް ކަނޑައެޅުމުން ހުއްޓާލެވޭނެ ފަދައެވެ. އެއީ الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ބަސްފުޅަކަށް ބަލާއިރެވެ:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ...﴾

(ހަމަކަށަވަރުން، الله، އެކަލާނގެއާ ޝަރީކުކުރުމާ ފާފައެއް ނުފުއްސަވާނެތެވެ. އެނޫން ފާފައެއް، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވާނެތެވެ...) [އައްނިސާއު: 48] އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުންވާ

---

[1] ތަފްސީރު އިބްނު ކަޘީރު: (3 / 426-427)

މުތަވާތިރު ޙަދީޘްތަކުގައި ޘާބިތުވެފައިވާ ކަންކަރަންބަކައިއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި:

«إِنَّ اللَّهَ يُخْرِجُ مِنَ النَّارِ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ».

"ހަމަކަށަވަރުން އެމީހެއްގެ ހިތުގައި ޚަރުދަލްއޮށެއްގެ ބަރުދަނަށްވެސް އީމާންކަން ހުރިއްޖެ މީހާ؛ ﷲ ނަރަކައިން ނެރުއްވާނެއެވެ."[1]

ދެވަނަ އަޞްލު: މަލާއިކަތުންނަށް އީމާންވުން

އޭގައި ދެ ކަމެއް އެކުލެވެއެވެ: ފުރަތަމަ ކަންތައް: އިޖުމާލީކޮން (ޖުމްލަކޮން) މަލާއިކަތުންނަށް އީމާންވުމެވެ. އެއީ ﷲ އަށް މަލާއިކަތުންތަކެއް ވާކަމަށް، އެބޭކަލުން ޚަލްޤުކުރެއްވި އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް، އަދި އެކަލާނގެ ފޮތުގައި އެބޭކަލުން ސިފަކުރައްވާފައިވާކަން އީމާންވުމެވެ:

﴿وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَٰنُ وَلَدًا ۗ سُبْحَٰنَهُۥ ۚ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُۥ بِٱلْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِۦ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ٱرْتَضَىٰ وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِۦ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾﴾

(އެމީހުން ބުންޏެވެ. އައްރަޙްމާން ދަރިކަލަކު ހިއްޕަވައިފިއެވެ. އެ އިލާހުގެ ހުސްޠާހިރުވަންތަކަމާއެވެ. އަދި ޙައްޤެ! އެއީ މާތްކަން ލިބިގެންވާ އަޅުންނެވެ.

އެބޭކަލުން އެކަލާނގެ ބަސްފުޅަށް އިސްވެ ބަހެއް ނުދަންނަވާނެއެވެ.

---

[1] މި ޙަދީޘް ޞަޙީޙު އަލްބުޚާރީ، ނަންބަރު 22ގައި، އަބޫ ސަޢީދު އަލްޚުދުރިއްޔު رضي الله عنه ގެ ޙަދީޘުންނެވެ.

އަދި އެބޭކަލުން ޢަމަލުކުރައްވަނީ، އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅާ އެއްގޮތަށެވެ. އެއުރެންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ކަންތަކާއި، އެއުރެންގެ ފަހަތުގައިވާ ކަންތައް، އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ އަޅަކަށް މެނުވީ، އެބޭކަލުން ޝަފާޢަތްތެރިއެއް ނުވާނެތެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ތިއްބަވާނީ، އެކަލާނގެ ހައިބަވަންތަކަމަށް ބިރުވެތިވެގެންނެވެ.) [އަލްއަންބިޔާއު: 26-28]

އެބޭކަލުންވަނީ ގިނަ ބާވަތްތަކަކަށެވެ؛ އޭގެ ތެރޭގައި: ޢަރްޝު އުފުއްލެވުން ހަވާލުކުރެވިގެންވާ ބޭކަލުންވެއެވެ. އަދި އޭގެ ތެރޭގައި ސުވަރުގެއާއި ނަރަކައިގެ ބަނޑާރީންވެއެވެ. އަދި އޭގެ ތެރޭގައި އަޅުތަކުންގެ ޢަމަލުތައް [illegible] [illegible] ހަވާލުކުރެވިގެންވާ ބޭކަލުންވެއެވެ. ދެވަނަ [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] އީމާންވުމެވެ. އެއީ: އެބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ [illegible] [illegible] އީމާންވުމެވެ. މިސާލަކަށް: ވަޙީ އިއްވެވުމާ ހަވާލުކުރެވިގެންވާ ޖިބްރީލްގެފާނާއި، ވާރޭ [illegible] ހަވާލުކުރެވިގެންވާ މީކާއީލްގެފާނާއި، ނަރަކައިގެ ބަނޑާރުކަމުގައިވާ މާލިކުގެފާނާއި، [illegible] [illegible] ހަވާލުކުރެވިގެންވާ އިސްރާފީލުގެފާނެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] އެބޭކަލުންގެ [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]: [illegible] ޢާއިޝާ رضي الله عنها ގެ އަރިހުން، ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް [illegible] ޙަދީޘްގައިވެއެވެ:

«خُلِقَتِ الـمَلَائِكَةُ مِن نُورٍ، وَخُلِقَ الجَانُّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ، وَخُلِقَ آدَمُ مِمَّا وُصِفَ لَكُم».

"މަލާއިކަތުން އުފެއްދެވުނީ ނޫރުންނެވެ. އަދި ޖިންނީން އުފެއްދެވުނީ އަލިފާނުގެ ހުޅުގަނޑުންނެވެ. އަދި އާދަމުގެފާނު އުފެއްދެވުނީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ސިފަކޮށްދެއްވި އެއްޗަކުންނެވެ."[1] މި ޙަދީޘް ނެރުއްވި މުސްލިމު، އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙީޙުގައެވެ.

ތިންވަނަ އަޞްލު: ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްތަކަށް އީމާންވުން.

އާދައިވެސް ދެ ކަމެއް ހިމެނެއެވެ:

ފުރަތަމަ ކަމަކީ: އިޖުމާލީކޮށް ފޮތްތަކަށް އީމާންވުމެވެ. އަދި الله، އެކަލާނގެ ޙައްޤު ބަޔާންކުރައްވާ، އަދި އެކަމަށް ދަޢުވަތުދެއްވުމަށްޓަކައި، އެކަލާނގެ ނަބިއްޔުންނާއި ރަސޫލުންގެ މައްޗަށް ފޮތްތަކެއް ބާވައިލެއްވިކަމަށެވެ. الله ތަޢާލާ ވިދާޅުވެއްވި ފަދައިންނެވެ:

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْمِيزَانَ لِيَقُومَ ٱلنَّاسُ بِٱلْقِسْطِ...﴾

(ހަމަކަށަވަރުން ފާޅުވެގެންވާ ހެކިތަކާއެކު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުން ފޮނުއްވީމެވެ. އަދި އެ ރަސޫލުންނާއެކު ފޮތާއި، (ޢަދުލު އިންސާފުގެ) މީޒާނު ބާވައިލެއްވީމެވެ. (އެއީ) މީސްތަކުން ޢަދުލު އިންސާފު ޤާއިމު ކުރުމަށް ޓަކައެވެ...) [އަލްޙަދީދު: 25] އަދިވެސް އެކަލާނގެ

---

[1] މި ޙަދީޘް ނެރުއްވި މުސްލިމު، ނަންބަރު 2996 ގައި، އާއިޝާ رضي الله عنها ގެ ޙަދީޘުންނެވެ.

ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿كَانَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَبَعَثَ ٱللَّهُ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنزَلَ مَعَهُمُ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ فِيمَا ٱخْتَلَفُواْ فِيهِ...﴾

(މީސްތަކުން އެއް އުންމަތެއްގެ ގޮތުގައި ވިއެވެ. ދެންފަހެ، އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރުދެއްވާ ބޭކަލުންތަކެއްގެ ގޮތުގައްޔާ އަދި އިންޒާރުދެއްވާ ބޭކަލުންތަކެއްގެ ގޮތުގައި، ﷲ ނަބީބޭކަލުން ފޮނުއްވިއެވެ. އަދި މީސްތަކުން އެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ޚިލާފުވި ކަންތައްތަކުގައި ޙުކުމްކުރެއްވުމަށް، ޙައްޤު ގޮތުގައި އެބޭކަލުންނާ އެކުގައި ފޮތް ބާވައިލެއްވިއެވެ...) [އަލްބަޤަރާ: 213]

ދެވަނަ ކަމަކީ: ޝަރްޢީ ގޮތެއްގައި ފޮތްތަކަށް އީމާންވުމެވެ. އެއީ އެ ފޮތްތަކުގެ ތެރެއިން ﷲ ތަޢާލާ ނަންދައްކަވާފައިވާ ފޮތްތައް، މިސާލަކަށް ތައުރާތާއި، އިންޖީލާއި، ޒަބޫރާއި، ޤުރްއާނުފަދަ ފޮތްތަކަށް އީމާންވުމެވެ. އަދި އެ ފޮތްތަކުން އެންމެ މާތްވެގެންވާ، އަދި އެ ފޮތްތައް [illegible]، އެ ފޮތްތަކުގެ މައްޗަށް ފައިސަލާކޮށް [illegible] ފޮތް ޤުރްއާން ކަމުގައި އަހަރުމެން އިއްތިބާޢުކުރުމެވެ. އަދި މުޅި އުއްމަތް އެ ފޮތަކަށް ތަބަޢުވެ، އެއަށް ޙުކުމްކުރަން [illegible] [illegible] [illegible] އިއްތިބާޢުކުރުމެވެ. އެއީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން ނަޤްލުވެގެންވާ ސުންނަތާވެސް އެކުގައެވެ. އެހެނީ ﷲ ސުބްޙާނަހޫ، އެކަލާނގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު ﷺ، ޖިންނީންނާއި އިންސީންގެ އެންމެނަށް ރަސޫލެއްގެ ގޮތުގައި ފޮނުއްވިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ޙުކުމްކުރެއްވުމަށްޓަކައި އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް

އެކަލާނގެ މި ޤުރްއާން ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި އެ ފޮތަކީ މޭތަކުގައި (ހިތްތަކުގައި) ވާ އެއްޗަކަށްހުރި ޝިފާއެއްކަމުގައި، އަދި ކޮންމެ އެއްޗަކަށްހުރި ބަޔާންކޮށްދިނުމެއްކަމުގައި، އަދި މުއުމިނުންނަށްހުރި ހިދާޔަތާއި ރަޙުމަތެއްކަމުގައި ލެއްވިއެވެ. އަދި ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ:

﴿وَهَٰذَا كِتَٰبٌ أَنزَلۡنَٰهُ مُبَارَكٞ فَٱتَّبِعُوهُ وَٱتَّقُواْ لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ١٥٥﴾

(މި ޤުރްއާނަކީ، ތިމަން އިލާހު ބާވައިލެއްވި، ބަރަކާތްތެރި ފޮތެކެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން، އެފޮތަށް ތަބާވާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ތަޤުވާވެރިވާށެވެ. (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަޙުމަތް ލެއްވޭތޯއެވެ.) [އަލްއަންޢާމު: 155] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَنَزَّلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ تِبۡيَٰنٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ وَبُشۡرَىٰ لِلۡمُسۡلِمِينَ﴾

(...އަދި ތިމަންއިލާހު ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީމެވެ. (އެއީ) ކޮންމެކަމެއް ބަޔާންކޮށްދޭ ގޮތުގައެވެ. އަދި މުސްލިމުންނަށް އެއީ ހިދާޔަތަކަށް، ރަޙުމަތަކަށް، އުފާވެރި ޚަބަރު ކަމުގައެވެ.) [އައްނަޙްލު: 89]. އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيۡكُمۡ جَمِيعًا ٱلَّذِي لَهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحۡيِۦ وَيُمِيتُۖ فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِيِّ ٱلۡأُمِّيِّ ٱلَّذِي يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَكَلِمَٰتِهِۦ وَٱتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ١٥٨﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންކަލޭގެފާނީ، ތިޔަބައިމީހުން އެންމެންގެ ގާތަށް ﷲ ފޮނުއްވި

ރަސޫލާއެވެ. އެކަލާނގެއީ، އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަން އެކަލާނގެއަށް މިލްކުވެގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ މެނުވީ ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަންވާވާ އިލާހަކު ނުވެއެވެ. ދިރުއްވަނީވެސް އަދި މަރުގެންނަވަނީވެސް، އެކަލާނގެއެވެ. ފަހެ، الله އަށާއި އުއްމިއްޔަ (ލިޔަންކިޔަން ނުދަންނަވާ) ނަބިއްޔާ ކަމުގައިވާ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނީ الله އަށާއި އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުތަކަށް އީމާންވާ ނަބިއްޔާއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން، އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވާށެވެ! (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން ތެދުމަގު ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.) [އަލްއަޢްރާފު: 158]. މި މާނަގައިވާ އާޔަތްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ.

ހަތަރުވަނަ އަޞްލު: ރަސޫލުންނަށް އީމާންވުން

އާގައިވެސް ހަމަ އެފަދައިން ދެ ކަމެއް ހިމެނެއެވެ: ފުރަތަމަ ކަމަކީ: އިޖުމާލީކޮށް ރަސޫލުންނަށް އީމާންވުމެވެ. އެއީ الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ ތެރެއިން ރަސޫލުންތަކެއް ފޮނުއްވިކަމަށެވެ. އެއީ ހެޔޮ ހަބަރުދެއްވާ، އަދި އިންޒާރުދެއްވާ، އަދި ޙައްޤަށް ގޮވާލައްވާ ބޭކަލުންގެ ގޮތުގައެވެ. ދެންފަހެ އެބޭކަލުންނަށް އިޖާބަދިނުމީ [illegible] ބާއްޖަވެރިކަމާއި ކާމިޔާބުކަމެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނާ ޚިލާފުވުމީ [illegible]؛ ނިކަމެތިކަމާއި ސަރުކަށިކަމާއި އަނބުރާ [illegible]. އަދި އެބޭކަލުންގެ އެންމެ ފަހު، [illegible] އަދި އެންމެ މާތް ބޭކަލަކީ: އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދު الله ﷺ އެވެ. އެއީ الله ސުބްޙާނަހޫ ވަޙީކުރެއްވި ގޮތައިންނެވެ:

﴿وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ...﴾

(ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންއިލާހު ކޮންމެ އުއްމަތެއްގައި ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ، ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް އަޅުކަންކުރުމަށާއި، ޠާޣޫތުން އެއްކިބާވުމަށް އަންގަވުމަށެވެ...) [އައްނަޙްލް: 36] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿رُّسُلٗا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِ...﴾

(އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރު ދެއްވާ، އަދި އިންޒާރުކުރައްވާ ރަސޫލުންތަކެކެވެ. (އެއީ) ރަސޫލުން ފޮނުއްވުމަށް ފަހު، ﷲ ގެ މައްޗަށް މީސްތަކުން ދައްކާނެ ޙުއްޖަތެއް ހިފޭގެން ނުވުމަށް ޓަކައެވެ...) [އައްނިސާއު: 165] އަދިވެސް ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٖ مِّن رِّجَالِكُمۡ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ...﴾

(ތިޔަބައިމީހުންގެ ބޮޑެތި ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން އެކަކުގެވެސް ބަފައިކަލަކު ކަމުގައި މުޙައްމަދުގެފާނު ނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް (އެކަލޭގެފާނީ) ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. އަދި ނަބިއްޔުން ހަތިމުކުރެއްވި ކަލޭގެފާނުވެސްމެއެވެ...) [އަލްއަޙްޒާބް: 40].

ދެވަނަ ކަމަކީ: ތަފްޞީލީ ގޮތުގައި ރަސޫލުންނަށް އީމާންވުމެވެ. އެއީ އެބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ﷲ ތަޢާލާ ނަން ހާމަކުރައްވާ ބޭކަލުން، ނުވަތަ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން އެބޭކަލުންގެ ނަން ޘާބިތުވާ ބޭކަލުންނަށް ތަފްޞީލީކޮށް މުޢައްޔަންކޮށް އީމާންވުމެވެ. މިސާލަކަށް: ނޫޙު، ހޫދު، ޞާލިޙު، އިބްރާހީމް އަދި އެހެން ބޭކަލުންނެވެ. ﷲ ތަޢާލާ

އެބޭކަލުންނަށާއި އެބޭކަލުންގެ އާލުންނަށާއި އެބޭކަލުންނަށް [illegible] ބަރަކަތް ޞަލަވާތާއި ސަލާމް ލައްވާށިއެވެ.

ފަސްވަނަ އަޞްލު: އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވުން

އެ އަޞްލުގައި ހިމެނީ:

މަރުވުމަށް ފަހު ވާނޭކަމަށް ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ޚަބަރުދެއްވާފައިވާ ކޮންމެ ކަމަކަށް އީމާންވުމެވެ. ކަށްވަޅުގެ ފިތުނާއި، ކަށްވަޅުގެ އަޒާބާއި ނިޢުމަތާއި، އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހު ވާނޭ ބިރުވެރި ނާމާން ކަންކަމާއި، ގަދަފަދަ ކަންކަމާއި، ސިރާޠު މަގާއި، މީޒާނާއި، ޙިސާބު ބެލުމާއި، ޖަޒާ ދިނުމާއި، މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި ފޮތްތައް ފެތުރިގެން [illegible]؛ ކަނާތްއަތުން އޭނާގެ ފޮތް ހިފާ މީހާއި، ވާތްއަތުން ނުވަތަ [illegible] އޭނާގެ ފޮތް ހިފާ މީހާ [illegible] އީމާންވުމެވެ.

އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައި ވަންނަ ކަންތަކުގެ ތެރޭގައި: އަހަރެމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ އަށް [illegible] ([illegible]) [illegible]، [illegible] ﷲ އާއި ރަސޫލާ ﷺ [illegible]. [illegible] ވާހަކަފުޅު ދެއްކެވުމާއި، [illegible] އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން [illegible] ސުންނަތްތަކުގައި އައިސްފައިވާ ކަންކަމަށް އީމާންވުމެވެ. ފަހެ އެ ހުރިހާ ކަމަކަށް އީމާންވެ،

އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ އެ ކަންކަން ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ގޮތަށް އެ ކަންކަން ޤަބޫލުކުރުން އަޅާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.

ހަވަނަ އަޞްލު: ޤަދަރަށް އީމާންވުން

(ޤަޟާޤަދަރަށް) އީމާންވުމުގައި ހަތަރު ކަމެއް ހިމެނެއެވެ:

ފުރަތަމަ ކަމަކީ: ކުރިން ވީ، އަދި ވާނޭ ހުރިހާ ކަމެއް الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ދެނެވޮޑިގެންވާކަމާއި، އަދި އެކަލާނގެ އަޒަލީކަމުގެ ޢިލްމާއި، އެމީހުންގެ ޢަމަލުތަކާއި އަޚްލާޤުތަކާއި އެހެންވެސް އެމީހުންގެ ކަންކަން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާކަން އީމާންވުމެވެ. ފަހެ އެއިން އެއްވެސް ކަމެއް އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއަށް ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ:

﴿...وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌ﴾

(...އަދި الله ކޮންމެ ކަމެއް މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ތިޔަބައިމީހުން ދަންނާށެވެ.) [އަލްބަޤަރާ: 231] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ޢައްޒަ ވަޖައްލަ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...لِتَعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ وَأَنَّ ٱللَّهَ قَدۡ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عِلۡمَۢا﴾

(...ހަމަކަށަވަރުން الله އީ، ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ އިލާހުކަމާއި، ހަމަކަށަވަރުން، الله ގެ ޢިލްމުފުޅު، ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ ވަށައިގެންވާކަން ތިޔަބައިމީހުން އެނގުމަށްޓަކައެވެ.) [އައްޠަލާޤު: 12].

ދެވަނަ ކަމަކީ: الله މިންވަރު ކުރައްވާ ނިޔާ ކަނޑައެޅުއްވި ކޮންމެ ކަމެއް

ލިޔުއްވާފައިވާކަމަށް އިމާންވުމެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ސުބުޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ:

﴿قَدۡ عَلِمۡنَا مَا تَنقُصُ ٱلۡأَرۡضُ مِنۡهُمۡۖ وَعِندَنَا كِتَٰبٌ حَفِيظُۢ ٤﴾

(ހަމަކަށަވަރުން، ބިންގަނޑު އެއުރެންގެ ހަށިތަކުން އުނިކުރާ އެއްޗެއް ތިމަންއިލާހު ދަންނަވަޑައިގަންނަވަމެވެ. އަދި ތިމަންއިލާހު ޙަފްޡުކުރެވިގެންވާ (ފޮތް އެއްޗެއް) ތިމަންއިލާހުގެ ޙަޟްރަތުގައިވެއެވެ.) [ޤާފް: 4] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَكُلَّ شَيۡءٍ أَحۡصَيۡنَٰهُ فِيٓ إِمَامٖ مُّبِينٖ﴾

(...އަދި ކޮންމެ ކަމެއް ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތެއްގައި ތިމަންއިލާހު ހިފެހެއްޓީމެވެ.) [ޔާސީން: 12] އަދިވެސް الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿أَلَمۡ تَعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِۚ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَٰبٍۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ ٧٠﴾

(ހަމަކަށަވަރުން އުޑުގައި، ބިމުގައި ވާހާކަމެއް، الله ދަންނަވަޑައިގަންނަވާކަން ތިބާއަށް ނޭނގެނީހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އެ ކަންތައްތަކީ، ފޮތެއްގައި ލިޔުއްވާފައިވާކަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ ކަންތައްތަކީ، الله އަށް ފަސޭހަކަމެކެވެ.) [އަލްޙައްޖު: 70]

ތިންވަނަ ކަމަކީ: الله ތަޢާލާގެ ތަންފީޛުވެގެންވާ މަޝީއަތަށް އިމާންވުމެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި ކަމެއް ވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަނުކުރައްވާ ކަމެއް ނުވެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ސުބުޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ގޮތަށެވެ:

﴿...إِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ مَا يَشَآءُ﴾

(...ހަމަކަށަވަރުން، الله، އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ކަމެއް ކުރައްވައެވެ.) [އަލްޙައްޖު: 18]. އަދިވެސް އެކަލާނގެ ޢައްޒަ ވަޖައްލަ ވިދާޅުވެއްވިއެވެ:

﴿إِنَّمَآ أَمۡرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيۡـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ٨٢﴾

(އެކަލާނގެ ކަމަކަށް އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ، އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުވާކަން ކަށަވަރީ އެކަމަކަށް، [ވާށޭ] ވިދާޅުވެއްވުމެވެ. ދެން އެކަމެއް ވެދެއެވެ.) [ޔާސީން: 82] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއްވިއެވެ:

﴿وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٢٩﴾

(ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި الله އިރާދަ ކުރެއްވުމުން މެނުވީ، ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް (އެއްވެސް ކަމެއް) ނޭދެވޭނެއެވެ.) [އައްތަކްވީރު: 29]

ހަތަރުވަނަ ކަމަކީ: ވުޖޫދުވެގެންވާ ހުރިހާ އެއްޗެއް الله ތަޢާލާ އުފެއްދެވިކަމަށް އީމާންވުމެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އުފައްދަވާ ޚާލިޤެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ރަބްބެއް ނުވެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ވިދާޅުވެއްވި ގޮތަށެވެ:

﴿ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ وَكِيلٞ ٦٢﴾

(الله އީ، ހުރިހާ އެއްޗެއް ހައްދަވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ، ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ބައްލަވައިގަންނަވާ ރައްކާތެރިވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.) [އައްޒުމަރު: 62] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއްވިއެވެ:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ هَلْ مِنْ خَـٰلِقٍ غَيْرُ ٱللَّهِ يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ۝٣﴾

(އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ﷲ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ނިޢުމަތް ހަނދުމަކުރާށެވެ! ﷲ މެނުވީ ތަކެތި ހައްދަވާ، އުޑާއި ބިމުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިޒްޤުދެއްވާ ކަލަކު ވޭތޯއެވެ؟ އެކަލާނގެ މެނުވީ (ޙައްޤުވެގެންވާ) އިލާހަކު ނުވެއެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން (އީމާންކަމާއި ޙައްޤުން) އެއްކިބާވެގެންނިޔަ ކޮންގޮތަކުން ހެއްޔެވެ؟) [ފާޠިރު: 3]

އެހެންކަމުން ޤުރުއާން އީމާންވުމުގައި: މި ހަތަރު ކަންތަކަށް އެއްކޮން އީމާންވުން ލާޒިމުވެއެވެ. އެއީ އަހުރެމެން ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ރުބޫބިއްޔަތާ ގޮތަށެވެ. ބިރުވެރިގެ އަހުރެމެންގެ މުއުމިނުން އޭގެ ބަޔަކު ކަންތަކުގައި އިސްލާމްކުރި މުހިންމު ހިފާޒަތެވެ.

ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިން އިއްތިފާޤުވާ ބަޔާނާ އަހުރެމެން ތިމަންގެ ކަންތަކުގެ ތެރޭގައި: ﷲ އަށްޓަކައި ޚާއްޞަވުމާއި، ﷲ އަށްޓަކައި ރުބޫބިއްޔަތާއި، ﷲ އަށްޓަކައި އުލޫހިއްޔަތާއި، ﷲ އަށްޓަކައި ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކުގައެވެ. މިއީ އަހްލުސްސުންނަތި ވަލްޖަމާޢަތުގެ ޢަޤީދާއެވެ. އަދި އެއީ ﷲ ތަޢާލާ◌ާއަން އީމާންވުމުގެ ތަޢުރީފު ކުރުކޮށެވެ.

އެގޮތުން މުއުމިނުންނާ، އަރިން މުއުމިނުންނަކީ ޚާއްޞަ އެމީހުންނާ އަށްޓަކައި އަރިހަށްވާނެ. އަދި ކާފިރުންނަކީ ރުއްޓަރާ، އެމީހުންނާ ދުރުވެރިވުމެވެ. މުއުމިނުންގެ އަސްލު އިސްލާމް މި އުއްމަތުގައިވާނީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަސްޙާބުބޭކަލުންނެވެ. އަދި އަހުރެމެން

ސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ ގާތުގައި އެއްބަސްވެވިގެންވާ ގޮތަށެވެ. އެގޮތުން އެމީހުން އެބޭކަލުންދެކެ ލޯބިވެ އެބޭކަލުންނާ މުވާލާތުކުރެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނީ ނަބިއްޔުންނަށް ފަހު އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ މީސްތަކުންކަމުގައި އިޢުތިޤާދުކުރެއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ބަސްފުޅަން ދަކައިއެވެ:

«خَيْرُ القُرُونِ قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُم».

"ޤަރުނުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނު މި ހުންނެވި ޤަރުނެވެ. ދެން އޭގެ ފަހުން މީހުންނެވެ. ދެން އޭގެ ފަހުން މީހުންނެވެ."[1] އެއީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމް އެއްބަސްވެވިގެންވާ ޙަދީޘެކެވެ. (ބުޚާރީއާއި މުސްލިމް ނަޤުލުކުރާ އެއްބަސްވެވިގެންވާ ޙަދީޘެކެވެ.)

އަދި އެބޭކަލުންގެ ތެރެއިން އެންމެ މާތްވެގެންވަނީ: އަބޫބަކުރު އައްޞިއްދީޤު ކަމުގައި، ދެން ޢުމަރުލް ފާރޫޤު ކަމުގައި، ދެން ޢުޘްމާނު ބުނު ޢައްފާނު ކަމުގައި، ދެން ޢަލީ ބުނު އަބީޠާލިބު ކަމުގައި އެމީހުން (އެބަހީ: ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިން) އިޢުތިޤާދުކުރެއެވެ. ﷲ ގެ ރުޟާ އެބޭކަލުންނަށް ޙާޞިލުވާށި. ދެން އެބޭކަލުންނަށް ފަހު (ސުވަރުގޭގެ ހެޔޮ ޚަބަރުދެއްވިގެންވާ) ދިހަ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ބާކީ ދިއްބަދި ބޭކަލުންކަމުގައި، ދެން ބާކީ ދިއްބަދި އަހުލު ބަދުރުވެރިންނެވެ. ﷲ ގެ ރުޟާ އެބޭކަލުންނަށް ޙާޞިލުވާށި. އަދި

---

[1] މި ޙަދީޘް ނަޤުލުކޮށްފައިވާ އަލްބުޚާރީ، ނަންބަރު 3651 ގައި، އަދި މުސްލިމް، ނަންބަރު 2533 ގައެވެ. އެއީ ޢަބްދުﷲ ބިން މަސްޢޫދު رضي الله عنه ގެ ރިވާޔަތުންނެވެ.

އެބޭކަލުން -އެބަހީ: ސަޙާބީން- ގެ މެދުގައި އުފެދުނު ދެބަސްވުމާމެދު އެމީހުން (ވާހަކަދައްކާ އުޅުމުން) ދުރުވެ ހިފެހެއްޓެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނީ އެކަމުގައި އިޖްތިހާދުކުރެއްވި ބައެއް ކަމުގައި އިޖްތިހާދުކުރެއްވިއެވެ. ހަމަ ރަނގަޅު ގޮތާ ދިމާވި ބޭކަލަކަށް ދެ އަޖުރު ހުއްޓެވެ. އަދި ކުށްކުރެވުނު ބޭކަލަކަށް ވެސް އެއް އަޖުރު ހުއްޓެވެ.

އަދި އެމީހުން اللّٰه ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަހުލުބައިތުންގެ ތެރެއިން އެކަކާގާނަނާ އިމާމުންގެ ހިންދުކަ ފާހިވެ، އިމާމުންނާ މުއުމިނުންގެ ވާލިދައެވެ. އަދި اللّٰه ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންކަމުގައިވާ، މުއުމިނުންގެ މަންމަފުޅުންނަށް މަޤާމުދެއްވިއެވެ. އަދި އެހެރީ ކަނބަލުންނަށް ރައްކާތެރިވެ ގެތަކުން އަދި އެމީހުން ދަރުބާރުކުރައްވައެވެ. އަދި اللّٰه ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަސްޙާބުންދެކެ ރުހިވައިން، އެބޭކަލުންނަށް ބަދުބަސްބުނުން، އަހުލުބައިތުންނާމެދު ޢަދާވާތްތެރިވާ ގޮސް، اللّٰه ޢައްޒަ ވަޖައްލަ އެބޭކަލުން ފުއްޓަވި މަޤާމުންވެރި މަތިކޮށްގެން އުފުލުމެއް ރާފިޟީންގެ މަގުން ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިން ބަރީއަވެއެވެ. ހަމަ އެފަދައިން، އަހުލު ބައިތުންނަށް ބަހުން ނުވަތަ ޢަމަލުން އަނިޔާކޮށް ތަކުލީފުދޭ ނަވާޞިބުންގެ މަގުންވެސް އެމީހުން ބަރީއަވެއެވެ.

ފަހެ އަހަރެމެން މި ގެނައި ކަންތައް: މި ހުރިހާ ކަމެއްވެސް اللّٰه އެކަލާނގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު ﷺ އާއެކު ފޮނުއްވި ނުވަތަ ބާވަތުގެ މަޤާމުގައި ހިމެނޭ ކަންކަމެވެ. އަދި އެއީ އިޖުތިމާޢީކަން ގެނބުނަމުން، އަދި އާދޭ ހިތްތަކުން، އަދި އާދޭ މަޤާމުގައި ސިފަކުރާ ޝުރުތުތަކެއް ހުރެއެވެ، އަދި އެއީ ހަރުދަނާ ކަންކަމަކީ

ހުށިޔާރުވެ ދުރުވުން ވާޖިބުވެގެންވާ ޢަޤީދާއެވެ. އަދި އެއީ ނަޖާވާނޭ ފިރުޤާކަމުގައިވާ އަހުލުއް ސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ ޢަޤީދާއެވެ. އަދި އެމީހުންނާމެދު ނަބިއްޔާ ﷺ މިހެން ޙަދީޘްކުރެއްވި ޖަމާޢަތެވެ:

«لَا تَـزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الحَقِّ، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ، حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللهِ وَهُمْ كَذَلِكَ».

"ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ ތެރެއިން ޖަމާޢަތެއް ޙައްޤުގެ މަތީގައި ހާމަވެ ގަދަވެގެން ތިބޭނެއެވެ. އެމީހުން ނިކަމެތިކޮށްލާ ބައެއްގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ގެއްލުމެއް ނުވާނެއެވެ. އެމީހުން އެގޮތުގައި ތިއްބާ ﷲ ގެ އަމުރުފުޅު އަތުވެއްޖެއުމަށް ތިބޭނެއެވެ."[1] އަނެއް ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ:

«لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الحَقِّ مَنْصُورَةٌ».

"ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުން ޖަމާޢަތެއް ޙައްޤުގެ މަތީގައި ނަޞްރު ލިބިގެންވާ ބަޔަކު ދެމިހުރެގެން ތިބޭނެއެވެ."[2] އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު عليه الصلاة و السلام ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ:

«افْتَرَقَتِ اليَهُودُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً، وَافْتَرَقَتِ النَّصَارَى عَلَى اثْنَتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً، وَسَتَفْتَرِقُ هَذِهِ الأُمَّةُ عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً كُلُّهَا فِي النَّارِ إِلَّا وَاحِدَةً

---

[1] މި ޙަދީޘް ނެރުއްވި މުސްލިމް، ނަންބަރު 1920 ގައި، ޘައުބާނު رضي الله عنه ގެ ޙަދީޘުންނެވެ.

[2] މި ޙަދީޘް ނެރުއްވި އިބްނު މާޖާ، ނަންބަރު 3952 ގައި، ޘައުބާނު رضي الله عنه ގެ ޙަދީޘުންނެވެ. އަދި އިބްނު ޙިއްބާނު، ނަންބަރު 6714 ގައި، އަދި އަލްޙާކިމު، ނަންބަރު 8653 ގައި މި ޙަދީޘް ޞައްޙަކުރައްވައެވެ.

فَقَالَ الصَّحَابَةُ: مَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: مَنْ كَانَ عَلَى مِثْلِ مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي»

"ޔަހޫދީން ހަތްދިހަ އެއް ފިރުޤާއަށް ބައިބައިވެގެންދިޔައެވެ. އަދި ނަޞާރާއިން ހަތްދިހަ ދެ ފިރުޤާއަށް ބައިބައިވެގެންދިޔައެވެ. އަދި މި އުއްމަތް ހަތްދިހަ ތިން ފިރުޤާއަށް ބައިބައިވެގެންދާނެއެވެ. އެންމެ ބައިގަނޑެއް ފިޔަވައި އެ ހުރިހާ ބައިގަނޑުތައްވެސް ނަރަކާގައެވެ." ދެން ޞަޙާބީން ދެންނެވިއެވެ: "އޭ اللهގެ ރަސޫލާއެވެ! އެއީ ކޮން ޖަމާޢަތެއްތޯއެވެ؟" ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "ތިމަންކަލޯގެފާނާއި ތިމަންކަލޯގެފާނުގެ އަޞްޙާބުން އަކަންތަކައްގެ މަގުގައި މި ތިއްބެވި ކަންތަކުގެ މަގުގައި ތިބި މީހުންނެވެ."[1]

ބޮޑުބަޔަކު އިޖްމާޢުވާ އިދިކޮޅުވާ އިޖްމާޢުތައް

މި އިޖްމާޢުން ކަށަވަރުވެ، އެއީ އިދިކޮޅުވެރިން ހުށަހެޅޭ ބައެއް ބޯވެބެލެއްސެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި: ބުރުބައްޔާއި، ފީނުބައްޔާއި، ދަޅައިކަންޏާއި، ވިލުވިރުންނާއި، ޖަނަރީނަނާއި، ގަސްޓަރައްސާއި، ހިލަހިލައާއި އެހެން ބޮޑެއްކަން އަޅުކަންކުރާ ހިންގުމެވެ. ދަށު މި ހިންގުން ދަށުގެ ތަރުތީބުން އިޖާބައްވެ ނުދިނެވެ. ކިޔައްމަ، އެބޭކަލުންނާ ހިފާތުވެރިވިއެވެ. އެއީ ޝަރީޢަތުންނާއި، އިރަޙިމުގެ އަހަރުތަކުގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ އާދަދު ކަންތަށް ކުރި

---

[1] މި ޙަދީޘް ނަޤުލުކުރި އައްތިރްމިޛީ، ނަންބަރު 2641 ގައި، ޢަބްދު الله ބިން ޢަމްރު رضي الله عنه ގެ ޙަދީޘްނުވެ. އަދި އަލްޙާކިމް، ޒަހަބީ ޞަޙީޙުކޮށް ދީފައިވެ (5 / 347) ގައި ވިދާޅުވިއެވެ: "މި ސަނަދުގައި ޢަބްދުއް ރަޙްމާން ބިން ޒިޔާދު އަލްއިފްރީޤީވެއެވެ. އެއީ ޟަޢީފު ވިދާޅުވިއެވެ: އެބޭކަލުން އޭނާ ބަލިކަށިކުރެއްވިއެވެ." އަދި އަލްއަލްބާނީ ވެސް ޞަޙީޙުލް ޖާމިޢުގެ، ނަންބަރު 5343 ގައި މި ޙަދީޘް ޞަޙީޙުކުރައްވާފައެވެ.

ގޮތަށެވެ. އެގޮތުން އެމީހުން އަޅުކަންކުރަމުންދިޔަ ތަކެތީގެ ފުރުން، ޙާޖަތްތަށް ފުއްދާދިނުމަށާއި، ބަލިމީހުންނަށް ޝިފާ ދިނުމަށާއި، ޢަދުއްވުންގެ މައްޗަށް ނަޞްރުދިނުމަށް އެދި ދުޢާކޮށް، އަދި އެ ފަރާތްތަކަށް ޤުރުބާންކޮށް ހަދިޔާ، އަދި ނަދުރުބެނުމެވެ. ދެން ރަސޫލާ ﷺ އެމީހުންނަށް އެކަންކަމުން އިންޒާރުކުރައްވާ، الله އަށް އެކަނި އަޅުކަން ޚާލިޞްކުރަން އަމުރުކުރެއްވުމުން؛ އެމީހުން އެކަމާމެދު ހައިރާންވެ [illegible] [illegible]، އެކަލޭގެފާނަށް އިންކާރުކުރިއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ:

﴿أَجَعَلَ ٱلْـَٔالِهَةَ إِلَـٰهًا وَٰحِدًا ۖ إِنَّ هَـٰذَا لَشَىْءٌ عُجَابٌ ۝٥﴾

(އޭނާ ހުރިހާ އިލާހުން އެއް އިލާހަކަށް ހެދީހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ނުހަނު އަޖާއިބު ވާހަކަ ކަމެއްކަން ކަށަވަރެވެ.) [ޞާދު: 5]

ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ދައުވަތުދެއްވާ، އަދި [illegible] އެމީހުންނަށް އިންޒާރުދެއްވާ، އެމީހުން އެ ތަކެއްޗަށް [illegible] [illegible] ތަކެތީގެ [illegible] [illegible] ގެންދިއުމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ [illegible] الله [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ދެން އެއަށްފަހު އެމީހުން الله ގެ ދީނަށް [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި الله ގެ ދީން އެހެން ހުރިހާ ދީންތަކެއްގެ މައްޗަށް [illegible] [illegible]. އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުން رضي الله عنهم އާއި، އެބޭކަލުންނަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި ދިގު މުއްދަތަކަށް ކުރެއްވި

ޤިޔާމަތް ދުވަހުގައެވެ. ދެން އެއަރުވާ ޙާލަތުގައި ބަދަލުވެ، ހިނަ ދިރުންގެ މައްޗަން ޤާހިރުކަން ގެނުވެސްދިޔައެވެ. ދެން ހިނަދިރުން އަށްއާ ޤާހިރުކަމުގެ ދިނަށް އަނބުރާ ދިޔައެވެ. އެއީ ނަބިއްޔުންނާއި ވަލީވެރިންނާއި ޙައްޤުގައި ގާތްވާ ފަރާތް، އެމީހުންނަށް ދުޢާކޮށް ވަޒީފާ އެދި، އަދި އެދުންތަކުގެ އަޅުވެރިކަމުގެ ޝިރުކު ކުރެވޭތަނެވެ. އަދި لا إله إلا الله ގެ މާނައަކީ އިބާދަތް ކުރެވޭނެ އެކަލާނގެއަކީ ﷲ ކަމުގައި ބަލައިގަނެ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު އަޅުކަން ކުރުމެވެ. އެހެންކަމުން ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ.

ޤާހިރުކަން ގެނުވި، ނަބިއްޔުންގެ ޤަބޫލުކުރުން ދުޢާގެ ސަބަބުން؛ އަޅުކަމުގެ މި ޤަބޫލު ހަމައެކަނި މި ޝިރުކު ދިސްކަމުގެ ވުޖޫދުގައި ފެށިގަތުން ހިނގައިދިޔައެވެ.

ދުނިޔެ އަދި ގާތްކަމުގެ ޝަފާޢަތް ހޯދާ ހިތް އެދުން ދިރުމުގެ ވާހަކަ ޝަފާޢަތެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿...هَـٰٓؤُلَآءِ شُفَعَـٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ...﴾

(...މި ފަރާތްތަކީ ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުގައި އަހަރުމެންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވާ ފަރާތްތަކެވެ...) [ޔޫނުސް: 18] އަދި އެމީހުންގެ މި ބުނުމެވެ:

﴿...مَا نَعۡبُدُهُمۡ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلۡفَىٰٓ...﴾

(ﷲ ގެ ޙަޟްރަތަށް ޤުރުބަތް ހޯދުމަށް ކައިރިކޮށްދިނުމަށްޓަކައި މެނުވީ، ޤުރުބަތް އެ ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ...) [އައްޒުމަރު: 3] ﷲ

ވަނީ މި ޝުބުހަ ބާޠިލުކުރައްވާ، އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރި މީހާ؛ އެއީ ކޮންމެފަދަ މީހަކަށްވިޔަސް އޭނާ އެވަނީ ޝިރުކުކޮށް ކާފަރުވެއިކަން ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވީ ފަދައިންނެވެ:

﴿وَيَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمۡ وَلَا يَنفَعُهُمۡ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ...﴾

(އެއުރެން ﷲ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަނީ، އެއުރެންނަށް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދެވޭ، އަދި އެއުރެންނަށް މަންފާއެއްވެސް ނުދެވޭ ތަކެއްޗަށެވެ. އަދި އެއުރެން ބުނެތެވެ. މި ފަރާތްތަކަކީ ﷲ ގެ ހަޟްރަތުގައި ތިމަންމެންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވާނޭ ފަރާތްތަކެކެވެ...) [ޔޫނުސް: 18]

ދެން ﷲ ސުބްޙާނަހޫ އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅުން އެމީހުންނަށް ރައްދުދެއްވިއެވެ:

﴿قُلۡ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ بِمَا لَا يَعۡلَمُ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ١٨﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އުޑުތަކުގައިވެސް، އަދި ބިމުގައިވެސް ﷲ ދެނެވޮޑިގެންނުވާ ކަމެއްގެ ވާހަކައިން ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ޚަބަރުދެނީހެއްޔެވެ؟ އެއުރެން އެ ޝަރީކުކުރާ ތަކެތިން އެކަލާނގެ ހުސްޠާހިރުވެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.) [ޔޫނުސް: 18]

ދެން ﷲ ތަޢާލާ މި އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައި: އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ނަބިއްޔުންނާއި ވަލީންނާއި، ނުވަތަ އެހެން ފަރާތްތަކަށް

އަޅުކަންކުރުމަކީ ބޮޑު ޝިރުކެއް ކަމުގައެވެ. އެއީ އެކަން ކުރާ މީހުން އެހެން ނަގެމް އެތަށް ގިނަސްސުމެއެވެ. اللّٰه ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَ مَا نَعۡبُدُهُمۡ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلۡفَىٰٓ...﴾

(އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ވަލީދާ ވަލީވެރިންތަކެއް ނެގި މީހުން (ބުނެއެވެ.) اللّٰه ގެ ހަޟްރަތަށް ޤުރުބުވުމަށް ކަމުގައި ނޫނީ ތިމަންމެން އެބައިމީހުންނަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ...) [އައްޒުމަރު: 3] ދެން اللّٰه ތަޢާލާ އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅުން އެމީހުންނަށް ރައްދުދެއްވިއެވެ:

﴿...إِنَّ ٱللَّهَ يَحۡكُمُ بَيۡنَهُمۡ فِي مَا هُمۡ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي مَنۡ هُوَ كَٰذِبٞ كَفَّارٞ﴾

(...ހަމަކަށަވަރުން އެ މީހުން އެކަލާނގެ ގާތުގައި ދެބަސްވާ ކަންތަކާމެދު اللّٰه، އެ މީހުންގެ މެދުގައި ޙުކުމް ކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުހަދާ ކާފިރަކަށް اللّٰه ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ.) [އައްޒުމަރު: 3]

ދެން އެކަލާނގެ އެ ބަސްފުޅުން ބަޔާންކުރައްވައި: އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ވަލީވެރިންނަށް އެމީހުން ދުޢާކުރާކަން، ތިރުކުތިކުރު، އެއީ އުއްމީދުކުރާ އެއްޗެއް ކަންކަން ކުރިޔަށް އަޅުކަންކުރުމީ އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފުން ކަމުގައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ބުނުންކަމުގައިވާ: އެމީހުންގެ ދިނުން އެކަލާނގެއާ އެ ވަރަން ކުރުބަށްޓަކައްޓަކައް ބުނިބަސް އެކަލާނގެ ދޮގުކުރައްވިއެވެ.

ރަސޫލުން عليهم الصلاة والسلام އެ ޤައުމުތަކަށް ފޮނުއްވުނީ ބަޔަކު ޤައުމުތަކަށް ގިނިފިލުވަ ހިނާފުވާ ކިލިނުގެ ޤައުމުތަކާގެ ތެރޭގައި: މި

ޒަމާނުގައި އުޅޭ މުލްޙިދުންކަމުގައިވާ: މާރކަސް އާއި ލެނިން އާއި އެނޫންވެސް އިލްޙާދީ ކުފުރަށް ގޮވާލާ [illegible] ތަބަޢުވާ މީހުން [illegible] ކަންކަންވެއެވެ. އަދި އެހެން އެމީހުން އިޝްތިރާކިއްޔާ (ސޯޝަލިޒަމް) އާ، ނުވަތަ ޝުޔޫޢިއްޔާ (ކޮމިއުނިޒަމް)އާ، ނުވަތަ ބަޢުޘިއްޔާ (ބާތިޒަމް) އާ ނުވަތަ އެނޫން [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] މުލްޙިދުންގެ އަސްލުތަކުގެ ތެރޭގައި: އެއްވެސް އިލާހަކު ނުވާކަމާއި، [illegible] ކަމުގައި ޤަބޫލުކުރުމެވެ.

އެމީހުންގެ އަސްލުތަކުގެ ތެރޭގައި: އާޚިރަތަށް އިންކާރުކުރުމާއި، ސުވަރުގެއާއި ނަރަކައިން އިންކާރުކުރުމާއި، ހުރިހާ ދީންތަކަށް ކާފިރުވުމެވެ. އެމީހުންގެ ފޮތްތަކަށް ބަލައި، އެމީހުން [illegible] ގޮތް [illegible] [illegible] އެކަން [illegible] [illegible]. [illegible] ޝައްކެއްނެތްގޮތުގައި މި [illegible] [illegible] ހުރިހާ ދީންތަކާ އިދިކޮޅުވާ، އަދި އެ ބިދޭސީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

އަދިވެސް [illegible] އިދިކޮޅުވާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] ގޮތަށްކަމުގައިވާ: އެމީހުން [illegible] ކަމުގައި [illegible] [illegible] މީހުން، ([illegible] ކަންކަން ހިންގާ) [illegible] ﷲ އާ ބައިވެރިވާކަމަށް، އަދި ދުނިޔޭގެ ކަންކަމަށް އެމީހުން ބާރުފޯރުވާކަމަށް [illegible] [illegible]. އަދި އެ [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible]، [illegible] އަދި އެނޫންވެސް އެމީހުންގެ [illegible]

އުފައްދަވާފައިވާ އެފަދަ ބަސްތައް ދެއެވެ. މިއީ ރުބޫބިއްޔަތުގައި ޝިރުކު ކުރުމެވެ. އަދި އެއީ الله ތަޢާލާއާ ޝިރުކު ކުރުމުގެ އަސްލު ނުބައި ހުތުރު ވައްތަރުތަކުންވާ ކަމެކެވެ.

ކުރިން އުޅުނު ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިން ކުރި ޝިރުކާމެދު ވިސްނާ ފިކުރުކޮށް، އަދި ފަހުގެ މީހުންގެ ތެރޭގައި ފެތުރިގެންވާ ޝިރުކާ އެއާ އަޅާކިޔައިރު [illegible] ފެނިގެންދާނީ؛ ފަހުން އައި މީހުންގެ ޝިރުކު މާ ބޮޑުވެ [illegible]. [illegible] [illegible] ދެގޮތަކުންނެވެ: އުލޫހިއްޔަތުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފުރަތަމަ ކަމަކީ: އެމީހުން ރުބޫބިއްޔަތުގައި ޝިރުކުކުރުން ނުކުރެއެވެ. އެމީހުން ކުރި ޝިރުކުވީ އަޅުކަމުގައެވެ. [illegible] [illegible] الله [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އެއީ އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވާ ފަދައިންނެވެ:

﴿وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّنۡ خَلَقَهُمۡ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ...﴾

(އެއުރެން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ، އެއުރެންނަށް ކަލޭގެފާނު ސުވާލުކުރައްވައިފިނަމަ، އެއުރެން ބުނާނެކަން ކަށަވަރެވެ. الله އެވެ...)

[އައްޒުޚްރުފު: 87] އަދިވެސް الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿قُلۡ مَن يَرۡزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ أَمَّن يَمۡلِكُ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡأَبۡصَٰرَ وَمَن يُخۡرِجُ ٱلۡحَيَّ مِنَ ٱلۡمَيِّتِ وَيُخۡرِجُ ٱلۡمَيِّتَ مِنَ ٱلۡحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلۡأَمۡرَۚ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُۚ فَقُلۡ أَفَلَا تَتَّقُونَ ٣١﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ: އުޑުންނާއި ބިމުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް

ރިޒުގު ދެއްވަނީ ކޮން ފަރާތެއްހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އިވުމާއި ފެނުން މިލްކު ވެރިވެވޮޑިގެން ކޮން ފަރާތަކުންހެއްޔެވެ؟ އަދި މަރުވެފައިވާ ތަކެތިން ދިރިހުރިތަކެތި ނެރުއްވައި، ދިރިހުރިތަކެތިން މަރުވެފައިވާ ތަކެތި ނެރުއްވަނީ ކޮން ފަރާތެއްހެއްޔެވެ؟ އަދި އެންމެހާ ކަންތައް ތަދުބީރު ކުރައްވަނީ ކޮން ފަރާތެއްހެއްޔެވެ؟ ފަހެ އެ މީހުން ބުނާނެއެވެ: الله އެވެ. ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ: ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން (އެ އިލާހަށް) ތަޤުވާވެރި ނުވާނަންހެއްޔެވެ؟) [ޔޫނުސް: 31] މި މާނައިގައިވާ އާޔަތްތައް ވަރަށްވެސް ގިނަވެގެންވެއެވެ.

ދެވަނަ ކަމަކީ: އެމީހުން އަޅުކަމުގައި ކުރި ޝިރުކު އެއީ އަބަދު ކުރާ ކަމެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެކަމަކު އެކަން ކުރަނީ ފާގަތިކަމުގެ ޙާލަތުގައެވެ. ދެންގަރަ ދަތި އުނދަގޫ ޙާލަތުގައި، އެމީހުން الله އަށް އަޅުކަން ޚާލިޞްކުރެއެވެ. އެއީ الله ތަޢާލާ ވިދާޅުވެއްވިފަދައިންނެވެ:

﴿فَإِذَا رَكِبُواْ فِي ٱلۡفُلۡكِ دَعَوُاْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمۡ إِلَى ٱلۡبَرِّ إِذَا هُمۡ يُشۡرِكُونَ ٦٥﴾

(ފަހެ އެ މީހުން ނަވަން އަރާ ދުއްވާއިރު، ދީން ޚާލިޞްކޮށްގެން الله އަށް ދުޢާ ކުރެއެވެ. ދެން އެ އިލާހު އެ މީހުން ސަލާމަތް ކުރައްވާ އެއްގަމަށް ގެންނަވުމުން، އެހާރުން އެ މީހުން (އަނެއްކާވެސް އެ އިލާހާ) ޝިރްކު ކުރެއެވެ.) [އަލްޢަންކަބޫތު: 65]

އަނެއްކާވެސް ފަހުގެ މުޝްރިކުންނަށް ބަލާއިރު، އެމީހުން އިރުގެ މުޝްރިކުންގެ މައްޗަށް ދެ ގޮތަކުން އިތުރުވެއެވެ. ފުރަތަމަ ގޮތަކީ: އޭގެ

ތެރެއިން ބައެއް މީހުން ރުބޫބިއްޔަތުގައިވެސް ޝިރުކު ކުރިއެވެ. ދެވަނަ ގޮތަކީ: ތާގަހި ބަނަވަސް. ބާރާބާއި ދަހި އުނދަގޫ. ބާރާބަގައިވެސް އެމީހުން ޝިރުކު ކުރިއެވެ. އަދި އެމީހުންނާ އުކުވާ އުވާ، އެމީހުންގެ ބާރުތު ބަލައި، އަދި މިޞްރުގައި އަލްޙުސައިން އާއި އަލްބަދަވީ އާއި އެހެން މީހުންގެ ޤަބްރުގެ ކައިރިގައި، އަދި ޢަދަނުގައި އަލްޢައިދަރޫސްގެ ޤަބްރުގެ ކައިރިގައި، އަދި ޔަމަނުގައި އަލްހާދީގެ ޤަބްރުގެ ކައިރިގައި، އަދި ޝާމްކަރާގައި އިބްނު ޢަރަބީގެ ޤަބްރުގެ ކައިރިގައި، އަދި ޢިރާޤުގައި ޝައިޚު ޢަބްދުލްޤާދިރު އަލްޖީލާނީގެ ޤަބްރާއި، އަދި އެހެންވެސް ޢާއްމުންގެ ތެރޭ މަޝްހޫރުވެގެން އެބަހުއްޓެވެ. ބައްދަލުވެފައިވާ ގޯސްފަދައިވާ ޤަބުރުތަކާގެ ކައިރިގައި ހިނގާ ކަންކަން ބަލައިލިބި މިހަރަކަން އުނގަނ ގަސިންނެވެ. ﷲ ޢައްޒަ ވަޖައްލަގެ ޙިއްސާ ބައްގަބަލައް އެމީހުން ވަކިރި އެ ރުޅިއައުމަކަން އަނބުރާކުރިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެކަންކަމުން އިންކާރުކުރާން، އަދި ﷲ އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވި ރަސޫލުން عليهم الصلاة والسلام އެކަލާނގެ ފޮނުއްވުން ތައުޙީދުގެ ޙަޤީޤަތް އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދޭނޭ މީހުން މަދުވެގެންވެއެވެ. ފަހެ إنا لله وإنا إليه راجعون އެވެ.

އަލްއަސްމާއު ވައްޞިފާތު (ﷲ ގެ ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކުގެ)

ބާބުގައި ސަލަފުގެ ޢަޤީދާ އިލިރާކުރުމަށްވާ ޢަޤީދާތަކުގެ ތެރޭގައި: ފިކުރާގެ އަނބުރުންގެ ވަކައިންވާ ކަލާމިންނާ، ސުންނަތިންނާ، އަދި ﷲ ޢައްޒަ ވަޖައްލަގެ ބުރުތުރުތައް ނަފިލުވުމާއި، އަދި ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއަށް

ނިސްބަތްވެގެންވާ ފުރިހަމަކަމުގެ ސިފަފުޅުތައް ނަގައިދާ، އަދި އުފެދުމުގައިނުވާ، ދަރިންނެތް، މުސްތަޤިއްރުވެވޮޑިގެ ސިފަފުޅުތަކުން އެކަލާނގެ ޙައްޖަ ވަޖައްހަ ސިފަކުރުމުގައި އަވެރިންގެ މަގުގައި ހިފައިގެންދިޔަ މީހުންގެ (މިސާލަކަށް އަޝްޢަރީންނާއި މާތުރީދީންގެ) ޢަޤީދާތައްވެއެވެ. އެމީހުން ބުނާއިރު ބަސްތަކުން اللّٰه ތަޢާލާ ބަޔާންވެގެންވާ މަތިވުމަކުން މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

އަދިވެސް އޭގެ ތެރެއިން ވަންނަ ޢަޤީދާތަކުގެ ތެރޭގައި: ބައެއް ސިފަފުޅުތައް ނަފީކުރުމާއި އަނެއްބައި ސިފަފުޅުތައް ޘާބިތުކުރުމުގެ ޘާބިތުކުރި ސިފަފުޅުތަކުގައި، ހަމަ މިވަރުން ނަފީކުރި ސިފަފުޅުތައް ނަފީކުރުން، އެ ސިފަފުޅުތަކުގެ ޙަޤީޤަތައް ތައުވީލުކޮށް މާނަ ބަދަލުކޮށްގެންބަލައި ދިގުވައި ރައްކާވި ކަންތައް ހަމަ ގާއިމުވެއެވެ. ދެން އޭގެ ސަބަބުން ސަމްޢީ (ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ) ދަލީލުތަކާއި، ޢަޤުލީ ދަލީލުތަކާފުށު އެރުން ދިމާވެއެވެ. އަދި ސާފުވާ ބަޔާންވެގެންވާ ފުށުއެރުމުން އެމީހުން އެކަމުގައި ދޮގުވުމިދީ ފުށުއަރައެވެ.

އަނެއްކާވެސް އަހުލުއް ސުންނަ ވަލްޖަމާޢަތުން ބަލާއިރު، اللّٰه ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ އެކަލާނގެ ނަފްސުފުޅަށް ޘާބިތުކުރައްވި، ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު ﷺ އެކަލާނގެއަށް ޘާބިތުކުރައްވި ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތައް އެންމެ ފުރިހަމަ ގޮތަށް އެމީހުން ޘާބިތުކުރެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޚަލްޤުތަކުންނާ ވައްތަރުވުން އެމީހުން

އެކަލާނގެ ހުސްދުރުކުރިއެވެ. އެއީ މައިބޭފުޅުން (ޝިވަޖުޖުގަވަބަކަން އިންކާރުކޮށް ނަގައިލުމުގެ) ނުބައިކަމުން ބަރީއަވެގެންވާ ހުސްދުރުކުރުމަކުންނެވެ. އެގޮތުން އެމީހުން ހުރިހާ ދަރިފުޅުބަޔަކަން ތަރަހުދުކުރިއެވެ. އަދި މަބުރިރިޔާކޮން ދާނަ ބަދަލެއް ނުކުރައްވައެވެ. އަދި އިންކާރުކޮށް ނަގައިނުލައްވައެވެ. އަދި އެނޫން ދީނުން ފާއްބުން ދަނޑުވަރުގަހުރުން އެމީހުން ސަލާމަތްވީއެވެ. އެއީ ދާނަ.

ދުނިޔާއާއި އާޚިރަތުގައި ބާއްޖަވެރިކަން ލިބޭނީ، ނަޖާތުދުގެ މަގަކީ މިއެވެ. އަދި މި އުއްމަތުގެ ސަލަފުންނާއި އިމާމުވަރި ބޭކަލުން ހިންގަވާ ސިދުރާވެގެންވާ ތަރުމަގަކީވެސް މިއެވެ. އަދި މި އުއްމަތުގެ ކުރީކޮޅުގެ މީހުން އުކަމުން އިސްލާހުވީ ރަނގަޅުވެގެންދިޔަ ކަމުކަން ނޫނީ އުއްމަތުގެ ފަހުކޮޅުވެސް ރަނގަޅުވެ އިސްލާހުނުވާނެއެވެ. އެއީ ޝަރުއީނާއި ސުންނަތުގެ ތަބާވުމެވެ، އެއާ ހިލާފުވި އެއްޗެއް ދީނެއްނުވެވެ. އަހަރުމެން ﷲ ސުބުޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ހުސްނުތަޢުފީޤު އެދި ދަންނަވަމެވެ: މި އުއްމަތް ހަޔާތްސަލާމަތް އަނބުރާ ރައްދުކުރައްވާ، އަދި ތަޤްވާގެ ޢަމަލު ދެއްވާ ދީނުގެ އުއްމަތުގައި ޖަމާޢަތްކުރައްވާނދޭވެ. އަދި އުއްމަތުގެ ޢިލްމުވެރިންނާއި، އިސްލާމުގެ މުސްލިމުނަނަ ޝަރުޢާ ދީނުގަން ހަނދާންކޮށްދޭން، ޝަރުޢު ނައްތާލާ، އަދި އެއަން މަޖުދަހުކުރާ ވަސީލަތްތަކާދުރު އިސްލާމާދުރި ހިޔާރުވުމަކުން ތައުފީޤުދެއްވާނދޭވެ... ހަމަހަނަލާރުން އުކާފާނުގައި މުޙައްމަދު އައްސަލާތުވައްސަލާމް މަގުމަތީގައި ދެއްވާނދޭވެ. ތައުފީޤު ދެއްވާނީ ﷲ އެވެ. އަދި

އެކަލާނގެ އަހަރުމެންނަށް ފުދެއެވެ. ވަކީލުކުރެވޭ ފަރާތެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ ހެޔޮކަލާނގެއެވެ. އަދި އެއްވެސް އާރަކާއި ބާރެއް އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން މެނުވީ ނުވެއެވެ. الله އެކަލާނގެ އަޅާ އަދި ރަސޫލާކަމުގައިވާ، އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދުގެފާނަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނާއި އަސްޙާބުންނަށް ސަލަވާތާއި ސަލާމް ލައްވާށިއެވެ.

وصلى الله وسلم على عبده ورسوله نبينا محمد، وعلى آله وصحبه.

***

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ދެވަނަ ރިސާލާ:

ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ކިބައިން ވާތްގަން އެދުމުގެ ޙުކުމާމެދު

ޙަމްދުހުރީ الله އަށެވެ. އަދި ޞަލަވާތާއި ސަލާމް ހުރީ الله ގެ ރަސޫލާއަށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުންނަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ތަބާވެގެން ދިޔަ ހުރިހާ ބަޔަކަށެވެ.

އެއަށްފަހު ދަންނައެވެ: ހިޖުރައިން 19 / 4 / 1390ހ އަހަރު ޕަބްލިޝްކޮށްފައިވާ: "އަލްމުޖްތަމަޢު ކުވައިތިއްޔާ" ނޫހުގެ ޢަދަދު 15 ގައި، 'ޝަރަފުވެރި އީދު މީލާދުގެ ޒިކުރާގައި' ގެ ސުރުހީ ދަށުން ޖެންބައިތުތަކެއް ވަނީ ޝާޢިރާކޯން ލިޔުއްވާފައެވެ. މި ވަންބައިތުތަކުގައި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން ވާތްގަން އެދުމާއި، އެކަލޭގެފާން ދެކޮޅުވެރިކާން ނަސްރަށް އެދުން ހިމަނާފައެވެ. އެހީ އުއްމަތް ވައްޓިފައިވާ ބައިބައިވުމާއި އިޚްތިލާފުން ސަލާމަތްކޮށްދީ، ނަސްރުލިބި، އުއްމަތާ އަރާރަކުރުމަށްބާކީއެވެ. މި ބައިތުތައް ގައިރިޔާވެސް "އާމިނަތު" އާ ޤުތުބު މީހަކެވެ. އިސްތިޣާޘްކުރުވުން ބައިތުތައް އޭގެ ނަޞްޞުން މިވަނީއެވެ:

يا رسول الله أدرك عالمًا... يشعل الحرب ويصلى من لظاها

(އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ. ހަނގުރާމައިގެ ހުޅުގަނޑު ރޯކޮށް، އޭގެ އަނގުރު އަލިފާނުން ވައްޓިފައިވާ ބާރުމާ އަރާރަކުރައްވާ ހިއްސާވެރިއެވެ.)

يا رسول الله أدرك أمـة... في ظلام الشك قد طـال سراها

(އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ޝައްކުގެ އަނދިރިކަމުގެ ތެރޭގައިވެ، އެ އަނދިރިގަނޑުގައި ހިނގަން ދިރޭގޮތުގައިވާ އުއްމަތާ އަރާހަމަކުރައްވާށެވެ.)

يا رسول الله أدرك أمــة... في متاهات الأسى ضاعت رؤاها

(އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ހިތާމައިގެ ވާދީގައި، ފެނުން ގެއްލިގެންގޮސްފައިވާ އުއްމަތާ އަރާހަމަކުރައްވާށެވެ.)

އެހެންގޮސް އެކަނދުބޭ ބިތުވެ:

عجل النصر كما عجلتــه... يوم بدر حين ناديت الإله

(ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ކަލޭގެފާނު، އިލާހަށް ދަންނަވައިގެން ނަސްރު އަވަސްކުރައްވި ގޮތަށް ނަސްރު އަވަސްކުރައްވާދިއެވެ.)

فاستحال الذل نصرًا رائعًا... إن لله جــنــودًا لا تــراهــا

(ދެން އޭރުން ނިކަމެތިކަން، ކުލަދާނަ ނަސްރަކަށް ބަދަލުވެގެން ގޮސްދާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިބާއަށް ނުފެނޭނެ ލަޝްކަރުތަކެއް الله އަށް ލިބިވޮޑިގެންވެއެވެ.)

މިގޮތަށް މި ދުންބެރިޔާގެ ނިޔާޒާއި ވާދީއެކުން ރަސޫލާ ﷺ އަށް އަމާޒުކޮށް ޤަސްދުކުރިއެވެ. އުއްމަތަށް ނަސްރު ދެއްވުން އަވަސްކޮށްދިނުމަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އެދި ބާރުގަދިއެވެ. އަދި ނަސްރުދެއްވުން ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަމްރެއްކަ، އަދި އެހެން އެއްވެސް މަޚްލޫޤުގެ އަތްޕުޅުގައި ނޫނެކަމާއި، ނަސްރުދެއްވުންވަނީ ހަމައެކަނި الله ގެ އަތްޕުޅުގައިކަމާއި އެކަލާނގެ ހަނދާންނެތިގެން -ނުވަތަ އެކަމާއިގުޅޭ ޢިލްމުގެނުވާ- ބާރުގަދިއެވެ. އަދި الله ސުބްޙާނަހޫ އަކަލާނގެ ބާރާންޖެހުމާ ގުޅިގެން ވިދާޅުވެއްވި ފަރާތިނުން:

﴿...وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾

(...ޢިޒުވަންތަ، ޙަކީމްވަންތަ، الله ގެ ޙަޟްރަތުން މެނުވީ، ނަޞްރު ލިބިގެން ނުވެއެވެ.) [އާލު ޢިމްރާން: 126] އަދި އެކަލާނގެ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿إِنْ يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْدِهِ...﴾

(الله، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަޞްރު ދެއްވާނަމަ، ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ބަލިކުރެވޭނެ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަޞްރު ނުދެއްވައިފިނަމަ، އެއަށްފަހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަޞްރު ދޭނީ ފަހެ ކާކު ހެއްޔެވެ!...) [އާލު ޢިމްރާން: 160]

މި ޢަމަލިޔާ ދުޢާއަކީ ވާޖިބަކަން އެނގުމުގެ ތެރެއިން ކަމެކެވެ. (އަދި) އެއީ: އަޅުކަމުގެ ވައްތަރުތަކުން ވައްތަރެއް الله ތަޢާލާ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަނބުރާލުމެވެ. ނަފްޢާއި އިޖްމާޢުން އެއްބަސްވަނީ: އެބަހެން ހިތްހަމަޖެހޭނީ، އަދި الله ސުބްޙާނަހޫ ހަމައެކަނި ޝަރުޢުކުރައްވާ ގޮތުން އެހެން އެކަކަށް އަޅުކަން ކުރުމަކީ، އަދި އެބަހީގެ ޝިރުކެއް ކަމުގައި ލޯބިވާނުވާ ކަމަށް، ބައިބަނޑުވުން ދޫކޮށްފައި ވާ ކަމެވެ. އެއީ ކަލާނގެ ޓަކައި ބޭނުންކުރަން، އަދި އެބަހީގެ ވަޙީކުރެއްވި ގޮތައް

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ۝٥٦﴾

(ތިމަން އިލާހަށް (އެއްކައުވަންތަކޮށް) އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ، ތިމަން އިލާހު ޖިންނިންނާއި، އިންސީން ނުހައްދަވަމެވެ.) [އައްޛާރިޔާތު: 56] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ...﴾

(ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންއިލާހު ކޮންމެ އުއްމަތެއްގައި ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ، ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް އަޅުކަންކުރުމާއި، ޠާޣޫތުން އެއްކިބާވުމަށް އަންގަވާފައެވެ...) [އައްނަޙްލު: 36] އަދިވެސް ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾﴾

(ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންއިލާހު މެނުވީ (ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަމަށްވާ) އިލާހަކު ނުވާކަމަށް އެބޭކަލުންނަށް ވަޙީނުކުރައްވާ އެއްވެސް ރަސޫލަކު، ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް ތިމަންއިލާހު ނުފޮނުއްވަމެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން (ހަމައެކަނި) ތިމަންއިލާހަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ!) [އަލްއަންބިޔާއު: 25] އަދިވެސް އެކަލާނގެ -ޢައްޒަ ވަޖައްލަ- ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿الر كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ﴿١﴾ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنَّنِي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ﴿٢﴾﴾

(ا ل ر. (މިއީ) ފޮތެކެވެ. އެ ފޮތުގެ އާޔަތްތައް ޙިކުމަތްތެރިކުރެވި، ދެން ޙިކުމަތްތެރިވަންތަ، ޚަބަރު ދެނެވޮޑިގެންވާ ފަރާތެއްގެ ޙަޟްރަތުން ތަފްސީލުކުރެވިފައިވެއެވެ.

(އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް މެނުވީ، އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންކަލޭގެފާނީ، އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިންޒާރުދޭ އަދި ހެޔޮ ޚަބަރުދޭ މީހެކެވެ.) [ހޫދު: 1-2]

ފަހެ ﷲ ތަޢާލާ މި މުޙްކަމު ފުރިހަމަ އާޔަތްތަކުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައި އެވަނީ: އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުލާ އެކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ އެކަލާނގެ ޖިންނީންނާއި އިންސީން ނުއުފައްދަވާކަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލުން عليهم الصلاة والسلام ފޮނުއްވީ މި އަޅުކަމަށް އަމުރުކުރައްވާ، އަދި އޭގެ އިދިކޮޅު ނަހީކުރައްވަމުން ކަމުގައި ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޢައްޒަ ވަޖައްލަ، އެކަލާނގެ ފޮތުގެ އާޔަތްތައް ފުރިހަމަކުރައްވާ، ތަފްސީލުކުރެއްވީ؛ އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށް ކަމުގައިކަމަށް ޚަބަރުދެއްވިއެވެ.

އަދި އެނގިގެންވާކަމަކީ: ﷲ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ޢަމަލުކޮށް، އެކަލާނގެ ނަހީކުރެއްވި ކަންކަން ދޫކޮށްލައިގެން، އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކޮށް ކިޔަމަންވުންކަމެވެ. ގިނަގުނަ އާޔަތްތަކެއްގައި ﷲ ތަޢާލާވަނީ އެކަމަށް އަމުރުކުރައްވާ، އަދި އެ ޚަބަރުދެއްވާފިއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި: އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅުވެއެވެ:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ...﴾

(އަދި ބާތިލު މަގުން އެއްކިބާވެ ތިބެ، ﷲ އަށް އަޅުކަން ޚާލިޞްކުރާ

ޙާލު އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ އެއުރެންނަށް އަމުރުކުރެވިގެން ނުވެއެވެ...) [އަލްބައްޔިނާ: 5] އަދި އެކަލާނގެ ޢައްޒަ ވަޖައްލަގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿وَقَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ...﴾

(އެކަލާނގެއަށް މެނުވީ، ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ނުކުރުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ވެރި ރައްބު ނިޔާ ކަނޑައަޅުއްވާ އެންގެވިއެވެ...) [އަލްއިސްރާ: 23] އަދި އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿إِنَّآ أَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ فَٱعۡبُدِ ٱللَّهَ مُخۡلِصٗا لَّهُ ٱلدِّينَ ٢ أَلَا لِلَّهِ ٱلدِّينُ ٱلۡخَالِصُۚ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَ مَا نَعۡبُدُهُمۡ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلۡفَىٰٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَحۡكُمُ بَيۡنَهُمۡ فِي مَا هُمۡ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي مَنۡ هُوَ كَٰذِبٞ كَفَّارٞ ٣﴾

(ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން އިލާހު ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީ ޙައްޤު ގޮތުގައެވެ. ފަހެ ﷲ އަށް ދީން ޚާލިޞްކުރާ ޙާލު، ކަލޭގެފާނު އެ އިލާހަށް އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ.

(ދަންނާށެވެ. ޚާލިޞް ވެގެންވާ ދީން ވަނީ ﷲ އަށެވެ. އަދި އެ އިލާހު ފިޔަވައި އައުލިޔާއުން ނެގި މީހުން (ބުނެތެވެ:) ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ތިމަންމެން އެ ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ މީހުން [illegible] ޚިލާފުވެގެން [illegible] [illegible] ﷲ، އެ މީހުންގެ މެދުގައި ޙުކުމް ކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުހަދާ ކާފަރު މީހަކަށް [illegible] ﷲ ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ.) [އައްޒުމަރު: 3-2]

މި މާނައިގައިވާ އާޔަތްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ. އެ ހުރިހާ އާޔަތްތަކެއްވެސް ދަލީލުކުރަނީ الله އަށް އެކަނި އަޅުކަން ހާލިސްކުރުމަށާއި، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ނަބިއްޔުންނާއި އެހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރުން ދޫކޮށްލުމަށެވެ.

ޝައްކެއް ނެތް ގޮތުގައި، ދުޢާއަކީ އަޅުކަމުގެ ބާވަތްތަކުން އެންމެ މުހިއްމު އަދި އަޅުކަން އެންމެ ޢަދަޖަވާ ބާވަތެވެ. އެހެންކަމުން ދުޢާކުރުން الله އަށް އެކަނި ހާލިސްކުރުމުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޖައްލަ ވަޢަލާ ވިދާޅުވެއްވި ގޮތަށެވެ:

﴿فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾

(ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ދީން ހާލިސްކުރާ ހާލު الله އަށް ދުޢާކުރާށެވެ. ކާފަރުން ކިތަންމެ ނުރުހުނުކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ.) [ޣާފިރު: 14]

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ޖައްލަ ވަޢަލާ ވިދާޅުވެއްވެއެވެ:

﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾

(އަދި މިސްކިތްތަކަކީ الله އަށެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން الله އާއެކު އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ދުޢާ ނުކުރާށެވެ!) [އަލްޖިންނު: 18]

ދުޢާކުރުމުގައި الله އެކަލާނގެއަށް ހާއްސަކުރުން މި ޢިބާދަތުގައި، ހުރިހާ މަޚްލޫޤުންވެސް، ނަބިއްޔުންނާއި ފަރިއްތަތަކުންވެސް ބޭރުކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾

(އަދި الله ފިޔަވާ ތިބާއަށް މަންފާއެއް ނުދޭނޭ، އަދި ތިބާއަށް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭނޭ ތަކެއްޗަކަށް، ތިބާ ދުޢާނުކުރާށެވެ. ފަހެ ތިބާ އެހެން ކަންތައްކޮށްފިނަމަ؛ ހަމަކަނޑައެޅުން އޭރުން ތިބާ ވާހުށީ އަނިޔާވެރިވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.) [ޔޫނުސް: 106]، މިއީ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށްވާ ޚިޠާބެކެވެ. އަދި އެނިގެންވާކަމުގައި الله ސުބްޙާނަހޫ، އެކަލޭގެފާނު ޝިރުކުން ރައްކާތެރިކުރައްވާފައިވާ ކަމެވެ. އެ ބަސްފުޅުގެ މުރާދުކަން ކަށަވަރީ: އެހެން މީހުންނަށް އެކަމުގެ އިންޒާރުދެއްވުމެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެކަލާނގެ ޤައުލު ތަޢާލާ ވިދާޅުއްވިއެވެ:

﴿وَلَا تَدۡعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِنَ الظَّالِمِينَ۝١٠٦﴾

(އަދި الله ފިޔަވާ ތިބާއަށް މަންފާއެއް ނުދޭނޭ، އަދި ތިބާއަށް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭނޭ ތަކެއްޗަކަށް، ތިބާ ދުޢާނުކުރާށެވެ. ފަހެ ތިބާ އެހެން ކަންތައްކޮށްފިނަމަ؛ ހަމަކަނޑައެޅުން އޭރުން ތިބާ ވާހުށީ އަނިޔާވެރިވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.) [ޔޫނުސް: 106]، މިއީ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށްވާ ޚިޠާބެކެވެ. އަދި އޭގައި މުރާދުކުރެވިގެންވަނީ އެކަލޭގެފާނު ފިޔަވައި އެހެން މީހުންނެވެ. އެހެނީ އެނިގެންވާކަމުގައި الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ، އެކަލޭގެ ރަސޫލާ ޝިރުކުން ރައްކާތެރިކުރައްވާފައިވާ ކަމެވެ. ދެން ނަހީކުރެއްވުމުގައި އިންޒާރުދެއްވުމުގައި الله ތަޢާލާ ހުކުރުކުރައްވަން ބަސްފުޅު ގެންނަވާ ވިދާޅުއްވިއެވެ:

﴿...فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾

(...ފަހެ ތިބާ އެހެން ކަންތައް ކޮށްފިނަމަ؛ ހަމަކަށަވަރުން އޭރުން ތިބާ ވާހުށި އަނިޔާވެރިވި މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.) އަނިޔާވެރިކަން މުޠުލަޤުކޮށް (ޤުރުއާންގައި) އައިސްފިނަމަ ފަހެ އެއިން މުރާދުކުރެވެނީ: ބޮޑު ޝިރުކެވެ. އެއީ الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިފަދައިންނެވެ:

﴿...وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾

(...އަދި ކާފިރުންނީ ހަމަ އަނިޔާވެރިންނެވެ.) [އަލްބަޤަރާ: 254]
އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾

(...ހަމަކަށަވަރުން ޝިރުކަކީ ބޮޑުވެގެންވާ އަނިޔާއެކެވެ.) [ލުޤްމާން: 13] ދެންފަހެ އާދަމުގެ ދަރިންގެ ސާހިބާ عليه الصلاة والسلام، الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ދުޢާކުރެއްވިނަމަ އެކަލޭގެފާނުވެސް އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންވާނަމަ؛ ދެން އެހެން މީހުން އަދި ކޮންފަދައެއްތޯ!؟

އެހެންކަމުން މި އާޔަތްތަކުންނާއި އެހެން އާޔަތްތަކުން އެނގިގެންދަނީ: الله ފިޔަވައި މައްޔިތުންނާއި، ގަސްގަހާގެއްސާއި، ބުދުތަކާއި އެނޫންވެސް ތަކެއްޗަކަށް ދުޢާކުރުމީ الله ޙައްޖަ ވަޖައްގަޔާ ކުރެވޭ ޝިރުކެއްކަމެވެ. އަދި އިންސީންނާއި ޖިންނިން އެ މަޤްޞަދަކަށްޓަކައި އުފެއްދެވުން، އަދި ރަސޫލުން ފޮނުއްވި، ބާވައިލުއްވިން މަޤްޞަދުކަމުގައިވާ: އަޅުކަންކުރުމުން ތަކަމުން ނައިދިކުރާ ކަމުށްކަމެވެ. އަދި لا إله إلا الله ގެ މާނައާ ދުނުއުރާކަމުށް ކަމެވެ. އެ ކަލިމައަދި

الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކުން އަޅުކަން ނަފީކޮށް، ހަމައެކަނި الله އަށް އަޅުކަން ޘާބިތުކުރާ ކަލިމައެކެވެ. އެއީ الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ގޮތަށެވެ:

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ هُوَ ٱلۡبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡكَبِيرُ ﴿٦٢﴾﴾

(އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ، ޙައްޤުވަންތަ އިލާހެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ އިލާހު ފިޔަވާ، އެ މީހުން ދުޢާކުރާ އެއްޗަކީ، އެއީ ބާޠިލު އެއްޗެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ މަތިވެރިވަންތަ، ބޮޑުވަންތަ އިލާހެވެ.)
[އަލްޙައްޖު: 62]

ދީނުގެ އަސްލަކީ، އަދި މިއްލަތުގެ އަސާސަކީ މިއެވެ. މި އަސްލު ސައްޙަވުމަށް ޝަރުޠަކީ ދެނުވި އަޅުކަމަށް ސައްޙަ ނުވާނެއެވެ. އަދި الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ:

﴿وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٥﴾﴾

(ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށާއި، ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ ރަސޫލުންނަށް ވެސް ވަޙީކުރެވުނެވެ: ކަލޭގެފާނު ޝިރުކު ކުރައްވައިފިނަމަ، ކަލޭގެފާނުގެ އަމަލުތައް ބާޠިލުވެގެންދާނެއެވެ. އަދި އޭރުން ކަލޭގެފާނު ވާނީ ގެއްލުންވެރިންގެ ތެރެއިން ކަމަށްވެއެވެ.)
[އައްޒުމަރު: 65] އަދިވެސް الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

(...އެ ބޭކަލުންވެސް ޝަރީކުކުރެއްވިނަމަ، އެ ބޭކަލުން ކޮށްއުޅުއްވި ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވިސްކަން ކަށަވަރެވެ.) [އަލްއަންޢާމު: 88]

އިސްވެދިޔަ ވާހަކަތަކުން ބަޔާންވެގެންދަނީ: އިސްލާމްދީނަށް، އަދި لا إله إلا الله އަށް ހެކިވުމަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދެ އަޞްލެއްވާ ކަމެވެ:

އޭގެ އެއްކަމަކީ: ހަމައެކަނި الله އަށް މެނުވީ އަޅުކަން ނުކުރުމެވެ. އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުވުމެވެ. ދެންނެވި ނަބިއްޔުންނާއި އެހެންވެސް މައްޔިތުންނަށް ދުޢާކޮށްދިނުމާ، ނުވަތަ ބުދުތަކުން، ނުވަތަ ގަސްގަހާގެއިން، ނުވަތަ ހިލަތަކުން، ނުވަތަ އަސްނާމުން މަންޒޫރުންނަށް ދުޢާކުރުމާ، ނުވަތަ އެ ގޮތަށް ބަލަމުން ވަޘަނުން އަދި ގޮވައިގެ ދިޔަ، ނުވަތަ ދުޢާކުރެއްވުން ހަވާލުކުރުމަށް ނުވަތަ އެހެން ކަމެއް ހިފެހެއްޓުމުގައި ޢިބާދަތްތަކުގެ ތެރެއިން ކަމެއް ކުރުމަކީ ނަބިއްޔަކަށް ނުވަތަ ގޮވާ ކަމެއްކަމަށް ކަށަވަރެވެ؛ ވީމާ الله ގެ ޙައްޤުގައި ޢިބާދަތްތަކުގެ ތެރެއިން ކަމެއް ނަޑައިދިޔަ ކަށަވަރެވެ. އަދި އެހާ ޝަރީކުންތަކެއް ކުރާ ބަޔަކު އަޅުކަމުގެ ހިސާބުގެ ތެރެއިން ނިކުމެގެން ދާނެއެވެ. އަދި لا إله إلا الله ގެ މާނަ ނަފީކުރާ ގެއްލުވާލިއެވެ.

ދެވަނަކަމަކީ: الله ގެފާނާ ނަބިއްޔާ އަދި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޝަރީޢަތާ މެދު އެކަލޭގެފާނު އަޅުކަން ނުކުރުމެވެ. ދެންނެވި الله އިލާހު ދެއްވާފައި ނުވާކަމުގައި ދީނާ ބެހޭ ކަންތައްތަކުގައި ބިދުޢަތްތަކެއް އުފެއްދުމަކީ ހަލާކުވުމެވެ؛ محمد رسول الله އަށް ހެކިވުމުގެ މާނަ ފުރިހަމަވާނީ އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވުމުންނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތަށް ތަބާވުމުންނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތް ދޫކޮށްލުމަކީ ބިދުޢަތެވެ.

ނުކުރެއްވޭދުއްބެވެ. الله ޢައްޒަ ޝަޢާނުހޫ ވިދާޅުވެއްވެ:

﴿وَقَدِمْنَا إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا٢٣﴾

(އަދި ޢަމަލުގެ ތެރެއިން އެ މީހުން ކުރި ކަންތަކަށް، ތިމަން އިލާހު ބައްލަވައި، އެ ޢަމަލުތައް ވައިބާރުގަދަވެގެން ކުނިކުދިއްތަކަށް ހަދައިން ގައްވާލީމެވެ.) [އަލްފުރްޤާނު: 23] އާޔަތުގައި ދެކުރުކުރުވިގެންވާ ޢަމަލުތަކަކީ މަޤްބޫލިޔަ: الله އަށް ވަޙްދަހޫ ޝަރީކު ކުރުމުގެ މިސާލައި ދަރުވާ ދިޔައީ ޢަމަލުތަކެވެ.

އަދި، الله އަށް ކަންކުރަން އިރުޝާދު ދެއްވާފައި ނުވާ ބިދުޢަތްތަކާއި ޢަމަލުތަކުން އޭގެ ބަލައިން ވަދައިވެ. އެގޮތުން އެ ޢަމަލުތަކަށް ޤާނޫނުގެ ވާޖިބު ވިއްސިވާހަކަ ނުކުރާނެ ކަންތައްތަކަށް ކަމުދައިގެ. އަދި ޝަރީޢަތް ވިދާޅުވެގެންވާ ޝަރީޢަތާ އެ ޢަމަލުތައް ދިމާނުވުމުންނެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި ގޮތުންނެވެ:

«مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ».

"އަހަރުމެންގެ މި ދީނުގެ ތެރެއަށް އެގޮތް ނެތް އެއްޗެއް އުފެއްދައިފި މީހަކު، ފަހެ އެ ކަމެއް ވަކި އިރުޝާދުގެ މައްޗަކުން ރައްދުކުރެވިގެންނެވެ." އޭގެ ބަޔާންކުރާމީހާ އެއްބަސްވެވިގެންވާ ޙަދީޘެކެވެ. (ބުޚާރީއާއި މުސްލިމު ނަޤުލުކުރެއްވި އެއްބަސްވެވިފައިވާ ޙަދީޘެކެވެ.)

ހެކިބަސް ބަޔާނި: މި ޙަދީޘްގެ ރިވާ އެވަނީ އުއްމުލް މުއުމިނީން ޢާއިޝާ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހާ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އަލްޤާރިއްޔާގެ ނަމަވެސް. އަދި ނަބާތުރުތަކުގެ ދެކިރުގެ، ޙައްޤުގެ ގޮތުގެ ދިމާވުން އެ ވުރެވެ ކަމެއްގެ އަލްޤާރިއްޔާ: ޢަމަލުތަކެއް ވެރި

ރައްބަށް ފުރަގަސްދީފައެވެ. އެއީ އެއްވެސް ކަމެއް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތެއްގެ އަތުގައި ނުވެއެވެ.

އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތްގޮތުގައި މިއީ ބޮޑުވެގެންވާ ނުބައިވެގެންވާ އަނިޔާއެކެވެ. الله ޢައްޒަ ވަޖައްލަ ވަނީ އެކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވާ، އަދި އެކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރާ މީހަކަށް އިޖާބަކުރައްވާނޭކަމަށް ވަޢުދުވެވޮޑިގެންފައެވެ. އަދި އެކަން ކުރަން ކިބުރުވެރިވާ ބޮޑާވާ މީހާ ޖަހަންނަމަށް ވައްދަވާނޭކަމުގެ ވަޢީދުގެ ބަސް އެކަލާނގެ އިއްވަވައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ޢައްޒަ ވަޖައްލަ ވިދާޅުވެއްވި ފަދައިންނެވެ:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ۝٦٠﴾

(އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި ރައްބު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންއިލާހަށް ދުޢާކުރާށެވެ! ތިމަންއިލާހު ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވާހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންއިލާހަށް (ދުޢާކުރުން) އަޅުކަން ކުރުމުން ކިބުރުވެރިވެގަންނަ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ނިކަންތުރު ނިކަމެތިވެގެންވާ ޙާލު، އެއުރެން ޖަހަންނަމަށް ވަންނާނެތެވެ.)

[ޣާފިރު: 60]، އެބަހީ: ކުޑަކުރެވި ނިކަމެތިވެގެންވާ ބޮޑާއެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އެހެންކަމުން މި އާޔަތް އާންމުކޮށް ދަލީލުކުރަނީ: ދުޢާކުރުމަކީ އަޅުކަމެއް ކަމުގައިވެއެވެ. އަދި ދުޢާގެ އަޅުކަމުން ބޮޑާވެގެންވާ މީހާ ޖަހަންނަމަށް ވައްދަވާނެއެވެ. الله އަށް ދުޢާނުކުރާ މީހާ ބޮޑާވާ މީހެކެވެ.

މިއީނަމަ؛ ދެންމަރެ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ދުޢާކޮށް، އެކަލާނގެއަށް ދުޢާކަހަލަ ސޫރަތް ދިރާގޭ. ބަރާބަރުވާނެ ކަންތައްތަކަކީ ހުތުރުކަމެއްތޯ! އަދި އެކަލާނގެއި (އަޅުކަމުންނާ) ކުއްލިވެރިކަމާ، ކާނދާ ކަލަށް މިހާރުގެންނާ، ކާނދާކަލަޔަށް މަގުދަން ކުރުވިޔަސްފިޔަހަން އިޙްރާމްކުރުމުގައި ވާޖިބުކަމުގައިވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ސުބުޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ގޮތެވެ:

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ١٨٦﴾

(އަދި ތިމަންއިލާހާ ދުރު، ތިމަންއިލާހުގެ އަޅުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރިނަމަ (ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހީ (އެބައިމީހުންނާ) ކައިރިވެގެންވާ އިލާހެވެ. ތިމަންއިލާހުގެ ބަސްއަހަން ދުޢާކުރުމުން، ދުޢާކުރި މީހާގެ ދުޢާ ތިމަންއިލާހު އިޖާބަކުރައްވަމެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުން ތިމަންއިލާހަށް (ކިޔަމަންތެރިވުމުގައި) އިޖާބަދޭށެވެ! އަދި ތިމަންއިލާހަށް އީމާންވާށެވެ! (އެއީ) އެބައިމީހުން ތެދުމަގު ލިބުމަށްޓަކައެވެ.) [އަލްބަޤަރާ: 186]، ދުޢާއަކީ އަޅުކަންކުރުމުގައި ރަސޫލާ ﷺ ވަނީ ބަރަވަރަ ޒަރޫރީގައި ރަޣުބަތުދެއްވާފައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ބޮޑުބޭބޭގެ ދަރިކަލުން، ޢަބްދު الله ބިން ޢައްބާސް رضي الله عنهما އަށް ނަޞޭޙަތްދެއްވިއެވެ:

«احْفَظِ اللَّهَ يَحْفَظْكَ، احْفَظِ اللَّهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ، إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ».

"ދިބާ الله އަށް (އެކަލާނގެ އަދުރުގުޅުމަކާއި ނަރީމަކަން) ރައްކާތެރިވާވަރުވެ. އޭރުން އެކަލާނގެ ދިބާ ރައްކާތެރިވެރިކަމުގައިވާހެން. ދިބާ الله އަށް ރައްކާތެރިވާވަރުވެ. އޭރުން ދިބާއަށް ކަލާނގެކަން އެކަލާނގެ (ރައްކާތެރިކަމުގައި ބަލައިގަތުން) ގަބޫލުކުރުމެވެ. ދިބާ ކަމަކު ޝަރީކުކުރުން އެބައީ ދަޢުވާކުރުމެވެ. އަދި ދިބާ ދުޢާކުރަމުން އެބައީ الله ގެ ރަސޫލާގެ ތަޢުލީމާއި ޚިލާފު ދުޢާކުރަމުން އެބައީ الله ގެ ރަސޫލާގެ ތަޢުލީމާއި ޚިލާފުވުމެވެ." މި
ޙަދީޘް ނެރުއްވި އައްތިރްމިޛީ އާއި އެހެން ބޭކަލުންނެވެ.

އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު ﷺ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ:

«مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَدْعُو لِلَّهِ نِدًّا؛ دَخَلَ النَّارَ».

"الله އަށް ޝަރީކަކު ހަދައިގެން ދުޢާކުރާ ހާލު މަރުވާ މީހާ ވަންނާނީ ނަރަކައަށެވެ." ޙަދީޘް ނެރުއްވީ ބުޚާރީއެވެ. އަދިވެސް ދެ ޝައިޚުން ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘެއްގައި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން ސުވާލުކުރެވުނެވެ: އެންމެ ބޮޑު ފާފައަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدًّا وَهُوَ خَلَقَكَ».

"الله ދިބާ ހެއްދެވީ ކަލޭގެ ވުޖޫދު އެކަލާނގެ 'ނިއްދު' (ޝަރީކު) ހެދުމެވެ." ނިއްދު އަކީ: އެއްފަދަ އެއްވައްތަރު. ދަންނައެވެ! الله ދިހަވައި އެހެން ދުނިޔޭގައި ހިމެނޭ ކާރިޔާތު ތަކެއް ދިމާކުރި ކަލާނގެ، ނުވަތަ އެކަލާނގެ ދިހަވައި ވ ދުނިޔޭގެ ތަކެތިން އެއް ކަލާނގެ ކުރި ތަކެތި ތިބި، ނުވަތަ ވ ދުނިޔޭގެ ގަލަކާއި ނާރުރަސާގެ ކަލާނގެ، ނުވަތަ އިސްލާމީ ދީން ނުލިބި ވ އެކަލާނގެ ތަކެތި އެކަނިކަމަކަށް ވ ދުނިޔޭގެ އަސްލުތަކާއި ހިލާ؛ މިފަދަ ވ

ޢަޒާބެއް ސިއްރެއް ކަމުގައި ނަގާފައިއެވެ. އެއީ ނަބިއްޔެއް ވިޔަސް، ނުވަތަ ވަލީވެރިއެއް ވިޔަސް، ނުވަތަ މަލާއިކަތެއް ވިޔަސް، ނުވަތަ ޖިންނިއެއް ވިޔަސް، ނުވަތަ ބަޝަރެއް ވިޔަސް، ނުވަތަ އެނޫން މަޚްލޫޤެއްވިޔަސްމެއެވެ.

މިތަނުގައި ބުނާ މީހަކު ބުނެދޭނެއެވެ: އެހެންވީއްޔާ ކުރާނަކަންނުޒި، ދިރިހުޒި މިހުއްދެ ބަޔައިން އެއްކާއިރަން ކުރައްވާނަވާގެންނަވާ ކަމަކާން އެދި ސޫފީކަތުން، އެދި އުސްތާދަން ކުރައްވާނަވާ ބިއްސީ ކަސްކަމުގައި އެރިއަން އެދުމުގެ ބުކުރިބު ކަބައިސާއިއްޔާ؟ ޖަވާބަކީ: މިކަން ޝަރުޢުގެ ގޮތުގައި ނުވެއެވެ. ކީއްވެގޮ، އެއީ މުސްލިމުންގެ ދީނުގައި ހުއްދަވެގެންވާ ހަމަ އިރުޝާދު ކަންކަމުގެ ގޮތުގައިންވާ ކަމަކަށް. އެއީ މޫސާގެފާނުގެ ވާހަކައިގައި ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ގޮތުގައެވެ:

﴿...فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِى مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِى مِنْ عَدُوِّهِ...﴾

(....ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަދުއްވުންގެ ތެރެއިންވާ މީހާ ދެކޮޅުވެރިން އެކަލޭގެފާނުގެ ބައިގެ މީހާއަށް ވާދެއްކުން އެދި އެކަލޭގެފާނަށް އާދޭސް ގޮވައިލިއެވެ...) [އަލްޤަޞަޞް: 15] އަދިވެސް މޫސާގެފާނުގެ ވާހަކައިގައި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާ ގޮތުގައިނެވެ:

﴿فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ...﴾

(ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ބިރުވެރިވެގެން ބާލާ، (އަތުވެދާން ނުބައްދަލުވާން ބަލަބަލާ ފާރަވަން ހުންނަވާ ބަލަން) ނިކުމެވަޑައިގެންނެވިއެވެ...) [އަލްޤަޞަޞް: 21] އަދި އެއީ އިންސާނާ، ހުރިހާ ތާކަދިގެ ބާރަށްޓަކައި، އަދި އަބަދުވެސް މިސްކީނުންނަށް ހުރުމާ،

އަދި އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ އެހީއަށް ޙާޖަތްޖެހޭ ކަންކަމުގައި އެކުވެރިންގެ ގާތުން ވާތްގަށް އެދޭ ގޮތަށެވެ.

الله ތަޢާލާވަނީ، އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އެއްވެސް މީހަކަށް ފައިދާއެއް އަދި ގެއްލުމެއް ދިނުމުގެ ބާރު މިލްކުވެގެން ނުވާކަމުގެ ޚަބަރު އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތަށް ދެއްވުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿قُلْ إِنَّمَا أَدْعُو رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا (٢١) قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا (٢٢)﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ދުޢާ ކުރައްވަނީ ކަށަވަރުން، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ރަސްކަލާނގެއަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު އެއްވެސް ޝަރީކެއް އެ އިލާހާ ޝަރީކުކޮށް ނުކުރައްވަމެވެ.

ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެއްލުމެއް ދިނުމެއްވެސް، އަދި ތެދުމަގު ދެއްކެވުމެއްވެސް، ތިމަންކަލޭގެފާނަށް މިލްކުވެގެންނެއް ނުވެއެވެ.) [އަލްޖިންނު: 21، 22]

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (١٨٨)﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. الله އިރާދަ ކުރެއްވި ކަމެއްމެނުވީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް މަންފާއެއް ނުވަތަ ގެއްލުމެއް ދިނުމުގެ ބާރު، ތިމަންކަލޭގެފާނަށް މިލްކު ވެގެންނެއް ނުވެއެވެ. އަދި

ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ގައިބު އެނގިވަޑައިގަންނަވާ ކަމުގައި ވިނަމަ، ތިމަންކަލޭގެފާނު (ދުނިޔޭގެ މާލާއި) ހެޔޮ ގިނަކުރެއްވުމެވެ. އަދި ނުބައިކަމެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ނުޖެހުނީހެވެ. އިންޒާރުދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައްޔާއި، އީމާންވާ ބަޔަކަށް އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި މެނުވީ، ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުވަމެވެ.) [އަލްއަޢްރާފު: 188]

މި މާނައިގައިވާ އާޔަތްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ.

އަދި އުނގެނެންވާކަމީ: ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރި ރައްބަށް ދެންނެވި ދުޢާ ނުކުރައްވާކަމެވެ. އެއީ ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުގައި އެކަލޭގެފާނު الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ވާތްގަން އެދިވަޑައިގަތުން، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ޢަދުއްވުންގެ މައްޗަށް ނަޞްރުދެއްވުމަށް އެދި ދަންނަވާ، އެކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު އަދާހަށް ދަންނަވަމުން ފޮތިބޯފުގެންވާ ގޮތަށެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދުޢާކުރެއްވިއެވެ: "އޭ އަޅުގެ ވެރި ރައްބެވެ! އިބައިކާރު މިއަޅާއަށް ވަޢުދުކުރެއްވި ކަންތައް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނދޭވެ." އެހެންގޮސް އައްޞިއްދީޤު އަކްބަރު އަބޫބަކުރު رضي الله عنه ވިދާޅުވެއްޖެއުމަން ދަންނަވައެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ފުދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ތިޔަ ހަމަކަށަވަރުން الله ކަލޭގެފާނަށް ވަޢުދުވެވަޑައިގެންނެވި ކަންތައް ކަލޭގެފާނަށް ފުއްދަވާ ދެއްވާނެއެވެ." އެކަމުގައި الله ތަޢާލާގެ މި ބަސްފުޅު ބާވައިލެއްވިއެވެ:

﴿إِذۡ تَسۡتَغِيثُونَ رَبَّكُمۡ فَٱسۡتَجَابَ لَكُمۡ أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلۡفٖ مِّنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ مُرۡدِفِينَ ٩﴾

(ތިޔަބައިމީހުންގެ ރައްބުގެ ޙަޟްރަތަށް އެހީއާއި ވާތްގަން އެދި ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަވިހިނދުއެވެ. ދެން އެ އިލާހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިޖާބަ ދެއްވާ އަންގަވައެވެ: ހަމަކަށަވަރުން މަލާއިކަތުންގެ ހާހަކުން ތިމަން އިލާހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަދަދު ދެއްވާނަމެވެ. އެކަކަށް ފަހު އަނެކަކު އަންނަ ގޮތުގައެވެ.) [އަލްއަންފާލް: 9] ފަހެ އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ އެވަނީ މި އާޔަތްތަކުގައި އެމީހުން ވާތްގަން އެދުން ވާހަކަ ޒިކުރުކުރައްވާ، ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އިޖާބަދެއްވިކަމަށް ހަބަރުދެއްވާފައެވެ. ދެން ނަސްރުގެ ހެޔޮ ހަބަރުދެއްވުމާއި، ހިތްހަމަޖެހުން ދެއްވުމަށް އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުން މެދުވެރިކުރައްވާ އެމީހުންނަށް މަދަދުދެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ބަޔާންކުރައްވާފައި އެވަނީ ނަސްރުވަނީ މަލާއިކަތުންގެ ޢަދަދަކުން ނޫންކަމުންނެވެ. އެކަމަކު ނަސްރުވާނީ ކަށަވަރީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ. އެގޮތުން الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ...﴾

(އަދި الله ގެ ޙަޟްރަތުން މެނުވީ ނަސްރެއް ލިބިގެން ނުވެއެވެ...)

[އާލްޢިމްރާން: 126] އަދި އެކަލާނގެ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝١٢٣﴾

(އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނިކަމެތި ޙާލުގައި ވަނިކޮށް، ހަމަކަށަވަރުން ބަދުރުގައި الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަސްރުދެއްވިއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ތަޤްވާވެރިވާށެވެ! (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން

ޝުކުރުވެރިވުމަށް ބަލައެވެ.) [އާލުޢިމްރާން: 123] ދެން الله ތަޢާލާ މި އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ: ބަދުރުގެ ދުވަހުގައި އެމީހުންނަށް ނަޞްރުދެއްވި ފަރާތަކީ އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ކަމެވެ. އެއީ އެނިގެންދަނީ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ހަތިޔާރާއި ބާރާއި، އަދި އެމީހުންނަށް މަދަދުގެ ގޮތުގައި ފޮނުއްވި މަލާއިކަތުންނާއި، އެ ހުރިހާ ކަންކަމަކީ ނަޞްރާއި، ހެޔޮ ޚަބަރުދެއްވުމާއި، ހިތްހަމަޖެހުމުގެ ސަބަބުތަކުގެ ތެރޭގައިވާ ކަންކަން ކަމެވެ. އެކަމަކު ނަޞްރު ލިބިދިނީ އެ ކަންކަމަކުން ނޫނެވެ. ޙަޤީޤަތަކީ، ނަޞްރު ލިބިދިނީ ހަމައެކަނި الله ގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ. ދެންފަހެ މި ޢިނާޔަތާ ނުވަތަ އެހެން މީހަކުވިޔަސް، ކޮންމެ ކަމެއްގެ މިލްކުވެރިކަން ލިބިގެންވާ، އަދި ކޮންމެ ކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަ، ޖަލާލަތްތެރި ވެރި ރައްބަސް ގުރަހަސްދޭ ބާރު، އާނާގެ ވާތީގެން އަތްމަތީގައި ނަޞްރުދޭން އެދުން؛ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އަސްބާބުތަކަށް ޤިޔާސްކުރެވޭތޯ ކުރިމަތިލި ކިބަސް ނަހަންކުރެއްވީތޯ!؟

އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތް ގޮތުގައި، މިއީ އެންމެ ހެޔޮކޮށްގެންވާ ޤިޔާސްކުރަމެވެ. ޙަޤީޤަތަކީ، އެންމެ ބޮޑެތި ޝުކުރުގެ ތެރޭގައިވާ ކަމެކެވެ. އަޅުކަމުން ޢިނާޔަތްތެރިޔާގެ މަސްލަހަތު ވާޖިބުވެގެންވާނީ الله - ސުބްޙާނަހޫ- އަށް ނަޞީބު ޝުކުރުއަދާކުރުން ޝުކުރުވެރިވުމެވެ. އަދި ނަޞީބު ޝުކުރުއަދާކުރުމަކީ އެތައް ކަމެއް ހިމެނިގެންވާ ޝުކުރުއަދާކުރުމެވެ. އެ ކަންކަމަކީ: ފުރަތަމައަކީ: އެ ކަސްބުގެ ފުރުޞަތު ކަންތައްތަކުގެ މަސްލަހަތު ހިފެހެއްޓުމެވެ. ދެވަނައަކީ: އެކަސްބުގެ ފުރުޞަތު ދިނުމެވެ ކަސްތަކުން ދޭތެރެއްޓުމެވެ.

ތިންވަނައަށް: އެފަދަ ކަމަކަށް އަނބުރާ ރުޖޫޢަ ނުވުމަށް ޢަޒުމްކަނޑައެޅުމެވެ. އެއީ ﷲ އަށް މަތިވެރިކަމާއި މާތްކަން ހިތުގެ ގޮތުން، އަދި އެކަލާނގެއަށް އިޚުލާޞްތެރިވެ، އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ބޯލަނބާ، އެކަލާނގެ ނަހީކުރެއްވި ކަންތަކުން ދުރުވެ އެއްކިބާވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. ނަޞޫޙު ތައުބާއަކީ މިއެވެ. އެ ކުރެވުނު ކަމަކީ މީސްތަކުންގެ ޙައްޤުގައި ކުރެވުނު ނުބައިކަމެއްނަމަ އަދި ހަތަރުވަނަ ޝަރުޠެއްވެސް އެއަށް އިތުރުވެއެވެ. އެއީ: ހަތަރުވަނައަށް: ޙައްޤު، އެ ޙައްޤުވާ ފަރާތަށް އަނބުރާ ރައްދުކުރުން، ނުވަތަ އޭނާގެ ފުއްސެވުން ހިތް ރުއްސުމެވެ.

ﷲ ވަނީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ތައުބާވުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ތައުބާ ޤަބޫލުކުރައްވާނެކަމަށް އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ވަޢުދުވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެއީ ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ:

﴿...وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

(...އޭ މުއުމިނުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެންމެން ﷲ އަށް ތައުބާވާށެވެ. (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން ކާމިޔާބުވުމަށްޓަކައެވެ.) [އައްނޫރު: 31].

ނަޞާރާއިންގެ ޙައްޤުގައި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٤﴾﴾

(ފަހެ އެމީހުން ﷲ އަށް ތައުބާވެ، އަދި ފާފަ ފުއްސެވުން އެދި [illegible] [illegible] ނުދަންނަވާނަން ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ ﷲ އީ، ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ރަޙީމުވަންތަ އިލާހެވެ.) [އަލްމާއިދާ: 74]. އަދިވެސް އެކަލާނގެ

ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٠﴾﴾

(އެ މީހުންނީ الله އާއެކު އެހެން އިލާހަކަށް ގޮވައި ނުއަޅާމީހުންނެވެ. އަދި الله، ޙަރާމް ކުރައްވާފައިވާ ނަފްސެއް، ޙައްޤަކާ ލައިގެން މެނުވީ، ޤަތުލުނުކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި ޒިނާ ނުކުރާ މީހުންނެވެ. އެއިން ކަމެއްކޮށްފިމީހާ (އެ ކަމުގެ) ޢުޤޫބާތާ ބައްދަލުކުރާނެތެވެ.

އެ މީހަކަށް ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ޢަޛާބު ގިނަގުނަ ކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އިހާނެތިކަން ލިބިގެންވާ ޙާލަތު އެ ޢަޛާބުގައި، އެ މީހަކު ދެމިހުންނާނެއެވެ. ތައުބާވެ، އީމާންވެ، ޞާލިޙު ޢަމަލުކުރާ މީހަކު މެނުވީއެވެ. ފަހެ އެ މީހުންނާމެދު (ދަންނާށެވެ.) الله، އެ މީހުންގެ ނުބައި ކަންތައް، ހެޔޮކަންތަކަށް ބަދަލު ކުރައްވާނެއެވެ. ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ، ރަޙީމްވަންތަ އިލާހު ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.)

[އަލްފުރްޤާން: 68-70]

އަދިވެސް الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾﴾

(އެ އިލާހީ، އެ އިލާހުގެ އަޅުތަކުންގެ ކިބައިން ތައުބާ ގަބޫލު ކުރައްވާ، ނުބައިކަންތައް ޢަފޫކުރައްވާ އިލާހެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންކުރާ

ކަންތައްތައް، އެ އިލާހު ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.) [އައްޝޫރާ: 25]

އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން ޞައްޙަވެގެންވެއެވެ:

«الإِسْلَامُ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ، وَالتَّوْبَةُ تَجُبُّ مَا كَانَ قَبْلَهَا».

"އިސްލާމްވުމުން އޭގެ ކުރިންވީ (ނުބައި ކަންކަން) ފުނޑާލައެވެ. އަދި ތައުބާވުމުން އޭގެ ކުރިންވީ (އުރެދުމާއި ފާފަތައް) ފުހެލާ ފޮރުވާލައެވެ."

އަހަރެން މި ޒުވާބާ ކަލިމަތައް ހިތުހިފި: ޝިރުކުގެ ނުރައްކާ ބޮޑުކަމަށް ބަލައިއެވެ. އަދި އެއީ އެންމެ ބޮޑު ފާފަކަމުގައިވާތީއެވެ. އަދި މި ހިތުންތެރިއާގެ ކިބައިން އެ ފާޅުވެ ކަންތައްކަމުގައި ހުއްޓުމުގެ ސަބަބުންކަމެވެ. އަދި الله ދާދި އެކަލާނގެ އަޅުކަމުގެ ޙައްޤު ދެނެގަތުމަށް މަގުދައްކަވާށެވެ. އަދި އަހަރެން الله -ތަޢާލާ ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ގެ ޙަޟްރަތަށް އެދެނީ މި ބަސްތަކުން މަންފާޢަތްދެއްވުމެވެ، އަދި އަހަރެމެންނަށާއި މުސްލިމުންނަށް ބަރަކާ އިސްލާހުވާ ދުވަސްތަކުގައި. އަދި ދީނުގައި ފިކުރުވެރިކަމާއި، ދީން މަތިވެރި ޤާބިލުކުރުމުގެ ނިޢުމަތް ދެއްވުމެވެ، އަދި އަހަރެމެން ޙައްޤަށް ތަބާވުމަށް ތައުފީޤު ދެއްވުމެވެ، އަދި އަހަރެމެން ދީނުގެ ޙަޤީޤަތް ދެނެގަތުމަށް ކުރިއަރުވައިދެއްވުމެވެ.

الله އެކަލާނގެ އަށް އަދި ރަސޫލާގެ އާލުވެރިންނަށް ޞަލަވާތް

މުޙައްމަދުގެފާނަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނާއި އަސްޙާބުންނަށް ޞަލަވާތާއި ސަލާމާއި ބަރަކާތް ލައްވާށިއެވެ.

وصلى الله وسلم وبارك على عبده ورسوله نبينا محمد وآله وصحبه.

***

بِسْمِ اللهِ الرَّحمَنِ الرَّحِيمِ

ތިންވަނަ ރިސާލާ

ޖިންނިންނާއި ޝައިޠާނުންގެ ކިބައިން ވާތްގަން އެދުމާއި އެމީހުންނަށް ނަދުރު ބުނުމުގެ ހުކުމާމެދު

ޢަބްދުލްޢަޒީޒު ބްނު ޢަބްދު الله ބްނު ބާޒުގެ ފަރާތުން، މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން މި ރިސާލާ ފެންނަ ބަޔަކަށް، الله އަހަރެންނަށާއި އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދީނުގައި ހިފަހައްޓަވާ، ދީން މަތީ ޘާބިތުވުމުގެ ތައުފީޤުދެއްވާށެވެ. އާމީން.

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ސަލާމްކުރަމެވެ. އަދި الله ގެ ރަޙްމަތާއި އެކަލާނގެ ބަރަކާތްތައްވެސް ހުއްޓެވެ.

އެއަށްފަހު ދަންނަވަމެވެ: ބައެއް ޖާހިލުންކުރާ ކަމެއް ކަމުގައިވާ: ބޮޑެތި މުހިއްމު ކަންތައް ހައިގަންނަހިނދު؛ الله ސުބްޙާނަހޫ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް ދުޢާކުރުން، އެ ފަރާތްތަކުގެ ކިބައިން އެހީއާއި ސަލާމަތްކަން އެދުން؛ މިސާލަކަށް ޖިންނިންނަށް ދުޢާކުރުން އެމީހުންގެ ކިބައިން ވާތްގަން އެދި، އެމީހުންނަށް ނަދުރު ބުނުން، ގުރުބާންކޮށް ކައިގެންނުވަ ކަންކަމާ ބެހޭގޮތުން ބައެއް އަޚުން އަހަރެންނާ ސުވާލުކޮށްފައެވެ. އެފަދަ ކަންކަމުގެ ޖަވާބުގައި: އޭގެ ބައެއް މީހުން ހިތުން އުޅޭ މި ބަސްފުޅެއްވެ: "އ ސަބަބު -އެބަހީ: ޖިންނިންގެ ބޮޑުންގެ ތެރެއިން ހިމުން ކަބ އެއްޗަކާ-

(މިވެނި އެވެނި މީހަކު) ހިފައިގަންނާނޭ، އަދި އޭނާގެ ކަރިތައް ބިންދާލާނޭ، އަދި އޭނާގެ ފާ ބޮނޭ، އަދި އޭނާގެ ގުނަވަންތައް ތަޅުތަޅާގަތަން ބުރިބުރިކޮށްލާނޭ، އޭ ސަޙާބާ (ހަތް މީހުންނޭ) އާނާއާމުދު އުހަން ކަން ބޮއްކުރާނެއެވެ." ނުވަތަ އޭގެ ބައެއް މީހުން ރިވާކުރި އެއްބަސް ކުދުގައިވާ: "އެ މުސްލިމު ދަރިއަޅުގެ ޖިންނިންނާ ތަކާއި، އެނާ ގެންދާނޭ، އެ ބެލެނު ދަރިއަޅުގެ ޖިންނިންނާ ތަކާއި" މިއެވެ. މިއީ ދަރުސްގެ ބައެއް ސަރުޙައްދުތަކުގައި ގިނަތަން އާނނަ ކަމެއްކަމެވެ. މިއާ ގުޅިގެންދާ ކަމެއް: ނަބިއްޔާއަށް ބާލިޔުންނާއި އަނގަޅާއި ވަރަށް ބޮޑުތަކަން ދޭހަވާތީ، މަޝްހޫރު ތަފްސީރުތަކުން ދޭހަވާ ކަމަށް ބުނެވެ، ބައެއް ކަމަކީ ބުއްދިވެރި ފިކުރު ކަމެއް، އަދި ކުރިމަތިލާ ހިތްވަރު ދީގެން ބޭނުން ކުރެވޭ ކަންތައް ތަކެއް މިއީ ފުރިހަމަ ކަންކަމުގައި، މިއާ ވަރަށްބޮޑު ކަންކަން ފަރާތުން މަސައްކަތްކޮށް ފުޅާވެގެންދިޔައެވެ. އަދި ފުރަތަމަ ކަމެއްގައި، އޭގެ ތެރޭގައި ބަހައްޓަ މީހުން އެއި އެއްގޮތަކަށް ފާހަގަކުރެވޭ، "މިއީ ހަމަ ދީ ތަޙުރީރު ބަޔާނާ، އަހަރުމެން އެއަށް ޖަވާބު ދޭން ނުކުރަމާ"، އަދި އެހެން ޖަބަރުތަކުން ނުކުރަމާ" މިހެން ބުނެ ޒުވާނުން ދަޢުވާދެނީއެވެ.

އަދިވެސް އަހަރެމެން ސަމާލުކަމަށް އަނބުރާލާނީ: މިފަދަ ޒުވާނުންގެ ކުރާކަން އޭގެ ގޮތުން މިހުރީ ކަމުގެ ކުރެވުނު، އެހެން ކަމެއް ކަނޑާ ތަކަށް ކުރެވުނު، އެހެން ހުރީ ހަރަކާތްކުރުމަށް ބަޔާ ތަޢުލީމު ލިބިގެންނެވެ. އަދި ޙިކުމަތްތެރިކަމާ ފާހަގަކުރާ

ބުރަނދާނިން؛ މިސާލަކަށް ބަލިމީހާގެ ހަށިގަނޑުގައި ޗިހިފިއިވާ ފުގެޑިއަށް، ނުވަތަ ހަރުވާޔެއް، ނުވަތަ ބުރުގަލެއް އަދި އެފަދަ އެއްޗެއް ހަމަ ބަލާފާއި، ޖެހިފައި ހުރި ބައްޔާއި އަދި ބަލީގެ ސަބަބުތައް އެނގޭކަމަށް ދަޢުވާކުރާ މީހާގަ މީހުން ވަދުކުރުމާއި ރުއްސުމާ. ޙުކުމަކީ ކޮބައިތޯ އަހަރެމެންގެ ގާތުން ސުވާލުކުރިއެވެ.

ޖަވާބުގައި ބުނަމުވެ: .ޙަމްދު ހުރީ ހަމައެކަނި ﷲ އަށެވެ. އަދި ޞަލަވާތާއި ސަލާމްލިބިގެން އެކަލޭގެފާނަށް ދާދި ނަބިއްޔާއާއި ހަމަ އެކަލޭގެފާނަށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނާއި، އަޞްޙާބުބޭކަލުންނާއި، ތާބިޢީންނަށާއި ހަމައަށް އެބޭކަލުންގެ މަގުގައި ހިނގާނެ މީހުންގެ ޢަމަލަކީ ބަޔާކުރެވޭނޭކަމެވެ.

އެއަންގަވަ ދަންނަވަމެވެ: ފަހު ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ، އިންސާނުންނާއި ޖިންނީން އުފެއްދެވީ؛ އެކަލާނގެ ފުޅާވައި އެކަން ފެންނަބޭނުން ދުލަށް، (ހަމައެކަނި) އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމަށްޓަކައި، ދެއްކެވުމަށް ވަޙީގައް އެދުމަށް، ދަޢުވަތުދެއްވުމަށް، ނަޞީޙަތް ބަޔާނުކުރުމަށް އެހެން ކުރިން އަޅުކަންތަކެއްވެސް އެކަލާނގެއަށް ހަމަޖެހިގެން ކުރެވޭނެ ގޮތްތަކެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެކަމަކަށް ޝަރީޢަތް ފޮނުއްވީވެ، އެބޭކަލުންނަކީ އެކަމާއި ރަސޫލުންނަށް ފޮނުއްވީވެ، ސަރީޢަތް ފޮނުއްވިއެވެ -އޭގެ އެންމެ މަތީ ފޮނުއްވަތީ ޤުރްއާނެވެ ކަމެއް ހިފެހެއްޓުން- ބަޔާކޮށްދިނުމަށް: އެކަމަކީ ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ، އަދި އެކަމަކީ ގަވާއިދެވެ، އަދި ﷲ އާ ޝަރީކުކުރުމާއި އެކަލާނގެ ފުޅާވައި އެކަން ފެންނަކަން އަޅުކަންކުރުމާމެދު މިސްކީންކަންގަނެ އިސްތިޢާ ދެއްވާލަދީފައިވާ ކަމެއް. މިއީ އަސްލުގެކަމެއް، އަދި މިއްލަތުގެ ދީނުގެ

އަސާސެވެ. އަދި لا إله إلا الله އަށް ހެކިވުމުގެ މާނައަކީވެސް އެއެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަންވެވޭ އެހެން އެއްވެސް އިލާހެއް ނުވެއޭ ބުނުމުގެ ޙަޤީޤަތަކީވެސް އެއެވެ. އެގޮތުން އެކަލިމައިން، الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކޮށް، އިލާހުވަންތަކަން ދިނުން ނަފީކޮށްފައި، الله ފިޔަވައި އެހެން ހުރިހާ މަޚްލޫޤުންތައް ދޫކޮށް ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ޚާލިޞުކުރުމެވެ. الله ގެ ފޮތާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތުން މިކަމުގެ މައްޗަށްވާ ދަލީލުތައް ވަރަށްވެސް ގިނަގެންވެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި: އެކަލާނގެ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ގެ މި ބަސްފުޅުގައެވެ:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ٥٦﴾

(ތިމަން އިލާހަށް (އެއްކައުވަންތަކޮށް) އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ، ތިމަން އިލާހު ޖިންނިންނާއި، އިންސީން ނުހައްދަވަމެވެ.) [އައްޛާރިޔާތު: 56] އަދި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿وَقَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ...﴾

(އެކަލާނގެއަށް މެނުވީ، ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ނުކުރުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ވެރި ރައްބު ނިޔާ ކަނޑައަޅުއްވައި އެންގެވީއެވެ...) [އަލްއިސްރާއު: 23] އަދި الله ތަޢާލާގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ...﴾

(އަދި ބާޠިލު ދީނުން އެއްކިބާވެ ތިބެ، الله އަށް އަޅުކަން ޚާލިޞުކުރާ ބަޔަކު އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ އެއުރެންނަށް އަމުރުކުރެވިގެން ނުވެއެވެ...) [އަލްބައްޔިނާ: 5] އަދި އެކަލާނގެ މި

ބަސްކުރުވީ:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾﴾

(އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި ރައްބު ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންއިލާހަށް ދުޢާކުރާށެވެ! ތިމަންއިލާހު ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވާނީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންއިލާހަށް (ދުޢާކޮށް) އަޅުކަން ކުރުމަށް ކިބުރުވެރިވެގަންނަ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ނިކަންހުތުރު ނިކަމެތިވެގެންވާ ހާލު، އެއުރެން ނަރަކައަށް ވަންނާނެތެވެ.) [ޣާފިރު: 60]، އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ...﴾

(އަދި ތިމަންއިލާހާ މެދު، ތިމަންއިލާހުގެ އަޅުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކޮށްފިނަމަ (ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހީ (އެބައިމީހުންނާ) ކައިރިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. ތިމަންއިލާހުގެ ހަޟްރަތަށް ދުޢާކުރުމުން، ދުޢާކުރި މީހާގެ ދުޢާ ތިމަންއިލާހު އިޖާބަކުރައްވަމެވެ...) [އަލްބަޤަރާ: 186].

ފަހެ، އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ މި އާޔަތްތަކުގައި ބަޔާންކުރެއްވި އެކަލާނގެ އިންސީންނާއި ޖިންނިން އުފެއްދެވީ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ކަމުގައިވެއެވެ. އަދި ޤުރްއާނުގެ މުތްލަމު ފުރިހަމަ ސޫރު އުއްމުލްކިތާބުގައި، އަދި ރަސޫލާ عليه الصلاة والسلام ގެ ޙުދޫދު މަތިން އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ނިޔާ ކަނޑައެޅުއްވި -އެބަހީ:

އަމުރުކުރައްވާ ވަސިއްޔަތްކުރެއްވި- އެމީހުންގެ ވެރި ރައްބަށް މެނުވީ އަޅުކަން ކުރުވިގެން ނުވާނޭކަމުގައިއެވެ.

އަދި އެކަލާނގެ -ޖައްލަ ވަޢަލާ- ސާފުކޮށް ބަޔާންކުރެއްވީ ދުޢާއަކީ ބޮޑުވެގެންވާ އަޅުކަމް ކަމުގައިއެވެ. އެކަމާމެދު ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެއްޖެ މީހާ ނަރަކައަށް ވަންނަ ހުއްޓެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް އަމުރުކުރެއްވި ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް އެމީހުން ދުޢާކުރުމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނާ ކުއްމަންވެވޮޑިގެންވެ، އެމީހުންގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވާނެ ކަމުގައި ޚަބަރުދެއްވިއެވެ. އެހެންކަމުން ހުރިހާ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ: ދުޢާކުރުން އެމީހުންގެ ވެރި ރައްބަށް ޚާއްޞަކުރުމެވެ. އެހެނީ އެއީ އެމީހުން އެކަމަކަށްޓަކައި އުފެއްދެވުން، އަދި އެމީހުން އެކަމަށް ކުރުމަށް އަމުރުކުރުވުން އަޅުކަމުގެ ބާވަތެކެވެ. الله -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ١٦٢ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ١٦٣﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ: ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޤުރުބާން ކުރެއްވުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދިރިހުންނެވުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަވަހާރަވުންވަނީ، ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި ރައްބު الله އަށެވެ.

އެ އިލާހަށް އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެއްވިގެންވަނީ އެ ގޮތަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނީ (މި އުއްމަތުގެ

(މުސްލިމުންގެ، އަސްލު ގުރުބާނީ މިއެވެ.) [އަލްއަންޢާމް: 162،163]

ފަހެ الله އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވަނީ އެކަލޭގެފާނގެ ނަމާދާއި ނުސުކު -އެބަހީ: ކަތިލުން- އަދި އެކަލޭގެފާނގެ ދިރިހުރުމާއި މަރުވުންވެސްވަނީ؛ އެއްވެސް ޝަރީކަކު އެކަލާނގެއަށް ނުވާ ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި ރައްބު الله އަށްޓަކައި ކަމަށް މީސްތަކުންނަށް ހަބަރުދެއްވުމަށެވެ. އެކަމުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް؛ ފަހެ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ޤުރުބާންކޮށް ކަތިލައިފިމީހާ ފަހެ الله އާ ޝަރީކުކޮށްފިއެވެ. އަދި އޭނާ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ނަމާދުކުރުމާ އެއްގޮތެވެ. އެހެނީ الله ސުބްޙާނަހޫ، ނަމާދާއި ކަތިލުން އެކީ ގުޅިގެންވާ ގޮތަށް އެވަނީ ދެއްވާފައިއެވެ. އަދި އެ ދެކަންތައްވެސް ހަމައެކަނި الله އަށް ކަމުގައި ހަބަރުދެއްވިއެވެ. އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ބައިވެރިޔަކު ނުވެއެވެ.

އެހެންކަމުން الله ފިޔަވައި ޖިންނީންނާއި، މަލާއިކަތުންނާއި، މައްޔިތުންނާއި، އެނޫން މީހުންނަށް ޤުރުބާންކޮށް ކަތިލައި، އެކަން ކޮށްގެން އެ ފަރާތްތަކާ އޭނާ [illegible]؛ ފަހެ އޭނާ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ނަމާދުކުރި މީހާ ފަދައެވެ. އަދި [illegible] ޞަޙީޙުގައި، ނަބިއްޔާ عليه الصلاة والسلام ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ވެއެވެ:

«لَعَنَ اللهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللهِ».

"الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ކަތިލައިފި މީހާއަށް الله ލަޢުނަތްލައްވާފިއެވެ." އަދި އިމާމް އަޙްމަދު، ޙަސަން ސަނަދަކުން، ޠާރިޤު ބިން ޝިހާބު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން، ނަބިއްޔާ ﷺ

ހަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ނެރުއްވިއެވެ:

«مرَّ رَجُلَانِ عَلَى قَومٍ لَهُم صَنَمٌ لَا يَجُوزُهُ أَحَدٌ حَتَّى يُقرِّبَ لَهُ شَيئًا، فَقَالُوا لِأَحَدِهِمَا: قَرِّبْ. قَالَ: لَيسَ عِندِي شَيءٌ أَقَرِّبُهُ، قَالُوا: قَرِّبْ وَلَوْ ذَبَابًا، فَقَرَّبَ ذُبَابًا، فَخَلُّوا سَبِيلَهُ، فَدَخَلَ النَّارَ، وَقَالُوا لِلآخَرِ: قَرِّبْ. قَالَ: مَا كُنْتُ لِأُقَرِّبَ لِأَحَدٍ شَيْئًا دُونَ اللهِ جَلَّ جَلَالُهُ، فَضَرَبُوا عُنُقَه، فَدَخَلَ الجَنَّةَ».

"އެމީހުންނަން ބުދެއް ހިފިގެންވާ ބަޔަކު މީހުންގެ ކައިރިން ގާތައި ދެ މީހަކު ހުރަސްކޮށް ދިޔައެވެ. އެ ބުދަށް އެއްޗެއް ޤުރުބާން ކޮށްގެން ދާންދަން އެމީހުން އެއްވެސް މީހަކު ހުރަސްނުކުރައެވެ. ދެން އެތަނުން އެކަކަށް އެމީހުން ބުނެފިއެވެ: "ޤުރުބާންކުރާށެވެ." އޭނާ ބުނެފިއެވެ: "އަހަރެންގެ އަތްގައި ޤުރުބާންކުރާނެ އެއްޗެއް ނެތެވެ." އެމީހުން ބުންޏެވެ: "މެއްސެއްވިޔަސް ޤުރުބާންކުރާށެވެ." ދެން އޭނާ މެއްސެއް ޤުރުބާންކުރިއެވެ. ދެން އެމީހުން އޭނާ ދިއުމަށް ދޫކޮށްލިއެވެ. ދެންފަހު އޭނާ ވަނީ ނަރަކައަށެވެ. އަނެއް މީހާއަށް އެމީހުން ބުނެފިއެވެ: "ޤުރުބާންކުރާށެވެ." އޭނާ ބުންޏެވެ: "الله -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ފިޔަވައި އަހަރެން ފަރާތަކަށް އެއްވެސް ޤުރުބާންކުރާނޭ މީހަކު ކަމުގައި އަހަރެން ނުވަމެވެ." ދެން އެމީހުން އޭނާގެ ކަންދުރާ ކަނޑާލިއެވެ. ދެންފަހު އޭނާ ވަނީ ސުވަރުގެއަށެވެ."

އެހެންކަމުން ބުދަށް އަދި އެހެން އެއްޗެހިކަން މެއްސެއްވިޔަސް އެއްޗެއް ޤުރުބާންކޮށްލި މީހާވެސް ނަރަކައަށް ވަނުން ހައްދު މުޝްރިކުވާކަން ވާނަމަ؛ ދެންފަހު ޖިންނިންނާއި މަލާއިކަތުންނާއި ވަލީވެރިންނަށް

ދުޢާކޮށް އުޅޭ މީހާ އަދި ކޮންފަދަހެއްޔެވެ!؟ އަދި އެ ފަރާތްތަކުން ވާތްގަން އެދި، ނަދުރު ބުނެ، އޭނާގެ މުދާ ރައްކާކުރުމަށް، ނުވަތަ ބަލިމީހާއަށް ށިފާދިނުމަށް، ނުވަތަ އޭނާގެ ސަލާމަތީކަމާއި ދަނޑުވާން ސަލާމަތްވުމަށް އެދިގެން ޤުރުބާންތަކެއް ކަތިލައިގެން އެ ފަރާތްތަކަށް ކުރިމަތިލާނަމަ މީހާ އަދި ކޮންފަދަހެއްޔެވެ!؟ އަދި ޖިންނީންގެ ފަރާތުން ލިބިދާނެ ނުބައިކަން ބިރުން، ނުވަތަ އެފަދަކަމަކާ ހެދި އަހުން ކަންތައްކުރާ މީހާ ކޮންފަދަހެއްޔެވެ!؟ ޝައްކެއް ނެތް ގޮތުގައި، މިހެން އަދި މިފަދަ ކަންތައްތަކަށް ކުރާ މީހާ، ބުދަށް މެދު ޤުރުބާންކުރު މި މިހާރުވަނީ، ނަރަކަޔަށް ވަނުން ބައެއްގެ މުޝްރިކަކަށްވެސް މާ އަހުލުވެރިންނެވެ.

އަދިވެސް އެކަމުގައި އައިސްފައިވާ ނައްޞުތަކުގެ ތެރޭގައި: އެކަލާނގެ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ގެ މިބަސްފުޅުވެއެވެ:

﴿إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَـٰبَ بِٱلْحَقِّ فَٱعْبُدِ ٱللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ۝٢ أَلَا لِلَّهِ ٱلدِّينُ ٱلْخَالِصُ ۚ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلْفَىٰٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِى مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ كَـٰذِبٌ كَفَّارٌ ۝٣﴾

(ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން އިލާހު ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީ ޙައްޤު ގޮތުގައެވެ. ފަހެ، الله އަށް ދީން ޚާލިޞްކުރާ ހާލު، ކަލޭގެފާނު އެ އިލާހަށް އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ.

(ދަންނާށެވެ. ޚާލިޞް ވެގެންވާ ދީން ވަނީ الله އަށެވެ. އަދި އެ އިލާހު ފިޔަވާ އެހީތެރިންތަކެއް ނެގި މީހުން (ބުނެއެވެ:) الله ގެ ޙަޟްރަތަށް ތިމަންމެން ކައިރި ކޮށްދިނުމަށް މެނުވީ، ތިމަންމެން އެ ފަރާތްތަކަށް

އަޅުކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ މީހުން އެކަމާމެދު ޚިލާފުވެގެން އުޅޭކަންތަކާ ދޭތެރޭގައި ﷲ، އެ މީހުންގެ މެދުގައި ޙުކުމް ކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުހަދާ ކާފަރުވުން ބޮޑު މީހަކަށް ﷲ ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވާނެއެވެ.) [އައްޒުމަރު: 2-3] އަދިވެސް ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَتُنَبِّئُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ (١٨)﴾

(އެއުރެން ﷲ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަނި، އެއުރެންނަށް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދެވޭ، އަދި އެއުރެންނަށް މަންފާއެއްވެސް ނުދެވޭ ތަކެއްޗަށެވެ. އަދި އެއުރެން ބުނެތެވެ. މި ފަރާތްތަކީ ﷲ ގެ ހަޟްރަތުގައި ތިމަންމެންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވާނޭ ފަރާތްތަކެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އުޑުތަކުގައިވެސް، އަދި ބިމުގައިވެސް ﷲ ދެނެވޮޑިގެންނުވާ ކަމެއްގެ ވާހަކައިން ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ހަބަރުދެނީހެއްޔެވެ؟ އެއުރެން އެ ޝަރީކުކުރާ ތަކެތިން އެކަލާނގެ ހުސްތާހިރުވެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.) [ޔޫނުސް: 18]

ފަހެ ﷲ ތަޢާލާ މި ދެ އާޔަތުގައި ހަބަރުދެއްވާފައި އެވަނީ: މުޝްރިކުން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި މަޚްލޫޤުންތަކެއް އެހީތެރި ވަލީވެރި ފަރާތްތަކެއްގެ ގޮތުގައި ނިޔަކުމަރަވެ. ބިރުވެތިވެގެންނާއި، (ޢަބްދަމާއި ހުއްޓުވުން) އަދި އުއްމީދުކޮށްގެންނާއި، ކަމޭހިތައިގެންނާއި، ނަދުރު ބުނެގެންނާއި، ދުޢާކޮށްގެން އަދި އެފަދަ ކަންކަން ކޮށްގެން އެކަލާނގެއާއި އަ

ފަރާތްތަކަށް އެމީހުން އަޅުކަންކުރެއެވެ. އެއީ އެ ވަލީވެރި ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކޮށްފިމީހަކު الله އާ ކުއްބަންކޮށްދީ، އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި އެ ފަރާތްތައް އޭނާއަށް ޝަފާޢަތްތެރިވެދޭނެކަމަށް ދެކިގެންނެވެ. ދެން الله ސުބްޙާނަހޫ އެމީހުން ދޮގުކުރައްވާ، އަދި އެމީހުންގެ ބާޠިލު ހާމަކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހުންނީ ދޮގުވެރިންކަމުގައި، އަދި ކާފަރުންކަމުގައި އަދި މުޝްރިކުންކަމުގައި ނަންދެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ޝިރުކުން އެކަލާނގެ ނަފްސުފުޅު ހުސްދުރުކުރެއްވިއެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾

(... އެއުރެން އެ ޝަރީކުކުރާ ތަކެތިން އެކަލާނގެ ހުސްބޮޑުވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.) [އައްނަޙްލް: 1] ފަހަ އެއީ އެނގިގެންދަނީ މަލާއިކަތެއް، ނުވަތަ ނަބިއްޔެއް، ނުވަތަ ޖިންނިއެއް، ނުވަތަ ގަހެއް، ނުވަތަ ހިލައެއް ނަގައިގެން الله އާއެކު އެ ފަރާތްތަކަށް ނުވަތަ އެއްޗެއްސަކަށް ދުޢާކުރުން، ވަތްގަން އަދި، އެ ފަރާތްތަކަށް ނަދުރު ބަހުގަން އަދި ކަތިލާއިގެން، الله ގެ ބަރަކާތުގައި އެ ފަރާތްތަކަށް ޝަފާޢަތްތެރިވުމަށް، އެދި ކުރުބާނީތައް ކުރިމަތިކުރުން، އަދިވެސް ނުވަތަ ބަލިމަރުކަން ޝިފާއަށް އެދުން، ނުވަތަ މުޅި ރައްކާތެރިކަމާ ދުރުގައި ގެއްލިގެންދާ މީހުނާ ސަލާމަތްވުމަށް އެދުން، ނުވަތަ އެހެން ވައްތަރުވެއްޖެ ކަންކަމަށް ކުރިމަތިލުން އެ ފަރާތްތަކާ ވީމާ؛ ފަހު ކަނޑައެޅިގެންވޭ އެއީ ބަދުވެއްޔާ ބަދަލުގައިވާ މި ޝިރުކު، މި ނުބައިކަން

ބޮޑު ބަލާވެރިކަމަށް ވެއްޖެއެވެ. އެއީ الله ތަޢާލާ އެއާމެދު މިހެން ވިދާޅުވެއްވި ކަންތަކެވެ:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَى إِثْمًا عَظِيمًا﴿٤٨﴾﴾

(ހަމަކަށަވަރުން الله، އެ އިލާހަށް ޝަރީކު ކުރެވުމަށް ނުފުއްސަވައެވެ. އަދި އެ ނޫން ފާފަތައް، އެ އިލާހު އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވައެވެ. އަދި الله އަށް ޝަރީކުކުރާ މީހާ، ފަހެ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެއް އެމީހަކު އުފައްދައިފިކަން ކަށަވަރެވެ.) [އައްނިސާއު: 48] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ:

﴿...إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾

(ހަމަކަށަވަރުން الله އަށް ޝަރީކުކުރާ މީހާ (ދަންނާށެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله، އެ މީހާގެ މައްޗަށް ސުވަރުގެ ޙަރާމްކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެ މީހާ އުޅޭނެ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް (އެބަހީ: ޝިރުކުކުރި މީހުންނަށް) ނަސްރުދޭނެ އެއްވެސް ބަޔަކު ނުވެއެވެ.)

[އަލްމާއިދާ: 72]

ޤިޔާމަތްދުވަހު ޝަފާޢަތް ހާޞިލުވާނީ ހަމައެކަނި ތައުޙީދާއި އިޚްލާޞްތެރިކަމުގެ އަހުލުވެރިންނަށެވެ. ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންނަކަށް ނޫނެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާ ﷺ [illegible] [illegible]. އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް މިހެން ދެންނެވުނު ހިނދުއެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ. މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނުގެ ޝަފާޢަތުން އެންމެ ބާއްޖަވެރިވާނީ

ކާކުތޯއެވެ؟" ވިދާޅުވިއެވެ:

«مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ».

"އެމީހެއްގެ ހިތުން އިޚްލާޞްތެރިވެގެން لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ ކިޔައިފި މީހާއެވެ."

އަދިވެސް ރަސޫލާގެފާނު ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ:

«لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ، فَتَعَجَّلَ كُلُّ نَبِيٍ دَعْوَتَهُ، وَإِنِّي اخْتَـبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي يَومَ القِيَامَةِ، فَهِيَ نَائِلَةٌ إِنْ شَاءَ اللهِ مَن مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا».

"ކޮންމެ ނަބިއްޔަކަށް އިޖާބަދެވިގެންވާ ދުޢާއެއް ލިބިގެންވެއެވެ. ދެންފަހެ ކޮންމެ ނަބިއްޔަކު، އެ ނަބިއްޔަކަށް ލިބިގެންވާ ދުޢާއާމެދު އަވަސްވެފައިވެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޯގެފާނުގެ ދުޢާ، ޤިޔާމަތްދުވަހު ތިމަންކަލޯގެފާނުގެ އުއްމަތަށް ހުރި ޝަފާޢަތެއްގެ ގޮތުގައި ފަހަށް ހިފެހެއްޓިއްވީމެވެ. ފަހެ ތިމަންކަލޯގެފާނުގެ އުއްމަތުން، الله އާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކު ނުކުރާ ހާލު މަރުވެއްޖެ މީހަކަށް އެ ޝަފާޢަތް إن شاء الله ލިބޭހުއްޓެވެ."

އިހުގައި އުޅުނު މުޝްރިކުން؛ الله އީ އެމީހުންގެ ވެރި ރަބްބުކަމުގައި، އަދި އުފެއްދެވި ޚާލިޤުކަމުގައި، އަދި ރިޒްޤުދެއްވާ ފަރާތްކަމުގައި އިޤްރާރުވެއެވެ. އެކަމަކު އެމީހުން ނަބިއްޔުންނާއި، ވަލީވެރިންނާއި، މަލާއިކަތުންނާއި، ގަސްގަހާއްސާއި، ހިލަގަލާއި އެފަދަ ތަކެއްޗާއި ފަރާތްތަކުން الله ގެ ހަޟްރަތުގައި އެމީހުންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވުމަށް، އަދި އެކަލާނގެ ހަޟްރަތުގައި އެ ފަރާތްތަކަށް ޖާހެއްވެގެންވާތީވެ، އެ ފަރާތްތަކަށް އެދިގެނެވެ. އަދި އިސްތިޣާޘާ ހާޖަތްތަކުގައި [illegible] [illegible].

[illegible] އޭގެ ސަލަފުން الله އެމީހުންނަށް ޢުޛުރެއް ނުދެއްވައެވެ. [illegible]، އެކަލާނގެ ދެމިވެރިވެގެންވާ ފޮތުގައި އެމީހުންނަށް އިންކާރު ކުރައްވާ، އެމީހުންނީ ކާފަރުންކަމުގައި އަދި މުޝްރިކުންކަމުގައި ނަންދެއްވާ، އަދި މި ޞާލިޙުން الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި އެމީހުންނަށްޓަކައި ޝަފާޢަތްތެރިވެ، [illegible] [illegible] [illegible] ކުރައްވިއެވެ. އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އެމީހުންނަށް ޢުޛުރެއް ނުދެއްވައެވެ. [illegible]، މި ޝިރުކުގެ މައްޗަށް އެމީހުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހުން އަޅުކަން الله އަށް އެކަނި ޚާލިޞްވާން ދުވަހަށް ހަނގުރާމަކުރައްވަމުން ދާންދެނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ މި ބަސްފުޅުން ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ގޮތުންނެވެ:

﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ...﴾

(އަދި ފިތުނަވެރިކަން (އެބަހީ: ޝިރުކާއި اللهގެ ދީނުން މީސްތަކުން އެއްކިބާކުރުވުން) ނެތިއްޖައުމަށް ދާންދެން އަދި ދީން، الله އަށް ޚާލިޞްވެއްޖައުމަށް ދާންދެން ޤިތާލުކުރައްވާ އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!..) [އަލްބަޤަރާ: 193] އަދި ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘް ކުރައްވިއެވެ:

«أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُم وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الإِسْلَامِ، وَحِسَابُهُم عَلَى اللهِ».

"މީސްތަކުން الله ފިޔަވައި ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަންވެވޭ އިލާހަކު ނުވާކަމަށާއި، މުޙައްމަދުގެފާނީ الله ގެ ރަސޫލާކަން ހެކިވެ، ނަމާދު

ޤާއިމުކޮށް، ޒަކާތް ދީފުމަށް ދާންދެން އެމީހުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުވެވިގެންވެއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން އެ ކަންކަން ކޮށްފިނަމަ އެމީހުންގެ ލޭއާއި މުދާތައް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ރައްކާކޮށްފިއެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ ޙައްޤެއްވާ ކަމެއްގައި މެނުވީއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ޙިސާބު ބެއްލެވުންވަނީ الله އަށެވެ."

އަދި އެކަލޭގެފާނު ﷺ ގެ މި ބަސްފުޅުގެ މާނައަކީ:

«حَتَّى يَشْهَدُوا أَن لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ»

"އެމީހުން لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ އަށް (الله މެނުވީ ޙައްޤުން އަޅުކަންވެވޭ އިލާހަކު ނުވާކަމަށް) ހެކިވުމަށް ދާންދެން." އެބަހީ: އަޅުކަން ކުރުމުގައި، الله ފިޔަވައި އެހެން [illegible] [illegible] އެކަލާނގެއަށް ޚާއްޞަކޮށްދިނުމަށް ދަންނަވެ.

މުޝްރިކުން ޖިންނީންތަކާ ބިރުގަންނަ ކަމުގައިވެއެވެ. އަދި ޖިންނީންގެ ކިބައިން ރައްކާތެރިކަން އެމީހުން އެދެއެވެ. ދެން އެކަމާމެދު الله ތަޢާލާ މި ބަސްފުޅު ބާވައިލެއްވިއެވެ:

﴿وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا۝٦﴾

(އަދި އިންސީންގެ ތެރެއިން ފިރިހެނުންބަޔަކު، ޖިންނީންގެ ތެރެއިން ފިރިހެނުންބަޔަކުގެ ކިބައިން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދުނުކަމުގައިވެއެވެ. ފަހެ (އެ ކަމުގެ ސަބަބުން) އެ މީހުންނަށް (އެބަހީ: ޖިންނީންނަށް) އެ މީހުން (އެބަހީ: އިންސީން) ކާފަރުކަމާއި ބޮޑާކަން އިތުރުކުރިއެވެ.) [އަލްޖިންނު: 6] މި މާތް އާޔަތާމެދު ތަފްސީރުގެ އަހުލުވެރިން ވިދާޅުވެއެވެ.

އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅުގެ މާނައީ:

﴿...فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾

(...ފަހެ އެ ޖިންނީން އެމީހުންނަށް ތަކަބުރު އިތުރުކުރިއެވެ) އެބަހީ: ބިރުވެރިކަމާއި ނާދާންކަން އިތުރުކުރިއެވެ. އެހެނީ އިންސީން ޖިންނީންގެ ކިބައިން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދޭތަން ފެނިއްޖެނަމަ؛ ޖިންނީން މަތިވެގަނެ ބޮޑާވެގަނެއެވެ. އަދި އެހިނދު އިންސީންނަށް ރައްތަދާ ބިރުވެރިކަމާއި ނާދާންކަން އިތުރުކުރެއެވެ. އެއީ ޖިންނީންނަށް އަޅުކަންކުރުން ގިނަކޮށް، ޖިންނީންގެ ގާތުން ހިމާޔަތް އެދުން ގިނަކުރުމަށެވެ.

އަދި الله، މުސްލިމުންނަށް އޭގެ ބަރަކަތުގައި އެކަލާނގެ ސޫރަތްތަކުގެ ބަސްތަކުން، އަދި އެކަލާނގެ ފުރިހަމަވެގެންވާ ކަލިމަތުގެ ވަސީލަތުން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދުން ކަށަވަރުކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެކަމުގައި الله -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ގެ މި ބަސްފުޅު ބާވައިލެއްވިއެވެ:

﴿وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ٢٠٠﴾

(އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޝައިޠާނާގެ ފަރާތުން ވަސްވާސްތެރިކަމެއް ތިބާއަށް ލިބިއްޖެނަމަ، الله ގެ ރައްކާތެރިކަމަށް އެދޭށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ އިލާހީ، މާތް އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.)

[އަލްއަޢުރާފު: 200] އަދި އެކަލާނގެ ޖައްލަ ޖަލާލުހޫގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ١﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ފަތިހުގެ ވެރިރައްބުގެ ރަސްކަލަކުން

ރައްކާތެރިކަން އެދިގަންނަމެވެ.) އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ މިހެން ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ބަޔާންވެގެންވެއެވެ:

«مَنْ نَزَلَ مَنْزِلًا فَقَالَ: (أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ)؛ لَم يَضُرَّهُ شَيءٌ حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ».

"ތަނަކަށް ފައިބާ، ދެން: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِن شَرِّ ما خَلَقَ (ﷲ ގެ ފުރިހަމަވެގެންވާ ކަލިމަތްތަކުން، އެކަލާނގެ ޚަލްޤުކުރެއްވި ތަކެތީގެ ނުބަޔަކުން ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވުން މިއަދާ އެދެމެވެ.) މިހެން ކިޔައިފި މީހާ؛ އޭނާގެ އެ މަންޒިލުން ގޮސްފުރަން ދާންދެން އެއްވެސް އެއްޗަކުން އޭނާއަށް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ."

ނަޒަރުން ހިމާޔަތްވާނަ މީހާ، އަދި އޭނާގެ ޖިނުން ރައްކާތެރިވުމުގައި، އަދި ޝިރުކު -އާއާގެ ވަސްހަނާ ނާޖުކު ވައްތަރާއި ފޫވާ ބާޒުވެގެންވާ ވައްތަރުން- ސަލާމަތްވުމަށް ދަހިވެތިވާ މީހާއަށް އިސްތިޢާޛާ އާޔަތްތަކާއި ޙަދީޘްތަކުން އެނގިގެންދާނެ: މައްޗިތުންނާއި މަލާއިކަތުންނާއި ޖިންނިންނާއި އިންސާނުން މަޚްލޫގުންނަން (ބަރުސާވެގެން) އެދިގެންވާ، އެ ފަރާތްތަކުން ދޫކޮށް ރައްކާތެރިކަމުން އެދުމާއި އެގޮތަށް ކަނޑައެޅިފައި؛ ޢާޤިލުންތަކުގެ އަހުލުވެރި މުޝްރިކުންގެ ޙަމަލާތަކާއި، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ކުރާވާ އެންމެ ހުރިހާ އެއް ޝިރުކުކަމެވެ. ގޮހަ ވާޖިބުވެގެންވިޔަސް އެ ކަންކަން ދުކަންގާ، އެ ކަންކަން ދުރުކުރުމަށް ޝަރުޢީ ގޮތުން ސަލާމަތްވެ، އެ ކަންކަން ދުރުކުރަން އެއްބަޔަކު އަސްލުބަޔަކަން ވަސީލަތްތަކެން، އެގޮތަށް ކަންކަން ދުރުވެ މީހަކަށް އިސްލާހު ކުރެވޭނެއެވެ.

ދެންނެވި މި ޝިރުކީ ޢަމަލުތައް ކުރާކަމަށް މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން އެނގިގެންވާމީހުންނަމަ؛ ފަހެ އޭނާއާ ކައިވެނިކުރުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އޭނާ ކަތިލާ މަސް ކެއުމާއި، އޭނާގެ މައްޗަށް ކަށު ނަމާދުކުރުމާއި، އޭނާގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރުންވެސް ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އެއީ އޭނާ އެ ކަންކަމުން ﷲ ސުބްޙާނަހޫ އަށް ޢުބޫދިއްޔަތު އިޚްލާޞްކޮށް، ހަމައެކަނި ﷲ އަށް ދުޢާއާއި އަޅުކަން ޚާއްޞަކޮށްދިނުން ވާޖިބުވެއެވެ. ދުޢާއަކީ އަޅުކަމެވެ. [illegible]، އަޅުކަމުގެ މަދެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ:

«الدُّعَاءُ هُوَ العِبَادَةُ».

"ދުޢާއަކީ އެއީ އަޅުކަމެވެ." އަދި އެހެން ޙަދީޘެއްގައި، ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިދާޅުވެއެވެ:

«الدُّعَاءُ مُخُّ العِبَادَةِ».

"ދުޢާ އަކީ އަޅުކަމުގެ މަދެވެ." ދެންނެވި މުޝްރިކުންނާ ކައިވެނިކުރުން ދަންނަވައެވެ، ﷲ ތަޢާލާ ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَّ وَلَأَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴿٢٢١﴾﴾

(މުޝްރިކު އަންހެނުން ޢީމާންވަންދެން ކައިވެނި ނުކުރާ ހުރިކަމެވެ! (އަދި) އެ އަންހެނުންނަށްވުރެ އިމާންތެރި އަޅުއަންހެނާ ދަންނަވައެވެ.

ތިޔަބައިމީހުން ހިތާވާ ކަމުގައިވިޔަސް، ހަމަކަށަވަރުން މުއުމިނު އަޅުއަންހެނަކުވެސް މުޝްރިކު އަންހެނަކަށް ވުރެ މާހެޔޮވެއެވެ. އަދި (މުއުމިނު އަންހެނުން) މުޝްރިކު ފިރިހެނުންނާ ތިޔަބައިމީހުން ކައިވެނިކޮށް ނުދޭށެވެ! (އެއީ) އެބައިމީހުން އީމާންވެއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެމީހަކާ ރުހި ޤަބޫލު ވިޔަސް، ހަމަކަށަވަރުން މުއުމިނު ފިރިހެނެއް އަޅުކޮށްވެސް މުޝްރިކު ފިރިހެނަކަށް ވުރެ މާހެޔޮވެއެވެ. އެބައިމީހުން އެ ގޮވަނީ ނަރަކައަށް ވެއްދުމަށެވެ. ﷲ ގޮވާލައްވަނީ އެކަލާނގެ އިޛުނަފުޅުން ތިޔަބައިމީހުން ސުވަރުގެއަށާއި ފާފަފުއްސެވުމާ ދިމާއަށް ވެއްދެވުމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް މީސްތަކުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވަނީ އެބައިމީހުން ހަނދުމަކުރުމަށްޓަކައެވެ.)

[އަލްބަޤަރާ: 221] ގަރެ ﷲ ސުބްޙާނަހޫ އެވަނީ: ބުދުތަކާއި ޖިންނިންނާއި މަލާއިކަތުންނާއި އެހެން ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރާ މުޝްރިކު އަންހެނުންނާ ކައިވެނިކުރުން މުސްލިމުން ފިރިހެނުންނަށް ނަހީކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެ އަންހެންތަކެން ހަމައެކަނި ﷲ އަށް އަޅުކަން އިޚްލާޞްތެރިކޮށް، ރަސޫލާ ﷺ ގެންނެވި ކަންތަކާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރީޢަތް، އެކަލޭގެފާނުގެ މަގަށް ތަބާވެވުން އީމާންވެއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ. އަދި މުޝްރިކު ފިރިހެނުން، މުސްލިމު އަންހެނުންނާ ކައިވެނިކުރުން ނަހީކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ﷲ އަށް އެކަނި އަޅުކަން އިޚްލާޞްތެރިކޮށް، ރަސޫލާ ﷺ ގެންނެވި އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވެވުން އީމާންވެއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ.

އަދި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ހަބަރުދެއްވާފައިވަނީ: މުއުމިނު އަޅު އަންހެނަކުވެސް، މުޝްރިކު މިނިވަން އަންހެނަކަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވާ ކަމުގައިއެވެ. އެއީ އެ އަންހެނަކު ފެންނަ މީހާ، އަދި އެ އަންހެނާގެ ވާހަކަ އަޑުއިވާ މީހާއަށް، އެކަނބުލޫގެ ރީތިކަމާއި ވާހަކައިގެ ހިތްގައިމުކަމާހުރެ އާޝިޤުކޮށްފިޔަސްމެއެވެ. އަދި މުއުމިނު އަޅު ފިރިހެނަކުވެސް، މުޝްރިކުން މިނިވަން ފިރިހެނަކަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވާ ކަމުގައިއެވެ. އެއީ އޭނާގެ އަޑުއަހާ، އަދި އޭނާ ފެންނަ މީހާއަށް، އޭނާގެ ރީތިކަމާއި، ނަޒާކަތްތެރިކަމާއި، ހިތްވަރުގަދަކަމާއި އެފަދަ ކަންކަމާހުރެ ޢަޖައިބްވިޔަސްމެއެވެ. ދެން މި ގޮތަށް ހެޔޮވެ އިތުރުވެގެންވީ ސަބަބުތައް، އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ މި ބަސްފުޅުން ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ:

﴿...أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ...﴾

(...އެމީހުން ދަޢުވަތުދީ ގޮވާލަނީ ނަރަކައަށެވެ...) [އަލްބަޤަރާ: 221]

އެއިން އެ މާނަކުރައްވަނީ: މުޝްރިކު ފިރިހެނުންނާއި މުޝްރިކު އަންހެނުންގެ ވާހަކައެވެ. އެހެނީ އެމީހުންގެ ބަސްތަކާއި، ޢަމަލުތަކާއި، އުޞޫލުތަކާއި، އަޚްލާޤުން ނަރަކައަށް ގޮވާލާ ބަޔެކެވެ. އަނެއްކޮޅުން މުއުމިން ފިރިހެނުންނާއި މުއުމިން އަންހެނުންނީ، އެމީހުންގެ އަޚްލާޤާއި، އެމީހުންގެ ޢަމަލުތަކާއި، އުޞޫލުތަކުން ސުވަރުގެއަށް ގޮވާލާ ބަޔެކެވެ. ދެންފަހެ މި މީހުންނާއި، ތިބި މީހުންނާ ހަމަހަމަވާނީ ކިހިނަކުންހެއްޔެވެ!؟

ދެންފަހެ މުޝްރިކުންގެ މައްޗަށް ކަނު ނަމާދުކުރުމުން ބަލައިރު، ދަކަ

މުނާފިޤުންނާމެދުގައި ރަސޫލާއަށް -ޞައްލަ ވަބަރާ- ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰٓ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِۦٓ ۖ إِنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ فَـٰسِقُونَ ۝٨٤﴾

(އެ މީހުންގެ ތެރެއިން މަރުވި އެއްވެސް މީހެއްގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ދުވަހަކުވެސް ކަލޭނަމާދު ނުކުރައްވާށެވެ. އަދި އެ މީހެއްގެ ޤަބުރުކައިރީގައިވެސް ކަލޭގެފާނު ހުއްޓެވުމެއް ނުހުންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ މީހުން ﷲ އަށާއި، އެ އިލާހުގެ ރަސޫލާއަށް ކާފިރުވިއެވެ. އަދި އެ މީހުން މަރުވީ، ފާސިޤުން ކަމުގައިވާ ހާލުގައެވެ.) [އައްތައުބާ: 84]

ފަހެ ރަސޫލާގެ -ޞައްލަ ވަބަރާ- މި މާތްވެގެންވާ އާޔަތުގައި ސިފަކުރެއްވި ބަޔާންކުރެއްވީ: މުނާފިޤުންނާއި ކާފިރުވީމީހާގެ މައްޗަށް ކަލޭ ނަމާދު ނުކުރައްވާށެވެ. އެއީ އެ ކާފިރުން ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކާފިރުވެގެން މަރުވުމުންނެވެ. މިފަދައިން، އެ ކާފިރުންގެ ޖަނާޒާގައިވެސް ނަމާދު ނުކުރައްވާށެވެ. އަދި މުސްލިމުންނަށް ހުރި އިމާމުންކަމުގައި އެ ކާފިރުން ނުކުރުމަށެވެ. އެއީ އެ ކާފިރުން ކާފިރުވެގެން މަރުވުމުން، އަދި އަމާނާތްތެރިކަމުގެ ނިޝާނުން، އަދި މުސްލިމުންނާ އެ ކާފިރުންނާ މެދުގައި އޮންނަ ބޭނުންތަ އެކުވެރިކަމާއި ބަރަކާތެއްވެ. އަދި އެ ކާފިރުންނީ ނަމާދުގައި އަދުލުވެރިކަމާއި އަރުވާފައިންވާ ނިޢުމަތް. އެއީ ކުރިއަށް ޝަރުޢީކަމެއް އެއްޗަކީ ދުޢާ (ޖަނާޒާ) ބަޔަކުގެ ބަހާރެއް ނުދަށް ދޭކަމެވެ. އަދި ރަޙުމަތް ﷲ ގެ ރަޙްމަތަށް އެދިފައި ބައިސް ބަދުއްޕައި ދުއާކުރުމެވެ. ދުޢާ މުސްލިމުންނަށް ކަމެއް ޖަނާޒާ ކުރުމަށް ބަރަކާތް، ވީމާ ދުޢާ މަރުވީ، މުސްލިމުންނަށް ކަމެއް މަސް

ހަރާމްވެގެންވާކަން ބަޔާންކުރައްވާ އެކަލާނގެ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ވަހީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ١٢١﴾

((ކަތިލާހިނދު) އެ އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް، ﷲ ގެ އިސްމުފުޅު ނަންނުގަނެވިވާ އެއްޗަކުން ތިޔަބައިމީހުން ނުކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެ ތަކެތިން ކެއުމަކީ، އުރެދުމެއްކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނާ ޖަދަލުކުރުމަށް ޝައިޠާނުން އެ މީހުންގެ ވާލީވެރިންނަށް ވަސްވާސް ދޭނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން، އެ މީހުންނަށް ކިޔަމަންވެއްޖެނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނީ ވެސް، މުޝްރިކުންނެވެ.) [އަލްއަންޢާމް: 121] ފަހެ އެކަލާނގެ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- އެވަނީ [illegible] މުޝްރިކުން ކަތިލާ ތަކެތި ކެއުން މުސްލިމުންނަށް ނަހީކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެހެނީ އެއީ ނަޖިހެކެވެ. އެގޮތުން [illegible] ކަތިލާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އޭގެ މައްޗަށް ﷲ ގެ އިސްމުފުޅު [illegible] ވެއެވެ. އެހެނީ [illegible] [illegible] ބިސްމި [illegible] އެއްވެސް އަސަރެއް އޭގައި ނެތް ބާޠިލު ކަމެކެވެ. ޝިރުކަކީ އަޅުކަން [illegible] [illegible] ކަމެކެވެ. ޝިރުކު ކުރާ މީހާ ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއަށް [illegible] [illegible]. [illegible] -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ކާބޯތަކި، އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫގެ މި ބަސްފުޅުގައި ހުއްދަކުރެއްވި:

﴿...وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ...﴾

(...އަދި ފޮތް ލިބުނު މީހުންގެ ކާތާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހަލާލު ވެގެންވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާތާ އެ މީހުންނަށް ހަލާލު ވެގެންވެއެވެ...) [އަލްމާއިދާ: 5]. އެހެނީ އެމީހު◌ުންނީ ސަމާވީ ދީނަކަށް ނިސްބަތްވެ، އަދި މޫސާގެފާނާއި އީސާގެފާނަށް ތަބައިވި މީހުންގެ ތެރެއިންވާ ބައެއްކަމަށް ދަޢުވާކުރާ ބައެއްކަމުގައި ވުމުންނެވެ. އެކަމުގައި އެމީހުން ދޮގުވެރިން ކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ. الله ތަޢާލާވަނީ މުޙައްމަދު ﷺ ހުރިހާ މީސްތަކުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވައިގެން އެމީހުންގެ ދީން މަންސޫޚު ކުރައްވާ، ބާޠިލުކުރައްވައިފިއެވެ. ނަމަވެސް الله -ޖައްލަ ވަޢަލާ- ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ކާބޯތަކެއްޗާއި އެމީހުންގެ އަންހެނުން އަހަރުމެންނަށް ހުއްދަކުރައްވައިފިއެވެ. އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ ޙިކުމަތަކަށްޓަކައި، އަދި ރިޢާޔަތްކުރެއްވުމުގައިވާ ސިއްރުތަކަކަށްޓަކައިއެވެ. ޢިލްމުގެ އަހުލުވެރިންވާނީ އެކަންކަން ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. އެއީ [illegible]، [illegible] [illegible] ނަބިއްޔުންނާއި [illegible] އެހެން މީހުންނަށް އަޅުކަންކުރާ މުޝްރިކުންނާ ޚިލާފަށެވެ. އެހެނީ އެމީހުންގެ ދީނަކީ އެއަށް އެއްވެސް އަޞްލެއް އަދި ޝުބުހައެއް ނުވާ ދީނެކެވެ. [illegible]، އޭގެ އަސާސުން އެ ވަނީ ބާޠިލުވެގެންނެވެ. ދެން އެ ދީނުގެ އަހުލުވެރިންގެ ކަތިލުން [illegible] [illegible]. އަދި އެ ކެއުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ.

[illegible] [illegible] [illegible] ރިވާވެގެން: "[illegible] [illegible]

[illegible] "ޖިންނިއެއް ތިބާ ޖަހައިގަތީއޭ"، "ޝައިޠާނަށް ތިބާ ގޮވައިގެން
އުދުހިގަތީއޭ"، އަދި މިއާ ވައްތަރު އިބާރާތްތައް ބުނުމަކީ؛ ބަދުބަސްބުނެ
އެއްޗެހި ގޮވުމުގެ ބާބުގައިވާ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި އެއީ ބަދުބަސްބުނެ އެއްޗެހި
ގޮވުމުގެ އެހެން ހުރިހާ ބަސްތައް ފަދައިން، މުސްލިމުންގެ މެދުގައި ކިޔުން
ހުއްދަކަމެއް ނޫނެވެ. އެކަމަކު އެއީ ޝިރުކުގެ ބާބުގައިވާ ކަމެއް ނޫނެވެ.
އެހެން ބުނާ މީހާ، ﷲ ގެ އިޛްނަފުޅާއި އިރާދައާއި ނުލާ ޖިންނިން
މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ބާރުފޯރުވާކަން އޮތްކަމަށް ޤަބޫލުކުރާނަމަ
ކުށްވިއެވެ. [illegible] ޖިންނިންނާމެދު، ނުވަތަ އެނޫން
މަޚްލޫޤުންނާމެދުވެސް އެގޮތަށް [illegible] [illegible] [illegible]
ޤަބޫލުކުރުމުގެ ސަބަބުން ކާފިރުވެއެވެ. އެހެނީ ﷲ ސުބްޙާނަހޫ އަކީ ހުރިހާ
އެއްޗެއްގެ މިލްކުވެރިވެގެންވާ، އަދި ހުރިހާ ކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަވެގެންވާ
އިލާހެވެ. އަދި ފައި◌ިދާ ދެއްވާ، ގެއްލުންދެއްވާ [illegible] [illegible].
އަދި އެކަލާނގެ އިޛްނަފުޅާއި، މަޝިއްޔަތާއި، އެކަލާނގެ އިލްމު
ވަޙީކުރައްވާ ފަދައިން މެނުވީ އެއްވެސް އެއްޗެއް ޣައިބު ނޭނގެއެވެ. އަދި
މި [illegible] އުޞޫލުގެ [illegible] މީސްތަކުންނަށް ދައްކަވަން އެކަލާނގެ -
ޢައްޒަ ޖަލާލުހޫ-، އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އަމުރުކުރައްވާ
ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِى نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ
لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ١٨٨﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ﷲ އިރާދަ ކުރެއްވި ކަމެއްމެނުވީ

ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް މަންފާއެއް، ނުވަތަ ގެއްލުމެއް ލިބިގަތުމުގެ ބާރު، ތިމަންކަލޭގެފާނަށް މިލްކު ވެގެނެއް ނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ޣައިބު އެނގިވަޑައިގަންނަވާ ކަމުގައި ވިޔަމަ، ތިމަންކަލޭގެފާނު (ދުނިޔަވީ މޮޅާއި) ހެޔޮ ގިނަކުރެއްވީމުހެވެ. އަދި ނުބައިކަމެއް ތިމަންކަލޭގެފާނުގައި ނުބީހުނީހެވެ. އިންޒާރުދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައްޔާއި، އީމާންވާ ބަޔަކަށް އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި މެނުވީ، ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުވަމެވެ.) [އަލްއަޢްރާފު: 188]

[illegible] ނަކަތްތެރިންގެ [illegible]، އަދި ނަކަތްތެރިންގެ [illegible] [illegible] [illegible] ކަލޭގެފާނު عليه الصلاة والسلام ވެސް، الله އިރާދަކުރެއްވި ކަމެއް މެނުވީ، އެކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް ފައިދާއެއް އަދި ގެއްލުމެއްވެސް [illegible] [illegible]؛ ދެން އެހެން ނަކަތްތެރިންނާ މެދުގައި އަދި [illegible]!؟ މި [illegible] [illegible] ބަޔާންކުރައްވައެވެ.

[illegible]، [illegible] ކަންކަމުން ޚަބަރުދިނުމުގައި [illegible]؛ ފާޅުބަލާ މީހުންނާއި، ސިހުރުވެރިންނާއި، [illegible] [illegible] [illegible] މީހުންނާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މި ބަސްފުޅުން [illegible]:

«مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ؛ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ يَوْمًا».

"އައްރާފެއް (ކަހިނެއް ނުވަތަ ފާޅުބަލާ މީހެއް) ގެ ގާތަށް ގޮސް،

ކަމަކާމެދު އޭނާގެ ގާތުން ސުވާލުކޮށްފި މީހާ؛ ސާލީސް ދުވަހުގެ ނަމާދު އޭނާގެ ކިބައިން ޤަބޫލު ނުކުރެވޭނެއެވެ." ރިވާކުރެއްވި މުސްލިމު އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙީޙުގައެވެ. އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙީޙުގައި، މުޢާވިޔާ ބިން ޙަކަމު އައްސުލަމީ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ:

«أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنْ إِتْيَانِ الكُهَّانِ وَسُؤَالِهِم».

"ކާހިނުންގެ ގާތަށް ދިޔުމާއި، އެމީހުންގެ ގާތުން ކަންކަމުގައި ސުވާލުކުރުން އެކަން ނަބިއްޔާ ﷺ ނަހީކުރެއްވިއެވެ."

އަދި ސުނަނު ފޮތްތަކުގެ އަހުލުވެރިން، ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ނެރުއްވިއެވެ:

«مَنْ أَتَى كَاهِنًا، فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ؛ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ ﷺ».

"ކާހިނެއްގެ ގާތަށް ގޮސް، ދެން އޭނާ ބުނާ އެއްޗެއް ތެދުކޮށްފި މީހާ؛ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މުޙައްމަދު ﷺ ގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުން އެއްޗަކަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ." މި މާނައިގައިވާ ޙަދީޘްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ. އެހެންކަމުން މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ: ކާހިނުންނާއި ފާލުބަލާ މީހުންނާއި، އެއްނޫންވެސް އަދިބަގެއިވާ ކަންކަމުގެ ޚަބަރުދީ، މުސްލިމުންނަށް އޮޅުވާލުމުގައި އެޗާ ސިޙުރުވެރި [illegible] ގާތުން ސުވާލުކުރުމާމެދު ސަމާލުވެ ދުރުވުމެވެ. އަދި (ޖޮކްބަރި) ބޭސްވެރިކަމުގެ ނަމުގައި ނުވަތަ އެހެން ނަމެއްގައިވިޔަސްމެއެވެ. އަދި އިސްވެރިޔާ ފަރާތުން، ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަން ނަހީކުރައްވާ، އެކަމާމެދު އިންޒާރުދެއްވާފައި

ވުންނެވެ. އަދި އޭގެ ތެރެއަށް ވަންނަ އަނެއްކަމަކީ: ބޭސްވެރިކަމުގެ ނަމުގައި ބައެއް މީހުން ދަޢުވާކުރާ ނައިބުގެ ކަމެއްކަމުގައިވާ: ބަލިމީހާގެ ފަރުޖެ، ނުވަތަ ބަލި އަންހެނާގެ ބުރުގާގެ ވަސް ބަލާލާފައި "މި ބަލި ފިރިހެނާ ނުވަތަ ބަލި އަންހެނާ މިވެނި ކަމެއް ކުރިޔާ، އެވެނި ގޮތެއް ހުރިޔާ" ބުނުންފަދަ، ބަލިމީހާގެ ދެމެދުގައި އަދި އެފަދަ އައްޔާމުގައި އެކަމަށް އެއްވެސް ދަރިފިލެއް ނުވާ ކަސްބް ކަމުގެ ވާހަކަ ދައްކުމެވެ. އެކަމުގެ ޒަބްތުދަކަށް ވާކަން ކަނަވަރި: ޢާއްމު މީސްތަކުންނަށް އަރުވާލުމެވެ. އެއީ އޭނާއިޔާ ބޭސްވެރިކަމާއި، ބަލިބަލިގެ ވައްތަރުތަކާއި ސަބަބުތައް ދަންނަ މިހާރުކަން އަމިއްލަ ގޮތް ބޭނުންވާ ކަމެއްކަމުގައި ބެލެވޭ ބަޔަކަށްވުމެވެ. ދަރިފުޅު އަރިހުން ވެސް ބޭސްތަކެއް ދިނުމަށްފަހު ބަލި ފަސޭހަވާނަމަ އަދި އެހެންވެސް ﷲ ގެ ޤަދަރާއި މިންވަރުން އެކަމުގައި އިއްތިފާޤުން ޝިފާ ލިބުންވެސް ދިމާވެދާނެއެވެ. ދެން އެމީހުން ހިފެހެއްޓުން އެއީ އޭނާގެ ބޭސްފަރުވާގެ ސަބަބުން ވީ ކަމެއްކަމުގައެވެ. އަދި ގިނަފަހަރުގައި، އެ ބައްޔަކީ: ބޭސްފަރުވާ ކުރަނިކޮށް ދަޢުވާކުރާ އެހެރަ މީހާއަށް ހިދުމަތްކުރާ ބައެއް ޖިންނީންނާއި ޝައިޠާނުންގެ ސަބަބުންވާ ބައްޔެއްކަމުގައިވުމެވެ. އަދި އެ ޖިންނީން ހަދައިގަންނަ ބައެއް ކަންކަމުން އެ ބަލިމީހާއަށް ބަލި ޖެހިފައިވާކަން ދެނެގަނެވެއެވެ. ދެން އެ ބޭސްފަރުވާ ކުރަނިކޮށް ދަޢުވާކުރާ މީހާ، އެ ޖިންނީންނާއި ޝައިޠާނުންނަށް ކަމުދާ ކަމެއް (އެ މީހުންނަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ ގޮތުން) ކުރުމަށް އެދެއެވެ. ދެން އެ ބަލިމީހާގެ ހަށިގަނޑުން އެ ޖިންނީން ދުރުވެ، އޭނާއަށް ޝިފާލިބިގެން ދާނެއެވެ. މިއީ ޖިންނީންނާއި ޝައިޠާނުންނާއި، އަދި

އެވެރިން ދައްވާ ޚިދުމަތްކުރުވާ މީހުންގެ ކިބައިން އެނގިގެންވާ ކަމެކެވެ.

އަދިވެސް މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވި: އެކަމާމެދު ހުށިޔާރުވެ، ސަމާލުވެ، އެފަދަ ކަންކަން ކުރުން ދޫކޮށްލުމުން އެއްބަހަކަ އަނެއްބަހަކަށް ވަކިއްޔަތްކޮށް، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއަށް ބަރޯސާވެ، އަދި ހުރިހާ ކަމެއްގައި އެކަލާނގެއަށް ވަކީލުކުރުމެވެ. އަދި ޝަރުޢީ ރުޤްޔާތަކާއި، ހުއްދަ ފަރުވާތަކާއި، އަދި ޙިއްސީ ހަމަޖެހޭ ސަބަބުތަކުން ބަލިމީހުން [illegible]، އަނގަ ބަލި ބަޔާ [illegible] ޑޮކްޓަރުންގެ ގާތުން ފަރުވާ ހޯދުން އެއީ މައްސަލައެއް ނޫނެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ބަޔާންވެގެންވެއެވެ:

«مَا أَنْزَلَ اللهُ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً، عَلِمَهُ مَنْ عَلِمَهُ، وَجَهِلَهُ مَنْ جَهِلَهُ».

"އެ ބައްޔަކަށް ޝިފާއެއް ނުވާ ގޮތަކަށް ﷲ އެއްވެސް ބައްޔެއް ބާވައިނުލައްވައެވެ. އެ ޝިފާ އެނގެން މީހަކަށް އެނގިއްޖެއެވެ. ނޭނގެން މީހަކަށް ނޭނގިއްޖެއެވެ." އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ، فَإِذَا أُصِيبَ دَوَاءُ الدَّاءَ بَرَأَ بِإِذْنِ اللهِ».

"ކޮންމެ ބައްޔަކަށް ބޭސްވެއެވެ. ދެންފަހެ އެ ބައްޔަކާ ފަރުވާ ދިމާއްޖެނަމަ ﷲ ގެ އިޛުނުފުޅާއެކު ބަލި ފަސޭހަވެއެވެ." އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«عِبَادَ اللهِ، تَدَاوَوا وَلَا تَدَاوَوا بِحَرَامٍ».

"ﷲ ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ބޭސް ފަރުވާ ކުރާށެވެ. އަދި ޙަރާމް އެއްޗަކުން ފަރުވާ ނުކުރާށެވެ." މި މާނައިގައި ޙަދީޘެއް

ގިނަވެގެންވެއެވެ.

ފަހެ އަހަރުމެން ﷲ -ޢައްޒަ ޖަލާލުހޫ- ގެ ޙަޟްރަތުން އެދި ދަންނަވަނީ: ހުރިހާ މުސްލިމުންގެ ޙާލަތު ރަނގަޅުކޮށްދެއްވާ، އެމީހުންގެ ހިތްތަކާއި ހަށިތައް ކޮންމެ ނުބައިކަމަކުން ޝިފާދެއްވާ، ތެދުމަގުގެ މައްޗަށް އެމީހުން ޢަމަލުކުރައްވާ، މަގުފުރައްދަނިވި ފިތުނަތަކުން ސަލާމަތްކުރައްވާ، ޝައިޠާނާއި އޭނާގެ އެކުވެރި އެހީތެރިންނަށް [illegible] އަހަރުމެންނާއި އެމީހުން ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ހަރަކާތާއި ބާރެއް، މަތިވެރިވަންތަ، މާތްވަންތަ ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުން މެނުވީ ނުވެއެވެ.

ﷲ އެކަލާނގެ އަޅާ އަދި ރަސޫލާކަމުގައިވާ، އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދުގެފާނާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނާއި އަޞްޙާބުންނަށް ބަރަކާތާއި ސަލާމާއި ޞަލަވާތް ލައްވާށިއެވެ.

وصلى الله وسلم وبارك على عبده ورسوله نبينا محمد وآله وصحبه.

***

بِسْمِ اللهِ الرَّحمَنِ الرَّحِيمِ

ހަތަރުވަނަ ރިސާލާ:

ބިދުޢަވެރި އަދި ޝިރުކީ ވިރުދުތަކުން އަޅުކަން ކުރުމުގެ ޙުކުމާއެކު

ޢަބްދުލް ޢަޒީޒު ބްނު ޢަބްދު الله ބްނު ބާޒުގެ ޖަވާބުން، އިޖްތިހާދް ތިބިގެންވާ އަޅު (......) އަށް، الله އޭނާއަށް ކޮންމެ ހެވަކަން ބަދަލު ދެއްވާށި. އާމީން.

ބިދުޢަތުވެރިންގެ މަޖްލިސް ސަލާމް ހުއްޓެވެ. އަދި الله ގެ ޙަޟްރަތާއި އެކަލާނގެ ބަރަކާތް ހުއްޓެވެ.

އެހެންނަމަ ދަންނަވަމެވެ: ބިދުޢަތުވެރިންގެ ތަރަށްވާތީ ސިފަ އަޅަންނަން ނަންބަރު ތަކުރާރުކުރައްވާ. -الله އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ބިދުޢަތުވެރިންނަށް ތަކުރާރުކުރައްވާފައެވެ- އަދި ބިދުޢަތުވެރިންގެ ދަރަޖައި، الله އެކަން އެއްފަހަރު ބަރަކާތް ވާހަކަފުޅު ދަސްވާ ވިރުދުތަކުގައި ހިތްހަމަޖެހިގެން ބިދުޢަތް ވާހަކަން ދޮން ކަމުގެމުވައްސު ތަކުރާރުކުރައްވާ. އެ ވިރުދުތަކުގެ ތަރުތީބު ބިދުޢަތް ތަރުތީބްކޮށްދީ، އަދި އެކި ތަރުތީބުގައި ޝިރުކީ ތަރުތީބުވެސް ވާހަކަވެ. އަދި އެއިރުން އެތަރުތީބު ނިސްބަތްކުރަނީ އަލީރުދު މުއްދިނީން: އަލީ ބިން އަބީ ޠާލިބު رضي الله عنه އާއި އެހެން ބައެއްގެ ކުރުގައެވެ. އަދި ދުރުކުރުގެ މަޢުލޫމާތުކުރުގައި، ނުވަތަ މިސްރީތަރުގައި މަސްޢޫދު ނަމަވަން ފުރަގައި އެއީއެން އެތަރުތީ ރިޔާސަ ކުރުގައެވެ. އެއީ الله އަށް ކުރުތަރުއްވާން ކުރުވާ ކުރުކުރަށް ދަރުވާޝްރީގެންނެވެ. އެއީ އެއީއެން

ކިޔާ މިފަދަ ބަސްތަކެވެ: "الله ގެ ރަޙްމަތުގެން، الله ގެ މީހުންނޭވެ! الله ގެ އެކީއިން އަހަރުމެންނަށް އެދިވާށެވެ. އަދި الله ގެ ރަސޫލާގެން އަހަރުމެންގެ އެކީގެރިން ކުރުގައިވާށެވެ." އަދި އެމީހުން ކިޔާ މިފަދަ ބަސްތަކެވެ: "އޭ ޤުތުބުންނޭވެ! އޭ ސާހިބުންނޭވެ! އަހަރުމެންގެ ތެރޭގައި މަދަދަކަށް ބޭނުންވާ މީހުންނަށް އިޖާބަދެއްވާށެވެ! އަދި الله ގެ ރަސޫލާގައި ޝަފާޢަތްތެރިވާށެވެ. ތިޔަބޭކަލުންގެ އަތާ މިހުރި ކާލަށެވެ. ތިޔަބޭކަލުންގެ ދަރާރިދާނުގައި އިޢްތިކާފުވެވެ. އަދި ފަރުވާކަށްދެއްވުންކަމަށް ބިރުވެރިވެގެންނެވެ. އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އަޅަމެންނަށް ވާގިދެއްވާށެވެ! ތިޔަބޭކަލުން ފިޔަވައި އަހަރެން ދާނެ އަހަރެން ތަނެއް ނެތެވެ. އަދި ބޭނުންވާ ކަންތައް ރާސްތުވާނީ ހަމައެކަނި ތިޔަ ބޭކަލުންގެ އަރިހުންނޭވެ! ތިޔައީ الله ގެ އަޅުގަނޑުމެނެވެ. ޝަރީޢަތުގެ ސާހިބު ރަސޫލާގެ ކިބައިން، އަދިވެސް ތިޔަބޭކަލުންގެ ތެރެއިން އަހަރުމެންނަށް ހެދި މަދަދުއްކަވުމުގައި ވާނާ ބޭކަލުންގެ ކިބައިންނެވެ. އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އަޅަމެންނަށް ވާގިދެއްވާށެވެ." އަދިވެސް އެމީހުން ކިޔާ މިބަސް ފަދައިންނެވެ: "އޭ الله އެވެ! އިބައިފާރުގެ ޤަބުރުތަކީ ސިއްރުތަކެއް ފުރަތަމައިގެން ދިރުމުގަން، އަދި އިބައިފާރުގެ ރަޙުމާނީ ސިއްރުތަކެއް ފުރަތަމައިގެން ދިރުމުގަން ސަބަބަށްކަމުގައި އިބަ އިފާރު ވެއްވާ، ދެން އިބައިފާރުގެ ރަށްބާނީ ރަސޫލާގެ ނަމުގެ ބައްކަމުގައި، އަދި އިބައިފާރުގެ ޢާލީ ސިއްރުތަކުގެ ހަޤީޤަތުކަމުގައި ވެއްވެ ފުރާނަތް ބަލައިލައްވާ ވެއްވާނެއެވެ."

އަދި އެއްބަސް، ބިދުޢައިގެ ކަލައިގެކަމި، ޝިރުކުގެ ކަލައިގެކަމި، އ

ހުރިހާ ކަމެއް އެނގޭ ޙާލު، މި ދުޙާރާ އިމްތިޙާނުގެ ގޮތުގައި ހުރާ ނަމާދު ސަޙްހަވެގެންތޮ ބަޔާންވެގެންވުމަށް ތިޔަބައިމީހުން އެދޫކަމަށްވެސް އޭގައިވެއެވެ.

ޖަވާބުގައި ބުނަލެވެ: ޙަމްދުހުރީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. އަދި ސަލަފުވާލިއި ސަވާލުކުރީ އެކަލޭގެފާނަން ފަރު ނަބިއްޔަކު ނުވާ ކަލޭގެފާނުންނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނާ އާޖުންނާއި، އަސްބާބުނީއާއި، ޝިފާޢަތްތެރިޔާ ހަމަހަމަން އެކަލޭގެފާނާ ޝަރީކުވާ ހިއްޔަތް ފިލުވަކަށް ބަޔަކަށްވެސްދިނުމެވެ.

އެއަށްފަހު ބުނަލެވެ: ދަންނާށެވެ! -الله ތިބާއަށް ތައުފީޤުދެއްވާށިއެވެ- الله ސުބްޙާނަހޫ ހަޤްޤުކަން އުފައްދަވާ، ރަސޫލުން عليهم الصلاة والسلام ފޮނުއްވީ އެކަލާނގެއަށް ޝަރީކަކު ނުލައި، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތައް ދޫކޮށް، ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރެވިގެން ވުމަށެވެ. އަދި الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައި ބުނައްވައިންނެވެ:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ۝٥٦﴾

(ތިމަން އިލާހަށް (އެއްކައުވަންތަކޮށް) އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ، ތިމަން އިލާހު ޖިންނުންނާއި، އިންސީން ނަހައްދަވަމެވެ.)

[އައްޛާރިޔާތު: 56]

އަޅުކަމަކީ -އިސްވެ ބަޔާންވި ފަދައިން-: އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވުމާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު ﷺ އަށް ކިޔަމަންވުމެވެ. އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އަމުރުކުރެއްވި ކަންކަން ކުރުން، އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ނަހީކުރެއްވި ކަންކަން ދޫކޮށްލައިގެންނެވެ. އަދި الله

އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އިމާންވެވެން، އަދި ޢަމަލުކުރުމުގައި الله އަށް އިޚްލާޞްތެރިވެގެންނެވެ. އެއީ الله ދެކެ އިންތިހާއަށް ލޯބިވުމާއި، އެހެން ހުރިހާ ޝަރާކަތް ދޫކޮށް އެކަލާނގެއަށް އިންތިހާއަށް ނިކަމެތިވެގެންވުމާ އެކުގައެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ގޮތަށެވެ:

﴿وَقَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ...﴾

(އެކަލާނގެއަށް މެނުވީ، ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ނުކުރުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ވެރި ރައްބު ނިޔާ ކަނޑައަޅުއްވާ އެންގެވިއެވެ...)

[އަލްއިސްރާއު: 23] އެބަހީ: އެކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރުމަށް އެކަލާނގެ އަމުރުކުރައްވާ ވަޞިއްޔަތް ކުރައްވައިފައެވެ. އަދިވެސް الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝٢ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝٣ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ۝٤ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ۝٥﴾

(ޙަމްދުކުރުމީ ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި ރައްބު، الله އަށެވެ.

ރަޙްމާނުވަންތަ ރަޙީމްވަންތަ (ނުހަނު ރަޙުމްކުރެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ) އިލާހަށެވެ.

ޤިޔާމަތްދުވަހުގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެއެވެ.

އަހަރެމެން އަޅުކަންކުރަނީ ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނަށެވެ. އަދި އަހަރެމެން ވާގި އެދެނީވެސް ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނުގެ ހަޟްރަތުންނެވެ.) [އަލްފާތިޙާ: 5-2] ދެން الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ މި އާޔަތްތަކުން ބަޔާންކުރައްވައެވެ: ހަމައެކަނި އަޅުކަންކުރެވެން، އަދި ހަމައެކަނި އެދިގެން ދުޢާކުރުމުން

ޙައްޤުވެގެންވާ ފަރާތަކީ އެކަލާނގެ ކަމުގައިއެވެ. އަދިވެސް އެކަލާނގެ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿إِنَّآ أَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ فَٱعۡبُدِ ٱللَّهَ مُخۡلِصٗا لَّهُ ٱلدِّينَ ۝٢ أَلَا لِلَّهِ ٱلدِّينُ ٱلۡخَالِصُۚ...﴾

(ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން އިލާހު ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީ ޙައްޤު ގޮތުގައިއެވެ. ފަހެ الله އަށް ދީން ޚާލިޞްކުރާ ހާލު، ކަލޭގެފާނު އެ އިލާހަށް އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ.
ދަންނާށެވެ! ޚާލިޞްވެގެންވާ ދީންވަނީ الله އަށެވެ...) [އައްޒުމަރު: 2-
3] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ۝١٤﴾

(ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ދީން ޚާލިޞްކުރާ ހާލު الله އަށް ދުޢާކުރާށެވެ. ކާފިރުން ކިތަންމެ ނުރުހުނުކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ.) [އައްޒުމަރު: 14]
އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا ۝١٨﴾

(އަދި މިސްކިތްތައް ވަނީ الله އަށެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން الله އާއެކު އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ދުޢާ ނުކުރާހުށިކަމެވެ!) [އަލްޖިންނު: 18]
މި މާނައިގައިވާ އާޔަތްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ. އެ ހުރިހާ އާޔަތްތަކެއްވެސް ދަލީލުކުރަނީ އަޅުކަމުގައި الله އެއްކައުވަންތަކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމަށެވެ. އެނގިގެންވާކަމަކީ: ދުޢާގެ ހުރިހާ ވައްތަރެއްވެސް އަޅުކަމުގެ ތެރެއިންކަމެވެ. އެހެންކަމުން ދިސްބަކުންގެ ދުޢާއިން އެކަކުވެސް، އާސާގެ

ވެރި ރައްބަށް މެނުވީ ދުޢާކުރުން، އަދި އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން މެނުވީ ވާތްގާއި އެހީތެރިކަމަށް އެދުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އެއީ މި މާތްވެގެންވާ އާޔަތްތަކާއި، މި މާނައިގައި އައިސްފައިވާ އާޔަތްތަކަށް ބަދަލުކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ. މިއީ ހާޒިރުވެ ދިރިހުރި މަޚްލޫޤުން، އެކަންކަމަށް ކުޅަދާނަވެގެންވާ ޢާދައިގެ ކަންކަމާއި، ހިއްސީ ސަބަބުތައް ގުޅިފައިއެވެ. [illegible] އެކަންކަމީ އަޅުކަމުގެ ދާއިރާގައިވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. [illegible]، އިންސާނާއަށް ކުޅަދާނަވެގެންވާ އާދައިގެ ކަންކަމުގައި، ކުޅަދާނަކަންހުރި ދިރިހުރި އިންސާނެއްގެ ކިބައިން އެހެން އިންސާނަކު އެހީހޯދުން ނައްޞުންނާއި އިޖުމާޢުން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. މިސާލަކަށް: މީހާގެ ދަރިން ނުވަތަ ޒާލިމުގެ ނުވަތަ ކުއްތާގެ ނުވަތަ އެއާ ވައްތަރު އެއްޗެއްގެ ނުބައިކަން ދުރުކުރަންވެގެން އެހެން މީހެއްގެ ކިބައިން އެހީއަށް ނުވަތަ ވާތްގަށް އެދުމެވެ. އަދި މިސާލަކަށް، ކުޅަދާނަކަންހުރި ދިރިހުރި ހާޒިރުވެހުރި އިންސާނެއް، ނުވަތަ ހާޒިރުވެ ނުވި ދިރިހުރި ކިބައިންވެސް [illegible] [illegible] ހިއްސީ ސަބަބުތައް މެދުވެރިކޮށްގެން؛ އޭނާގެ ގެ ބިނާކުރުމުގައި، ނުވަތަ ކާރު މަރާމާތުކުރުމުގައި، ނުވަތަ އެއާ އެއްފަދަ ކަންކަމުގައި އެހީއަށް އެދުމެވެ.

އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައި: ޖިހާދުވުމާއި، ހަނގުރާމަކުރުމާއި އެފަދަ ކަންކަމުގައި އިންސާނާ އޭނާގެ އެކުވެރިންގެ ކިބައިން ވާރިދުވެގެންވެއެވެ.

އަދިވެސް މި ބާބުގެ ތެރޭގައި: މޫސާ عليه الصلاة والسلام ގެ ވާހަކައިގައި الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ބަސްފުޅުވެއެވެ:

﴿...فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِى مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِى مِنْ عَدُوِّهِ...﴾

(....ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަދުއްވުންގެ ތެރެއިންވާ މީހާއާ ދެކޮޅަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ބައިގެ މީހާއަށް ފޯރުއްވުން އެދި އެކަލޭގެފާނަށް އާނާ ގޮވައިލިއެވެ...) [އަލްޤަޞަޞް: 15]

ދަންނަވަ މަޛްހަބުންނާއި، ޖިންސިންނާއި، ޤަބީލާތަކުންނާއި، ގަސްދަރާގައްސާއި، ހިފުހިފާއިން ވާތާގަން އެދުން ދަންނަމުވެ! އެކަންވީހި ބޯޖް ޝިރުކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި އޭގެ ދިރުގެ މުޝްރިކުން އެމީހުންގެ ދިފާޢުކުރުމެވެ: އަލްޖުއްޢާއި އައްޝަރީޢާއި އެހެން ފަރާތްތަކުގެ ކުރި ކަންތަކުގެ ޢިނާޔަތް ކަމުކަމެވެ. އެފަދައިންނެވެ، ﷲ މުނިވި އެކަމަކަށް ކުރެދެނުސްތަކުގެ ނަމާ ކަންކަމުގައި، ދިރިހުރި މީހުންގެ ތެރެއިން ވަޒީރުންކަމުގައި އެމީހުންނަމަށް އިބްލީސްދެކުރާ މީހުންގެ ފުރުސަ ވަކާލާ އެހީއަށް އެދުންވާނެ މިގޮތަށް ހިފުންއަވެ. މިސާލަކަށް: ބަލިމީހުންނަށް ޝިފާދެއްވުމަށާއި، ހިތްވަކަން ހިފާޒަތް ދެއްކުވުމަށާއި، ނުވަތަ ފައިސާވުމަށާއި، ނަރަ◌ަކައިން ނަޖާތްލެއްވުމަށާއި އާއާ ވައްތަރު ކަންކަމެވެ.

އިސްތިޣާޘަ ޢާއްމުކަމާއި، އަދި އެ މާނައިގައި އައިސްލާމަ ހުރިހާ ޢާއްމުކަމާއި .ހަދިޘެއްކުން ދަލީލުކުރައްވައި: ހުރިހާ ކަމެއްގައި ހިތްޕަތް ﷲ އަށް ކުރިމަތިލުއްވުމާއި، ހަމައެކަނި ﷲ އަށް އެދުމަން ހާޞިލުކުރުން ވާޖިބުވާނެއެވެ މަސްހަލަތެވެ. އެހެނީ އަށްވެކަން އެއްބަރުވެސް އެކަމަކަށެވެ. އަދި -އިސްތިޣާޘަ ޢާއްމުކަމާއި ދެނަ ގޮތަށް- އެމީހުންނަށް

އަމުރުކުރެވުނީވެސް އެކަމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ގެ މި ބަސްފުޅުގައިވާ ގޮތަށެވެ:

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا...﴾

(...އަދި ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކު ނުކުރާށެވެ...) [އައްނިސާއު: 36]. އަދި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ...﴾

(އަދި ބާޠިލު މަގުން އެއްކިބާވެ ތިބެ، ﷲ އަށް އަޅުކަން ޚާލިޞްކުރާ ޙާލު އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ އެއުރެންނަށް އަމުރުކުރެވިގެން ނުވެއެވެ...) [އަލްބައްޔިނާ: 5] އަދި މުޢާޛު رضي الله عنه ގެ ޙަދީޘްގައި ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި ބަސްފުޅުގައިވާ ގޮތަށެވެ:

«حَقُّ اللهِ عَلَى العِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا».

"އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށްވާ ﷲ ގެ ޙައްޤުކުރަނީ: އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކޮށް، އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއް އެކަލާނގެއާ ޝަރީކުކޮށް ބައިވެރި ނުކުރުމެވެ." އޭގެ [illegible] އެއްބަސްވެވިގެންވާ ޙަދީޘެކެވެ. (ބުޚާރީއާއި މުސްލިމް ނަޤުލުކުރައްވާ އެއްބަސްވެވިގެންވާ ޙަދީޘެކެވެ.) އަދި އިބްނު މަސްޢޫދު رضي الله عنه ގެ ޙަދީޘްގައި، އެކަލޭގެފާނު ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި ބަސްފުޅެވެ:

«مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَدْعُو لِلَّهِ نِدًّا؛ دَخَلَ النَّارَ».

"الله އަށް ޝަރީކަކު ވާކަމަށް ދަޢުވާކުރާ ޙާލުގައި މަރުވެއްޖެ މީހާ ވަންނަވާނީ ނަރަކައަށެވެ." ރިވާކުރެއްވީ އަލްބުޚާރީއެވެ. އަދި ދެ ޞަޙީޙުގައި، އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهما ގެ ޙަދީޘްގައިވެއެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ، މުޢާޛުގެފާނު ޔަމަނަށް ފޮނުއްވިއިރު އެކަލޭގެފާނަށް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«إِنَّكَ تَأْتِي قَومًا أَهْلَ كِتَابٍ، فَلْيَكُنْ أَوَّلَ مَا تَدْعُوهُم إِلَيهِ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلهَ إِلَّا اللّٰهُ».

"ހަމަކަށަވަރުން ތިބާ ތިޔަ ދަނީ ފޮތުގެ އަހުލުވެރި ބައެއްގެ ގާތަށެވެ. ފަހެ ތިބާ އެމީހުންނަށް ގޮވާލާ ފުރަތަމަ ކަމެއްކަމުގައި: الله ފިޔަވައި ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަންވެވޭ އެހެން އެއްވެސް އިލާހަކު ނުވާކަމަށް ހެކިވުންކަމުގައި [illegible]." އަދި އެހެން ލަފުޒެއްގައި ވެއެވެ:

«أُدْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللّٰهِ».

"الله ފިޔަވައި ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަންވެވޭ އިލާހަކު ނުވާކަމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނީ الله ގެ ރަސޫލާކަމަށް ހެކިވުމަށް ތިބާ އެމީހުންނަށް ގޮވާލާށެވެ." އަދި ބުޚާރީގައިވާ އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ:

«فَلْيَكُنْ أَوَّلَ مَا تَدْعُوهُم إِلَى أَنْ يُوَحِّدُوا اللّٰهَ».

"ފަހެ ތިބާ އެމީހުންނަށް ގޮވާލާ އެންމެ ފުރަތަމަ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އެމީހުން الله އެއްކައުވަންތަ ކުރުންކަމުގައި [illegible]." އަދި ޞަޙީޙު މުސްލިމްގައި، [illegible] އަލްއަޝްޢަރީ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން، ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ވެއެވެ:

«مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مِن دُونِ اللهِ؛ حَرُمَ مَالُهُ وَدَمُهُ، وَحِسَابُهُ عَلَى اللهِ جَلَّ جَلَالُهُ».

"لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ ބުނާ، އަދި الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް ކާފިރުވެއްޖެ މީހާ؛ އޭނާގެ މުދަލާއި ލޭ ހަރާމްވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ހިސާބު ބެއްލެވުންވަނީ الله -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- އަށެވެ." މި މާނައިގައިވާ ޙަދީޘްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ.

މި ތައުޙީދަކީ: އިސްލާމްދީނުގެ އަސްލެވެ. އަދި މިއްލަތުގެ އަސާސެވެ. އަދި އެއީ އެންމެ އިސް ކަންތައް، އަދި އެންމެ މުހިއްމު ފަރުޟެވެ. އަދި އިންސީންނާއި ޖިންނީން އުފެއްދެވުނުގެ ޙިކުމަތެވެ. އަދި ރަސޫލުން ފޮނުއްވުމުގެ ޙިކުމަތްވެސްމެއެވެ. އެއީ އިސްވެދިޔަ އެކަމަށް ދަލީލުކުރާ އާޔަތްތަކުގައިވާ ގޮތަށެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި: الله ސުބްޙާނަހޫގެ މި ބަސްފުޅުވެއެވެ:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ۝٥٦﴾

(ތިމަން އިލާހަށް (އެއްކައުވަންތަކޮށް) އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ، ތިމަން އިލާހު ޖިންނީންނާއި، އިންސީން ނުހައްދަވަމެވެ.) [އައްޛާރިޔާތު: 56] އަދިވެސް އެކަމަށް ދަލީލުތަކުގެ ތެރޭގައި: އެކަލާނގެ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ގެ މި ބަސްފުޅުވެއެވެ:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ...﴾

(ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންއިލާހު ކޮންމެ އުއްމަތެއްގައި ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ، ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަށާއި،

ޠާޣޫތުންނާ އެއްކިބާވުމަށް އަންގަވުމަށެވެ...) [އައްނަޙްލް: 36] އަދި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾﴾

(ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންއިލާހު މެނުވީ (ހައްޤުވެގެން އަޅުކަންވެވޭ) އިލާހަކު ނުވާކަމަށް އެބޭކަލަކަށް ވަޙީކުރައްވާ އެއްވެސް ރަސޫލަކު، ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް ތިމަންއިލާހު ނުފޮނުއްވަމެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން (ހަމައެކަނި) ތިމަންއިލާހަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ!) [އަލްއަންބިޔާއު: 25] އަދި ނޫޙު، ހޫދު، ޞާލިޙު އަދި ޝުޢައިބު عليهم الصلاة والسلام، އެބޭކަލުންގެ ޤައުމުތަކަށް ވިދާޅުވިކަމަށް الله -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ...﴾

(...ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. އެ އިލާހު ފިޔަވައި އެހެން އިލާހަކު ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ..) [އަލްއަޢުރާފު : 59]

އިސްވެދިޔަ ދެ އާޔަތުން ދަލީލުކުރަނީ [illegible] [illegible] ހުރިހާ ރަސޫލުންގެ ދަޢުވަތެވެ. އަދި ރަސޫލުންގެ [illegible]، އަޅުކަމުގައި الله [illegible]، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންވެވޭ އިލާހުންނަށް [illegible] ރަސޫލުން [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] އެކަލާނގެ -ޢައްޒަ ޖައްލަ- ވަޙީކުރައްވައެވެ. [illegible] އަދި ނޫޙު عليه الصلاة والسلام އަށް [illegible]:

﴿...أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا...﴾

(...ތިބާ އަހަރެމެންގެ ގާތަށް ތިޔަ އައީ، ހަމައެކަނި الله އަށް އަހަރެމެން އަޅުކަން ކުރުމަށާއި، އަހަރެމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކޮށް އުޅުނު ތަކެތި އަހަރެމެން ދޫކޮށްލުމަށް އަމުރުކުރުމަށްހެއްތޯ؟...) [އަލްއަޢްރާފު: 70] އަދި އަހަރެމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ، ޤުރައިޝުންނަށް الله އެއްކައުވަންތަކޮށް އަޅުކަންކުރުމަށާއި، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަން ކުރަމުންދިޔަ މަލާއިކަތުންނާއި، ވަލިއްޔުންނާއި، ބުދުތަކާއި، ގަސްގަހާއްސާއި އެނޫން ތަކެތި ދޫކޮށްލުމަށް ގޮވާލެއްވުމުން އެމީހުން ބުނި ކަމަށް الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَٰهًا وَاحِدًا إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ۝٥﴾

(އޭނާ ހުރިހާ އިލާހުން އެއް އިލާހަކަށް ހަދައިފީތޯ؟ ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ނުހަނު އަޖައިބު ވާފަދަ ކަމެއް ކަމަށްވަނީއެވެ.) [ޞާދު: 5] އަދިވެސް އިތުރުންނާދަދު الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ۝٣٥ وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوٓاْ ءَالِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ۝٣٦﴾

(ހަމަކަށަވަރުން الله މެނުވީ (އަޅުކަންކުރުން ޙައްޤުވާ) އިލާހަކު ނުވާކަމަށް އެ މީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެނަމަ އެ މީހުން ބޮޑާވެގަންނަކަމުގައިވެއެވެ.

އަދި އެ މީހުން ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މަޖްނޫނު ޝާޢިރެއްގެ

ބަޔަން، މިޔަންތެރިންގެ އިމާނުންބަށް މިޔަންތެރިން ތަފާތުވަނީކޮންކަމަކުން؟)

[އައްޛާރިޔާތު: 35-36] މި މާނައިގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރާ ޙާލަތްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ.

-الله އަހަރެންނާއި ތިބާއަށް ދިނުމައި ގިރިހުވެރިވުމާއި، އާހަމްތަކުގެ ވެރި ރައްބުގެ. ހައްޤުދުވާ ދުނިޔެވެރިން ބައްދިލުކުރައްވާށެވެ- އަހަރުމެން މި ބައްސަރުކުރި އާދަމްގެކާއި. ހަދީޘްގައިން ބިބާއަން ޙާލަތްތަކުގެ ބާރަމް: ބިބާގެ ސުވާލުގައި ބިއަ ބައްސަރުކުރި ދުއްބަކާއި އެކިކަހަލަ ވަރުގަދަ އެދޭ އިބާރާތްތަކެވެ، ހުސް ބާޒު ޝިރުކުގެ ވައްބަރުބަކުގެ ބަރާގައި ހިމެނޭ ބަކަތި ކަމުގައެވެ. އެހެނީ އެއީ الله ދެއްކެވި އެހެން ދެރާބަކަން އަޅުކަންކުރުމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދެއްކެވި އެހެން ދެރާބަކަން ކުޅަދާނަވާގެން ނިމޭ ކަންކުރުމުގައި، މައްސަލަތަކާއި އެއިބަގައިވާ ދެރާބަކަން އަދާކުރެވެ. އެއީ އަސްލު އިހު އެޅުން މިހުންގެ ޝިރުކަންތަކާއި ހުޅުވާލެވޭނެ ކަމެކެވެ. އެހެނީ އިހުގައި އެޅުން މިހުން ޝިރުކަތުގެ އެޅުމަކީ ބަރަހަލަކަމެވެ ވަރަށް ބާރުގެއިއެވެ. ދަރުމަވަ ދަރީ އުނދަގޫ ކަންކަން ވެއިބަނުން ބާރަތުބައި، އެކުރުން الله އަށް އަޅުކަން ކާބުލުކުރެވެ. އެހެނީ ދަރީ އުނދަގޫކަމުން އެކުރުން ސަލާމަތްކުރެއްވިގެން ކުރިމަތިވާ އެކުރުން ދެރާބަވެއް ދޫކުރަނީ ހަމައެކަނި ކަމަށް ކުރުމުގެ ކަލާނގެ ސަބަބުން ކަމަކަށް ކުރުމުގެ ދަރުމަވެ. އެއީ އެ މުޝްރިކުންނާ މެދުގައި الله ބައިވާ އެކަލާނގެ ބައްސަރުކުރި ދުރުކުރުމަށް ވިދާޅުވެއްވެއެވެ:

﴿فَإِذَا رَكِبُواْ فِي ٱلۡفُلۡكِ دَعَوُاْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمۡ إِلَى ٱلۡبَرِّ إِذَا هُمۡ يُشۡرِكُونَ ﴿٦٥﴾﴾

(ފަހެ އެ މީހުން ނަވަށް އަރާ ދުއްވާހިނދު، ދީން ޚާލިސްކޮށްގެން الله އަށް ދުޢާ ކުރެއެވެ. ދެން އެ އިލާހު އެ މީހުން ސަލާމަތް ކުރައްވާ އެއްގަމަށް ގެންނެވުމުން، އެހާރުން އެ މީހުން (އަނެއްކާވެސް އެ އިލާހާ) ޝިރްކު ކުރެއެވެ.) [އަލްޢަންކަބޫތު: 65] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ އެކަން އާދަމުގެދަރިކަލުންނާ [illegible] ދެއްވިއެވެ:

﴿وَإِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فِي ٱلۡبَحۡرِ ضَلَّ مَن تَدۡعُونَ إِلَّآ إِيَّاهُۖ فَلَمَّا نَجَّىٰكُمۡ إِلَى ٱلۡبَرِّ أَعۡرَضۡتُمۡۚ وَكَانَ ٱلۡإِنسَٰنُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾﴾

(އަދި ކަނޑުމަތީގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެއްލުން (ނުރައްކާ) ޖެހިއްޖެނަމަ، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން ދުޢާކޮށް ގޮވާއުޅުން ހުރިހާއެއް ގެއްލިދެއެވެ. ދެންފަހެ އެ އިލާހު ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތް ކުރައްވާ، އެއްގަމަށް ގެންނަވައިދިނުމުން ތިޔަބައިމީހުން ފުރަގަސްދީއެވެ. އިންސާނާ ވަނީ (ނިޢުމަތަށް) ކުފުރުވެރި ބޮޑު މީހަކުކަމުގައެވެ.) [އަލްއިސްރާއު: 67]

ދެންފަހެ ފަހުޒަމާނުގެ މުޝްރިކުންގެ [illegible] މިހެން ބުނެފިއެވެ: "އަހަރެމެން އެ [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި އަމިއްލަ[illegible] އަހަރެމެންގެ [illegible] [illegible]، ނުވަތަ އަމިއްލަ [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އެކަމަކު އަހަރެމެން [illegible] [illegible] [illegible]

އެ ފަރާތްތަކަށް الله ތަޢާލާގެ ޙަޟްރަތުގައި ޝަފާޢަތްތެރިވުމަށް."

ފަހެ މިގެ ޖަވާބަކީ މިހެން ބުނުމެވެ: ކުރިން އުޅުނު ކާފަރުންގެ މަޤްޞަދަކީ އަދި މުރާދަކީވެސް ހަމަ މިއެވެ. އެމީހުންގެ އިލާހުންތައް ތަކެތި އުފައްދަވާ ނުވަތަ ރިޒްޤުދެއްވާ، ނުވަތަ އަމިއްލައަށް ފައިދާ ނުވަތަ ގެއްލުން ދިނުން ކަމުގައެއް ނުވެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންނާމެދު الله ޤުރްއާނުގައި އަންގަވާފައިވާ އާޔަތްތަކުން އެކަން ބާތިލުވެއެވެ. އެމީހުންވެސް އެދުނީ އެ ފަރާތްތަކުގެ ޝަފާޢަތާއި ޖާހަށެވެ. އަދި الله އާ ކުއްތަންވެގެންވާ މަޤާމަކަށް އެމީހުން ގާތްތެރިކަމަށެވެ. އެއީ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވާ ގޮތުންނެވެ:

﴿وَيَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمۡ وَلَا يَنفَعُهُمۡ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ...﴾

(އެއުރެން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަނީ، އެއުރެންނަށް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭ، އަދި އެއުރެންނަށް މަންފާއެއްވެސް ނުދޭ ތަކެއްޗަށެވެ. އަދި އެއުރެން ބުނެތެވެ. މި ފަރާތްތަކަކީ الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ތިމަންމެންނަށް ޝަފާޢަތްތެރިވާނޭ ފަރާތްތަކެވެ...) [ޔޫނުސް: 18]
ދެން الله ގެ މިބަސްފުޅުން އެއުރެންނަށް ރައްދުދެއްވިއެވެ:

﴿...قُلۡ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ بِمَا لَا يَعۡلَمُ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ﴾

(...ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އުޑުތަކުގައިވެސް، އަދި ބިމުގައިވެސް الله ދެނެވޮޑިނުގަންނަވާ ކަމެއް ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް

ޚަބަރުދެނީހެއްޔެވެ؟ އެއުރެން އެ ޝަރީކުކުރާ ތަކެތިން އެކަލާނގެ ހުސްޠާހިރުވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.) [ޔޫނުސް: 18] މިޔަ އެކަލާނގެ ބަޔާންކުރައްވާފައި އެވަނީ: މުޝްރިކުން އެ ޤަސްދުކުރާ ގޮތަށް އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި ޝަފާޢަތްތެރިވާނޭ ދަރާޖެއް އުޅުނުކަމެއް އަދި ބިމުގައިވެސް ވާކަން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންނުވާކަމަށެވެ. އަދި އެ އެއްޗެއް ވުޖޫދުވެގެންނުވާކަން ﷲ ދެނެވޮޑިގެން ނުވާ އެއްޗެއް އެއީ ވުޖޫދުގައިވާ އެއްޗެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ އަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ފޮރުވި ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ. އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވެއެވެ:

﴿تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ۝١ إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ فَٱعْبُدِ ٱللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ۝٢ أَلَا لِلَّهِ ٱلدِّينُ ٱلْخَالِصُ ۚ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلْفَىٰٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِى مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ كَٰذِبٌ كَفَّارٌ ۝٣﴾

(ފޮތް ބާވައިލެއްވުނީ ޢަޒީޒުވަންތަ ޙަކީމްވަންތަ ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން އިލާހު ކަލޭގެފާނު މައްޗަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީ ޙައްޤު ގޮތުގައެވެ. ފަހެ ﷲ އަށް ދީން ޚާލިޞްކުރާ ހާލު، ކަލޭގެފާނު އެ އިލާހަށް އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ.

ދަންނާށެވެ. ޚާލިޞް ވެގެންވާ ދީން ވަނީ ﷲ އަށެވެ. އަދި އެ އިލާހު ފިޔަވާ އެހެނިހެން ތަކެތި ވަލީން (ބުނެއެވެ:) ﷲ ގެ ޙަޟްރަތަށް ތިމަންމެން ކުއްޔަން ގާތްކޮށްދިނުމަށް މެނުވީ، ތިމަންމެން އެ ބުދުތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ މީހުން އެއުރެން ތަފާތުވެގެން

އުޅޭކަންތަކާ ދޭތެރޭގައި الله، އެ މީހުންގެ މެދުގައި ޙުކުމް ކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުހަދާ ކާފަރުވުން ބޮޑު މީހަކަށް الله ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވާނެއެވެ.) [އައްޒުމަރު: 1-3]

މިތަނުގައި ދީނުގެ މާނައަކީ: އަޅުކަމެވެ. އެއީ: އިސްވެރިޔަ ގޮތަށް؛ الله އަށް ކިޔަމަންވުމާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ކިޔަމަންވުމެވެ. އަދި އޭގެ ތެރެއަށް: ދުޢާކުރުމާއި، ވާތްގަން އުރުމާއި، ބިރުވެތިވުމާއި (ރަޣްބަތާއި) އުއްމީދުކުރުމާއި، ޤުރުބާންކޮށް ކަތިލުމާއި، ނަދުރު ބެހެއްޓުން ވަރުގެ. އަދި ނަމާދުކުރުމާއި، ރޯދަހިފުމާއި އެނޫންވެސް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އަމުރުކުރެއްވި ކަންކަން އޭގެ ތެރެއަށް ވަންނަ ގޮތެވެ. އެހެންކަމުން އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތާ ބަރާބަރަށް ކުރާ ކަންކަމެވެ: އަޅުކަމަކީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް ކުރުމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ -ޢައްޒަ ވަޖައްލަ- އަށް އަޅުކަން ޚާލިޞްކުރުން އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވާ ކަމުގައިވެއެވެ. އެހެނީ އެކަލާނގެއަކީ އަޅުކަމަށް ޙައްޤުވެވޑައިގެންވާ އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ކުރެއްވި އަމުރެވެ: މި އާޔަތުގެ ހަވާލާ ދަލީލުނަގާ ގޮތް ބަޔާނުކުރުމެވެ.

ދެން އެއަށްފަހުގައި الله ވަޙީކޮށް ކާފަރުންގެ ކަންކަން ބަޔާންކުރައްވަމުން ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَ مَا نَعۡبُدُهُمۡ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلۡفَىٰٓ...﴾

(އެކަލާނގެ ދޫކޮށް ވަލީންނަށް ހިފި މީހުން (ބުނެއެވެ.) الله ގެ ހަޟްރަތަށް ތިމަންމެން ކައިރިކޮށްދިނުމަށް މެނުވީ، ތިމަންމެން

އެ ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ...) [އައްޒުމަރު: 3] ދެން الله ސުބްޙާނަހޫގެ މި ބަސްފުޅުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ރައްދުދެއްވިއެވެ:

﴿...إِنَّ ٱللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ كَـٰذِبٌ كَفَّارٌ﴾

(...ހަމަކަށަވަރުން އެ މީހުން އެކަމާމެދު ޚިލާފުވެގެން އުޅޭ ކަންތަކާމެދު الله، އެ މީހުންގެ މެދުގައި ޙުކުމް ކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުހަދާ ކާފަރުވެރިން ބޮޑު މީހަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ.) [އައްޒުމަރު: 3]

ފަހެ الله ސުބްޙާނަހޫ، މި މާތް އާޔަތުގައި ހަބަރުދެއްވާފައި އެވަނީ: الله ގެ ޙައްޤަށް ކުއްތަންނުވާ ކަންތައްތަކުގައި އެހެންވެސް ދެމެދު ކާދަރުންވަސް އެ ވަސީލަތްތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރާ ކަމުގައެވެ. މިއީ އިހާއި ދަހަނިވެސް ކާދަރުންގެ މަގުބޮޑުވެ. الله ތަޢާލާވެސް އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅުން އެކަން ބާޠިލުކުރައްވާފައިއެވެ:

﴿...إِنَّ ٱللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ كَـٰذِبٌ كَفَّارٌ﴾

(...ހަމަކަށަވަރުން އެ މީހުން އެކަމާމެދު ޚިލާފުވެގެން އުޅޭ ކަންތަކާމެދު الله، އެ މީހުންގެ މެދުގައި ޙުކުމް ކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުހަދާ ކާފަރުވެރިން ބޮޑު މީހަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ.) [އައްޒުމަރު: 3]

ދެން، އެމީހުންގެ އިޢުތިޤާދަށް އެމީހުން الله އާ ކުއްތަންކޮށްދޭނޭ ކަމަށް ދެއްވާ ޙުކުމްކުރައްވައި، އަދި އެ ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަން އަރުވައިގެން އެމީހުން ކާފަރުވެގެންވާކަން الله ސުބްޙާނަހޫ އެވަނީ ސާބިތުކޮށް

ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. ހެޔޮނުބައި ކިރިޔާވެސް ވަކިވާ މީހަކަށް އެއިން އެނގިގެންދާނީ: އިހު އުލުނު ކާފަރުންގެ ކާފަރުކަންފެށްވި؛ ނަބިއްޔުންނާއި ވަލިއްޔުންނާއި، ގަސްވަރާގެއްސާއި، ހިލަބަކާއި އެނޫންވެސް މަޚްލޫޤުން އެހި ﷲ އާހި އެދުރުންނާ ދޫބޫރު ޝަފާޢަތްތެރިވާ ބައެއްގެ ގޮތުގައި ނެގުމުން ކަމުދެއެވެ. އަދި އެކަލޭނގެ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ އިޛްނަދިޔާއި ރުއްސުވާއި ނުލައި އެ ފަރާތެއް އަމީރުންގެ ޙާޖަތްތައް ފުއްދައިދޭކަމަށް އަމީރުން ޤަބޫލުކުރުމުންނެވެ. އަދި ފަޤީރުން، ރަސްރަސްކަލުންގެ ގާތުގައި ޝަފާޢަތްތެރިވާ ގޮތަށެވެ. ފަހު އަމީރުން އެކަލޭނގެ -ޖައްފަ ޖާލޫރު- ރަސްރަސްކަލުންނާއި ޖަހީމުންގެ މައްޗަށް އަލާމާ ޤިޔާސްކުރެއެވެ. އަދި އަމީރުން ބޭނުންވެ: ރަސްރަސްކަލުން އަދި ޖަހީމުގެ ގޮތަށް ޙާޖަތެއް ދަންނަވަން ބޭނުންވާ މިހާ؛ އެ ރަސްރަސްކަލުންގެ ކާއްބަ އަރިސް މީހުންނާއި ފަޤީރުންގެ ޝަފާޢަތް ހޯދާ ގޮތުން، އަރަރުގެންވެސް ﷲ ގެ ނަބިއްޔުންނާއި ވަލިއްޔުންނަން އަލުކަން ކޮށްގެން އެކަލޭނގެ ކުއްތަންވީއެވެ. މިރު އެސްމު ބޮޑު އައް ބިޔާރު ކަންތަކެވެ. އަރަހި އެކަލޭނގެ ސުބްޙާނަހޫ އާ އައްސަޔަ އައްބޮޑަ ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލޭނގެ ހަލާކުވާކަން އެކަލޭނގެ އަމީރުން ޤިޔާސް ނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ޝަފާޢަތްތެރިވުމުން އެކަލޭނގެ ހުއްދަދެއްވާފައިވާ ފަރާތް މެނުވީ އެއްވެސް ބަޔަކު ޝަފާޢަތްތެރި ނުވާނެއެވެ. އަދި ބޮޑުދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުން މެނުވީ އެކަލޭނގެ އިޛުނަށް ނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލޭނގެ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ކާމިލް ކަމެއްގެ މައްޗަށް

ކުޅަދުންވަންތަވެގެންވެއެވެ. އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި
އެކަލާނގެއީ ރަޙުމްކުރާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ރަޙުމްކުރެއްވުން
ބޮޑު ފަރާތެވެ. އެއްވެސް ފަރާތަކުން އެކަލާނގެ ބިރުވެރިކަމުން ސަލާމަތެއްނުވެއެވެ.
އެހެނީ އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ އެއީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ މަތީގައި،
ގަދަވޮޑިގެންވާ، އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި ގޮތަކަށް އެމީހުންނާ
މެދުގައި ޙުކުމް ކުރައްވާ އިލާހެވެ. އެއީ ރަސްރަސްކަލުންނާއި
ޢަލީމުންނާ ހިފާފާރެވެ. އެހެނީ އިމާންތެރިން ކާނުގެ ކަމެއްކަރުން ކަމެއްދަވާނަ
ބައެއް ނޫނެވެ. އެހެންވީގޮން އިމާން ނުކުޅެދި ކަނޑައެޅި ކުރަން
އެމީހުންނަށް އިމާންތެރިން، ފަރާތުންނާއި، އަރިސް މީހުންނާއި،
ސިފައިންނަށް ބާރަބް ޖަހައެވެ. ހަމައެކަނި އިމިހަށް ބާރަބްޖަހާގެން
ވާނަން އިމީހުންނަށް ނޫނުގެ މީހުންގެ ހަބަރު އިމީހުންނަށް
ގޮތުކުރުމުން މީހުންނަށްވެސް ބޫނުންޖަހައެވެ. އަދި ފަރާތުންނާއި
އަރިސްމީހުންގެ ބޮޑުއިން، އެ ރަސްރަސްކަލުންނާއި ޖަމީއުންގެ
ހަދަރުދިވާއި ރުހުން ހެދުން މީހުންވަސް ބޫނުންވެއެވެ. އަންނަކާވުން
ރަސްބު ޖަހަޖް ވަޖަހްގަހަން ބަލާއިރު، ގޮހެ އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫއި
އެކަލާނގެ ހުރިހާ ހަލްދަބަކުންނާ ނުލާ ގުދިވާހުގެންވާ އިލާހެވެ. އަދި
އިމީހުންގެ މައިންނަން ވިހާވަސް ބޮޑެން އެކަލާނގެ އިމީހުންނަން
ރަޙުމްކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއި ބިރުވެރިވަގުތުގައި ބޫނުންކުރައްވާ
އިލާހެވެ. އެކަލާނގެ ހިކުމަތުގެ ސިފަތަކާއި، ކުޑަކުރެއްވުންވެސް ބޮޑުކަން
ސިފަކުރާ ގޮތަން ބަލައި އޭގެ (ބައްޔޭ މުނާސަބު) މަޤާމުގެ ފަރާތުން އެކަލާނގެ

ޖައްވައެވެ. އެހެންކަމުން އެއްވެސް ގޮތަކުން އެކަލާނގެ ޚަލްޤުކުރުންނާ އެކަލާނގެ ޚިލާފުކޮށް އަޅާއިރުން ހުއްދަވަގެން ނުވެއެވެ. މިހެންވެ އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ އެކަލާނގެ ދޮޅުގައި ބަލަހައްޓަވާން ބަޔާންކުރައްވާފައި ވަނީ: އެކަލާނގެއި ޚަލްޤުކުރައްވާ، ތިޤުދީރުއްވާ، ބަދަލުކުރުން ހިންގަވާ ތަޞައްރުފުކުރައްވާ، އަދި އެކަލާނގެ ދަރިން ދިރުއްވައި ތެރިކަމާ މިހާރަން އިޙްޔާކުރެއްވުމާއި، ނުބައިލާން ކަސްތޮޅުކުރައްވާ، ދުރުއަމާ އަދި މަރުގެނަންނަވާލައްވައި، އަދި އެދުނުތަކަށް އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ކުރައްވާ މިދަދު ކަންކަމުން މުޝްރިކުން އިޤްރާރުވާކަމުގައެވެ. އަދި މުޝްރިކުންނަށް ޢަރަބިންނަ ދުވަހު ދަބަސްވުމާ ހިފާޒުވުން އަޑުކަން ހަމަހަޅުކަން ﷲ އަށް ހަޤީޤަތްކުރެވޭނެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ -ޢައްޒަ ޖައްލަ- ވިދާޅުވެއްވި ގޮތަށެވެ:

﴿وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّنۡ خَلَقَهُمۡ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ...﴾

(އެއުރެން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ، އެއުރެންނާ ކަލޭގެފާނު ސުވާލުކުރައްވައިފިނަމަ، އެއުރެން ބުނާނެކަން ކަށަވަރެވެ. ﷲ އެވެ...)

[އައްޒުޚްރުފް: 87] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ:

﴿قُلۡ مَن يَرۡزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ أَمَّن يَمۡلِكُ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡأَبۡصَٰرَ وَمَن يُخۡرِجُ ٱلۡحَيَّ مِنَ ٱلۡمَيِّتِ وَيُخۡرِجُ ٱلۡمَيِّتَ مِنَ ٱلۡحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلۡأَمۡرَۚ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُۚ فَقُلۡ أَفَلَا تَتَّقُونَ ٣١﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ: އުޑުންނާއި ބިމުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް

ރިޒްޤު ދެއްވަނީ ކޮން ފަރާތެއްހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އިވުމާއި ފެނުން މިލްކު ވެގެންވަނީ ކޮން ފަރާތަކަށްހެއްޔެވެ؟ އަދި މަރުވެފައިވާ ތަކެތިން ދިރޭތަކެތި ނެރުއްވަނީ، ދިރޭތަކެތިން މަރުވެފައިވާ ތަކެތި ނެރުއްވަނީ ކޮން ފަރާތެއްހެއްޔެވެ؟ އަދި އެންމެހާ ކަންތައް ތަދްބީރު ކުރައްވަނީ ކޮން ފަރާތެއްހެއްޔެވެ؟ ފަހެ އެ މީހުން ބުނާނެއެވެ: ﷲ އެވެ. ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ: ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން (އެ އިލާހަށް) ތަޤުވާވެރި ނުވާނަންހެއްޔެވެ؟) [ޔޫނުސް: 31] މި މާނައިގައިވާ އާޔަތްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ.

ރަސޫލުންނާއި އުއްމަތްތަކާ ދެމެދު ދެބަސްވުމާއި ޚިލާފު އޮތްކަން ކަށަވަރި ﷲ އަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރުމާ ދެމެދުގައިކަމަށް ދަލީލުކުރާ އާޔަތްތައް އިސްވެ ބަޔާންވެދިޔައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ މި ބަސްފުޅުގައިވެސް:

﴿وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ...﴾

(ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންއިލާހު ކޮންމެ އުއްމަތެއްގައި ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ، ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ، ޠާޣޫތުންނާ އެއްކިބާވުމަށް އެންގެވުމަށް...) [އައްނަޙްލު: 36] އަދިވެސް އެ މާނައިގައި އައިސްފައިވާ އާޔަތްތަކެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ މާތްވެގެންވާ ފޮތުގެ އެތައް ބަސްފުޅެއްގައި ޝަފާޢަތުގެ ވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿...مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦ...﴾

(...އެއިލާހުގެ އިޛުނަކުރާ ނުލާ އެއިލާހުގެ ހަޟްރަތުގައި ޝަފާޢަތްތެރިވެވޭނީ ކޮން ފަރާތަކަށް ހެއްޔެވެ!..) [އަލްބަޤަރާ: 255]

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ޢައްޒަ ވަޖައްލަ ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ لَا تُغۡنِي شَفَٰعَتُهُمۡ شَيۡـًٔا إِلَّا مِنۢ بَعۡدِ أَن يَأۡذَنَ ٱللَّهُ لِمَن يَشَآءُ وَيَرۡضَىٰٓ ٢٦﴾

(އަދި ﷲ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެ އިލާހުގެ އިޛުނަ ދެއްވާ ރުހިވޮޑިގަތުމަށް ފަހުގައި މެނުވީ، އެ މީހުންގެ ޝަފާޢަތުން އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައިނުދޭ ކިތައްކިތައް މަލާއިކަތުން އުޑުތަކުގައި ވޭހެއްޔެވެ؟) [އައްނަޖްމު: 26].

އަދިވެސް މަލާއިކަތުން ސިފަކުރައްވާ އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿...وَلَا يَشۡفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ٱرۡتَضَىٰ وَهُم مِّنۡ خَشۡيَتِهِۦ مُشۡفِقُونَ﴾

(...އަދި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ ބަޔަކަށް މެނުވީ، އެބޭކަލުން ޝަފާޢަތްތެރިއެއް ނުވާނެތެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ތިއްބަވާނީ، އެކަލާނގެ ހައިބަވަންތަކަމުން ބިރުވެތިވެގެންނެވެ.) [އަލްއަންބިޔާއު: 28]

އަދި އެކަލާނގެ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ހަބަރުދެއްވާފައިވަނީ، އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ކިބައިން ކުފުރަށް އެކަލާނގެ ނުރުއްސަވާކަމެވެ. އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކުނުން ރުއްސަވާކަން ހަމަވިރި ޝުކުރުވެރިވެގެންވުމުނެވެ. އަދި ޝުކުރުވެރިވުމަކީ: އެކަލާނގެ އެއްކަލައުވަންތަކަން، އަދި އެކަލާނގެ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެން އަމަލުކުރުމެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ ބަޔާނާ ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿إِن تَكۡفُرُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنكُمۡۖ وَلَا يَرۡضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلۡكُفۡرَۖ وَإِن تَشۡكُرُواْ يَرۡضَهُ لَكُمۡ...﴾

(ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރު ވާނަމަ، ފަހެ الله އީ، ތިޔަބައިމީހުންނާ ނުލައި، ފުދިވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އަދި އެ އިލާހުގެ އަޅުންނަށް ކާފަރުކަމަށް އެ އިލާހު ނުރުހުއްސަވައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޝުކުރުކުރާނަމަ، އެ އިލާހު އެ ކަމަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރުހިވޮޑިގަންނަވައެވެ...) [އައްޒުމަރު: 7]

އަދި އަލްބުޚާރީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙީޙުގައި އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ ޝަފާޢަތުން އެންމެ ބާއްޖަވެރިވެގެންވާ މީހަކީ ކާކުތޯއެވެ؟" އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ».

"އެމީހެއްގެ ހިތުން އިޚްލާޞްތެރިވެގެން لَا إِلَهَ إِلَّا الله ކިޔައިފިމީހާއެވެ."

ނުވަތަ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«مِنْ نَفْسِهِ».

"އެމީހެއްގެ ނަފްސުން (އިޚްލާޞްތެރިވެގެންވާ ބާރު)..."

އަދިވެސް ބުޚާރީގައި އަނަސް رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

«لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ، فَتَعَجَّلَ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ، وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَهِيَ نَائِلَةٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا».

"ކޮންމެ ނަބިއްޔަކަށް އިޖާބަވެވޭނެ ދުޢާއެއް ލިބިގެންވެއެވެ.

ދެންފަހު ކޮންމެ ނަބިއްޔަކު، އެ ނަބިއްޔަކަށް ލިބިގެންވާ ދުޢާއިގެން އަވަސްކުރެއްވިއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދުޢާ، ޤިޔާމަތްދުވަހު ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތަށް ކުރި ޝަފާޢަތެއްގެ ގޮތުގައި ވަކިން ބަހައްޓަވައިފީމެވެ. ފަހެ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުން، الله އާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކު ނުކުރާ ބަޔަކު މަރުވެއްޖެ މީހަކަށް އެ ޝަފާޢަތް إن شاء الله ލިބޭހުށްޓެވެ." މި މާނައިގައިވާ ޙަދީޘެއް ޞައްޙަވެގެންވެއެވެ.

އަހަރުމެން މި ނަންގަތް ހުރިހާ އާޔަތްތަކާއި ޙަދީޘްތައް ދަލީލުކުރަނީ: އަސްލުގައި ހަމައެކަނި الله ގެ ޙައްޤުފުޅު ކަމުގައެވެ. އަދި އެއިން އެއްވެސް ކަމެއް الله ހުއްދަކުރައްވައި އެކަން ރުހިވޮޑިގެން، ނަބިއްޔުންނަށްވެސް އެނޫން ބަޔަކަށްވިޔަސް އަނބުރާލުން ހުއްދަދީގެން ނުވާކަމެވެ. އަދި ޝަފާޢަތުގައި އެކަލާނގެ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ-ގެ މިލްކުއްކަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ވިދާޅުވެއްވި ފަދައިންނެވެ:

﴿قُل لِّلَّهِ ٱلشَّفَٰعَةُ جَمِيعًا...﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ޝަފާޢަތްތެރިވުން އެކުއެކީ ވަނީ الله އަށެވެ...) [އައްޒުމަރު: 44] އަދި ޝަފާޢަތްތެރިވާ މީހާއަށް އެކަލާނގެ އިޛްނަދެއްވުމާ، އަދި ޝަފާޢަތްތެރިވެވޭ މީހާއަށް އެކަލާނގެ ރުހުއްސެވުމުން ފިޔަވައި އެއްވެސް މީހަކަށް ޝަފާޢަތް ޙައްޤުވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އިސްވެދިޔަ ގޮތަށް، ބަޔާންވީ ފިޔަވައި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ނުޖެހެއްސެވެ. އެކަމުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް: ފަހެ މުޝްރިކުންނަށް ޝަފާޢަތުން އެއްވެސް ނަފާއެއް ނުވެއެވެ. الله ތަޢާލާގެ މި ބަސްފުޅުގައި އެކަން

ސާފުކޮށްދެއްވިއެވެ:

﴿فَمَا تَنفَعُهُمۡ شَفَٰعَةُ ٱلشَّٰفِعِينَ ٤٨﴾

(ފަހެ ޝަފާޢަތްތެރިޔާ މީހުންގެ ޝަފާޢަތަކުން، އެ މީހުންނަށް މަންފާއެއް ނުކުރާނެއެވެ.) [އަލްމުއްދައްޘިރު: 48] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއްވިއެވެ:

﴿...مَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنۡ حَمِيمٖ وَلَا شَفِيعٖ يُطَاعُ﴾

(...އެ ދުވަހުން އަނިޔާވެރިންނަކަށް ރަޙުމަތްވެރިޔަކު އަދި ކިޔަމަންވެވޭނެ ޝަފާޢަތްތެރިޔަކުވެސް ނުވެއެވެ.) [ޣާފިރު: 18] އެނިގެންވާކަމަކީ: އަނިޔާވެރިކަން މުޠުލަޤުކޮށް އައިސްފިނަމަ އަދި ﷲ އާ ޝިރުކު ކުރުމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ތަޢާލާ ވިދާޅުވެއްވި ގޮތަށެވެ:

﴿...وَٱلۡكَٰفِرُونَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾

(...އަދި ކާފިރުންނީ ހަމަ އަނިޔާވެރިންނެވެ.) [އަލްބަޤަރާ: 254] އަދިވެސް ﷲ ތަޢާލާ ވިދާޅުވެއްވިއެވެ:

﴿...إِنَّ ٱلشِّرۡكَ لَظُلۡمٌ عَظِيمٞ﴾

(...ހަމަކަށަވަރުން ޝިރުކަކީ ބޮޑުވެގެންވާ އަނިޔާއެކެވެ.)
[ލުޤްމާން: 13]

ދެންފަހަ މިބާގެ ސުވާލުގައި ނަންގަތް ކަންތައް ކަމުގައިވާ: ބައްދ ޞޫފީން މިސްކިތްތަކާއި އަރެން ތަންތާގައި: اللهم صل على من جعلته سببًا لانشقاق أسرارك الجبروتية، وانفلاقًا لأنوارك الرحمانية، فصار نائبًا عن الحضرة الربانية، وخليفة أسرارك الذاتية

(އޭ الله އެވެ! އިބައިލާހުގެ ޖަބަރޫތީ ސިއްރުކަށް ގޮވައިގެން ދިހުމަން، އަދި އިބައިލާހުގެ ރަޙްމާނީ ނޫރަކަށް ގޮވައިގެން ދިހުމަން ސަކަބަބައްކަމުގައި އިބަ އިލާހު ދެއްވާ، ދުން އިބައިލާހުގެ ރައްބާނީ ބަސްކުރަމުގާ ނައިބައްކަމުގައި، އަދި އިބައިލާހުގެ ޖާތީ ސިއްރުކުރުކަވާގެ ގޮދިއާއްކަމުގައި ގޮއްތި ގަރާކަން ހަކަދާތަށް ގޮއްވާހިއެވެ.) މިހެން ދިއުމަކަދު ދަންނައެވެ:

ދެން ޖަވާބަކީ: މި ބަސްތަކާއި މިއާ ވައްތަރު ބަސްތަކަކީ: އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ އުއްމަތަކަށް އިންޛާރުދެއްވާފައިވާ: ގަދަކަމުން ކަމްދިގުޖެހިގެން އުޅުމާއި ހައްދުފަހަނައަޅާ ދިއުމުގެ ތުރާގައި ހިމެނޭ ކަންކަމެވެ. އެއީ މުސްލިމުގެ ޞަޙީޙުގައި، ޢަބްދު الله ބިން މަސްޢޫދު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވި ބަސްފުޅުގައިވެއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُونَ» قَالَهَا ثَلَاثًا.

"ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން، (ބަހާއި ޢަމަލުގައި) މާ މަތިވެގެންނަން އުޅޭ މީހުން ހަލާކުވެއްޖެއެވެ." ތިންފަހަރު އެހެން ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

އިމާމް ޚައްޠާބީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: المتنطع 'މުތަނައްޠިޢު' އަކީ: އެއީ އެމީހުންނަށް މުހިއްމުކަމެއް ނެތް އަދި ތަޢައްލުގު ނުކުރާ ކަންކަމުގެ ތެރެއަށް ވަދެގަން، އެމީހުންގެ ބުއްދިއަށް އަރަން ނުކުޅޭ ކަންކަމުގައި ވާހަކަތައް ދައްކާ އުޅޭ ކަލާމުގެ އަހުލުވެރިންގެ މަޛްހަބުތަކުގެ މަތިގައި؛ ކަމެއްގައި މާ ފުންނަށްގޮސް، އެ ހޮނަން ގަދަކަމުން އުޅޭ މީހާއެވެ.

އަބުއް ސަޢާދާތު އިބްނުލް އަޘީރު ވިދާޅުވިއެވެ: "އެއީ ވާހަކައިގައި މާ ފުނަށްގޮސް، މާ ދަތިވެގަންނަން އުޅޭ، ކަރުގެ އެންމެ އެތެރެއިން ވާހަކަދައްކާ މީހުންނެވެ. އެ ބަސް ނެގިފައިވަނީ: 'އައްޝަދްޤު' އިންނެވެ. އެއީ އަނގައިގެ އެންމެ މަތިގައިވާ އަޑިގަނޑެވެ. ދެން އައްޝަދްޤު ބަޔާ ބަރަބަރަކައި މާ ފުނަނަ ދާން އުޅޭ ކޮށްމެ ހިނގާ ވާހަކަ ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް ބޭނުންކުރެވެނީއެވެ."

ބަހުގެ އިމާމުންގެ ތެރެއިންވާ މި ދެ އިމާމުން ދިރުތެރެއްވި ކަންބަޑުކަން މިބާއަރާއި އަދި ބަޔަކަށްކަމެއް ޔަދިއްޔާފަށް ހުރި މިހަކަން ސާފުވެގެންދަނީ: އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ އަދި ސާހިބާ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަން ބަޔަކާވާތި ސަލާމް ފޮނުއްވަން ދެއްކެވުމާ މި ގޮތުގައިވޭ: ނަފްސަކަށާ ގޮތެއް ގަދަކަމުން ތަކުރާރުކުރެވިގެން، މާ ފުނަނަ ބަހުރަހަރައިގެން ދުރުވުމާ ތެރެއިންވާ ކަމެއް ކަމެވެ. މި ބާބުގައި މުސްލިމް ރިވާކުރައްވާ ޙަދީޘްގައިވޭ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަން ބަޔަކާވާތި ސަލާމް ފޮނުއްވަން އެދި ދުރުކުރެއްވުމުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން ޤިޔާމަތްދުވަހުގެ ކައިރިއްޔާގެ ރިޔާސަތު ސަލާމަތް ޤުރުބުވެރިވުމެވެ. އެއީ އަހަރެން ގާތުގައި ނަގާ ގޮތުން ނުރުހުންތެރިވާނެއެވެ.

އޭގެ ތެރޭގައި: އަލްތިރްމިޛީ އާއި މުސްލިމްގެ ދަ ބަޔާނުގައި، ކައުބު ބިން ޢުޖްރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވި ބަސްފުޅުގައިވޭ: އެއީ ޞަޙާބީން رضي الله عنهم ދެންނެވިކަމުގައެވެ: "އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ކިޔުމަށް ﷲ ވަޙީ އަރުވައިލެއްވުން އަޅުގަނޑުމެން އެނގިއްޖެއެވެ. ފަހެ އަރުވައިލެއްވުން ކަލޭގެފާނަށް ޞަލަވާތް ކިޔުމަކީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟" ދެން އެކަލޭގެފާނު ހުރިހާ ވާހަކައިގައެވެ:

«قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ».

(އޭ الله! މުޙައްމަދުގެފާނު މައްޗަށާއި އަދި މުޙައްމަދުގެފާނުގެ އާލުންގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ލައްވާށިއެވެ! އެއީ ތިޔައިލާހު އިބްރާހީމުގެފާނަށާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ލެއްވި ފަދައިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔައިލާހީ ޙަމްދުލިބިވޮޑިގެންވާ މާތްވަންތަ އިލާހެވެ. އަދި މުޙައްމަދުގެފާނު މައްޗަށާއި، އަދި މުޙައްމަދުގެފާނުގެ އާލުންގެ މައްޗަށް ބަރަކާތް ލައްވާށިއެވެ! އެއީ ތިޔައިލާހު އިބްރާހީމުގެފާނަށާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންގެ މައްޗަށް ބަރަކާތް ލެއްވި ފަދައިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔައިލާހީ ޙަމްދުލިބިވޮޑިގެންވާ މާތްވަންތަ އިލާހެވެ.)

އަދިވެސް ދެ ޞަޙީޙުގައި، އަބޫ ޙުމައިދު އައްސާޢިދީ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: އެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އަހަރުމެން ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ކިޔަވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟" އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ».

(އޭ الله އެވެ! މުޙައްމަދުގެފާނު މައްޗަށާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި ދަރިދަރިކަލުންގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ލައްވާށިއެވެ! އެއީ ތިޔައިލާހު އިބްރާހީމުގެފާނުގެ އާލުންގެ މައްޗަށް

ޞަލަވާތް ލެއްވި ފަދައިންނެވެ. އަދި މުޙައްމަދުގެފާނު މައްޗަށާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާއި ދަރިދަރިކަލުންގެ މައްޗަށް ބަރަކާތް ލައްވާށިއެވެ! އެއީ އިބައިފާނު އިބްރާހީމްގެފާނުގެ އާލުންގެ މައްޗަށް ބަރަކާތް ލެއްވި ފަދައިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިބައިފާނުއީ ޙަމްދުލިބިވޮޑިގެންވާ މާތްވަންތަ އިލާހެވެ.)

އަދި ޞަޙީޙު މުސްލިމްގައި، އަބޫ މަސްޢޫދު އަލްއަންޞާރީ رضي الله عنه ވިދާޅުވިކަމަށް އައިސްފައިވެއެވެ: ބަޝީރު ބިން ސަޢުދު ދެންނެވިއެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ކިޔެވުމަށް الله ވަނީ އަހަރުމެންނަށް އަމުރުކުރައްވާފިއެވެ. ފަހެ އަހަރުމެން ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ކިޔަވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟" އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު ހަނުހުންނެވިއެވެ. ދެން ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ؛ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ؛ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبرَاهِيمَ فِي العَالَمِينَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَالسَّلَامُ كَمَا عَلِمتُم».

(އޭ الله އެވެ! މުޙައްމަދުގެފާނު މައްޗަށާއި އަދި މުޙައްމަދުގެފާނުގެ އާލުންގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ލައްވާށިއެވެ! އެއީ އިބައިފާނު އިބްރާހީމްގެފާނުގެ އާލުންގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ލެއްވި ފަދައިންނެވެ. އަދި މުޙައްމަދުގެފާނު މައްޗަށާއި، އަދި މުޙައްމަދުގެފާނުގެ އާލުންގެ މައްޗަށް ބަރަކާތް ލައްވާށިއެވެ! އެއީ އާލަމްތަކުގެ ތެރޭގައި އިބައިފާނު އިބްރާހީމްގެފާނުގެ އާލުންގެ މައްޗަށް ބަރަކާތް ލެއްވި ފަދައިންނެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން އިބަ އިލާހީ. ހަމްދުލިބިވޮޑިގެންވާ މާތްވަންތަ އިލާހުވެ.) އަދި ސަލާމްލެއްވުން އެދި ދެންނެވުންވަނީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގިގެންވާ ގޮތަށެވެ."

މި ލަފްޒުތަކާއި، މިއާ ވައްތަރު ލަފްޒުތަކާއި، އަދި އެނޫންވެސް ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން ޘާބިތުވެގެންވާ ލަފްޒުތަކަކީ: މުސްލިމުއްމަތާ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތާއި ސަލާމް ލެއްވުމަށް އަދި ދުޢާކުރުމުގައި ބޭނުންކުރުން [illegible] ލަފްޒުތަކެވެ. އެހެނީ ރަސޫލާ ﷺ ތަޝައްހުދުގައި ބޭނުންކުރެވުން ޖާއިޒުވާ އަކަތާން ބަސްވަތައް އަސްލު ބާޒަން ދަސްވަޑައިގަންނަވަން އަކަތާގެޒަނަ. އަދިގަޑިއަށް، އަކަތާގެޒަނަ ފަރި ރައްބަގެ ތަޝައްހުދުގައި ބޭނުންކުރެއްވި ލަފްޒުތަކުގެ މިސްބާކަނުގެ ފަރާތުން އަނގަ ބާރަށް ދަސްވަޑައިގަންނަވަ އަކަތާގެޒަނަ.

ދަސްކޮށް ގިނަކަމުން ގަސްސުކުރުވާ އަދި އަހަރެން އެހެރެއްކަމާ ލަފްޒުތަކާއި، ބައިބަ ނޫން މާނައެއް އެއިން ނަގެމުގެ ދުރުސަކު އެނގެން ލަފްޒުތަކެއް -މިސާލަކަށް ޝަހާދަތުގައި ދިރާސާކުރާގޮތަށް ލަފްޒުތަކެއް- ދަ އެ ލަފްޒުތަކެއް ބޭނުންކުރުމަކީ އެކުވެރިކަމާ ކަލަމެއް ނޫނެވެ. އެއީ އެގޮތަށް ގަނަކަމުން ވެރިޖިދު ޖެހިގެންނުވާ ވާހަކައެވެ. އަދި އެއީ ބާރިދު މާނަވެހެން ވެސްކުރުވަ ބާރުބާއިކުރަނި ލަފްޒުތަކެކަން ވާހަކައެވެ. އެއީ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އިޝްބާރުކުރާކަމާ، އަދި އެކަކާގެޒަނަ އެއްޗެތެއް އިރުސާދުކުރައްވާ ލަފްޒުތަކާ އެކަލަފްޒުތަކެއް ހިފާހައްޓާގޮތް އެކަމެއްދެވެ. ހަލަޒިއްކަނުގެ ބެރައިން އަނގަ ބާރަށް ދަސްވަޑައިގަނުވާ، އަދި ނަބައިތަކެއް، އަދި

ތަކްލީފުން އުޅުމުން އެންމެ ދުރުވެގެންވާ ބޭކަލަކީ އެކަލާގެފާނެވެ. އެކަލާގެފާނުގެ ވެރި ރައްބުގެ ޙަޟްރަތުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ޞަލަވާތާއި ސަލާމް އެކަލާގެފާނަށް ހުއްޓެވެ.

މިއެވެ. ތައުޙީދުގެ ޙަޤީޤަތާއި، ޝިރުކުގެ ޙަޤީޤަތް ބަޔާންކުރުމުގައި، އަދި އިހުގެ މުޝްރިކުންނާއި، ފަހުގެ މުޝްރިކުން މި ބާބުގައި ތިބި ގޮތުގެ ތަފާތާއި، އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ޝަރުޢުވެގެންވާ ޞަލަވާތް ކިޔުމުގައި އަހަރުމެން މި ބަޔާންކުރި ތަރުތީބުގައި: ޙައްޤު ހޯދާ މީހަކަށް ފުދޭން މިންވަރު އަދި ރުހި ޤަބޫލުކުރެވޭން މިންވަރު ވާނެކަމަށް އުއްމީދުކުރަމެވެ. ދެންނެވި ޙައްޤު ހޯދަންބޭނުންވާ އެއްވެސް ޝައްކުވެރިކަމެއް އަދި ދެބަސްވެރިކަމެއް ނެތި މިކަމާ؛ ފަހެ މިސާލަކަށް އާޔަތުގެ އަމިއްލަ އެދުމުން ތަބަޢަވާ މީހުންނެވެ. ﷲ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

﴿فَإِن لَّمۡ يَسۡتَجِيبُواْ لَكَ فَٱعۡلَمۡ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهۡوَآءَهُمۡۚ وَمَنۡ أَضَلُّ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ بِغَيۡرِ هُدٗى مِّنَ ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ٥٠﴾

(ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަ ނުދިންނަމަ ފަހެ ދެނެވަޑައިގަންނަވާށެވެ: ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެ ތަބަޢަވަނީ ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ އަމިއްލަ އެދުންތަކަށެވެ. އަދި ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުންވާ ތެދުމަގަކާ ނުލާ، އެ މީހެއްގެ އަމިއްލަ އެދުމަކަށް ތަބަޢަވި މީހަކަށްވުރެ މަގުފުރެދުން ބޮޑީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް ﷲ ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވާނެވެ.) [އަލްޤަޞަޞް: 50]

ފަހެ އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ މި މާތްވެގެންވާ އާޔަތުގައި

ބަޔާންކުރެއްވީ: الله އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ އެކަމަކާގެން ފޮނުއްވި ތެދުމަގާއި. ހައްޤު ދީނާމެދު މީސްތަކުންގެ ނިސްބަތުން (އެމީހުން ކަންތައް ކުރި ގޮތަށް) ބަލާއިރު އެމީހުންވަނީ ދެ ބަޔަކަށެވެ:

އެއް ބަޔަކީ: الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އިޖާބަދިން މީހުންނެވެ.

ދެވަނަ ބަޔަކީ: އަމިއްލަ އެދުމަށް ތަބާވި މީހުންނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ހަބަރުދެއްވީ، الله ގެ ހަޟްރަތުންވާ ހިދާޔަތެއް ނެތި، އެމީހުންގެ އަމިއްލަ އެދުމަށް ތަބާވާ މީހުންނަށްވުރެ މަގުފުރެދުން ބޮޑުވެގެންވާ މީހަކު ނުވާކަމަށެވެ.

އެހެންކަމުން އަހަރުމެން الله -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ގެ ހަޟްރަތުން އަދި ދަންނަވަނީ: އަމިއްލަ އެދުމަށް ތަބާވުމުން އަހަރުމެން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ، އަދި [illegible]، [illegible]، އަދި [illegible] [illegible] [illegible]، الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް އިޖާބަދިން މީހުންގެ ބޯޓުގައި، އަދި އެކަލާނގެ ޝަރުޢަށް [illegible] [illegible] ހިފާ މީހުންގެ ބޯޓުގައި، އަދި އެކަލާނގެ ޝަރުޢަ [illegible] [illegible] [illegible] އަމިއްލަ [illegible] [illegible] މީހުންގެ ބޯޓުގައި ދެއްވުމަށެވެ....ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ނުހަނު [illegible] [illegible] މާތް އިލާހެވެ.

الله ތަޢާލާ، އެކަލާނގެ އަޅާ އަދި ރަސޫލާ ކަމުގައިވާ: އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދުގެފާނަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނާއި އަސްޙާބުންނަށް އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހާ ހަމައަށް އިޙްސާންތެރިކަމާއެކު

އެކަލޭގެފާނަށް ތަބަޢަވީރާ ބަޔަކަށް ޞަލަވާތާއި ސަލާމް ލައްވާށިއެވެ.

وصلى الله على عبده ورسوله؛ نبينا محمد وآله وأصحابه وأتباعه بإحسان إلى يوم الدين.

***

بِسْمِ اللهِ الرَّحمَنِ الرَّحِيمِ

ފަސްވަނަ ރިސާލާ:

އަލްމައުލިދުއް ނަބަވީ (ނަބިއްޔާގެ އިދު މީލާދު) އާއި އެހެނިހެން އުފަންދުވަސްތައް ފާހަގަކުރުމުގެ ޙުކުމް

ޙަމްދުހުރީ ﷲ އަށެވެ. އަދި ޞަލަވާތާއި ސަލާމް ހުރީ ﷲ ގެ ރަސޫލާއަށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުންނަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ތެދުމަގުން ތެދުމަގު ލިބިގަތް ބަޔަކަށެވެ.

އެއަށް ފަހު ދަންނަވަމެވެ: ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އިދު މީލާދު ފާހަގަކުރުމާއި، އެކަމުގެ ތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނަށް (އިސްތިޣާޘާކުރުމުގެ ގޮތުން) ގޮވަން ހުރުމާއި، އެކަލޭގެފާނަށް ސަލަވާތް ދަންނަވުމާއި، އެކަމަށް އިދު މީލާދުގެ ބަދަލުގައި ކުރާ ކަންކަން ކުރުމުގެ ޙުކުމަކީ ކީއްކަން ބަޔާންކޮށް ދެއްވުމަށް އެދެމެވެ.

ޖަވާބު މިހެން ބުނަމެވެ: ރަސޫލާ ﷺ ގެ އިދު މީލާދު އަދި އެހެން މީހުންގެ އުފަންދުވަސް ފާހަގަ ކުރުމަކީ ހުއްދަކަމެއް ނޫނެވެ. އެއީ ދީނުގައި އަލަށް އުފެއްދި ބިދުޢައެއް ކަމުގައިވާތީއެވެ. އެއީ ރަސޫލާ ﷺ އެކަމެއް ނުކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ޚަލީފާ ރާޝިދީބޭކަލުން [illegible] ވެސް، އަދި އެހެން ޞަޙާބީން رضي الله عنهم ވެސް، އަދި ހެޔޮގޮތުގައި ތަބާވެވަޑައިގަތް އެބޭކަލުންނަށް

އިޙްސާންތެރިކަމާއެކު ތަބަޢަވީ ބަޔަކުން ވެސް ނުކުރައްވައެވެ. އެބޭފުޅުންނީ އޭގެ ފަހުން އައި މީހުންނަށްވުރެ ބޮޑަށް ސުންނަތް ދެނެވަޑައިގަންނަވާ، އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ތަބާވުމާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރުޢަތަ◌ަން ތަބަޢަވުން މާ ބޮޑަށް ފުރިހަމަވެގެންވާ ބަޔަކުންނެވެ. الله ސުބުޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ، އެކަލާނގެ ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތުގައި ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ:

﴿...وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْ...﴾

(...އަދި ރަސޫލާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެނެސްދެއްވާ ކޮންމެ އެއްޗެއް، ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ހިފާށެވެ! އަދި އެކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަހީކުރައްވާ ތަކެއްޗަކުން، ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެގަންނާށެވެ!..)

[އަލްޙަޝްރު: 7] އަދި އެކަލާނގެ -ޢައްޒަ ޖައްލަ- ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...فَلۡيَحۡذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنۡ أَمۡرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمۡ فِتۡنَةٌ أَوۡ يُصِيبَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

(...ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅާ ޚިލާފުވާ މީހުންނަށް ފިތުނައެއް ނުވަތަ ވޭންދެނިވި ޢަޛާބެއް ޖެހިދާނެކަމަށް، އެ މީހުން ހުށިޔާރުވާހުށިކަމެވެ.) [އައްނޫރު: 63]. އަދިވެސް الله ސުބުޙާނަހޫ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿لَّقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ لِّمَن كَانَ يَرۡجُواْ ٱللَّهَ وَٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرٗا ٢١﴾

(ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ރަސޫލާގެ ކިބައިގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއް ވެއެވެ. (އެއީ) الله އާއި އާޚިރަތަށް އެދޭ، ގިނަގިނައިން الله ހަނދުމަކުރާ މީހަކަށެވެ.) [އަލްއަޙްޒާބު: 21]. އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلۡأَوَّلُونَ مِنَ ٱلۡمُهَٰجِرِينَ وَٱلۡأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحۡسَٰنٖ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ وَرَضُواْ عَنۡهُ وَأَعَدَّ لَهُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي تَحۡتَهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۚ ذَٰلِكَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ١٠٠﴾

(މުހާޖިރުންނާއި، އަންޞާރުންގެ ތެރެއިން ކުރިއަރާ ދިޔަ ބޭކަލުންނާއި، ހެޔޮގޮތުގައި އެ ބޭކަލުންނަށް ތަބަޢުވި މީހުން (ދަންނާނެވެ.) الله، އެ މީހުންނަށް ރުހިވޮޑިގެންފިއެވެ. އަދި އެ މީހުން އެ އިލާހަށް ރުހުނެވެ. އަދި އެ ބަސްތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގަހިނގާ ހުސްނަ ބަގީޗާތައް، އެ އިލާހު އެ މީހުންނަށްޓަކައި ތައްޔާރު ކުރެއްވިއެވެ. އެ ތާނގައި، އެ މީހުން އަބަދަށް ދެމިހުންނާނެ ގޮތުގައެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބު ލިބުމަކީ އެއީއެވެ.) [އައްތައުބާ: 100] އަދިވެސް الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗا...﴾

(...މިއަދު ތިމަން އިލާހު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަން އިލާހުގެ ނިޢުމަތް، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި އިސްލާމްދީން

ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދީނެއްކަމުގައި، ތިމަން އިސްލާމް ރުހިވޮޑިގެންނެވީމެވެ...)
[އަލްމާއިދާ: 3] މި މާނައިގައިވާ އާޔަތްތަކެއް ގިނަވެގެންވެއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ޘާބިތުވެގެންވެއެވެ:

«مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنهُ فَهُوَ رَدٌّ».

"އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ދީނުގެ ތެރޭގައި ނެތް އެއްޗެއް އުފައްދައިފި މީހަކު، ފަހެ އެކަމެއް ވާނީ ރައްދުކުރެވިގެންނެވެ." އެބަހީ: އެމީހާގެ މައްޗަށް އަނބުރާ އެކަމެއް ރައްދުވެގެންވެއެވެ. އަދި ޙަދީޘްގައި އެކަމާގެ ޙުކުމް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«عَلَيكُم بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ المَهْدِيِّينَ مِنْ بَعدِي، تَمَسَّكُوا بِهَا، وَعَضُّوا عَلَيهَا بِالنَّوَاجِذِ، وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ».

"ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށްވާނީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން ތެދުމަގުގައިވާ ހިދާޔަތު ލިބިގެންވާ ޚަލީފާއިންގެ ސުންނަތްވެސް. އޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިފަހައްޓަވާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކޯތާފު ދަތްތަކުން އޭގައި ދަތްއަޅުވާށެވެ. އަދި (ދީނުގެ ތެރޭގައި) އާދަށް އުފައްދާ ކަންތައްތަކުން ތިޔަބައިމީހުން ހުށިޔާރުވެ ޚަބަރުދާރުވާށެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އާދަށް އުފައްދާ ކޮންމެ ކަމަކީ ބިދުޢައެކެވެ. އަދި ކޮންމެ ބިދުޢައެއް މަގުފުރެދުމެކެވެ." ފަހެ މި ޙަދީޘްގައި، ބިދުޢަތަށް އުފެއްދި، އެއަށް ޖަވާބުދެއްވައި ހަރުކަށިކޮށް އިންޒާރުދެއްވާފައިވެއެވެ.

މިފަދަ އީދު މީލާދުތައް އުފެއްދުމުން އެއިން ދޭހަވަނީ ﷲ ސުބްޙާނަހޫ މި އުއްމަތަށް ދީން ފުރިހަމަކޮށް ނުދެއްވާ ކަމަށެވެ. އަދި އުއްމަތް އެއަށް ޢަމަލުކުރަން ޖެހޭ ކަންކަން ރަސޫލާ عليه الصلاة والسلام ފޯރުކޮށް ނުދެއްވާކަމަށެވެ. ފަހުން އައިސް ބިދުޢީ މީހުންތައް އައިސް، ﷲ އިޛުނަދެއްވާފައި ނުވާ ކަންތަކެއް އެކަލޭނގެ ޝަރީޢަތުގެ ތެރެއަށް އަޅަން އުފެއްދައިގެން އިތުރުކޮށްފުމުން ދޭހަވެއެވެ. (އެމީހުން އެކަންކުރި) އެކަމަކީ އެމީހުން ﷲ ގެ ޙަޟްރަތަށް ކުއްމިންކޮށްދިން ކަމްހަމަދަން ދަޢުވާކުރާ ޙާލުގައެވެ. އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް ގޮތުގައި މިއީ ބޮޑުވެގެންވާ ނުރައްކަލަކެވެ. އަދި ﷲ ސުބްޙާނަހޫ އާއި އެކަލޭނގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް އިޢުތިރާޟުކުރުން (އިންކާރުކުރުން ފުރަގަސްދިނުން) އޭގައިވާ ކަމެކެވެ. ހުސްބާހިރުވަސް ﷲ ވަނީ އެކަލޭނގެ އަޅުތަކުންނަށް ދީން ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާ، އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ނިޢުމަތް ފުރިހަމަކުރައްވާފައިކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި ރަސޫލާ ﷺ ވަނީ ބަޔާންވެގެންވާ ފޯރުކޮށްދެއްވުމުން ފޯރުކޮށްދެއްވާފައިކަން ގައިމެވެ. އަދި ސުވަރުގެއަށް ވާސިލުކޮށްދޭނެ، އަދި ނަރަކައިން ދުރުކޮށްދޭނެ މަގެއް، އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައި ނުވި އެކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވާފައި ނުވެއެވެ. އެއީ ޞައްޙަ ޙަދީޘްގައި، ޢަބްދު ﷲ ބިން ޢަމްރު رضي الله عنه ވިދާޅުވިކަމަށް ޘާބިތުވެގެންވާ ފަދައިންނެވެ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށެވެ:

«مَا بَعَثَ اللهُ مِن نَبِيٍ إِلَّا كَانَ حَقًّا عَلَيهِ أَن يَدُلَّ أُمَّتَهُ عَلَى خَيرِ مَا يَعْلَمُهُ لَهُم،

وَيُنْذِرَهُمْ شَرَّ مَا يَعْلَمُهُ لَهُمْ».

"الله ފޮނުއްވި ކޮންމެ ނަބިއްޔަކު ވެސް، އެ ނަބިއްޔެއްގެ އުއްމަތަށް، އެ ނަބިއްޔަކަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވި ހެޔޮ ކަންކަމަށް މަގުދައްކަވާދެއްވުމާއި، އެ ނަބިއްޔަކަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވި ނުބައި ކަންކަމާމެދު އިންޒާރުދެއްވުން އެ ނަބިއްޔެއްގެ މައްޗަށް ޙައްޤުވެގެންވާ ގޮތުގައި މެނުވީ އެއްވެސް ނަބިއްޔަކު އެކަލާނގެ ނުފޮނުއްވައެވެ." ރިވާކުރެއްވި މުސްލިމު އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙީޙުގައެވެ.

އަދި އެނގިގެންވާނޭ ފަދައިން، އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އީ ނަބިއްޔުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ތަބްލީޣުކުރައްވާ، އަދި ދުޢާކޮށްދެއްވުމާއި ނަޞޭޙަތްތެރިވުމުން އެންމެ [illegible] ކަލޭގެފާނެވެ. ދެންފަހެ [illegible] [illegible] [illegible]: الله ސުބްޙާނަހޫ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]؛ ރަސޫލާ ﷺ އުއްމަތަށް އެކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ޙަޔާތުގައި [illegible] ކުރެއްވިއެވެ. ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުން رضي الله عنهم އެފަދައިން ކަންތައް ކުރެއްވިއެވެ. ދެންފަހެ [illegible] އެއްވެސް ކަމެއް [illegible] [illegible]؛ އަދި އެއްވެސް ގޮތަކުން އިސްލާމްދީނުގައިވާ ކަމެއް ނޫންކަމެވެ. [illegible]، އަދި ރަސޫލާ ﷺ އެ ކަންކަމާމެދު އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތަށް އިންޒާރުކުރައްވި، (ދީނުގެ [illegible]) [illegible] [illegible] ކަންކަމުގެ [illegible] ކަމަށްކަމެވެ. އަދި ހަދީޘްތަކުގައި އިސްވެ ބަޔާންވި ފަދައިންނެވެ. މި ބާބުގައިވާ އާޔަތްތަކާއި

ޙަދީޘްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ.

ޙިޒްބުވެރިންގެ ޖަމާޢަތަށްވެސް ހިދު މިދުކާދުތަކަން އިންކާރުކުރައްވާ، އަދި އާއާމުދު ބަވްރިހިއަދާއް އިންކާރުކުރުވާދީވެ. އަދި ބަޔާންކުރެވުން ދަރިކޮޅުގެ އަހަރެން ދަރިކޮޅުގަން ހިމާރުކުރެއްވުމުގެ ގާއިދާނަވެ. އަދި ކުރުން އަހިސް އެދާ ބަޔަތް މިދުނަ އަހާ ހިދާނަށް، މުނަތާރާގެން ހަމަތް އާގައި ނުހިމެނޭ ގޮތަށް އެކަން ކުރުން ހުރިކަމުގައެވެ. މިސާލަކަށް: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ އާދެވުނު (މަތިކާށް މާތްކަލާނގެއަށް) ހިއްދުވަނަ އަލާ ދިރިއުޅުމަށް، (ހިމާ) އަނެހެނިން ހިނާއި ކުރިހެނިން މަސްހުނިވުމާއި، މިއުޅިކު ސަލާމް ބާނިންކުރުމާއި، އަންނަނިވިސް ޖާހިރުވެގެންވާ ޝަރުޢީ އެ ކަންކަމަށް އިންކާރުކުރާ ކަންކަން ނުހިމެނޭނަމަވެ. އަދި (އާރުން) އަވަދިން ހިކުރި އެދި ހުރި ރަނގަޅު ބިދުޢަތްތަކެއް ތަރުއިންޖާ ކަމެއްކަމުގައެވެ.

ޝަރުޢީ ޤަވާޢިދަކީ: މީސްތަކުން އެކަމެއްގައި ދެބަސްވާ ކޮންމެ ކަމެއް، ﷲ ގެ ފޮތާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ސުންނަތަށް ރައްދުކުރުމެވެ. އެއީ ﷲ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ވިދާޅުވެއްވިފަދައިންނެވެ:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلْأَمْرِ مِنكُمْۖ فَإِن تَنَٰزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيْرٞ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ۝٥٩﴾

(އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް ކިޔަމަންވާށެވެ. އަދި ރަސޫލާއަށާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ ވެރިންނަށް ވެސް ކިޔަމަންވާށެވެ. ފަހެ ކަމަކާމެދު ތިޔަބައިމީހުން

ދެބަސްވުމެއްނަމަ، الله އާއި ރަސޫލާއަށް އެ ކަމެއް ރައްދުކުރާށެވެ. (އެބަހީ: އެކަލާނގެ الله އާއި އެ އިލާހުގެ ރަސޫލާގެ ޙުކުމް އޮތް ގޮތެއް ބަލައި އެ ގޮތަށް ޢަމަލުކުރާށެވެ.) އެއީ ތިޔަބައިމީހުން الله އާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާ ކަމުގައި ވާނަމައެވެ. އެ ގޮތް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަން ބޮޑެވެ. އަދި ނިމުމެއްގެ ގޮތުން ރީތިކަންވެސް ބޮޑުވެއެވެ.) [އައްނިސާއު: 59].

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވުމެވެ:

﴿وَمَا ٱخۡتَلَفۡتُمۡ فِيهِ مِن شَيۡءٖ فَحُكۡمُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ ...﴾

(އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެ ކަމަކާމެދު ޚިލާފުވާ ކޮންމެ ކަމެއްގެ ޙުކުމް ކުރެއްވުން ވަނީ، الله އަށެވެ...) [އައްޝޫރާ: 10]

އަދި އަހަރުމެން މި މައްސަލަ -އެ މައްސަލައަކީ: އިދު މީލާދުއްނަބީ ފާހަގަކުރުން- الله ސުބްޙާނަހޫ ފޮތަށް ރައްދުކުރީމެވެ. ދެން އަހަރުމެންނަށް ފެނުނީ ރަސޫލާ ﷺ ގެންނެވި ކަންކަމަށް ތަބާވުމަށް އެ ފޮތުން އަމުރުކުރައްވާ، އަދި އެކަލޭގެފާނު ނަހީކުރެއްވި ކަންކަމުން އަހަރުމެންނަށް އިންޒާރުދެއްވާ ގޮތެވެ. އަދި އެ ފޮތުން އަހަރުމެންނަށް ޚަބަރުދެއްވީ: الله ސުބްޙާނަހޫ މި އުއްމަތަށް، މި އުއްމަތުގެ ދީން ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާފައިވާ ކަމެވެ. އަދި މިގޮތަށް އިދު މީލާދުއްނަބީ ފާހަގަކޮށް [illegible] ރަސޫލާ ﷺ ގެންނެވި ކަންކަމުގެ ތެރޭގައި [illegible] ކަމެއް [illegible]. އެހެންކަމުން، الله އަހަރުމެންނަށް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވި، އަދި އެ ކަމުގައި ރަސޫލާއަށް ތަބާވުމަށް އަހަރުމެންނަށް އަމުރުކުރައްވާ ދީނުގެ ތެރެއިން އެ ކަންތައް ނުވެއެވެ.

އަދި އަހަރުމެން އެކަންތައް ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތަށްވެސް ރައްދުކުރީމެވެ. ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަންތައް ކުރައްވިކަމެއް، އަދި އެކަމަށް އަމުރުކުރައްވިކަމެއްވެސް، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުން ވެސް އެކަން ކުރައްވިކަމެއް އަހަރުމެންނަކަށް ނުފެނުނެވެ. ދެން އެއިން އަހަރުމެންނަށް އެނގިގެންދިޔައީ އެއީ ދީނުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެއް ނޫންކަމެވެ. ކީއްވެތަ، އެއީ އަލަށް އުފައްދާފައިވާ ބިދުޢަތެއް ކަމާއި، އަދި ފޮތުގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައިވާ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ އީދުތަކުގައި އެމީހުންނާ އެއްގޮތްވުމުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެއްކަމެވެ.

އެހެނަކަސް ކިރިޔާވެސް ހެޔޮ ވިސްނުމެއް، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެއިން ސާފުވެގެންދަނީ: އީދު މީލާދުތައް (އުފަންދުވަސްތައް) ފާހަގަކުރުމީ އިސްލާމްދީނުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެއް ނޫންކަމެވެ. ކީއްވެތަ، އެއީ ﷲ ސުބްޙާނަހޫ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ އެ ކަންކަން ދޫކޮށްލެއްވުމާއި، އެކަންކަމާދުރު ހުޝިޔާރުވެ ސަމާލުވުން އަމުރުކުރައްވާފައިވާ، އަލަށް އުފައްދާފައިވާ ބިދުޢަތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ އެކި ކަންކޮޅުތަކުގައި އެކަން ކުރަމުން އަންނަ މީހުންގެ [illegible]، ބުއްދިވެރިޔާ [illegible] ނުވާނެއެވެ. އެހެނީ [illegible] އެކަން ކުރާ [illegible] [illegible] [illegible] އެނގޭ އެއްޗެއް ނޫނެވެ. [illegible] އެނގޭނީ ހަމައެކަނި ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކުންނެވެ. އެއީ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނާމެދުގައި ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވިގޮތަކީ:

﴿وَقَالُواْ لَن يَدۡخُلَ ٱلۡجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوۡ نَصَٰرَىٰۗ تِلۡكَ أَمَانِيُّهُمۡۗ قُلۡ هَاتُواْ بُرۡهَٰنَكُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ١١١﴾

(އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. ޔަހޫދީއަކު ކަމުގައި ނުވަތަ ނަޞާރާއަކު ކަމުގައިވާ މީހަކު މެނުވީ ސުވަރުގެއަށް ނުވަންނާނެއެވެ. އެއީ، އެބައިމީހުންގެ (ދޮގު) އުންމީދުތަކެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންނީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން (އެކަމުގެ ހެއްކާއި) ބުރުހާނު ގެންނާށެވެ!) [އަލްބަޤަރާ: 111] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَإِنْ تُطِعْ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ...﴾

(އަދި ބިމުގައިވާ ގިނަ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންވެ ވަޑައިގެންފިނަމަ، އެ މީހުން الله ގެ މަގުން ކަލޭގެފާނު ފުރައްދައިލާނެތެވެ...) [އަލްއަންޢާމު: 116]

ދީން އެއަށްވުރެ އިތުރު ޒިޔާދަވުމަކީ ބިދުޢައެއް ކަމުގައިވުމަކީ، މީގެ ގިނަ ފާހަގަކުރެވޭތަކެއްގައި އެހެން މުންކަރާތެއް ނުހިމެނި ނުދެއެވެ. އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން މަސްހުނިވުމާއި، ލަވަޔާއި މިއުޒިކު ސާމާނުތަކަށް ބޭނުންކުރުމާއި، މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުމާއި އިސްރާފުވެސް އެފަދަ ނުބައި ކަންކަމެވެ. އަދި އެއަށްވުރެ މާ ބޮޑުވެގެންވާ ކަންތަކެއްވެސް އެ ބަޔަކާތަކުގެ ތެރޭގައި ހިނގައިދެއެވެ. އަދި ބޮޑު ޝިރުކެވެ. އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަމުރު ނުވަތަ އަންނަން ފިޔަވައިފިނަމަ ބަހަކު މިތިކޮށްގެން ބަރުކަތްތެރިކަމާ، އަދި ފަތިކަން އަދި ކަނޑަނޑުގާ، މަގުމަގުން އަދި، އ

ފަރާތަކަށް އަދިބު އެނގޭކަމަށް ތަޢުރީފުކުރުމާއި، އިސްނޫފްސް ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މައްޗާއި އަމިރުން ވަލިއްޔުންކަމުގައި ނަންގާ މީހުންގެ ދިޔާރުގަދައް ފާހަގަކުރާއިރު، މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ގިނަބަޔަކު އަރައިގަންނަ އެރަހަ ކުފުރުގެ ބަދަލުގައިވާކަމެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ބަސްހަވެގެންވެއެވެ:

«إِيَّاكُم وَالغُلُوَّ فِي الدِّينِ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ مَن كَانَ قَبْلَكُم الغُلُوَّ فِي الدِّينِ».

"ދީނުގައި ހައްދުފަހަނައަޅާ ދިޔުމާމެދު ތިޔަބައިމީހުން ނަމަނަމަ ހަބަރުދާރުވާށެވެ! ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން އުޅުނު މީސްތަކުން ހަލާކުވެގެންދިޔަކަން ކަށަވަރުވެސް ދީނުގައި ހައްދުފަހަނައަޅުމުގެ ސަބަބުންނެވެ." އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު عليه الصلاة والسلام ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«لَا تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ، إِنَّمَا أَنَا عَبدٌ، فَقُولُوا: عَبدُ اللهِ وَرَسُولُه».

"ނަޞާރާއިން މަރްޔަމްގެފާނުގެ ދަރިކަލުން (ޢީސާގެފާނު) މަތިކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅާ ދިޔަ ގޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނު މަތިކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅާ ނުފޫރުހިކަމަވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ވާކަން ކަށަވަރީ އަޅެއްކަމުގައެވެ. އެހެންކަމުން "الله ގެ އަޅާ އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ" ތިޔަބައިމީހުން ބުނާށެވެ." މި ޙަދީޘް ނެރުއްވީ އަލްބުޚާރީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙީޙުގައި، އުމަރު رضي الله عنه ގެ ޙަދީޘުންނެވެ.

ޢަޖައިބުކުރި އާދަޔާ ޚިލާފުކަމަކީ: މިފަދަ ބިދުޢަތްވެރި [illegible] ޙާޟިރުވުމަށް ގިނަ ބަޔަކު [illegible] [illegible] އުޅޭ، އަދި އެކަންކަން [illegible] ކުރެއެވެ. އަނެއްކާވެސް ﷲ [illegible] މައްޗަށް ވާޖިބުކުރައްވާފައިވާ ކަންކަން ކަމުގައިވާ: ހުކުރާއި ޖަމާޢަތުގެ ނަމާދަށް ޙާޟިރުވުމަށް ފަސްޖެހި ނުގޮސް ހުރެއެވެ. އަދި އެކަމާމެދު އެއްވެސް ސަމާލުކަމެއްދޭން ބޯ ހިއްޔާރުވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އެ [illegible] ބޮޑު މުންކަރާތެއްކަމުގައިވެސް ނުދެކެއެވެ. [illegible] ގޮތުގައި އެ ކަންކަން [illegible] ބަލިކަށިވުމާއި، ބަޞީރަތާއި އިވުން މަދުވުމާއި، [illegible] ބާވަތްތަކުގެ [illegible] [illegible] ހިތްތަކުގައި [illegible] ގިނަވުމުންނެވެ. [illegible]، [illegible] މުސްލިމުންނަށް [illegible] ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުން އެދުމެވެ.

އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައި: އޭގެ ބައެއް މީހުން ހީކުރާ ގޮތުގައި ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ، އީދު މީލާދު ފާހަގަކުރާ ތަނަށް ޙާޟިރުވެ ވަޑައިގަންނަވައެވެ. މިހެންވެ އެކަލޭގެފާނަށް ސަލާމްކޮށް މަރުޙަބާ ކިޔަން އެމީހުން ތެދުވެއެވެ. މިއީ އެންމެ ބޮޑެތި [illegible] ކަންތަކުގެ ތެރެއިން، އަދި އެންމެ ހުތުރުވެގެންވާ ޖާހިލުކަމުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. [illegible] ރަސޫލާ ﷺ، [illegible] ކުރިން އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] [illegible]. އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން އެކަކުވެސް [illegible]. އަދި އެމީހުންގެ އެއްވުމަކަށްވެސް ޙާޟިރުވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. [illegible]، އެކަލޭގެފާނު [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] ޤާއިމުވެގެންނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible]

ރައްބުގެ ޙަޟްރަތުގައި ކަރާމާތްތެރިކަމުގެ ގޮތުގައި، ޢިއްލިއްޔޫންގެ އެންމެ މަތީގައެވެ. އަދި الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިފަދައިންނެވެ:

﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ ⑮ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ ⑯﴾

(ދެން ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އޭގެފަހުގައި މަރުވާނޭކަން ކަށަވަރެވެ.

ދެން ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އަލުންދިރުއްވައި މަޙްޝަރަށް ނެރުއްވާނެއެވެ.) [އަލްމުއުމިނޫން: 15- 16]

އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«أَنَا أَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ القَبْرُ يَومَ القِيَامَةِ، وَأَنَا أَوَّلُ شَافِعٍ، وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ».

"ތިމަންކަލޭގެފާނީ ޤިޔާމަތް ދުވަހު އެދިރަކުގެ މަތިން ޤަބުރު އެންމެ ފުރަތަމަ ފަޅައިގެންދާނޭ މީހާއެވެ. އަދި އެންމެ ފުރަތަމަ ޝަފާޢަތްތެރިވާނޭ ބޭކަލަކީވެސް، އަދި އެންމެ ފުރަތަމަ ޝަފާޢަތްތެރިވެވޭނޭ ބޭކަލަކީވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނެވެ." އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރި ރައްބުގެ ޙަޟްރަތުން އެންމެ ހުރި ބޮޑުމާތް ސަރުދާރު އެކަލޭގެފާނުގެ މަތިވެރިކަން ހާމަވެއެވެ.

މި މާތް ދެ އާޔަތާއި، ޝަރަފުވެރި ޙަދީޘާއި، އަދި އެ މާނައިގައި އައިސްފައިވާ ހުރިހާ އާޔަތްތަކާއި ޙަދީޘްތަކުން ދަލީލުކުރަނީ: ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އެހެންވެސް މައްޗަށްވުރެން، އަބަދުވެސް ދުގަދުރުމަކާން ސިހާނުސަރުގި ޤާދަރުމްދުވަރު ކަމުވެ. މިއީ މުސްލިމުންގެ އިޖްމާޢުގެ ދަލީލުގައި އިޖްމާޢުވެފައިވާ ކަމެކެވެ. އެކަމުގައި އެއްވެސް ދެބަސްވުމެއް ނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ކޮންމެ ނަބިއްޔަކުވެސް މި ކަންކަމުން ސަލާމަތްވާ،

އަދި ޢާރިފުންނާއި އަޅުވެރިން މީހުން އެކަށީގެން އުޅޭ ބަރަކަތްތަކާއި ހިޔާވަހިކަމާއި ހިތްހަމަޖެހުމާއި ދުނިޔެވީ ނިޢުމަތްތަކެވެ. އެ ކަންކަމަކީ އެކަންކަމުގައި ﷲ އެއްވެސް ބުއްދިމަށް ތަވައްކުލުވެވޭ ކަންކަމެވެ. އެހިތްތެރިކަމާ އެދުނީ ﷲ ގެ ރަޙްމަތްތެރިކަމެވެ. އަދި ވިސްނުންތެރި އެކަލާނގެ އަޅުންނެވެ. އަދި އެއްވެސް އަޅަކާއި ބާރެއް އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުން މިނިވަން ނުވެއެވެ.

ދަންނަވާ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތާއި ސަލާމް ފޮނުވުން އަދި ދުޢާކުރުމީ އެންމެ މަތިވެރިވެގެންވާ ކުރުމެންކުރާ ޢަމަލުތަކުގެ ތެރޭގައި، އަދި ބޮޑު ޢަމަލުތަކުގެ ތެރޭގައިވާ ކަމެކެވެ. އެއީ ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ގޮތަށެވެ:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَـٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِيِّۚ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ صَلُّواْ عَلَيْهِ وَسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا ٥٦﴾

(ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އާއި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުން ނަބިއްޔާގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ކުރައްވައެވެ. އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ދެއްވުން އެދިލައްވާށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ސަލާމް ދެއްވުން އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހަމަހަމައިން ދޭ ކުރާށެވެ.) [އަލްއަޙްޒާބު: 56]. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ:

«مَنْ صَلَّى عَلَيَّ وَاحِدَةً؛ صَلَّى اللهُ عَلَيهِ بِهَا عَشْرًا».

"ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެއްފަހަރު ޞަލަވާތް ކިޔައިފި މީހަކަށް ﷲ އޭގެ ސަބަބުން ދިހަ ޞަލަވާތް ކުރައްވައެވެ." އެއީ ހުރިހާ ވަގުތެއްގައިވެސް

ޝަރުޢުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ކޮންމެ ނަމާދެއްގެ ފަހުގައި ސުންނަތްކަން ގަދަވެގެންވާ، އަދި [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކޮންމެ ނަމާދެއްގެ ފަހު އައްތަޙިއްޔާތުގައި ވާޖިބުވެސް ވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ގިނަ މަޤާމުތަކެއްގައި އޭގެ ސުންނަތްކަން ގަދަވެގެންވެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި: ބަންގިގެ ފަހުން، އަދި އެކަލޭގެފާނު عليه الصلاة والسلام ގެ ނަންފުޅު ގެނެވޭއިރު، އަދި ޖުމުޢާ ދުވަހާއި ޖުމުޢާ ރޭގައި [illegible] [illegible]. [illegible] ގިނަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

އަހަރުމެންނާއި ހުރިހާ މުސްލިމުން، ﷲ ގެ ދީނުގައި ފިޤުހުވެރިވުމާއި އަދި އެ ދީނުގައި ޘާބިތުވެވުން ތައުފީޤުދެއްވުމާ، އަދި ހުރިހާ އެންމެން ސުންނަތުގައި ހިފަހައްޓާ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދެއްވުމަށް އަދި ދަންނަވަމި ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދީލަތިވަންތަ މާތްވަންތަ [illegible] އިލާހެވެ.

އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދުގެފާނަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނާއި އަޞްޙާބުބޭކަލުންނަށް ﷲ ސަލަވާތާއި ސަލާމް ލައްވާށިއެވެ.

وصلى الله وسلم على نبينا محمد وعلى آله وصحبه.

***

بِسْمِ اللهِ الرَّحمَنِ الرَّحِيمِ

ހަވަނަ ދަރުސް:

އިސްރާ މިޢުރާޖުގެ ރޭ ފާހަގަކުރުމުގެ ޙުކުމް

ޙަމްދުހުރީ ﷲ އަށެވެ. އަދި ޞަލަވާތާއި ސަލާމް ހުރީ ﷲ ގެ ރަސޫލާއަށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުންނަށެވެ.

އެއަށްފަހު ދަންނައެވެ: އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތް ގޮތުގައި، އިސްރާއާއި މިޢުރާޖަކީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ތެދުވެރިކަމަށް، އަދި ﷲ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ގެ ޙަޟްރަތުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ މަޤާމާއި ދަރަޖައިގެ މަތިވެރިކަމަށް ދަލީލުކުރާ އެކަލާނގެ މަތިވެރި ހެކިތަކުގެ ތެރެއިންވާ ހެއްކެކެވެ. ހަމައެހެންމެ، އެއީ ﷲ ގެ ޢަޖައިބުކުރުވަނިވި ކުޅަދުންވަންތަކަމާއި، ހުރިހާ ޚަލްޤުތަކުންގެ މަތީގައި އުޑުގައި އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވޮޑިގެންވާކަމަށް ދަލީލުކުރާ ކަމެކެވެ. ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِيٓ أَسۡرَىٰ بِعَبۡدِهِۦ لَيۡلٗا مِّنَ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ إِلَى ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡأَقۡصَا
ٱلَّذِي بَٰرَكۡنَا حَوۡلَهُۥ لِنُرِيَهُۥ مِنۡ ءَايَٰتِنَآۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ ١﴾

(ތިމަން އިލާހުގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ ހެކިތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް ދައްކަވުމަށްޓަކައި، އަލްމަސްޖިދުލް ޙަރާމުން، އެތަނުގެ ވަށައިގެން، ތިމަންއިލާހު ބަރަކާތް ލެއްވި އަލްމަސްޖިދުލް އަޤްޞާއަށް އެ އިލާހުގެ އަޅާ،

ރޭގަނޑުން ބައެއްގައި ގެންދެވި އިލާހުގެ ކުސްބޭރުވަންތަކަމާއެވެ.
ހަމަކަށަވަރުން އެ އިލާހު، [illegible] އައްސަވާވޮޑިގެންވާ، ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.) [އަލްއިސްރާއު: 1]

އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ އާގެން އުޑުތަކަށް އަރާވަޑައިގަނެވުނުކަމާއި، ހަތްވަނަ އުޑު ފަހަނައަޅާ ވަޑައިގަންނަވަންދެން އެ އުޑުތަކުގެ ދޮރާށިތައް އެކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ހުޅުވުނުކަމާއި، ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރި ރައްބު ސުބްޙާނަހޫ އިރާދަކުރައްވި ވާހަކަފުޅުކަން އެކަލޭގެފާނާ ވާހަކަފުޅު ދެއްކެވިކަމާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ފަސް ނަމާދު ފަރުޟުކުރެއްވިކަން މުތަވާތިރުކޮށް އައިސްފައިވެއެވެ. އަދި ﷲ ސުބްޙާނަހޫ އެންމެ ފުރަތަމަ އެ ނަމާދުތައް ފަރުޟުކުރެއްވީ ފަންސާސް ނަމާދުގެ ގޮތުގައެވެ. ދެން އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ، އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން ރުޖޫޢަވެވަޑައިގެން، ލުއިކޮށްދެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގެން ދަންނަވަމުން ގެންދެވިއެވެ. އެހެންގޮސް އެކަލާނގެ ފަސް ނަމާދުގެ ގޮތުގައި އެ ނަމާދުތައް ލުއިކޮށްދެއްވިއެވެ. ފަހެ ފަރުޟުވުމުގައި އަދި ފަސް ނަމާދެވެ. އަދި އަޖުރުގެ ގޮތުން ފަންސާސް ނަމާދެވެ. އެހެނީ ހެޔޮ ޢަމަލަކަށް، އޭގެ ދިހަ ގުނަ އަޖުރު ލިބޭނެއެވެ. ފަހެ ﷲ ގެ ހުކުމު ނިޔުމުތަކަށް ބަދަލެއް ނައުމަކީ ނުކުރެވޭނެ ކަމެކެވެ.

އިސްރާއާއި މިޢްރާޖުގެ ހާދިސާ ހިނގި ތާރީޚު ކަނޑައެޅިގެން ބަޔާންވެގެންވާ ޞައްޙަ ރިވާޔަތެއް ނެތެވެ. ރަޖަބު މަހުގެ ސަތާވީސްވަނަ ރޭ ކަމަށް ބުނާ ބަސްފުޅު މަޝްހޫރު ވެއެވެ.

ކަނޑައެޅިގައި އަދި ސުލޫކުގައިވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ، ބިދުޢަތް ދިރުމުގެ އަހުލުވެރިންގެ

އަޅުގަނޑު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން ޤާބިލުނުވާ ގޮތްތައްކަމެވެ.

މިސާލުކޮށްނަމަ އެ ރައްޔިތަކު ކޮބައިކަން ހުނދުމަށްގޮސް ކުރައްވުމުގައި ﷲ ގެ

ބޭނުންތަކާ ޚިލާފަށްވުމެވެ. އަދި އެއީ ކޮން ރޫޙެއްކަން (މިސާލަކަށް

ކަނޑައެޅިގެން ޤާބިލުކުރަސް؛ އަޑުކަމުން އެއްވެސް ކަމެއް އެ ރޫޙަން

ހާއްޖަކޮށްގެން ކުރުން މުސްލިމުންނަން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެ

ރޫ ދުހާގެކުރުންވެސް ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އެހެނީ ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި

އެކަލޭގެފާނުގެ އަސްޙާބުބޭފުޅުންވެސް އެ ރޫ ދުހާގައި ނުކުރައްވައެވެ. އަދި

އެއްވެސް ކަމުކުރުން އެބޭކަލުން އެ ރޫ ހާއްޖަ ނުކުރައްވައެވެ. އެ ރޫ

ދުހާގެކުރުމި ޝަރުޢުވެގެންވާ ކަމެއްނަމަ؛ ރަސޫލާ ﷺ އެއްކަމަކު އެކަން

ބަޔާންކޮށްދެއްވީހެވެ. ބަސްދުވަސް ނުވަތަ އިޖްތިހާދުކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި

އެވަރަ ކަމެއް ހިނގިނަމަ؛ އެކަމެއް އެނގޭ މަޝްހޫރުވީހެވެ. އަދި ޞަޙާބީން

رضي الله عنهم އަޅުގަނޑުމެނަށް އެކަމެއް ނަޤުލުކުރައްވާހެވެ. ގެރ

އެބާވަތުންވީނަ، އެއްކަލް އެކަމަކަށް ބާޣީގެ ކުރި ކަމެއް ނަބިއްޔާ

ﷺ ގެ އަރިހުން ނަޤުލުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ދީނުގެ އެއްވެސް ކަމެއްގައި

އެބާވަތުން ގެރުލާއި ނުކުރައްވައެވެ. ޔައުމަ، އެބާވަތުނީ ކޮންމެ

ހަދާކަމަކުން އިސްވެ ކުރިއަށްދިޔަ ބާވަތުންނެވެ. އަހަރެންކަމުން މި ރޫ

ދުހާގެކުރުމި ޝަރުޢުވެގެންވާ ކަމެއްނަމަ؛ ،މިސާލުކަންގެ ބޮޑުއިން

އެކަމަށް އެންމެ ގެރިބަކަ ކުރިއަރާދިޔައިނި އެބާވަތުންނެވެ. އަދި

މިސާލުކޮށްނަމަ އެންމެ ނަބަވީކަމުބޮޑު ފަރާތެއްނަމަ ބާވަތި

ނަބިއްޔާ ﷺ އެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވަނީ ރިސާލަތު އެންމެ ފުރިހަމަ ފޯރުކޮށްދެއްވުމުން ފޯރުކޮށްދެއްވާ، އަދި އެ އަމާނާތް އަދާކުރައްވާފައިއެވެ. ދެންފަހެ މި ރޭ މަތިވެރިކޮށްގެން ފާހަގަކުރުމަކީ ﷲ ގެ ދީނުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެއްނަމަ؛ ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަމާމެދު ޣާފިލުވެވަޑައިނުގަތީހެވެ. އަދި އެކަން ވަންހަނާ ނުކުރައްވިހެވެ. ދެންފަހެ އެއިން އެއްވެސް ކަމެއް ހިނގާފައި ނެތުމުން؛ އެނގެންދަނީ އެ ރޭ ފާހަގަކުރުމާއި، އެ ރޭ މަތިވެރިކޮށް މާތްކޮށްގެން އުޅުމަކީ އެއްވެސް ގޮތަކުން އިސްލާމްދީނުގެ ތަޢުލީމުގައި އޮތްކަމެއް ނޫންކަމެވެ. ﷲ ވަނީ މި އުއްމަތަށް ދީން ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާފައި، ނިޢުމަތްތައް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާފައެވެ. އަދި ﷲ އިޛުނަދެއްވާފައި ނުވާ ކަމެއް ދީނުގެ ތެރެއަށް ކަނޑައަޅައިގެން ޝަރުޢުކުރާ މީހުންނަށް އެކަލާނގެ އިންކާރުކުރެއްވިއެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ، އެކަލާނގެ ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތުގައި ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿...ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗا...﴾

(...މިއަދު ތިމަން އިލާހު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަން އިލާހުގެ ނިޢުމަތް، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި އިސްލާމްދީން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދީނެއްކަމުގައި، ތިމަން އިލާހު ރުހިވޮޑިގެންނެވީމެވެ...)
[އަލްމާއިދާ: 3] އަދި އެކަލާނގެ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿أَمۡ لَهُمۡ شُرَكَٰٓؤُاْ شَرَعُواْ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمۡ يَأۡذَنۢ بِهِ ٱللَّهُۚ وَلَوۡلَا كَلِمَةُ ٱلۡفَصۡلِ

لَقُضِيَ بَيْنَهُمْۗ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٢١﴾

(ނުވަތަ الله، އިޛްނަ ދެއްވާފައި ނުވާކަމެއް، ދީނުން އެ މީހުންނަށް، ޝަރުޢުކޮށް ކަނޑައަޅައިދިން ޝަރީކުންތަކެއް އެ މީހުންނަށް ވޭހެއްޔެވެ؟ ޖަޒާދެއްވުން ކަނޑައެޅިގެންވާ ދުވަހަށް ލަސް ކުރެއްވުމުގެ ކަލިމަފުޅު ނުވާނަމަ، އެ މީހުންގެ މެދުގައި ނިޔާކަނޑައެޅުނީސްކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަށް ވޭންދެނިވި ޢަޛާބު ހުއްޓެވެ.) [އަށްޝޫރާ: 21]

އަދި ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން ޞައްޙަ ޙަދީޘްތަކުގައި، ބިދުޢަތަކާމެދު އިންޒާރުދެއްވުމާއި، އަދި މަގުފުރެދުމެއްކަން ބަޔާންކޮށް ސާފުކޮށްދެއްވުން ޘާބިތުވެގެންވެއެވެ. އަދި ބިދުޢައިގެ ނުރައްކާ ބޮޑުކަމުގެ މައްޗަށް އުއްމަތް ސަމާލުކުރުއްވާފައި، އެކަން އަރައިގަތުމާދުރު އެމީހުން ނަސޭހަތްތެރިވުމަށް ދަސްކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި ބުޚާރީގައި، ދެ ޞަޙީޙުގައި ޢާއިޝާ رضي الله عنها ގެ އަރިހުން، ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ޘާބިތުވެގެންވާ ބަސްފުޅުގައިވެއެވެ:

«مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ؛ فَهُوَ رَدٌّ».

"އަހަރުމެންގެ މި ދީނުގެ ތެރެއިން ނޫން އާކަމެއް އުފައްދައިފި މީހާ، ފަހެ އެ ކަމެއް ވާނީ ރައްދުކުރެވިގެންނެވެ." އަދި މުސްލިމްގެ އަރިހުން ރިވާވާބަސްފުޅުގައިވެއެވެ:

«مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيهِ أَمْرُنَا؛ فَهُوَ رَدٌّ».

"އަހަރުމެންގެ ކަންތައް އެ ގޮތަކަށް ނުވާ ގޮތަކަށް އަމަލެއްކޮށްފިމީހާ؛

ފަހެ އެ ކަމެއްވަނީ ރައްދުކުރެވިގެންނެވެ." އަދިވެސް ޞަޙީޙު މުސްލިމްގައި ޖާބިރު رضي الله عنه ވިދާޅުވިކަމަށްވެއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ، ހުކުރު ދުވަހު ދެއްވާ ޚުތުބާގައި ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ:

«أَمَا بَعْدَ، فَإِنَّ خَيرَ الحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ، وَخَيرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ ﷺ، وَشَرَّ الأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ».

"އެއަށްފަހު ދަންނައެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ވާހަކައަކީ الله ގެ ފޮތެވެ. އަދި އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ހިދާޔަތަކީ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ހިދާޔަތެވެ. އަދި އެންމެ ނުބައިވެގެންވާ ކަންތަކަކީ: އަލަށް އުފެއްދިގެންވާ ކަންކަމެވެ. އަދި (ދީނުގެ ތެރެއަށް އަލަށް އުފެއްދޭ) ކޮންމެ ބިދުޢަތަކީ މަގުފުރެދުމެކެވެ." އަދި ރަނގަޅު ސަނަދަކުން އައްނަސާއީ ރިވާކުރައްވައެވެ:

«وَكُلَّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ».

"އަދި ކޮންމެ މަގުފުރެދުމެއްވަނީ ނަރަކައިގައެވެ." އަދި ސުނަން ތިރްމިޛީގައި، އަލްޢިރްބާޟު ބިން ސާރިޔާ رضي الله عنه ވިދާޅުވިކަމަށް އައިސްފައިވެއެވެ: "الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަހަރެމެންނަށް ބަލީޣު ވަޢުޡު ނަޞޭހަތެއް ދެއްވިއެވެ. އެއިން ހިތްތައް ބިރުވެތިވެ، ލޮލުން ކަރުނަ އޮހޮރިއެވެ. ދެން އަހަރެމެން ދަންނަވައިފީމެވެ: ޔާ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! (ތިޔަ ދެއްވި ނަސޭހަތަކީ) އަލްވަދާޢު ބުނާ ވިދާޢީ ވަޢުޡު ނަސޭހަތެއް ފަދައެވެ. ފަހެ އަހަރެމެންނަށް ވަޞިއްޔަތެއް ކުރައްވާށެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«أُوصِيكُم بِتَقْوَى اللهِ وَالسَّمعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ تَأَمَّرَ عَلَيكُم عَبدٌ، فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُم فَسَيَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا، فَعَلَيكُم بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ المَهْدِيِّينَ مِنْ بَعْدِي، تَمَسَّكُوا بِهَا وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ، وَإِيَّاكُم وَمُحْدَثَاتِ الأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٍ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ».

"الله އަށް ބިރުވެތިވުމަށާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އަޅަކު އިސްކުރެވުނަސް އަޑުއަހާ ކިޔަމަންވުމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަޞިއްޔަތްކުރައްވަމެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ދިރިހުންނަ މީހަކަށް ގިނަ އިޚްތިލާފުތަކެއް ފެންނާނެއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށްވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުން ފަހު ތެދުމަގުގައިވާ ހިދާޔަތް ލިބިގެންވާ ޚުލަފާއިންގެ ސުންނަތެވެ. އެގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިފަހައްޓަވާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކޮޅު ދަތްތަކުން އެގައި ދަތްއަޅުއްވާށެވެ. އަދި (ދީނުގެ ތެރެއަށް) އަލަށް އުފެއްދޭ ކަންކަމާމެދު ތިޔަބައިމީހުން ހުށިޔާރުވެ ހަބަރުދާރުވާށެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އަލަށް އުފެއްދޭ ކޮންމެ ކަމަކީ ބިދުޢައެކެވެ. އަދި ކޮންމެ ބިދުޢައަކީ މަގުފުރެދުމެކެވެ." މި މާނައިގައިވާ ޙަދީޘްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ.

الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަޞްޙާބުންގެ އަރިހުން، އަދި އެބޭކަލުންގެ ފަހުން އުޅުއްވި ޞާލިޙު ސަލަފުންގެ އަރިހުންވެސް؛ ބިދުޢަތަކާމެދު އިންޒާރުދެއްވުމާއި، އެކަމުގެ ބިރުވެރިކަމުގެ ބަސްތައްވެސް ފާޅުވެގެންވެއެވެ. އެކަން އަރުންވި: އެއީ ދީނުގެ ތެރެއަށް

އިތުރުކުރުންކަމުގައި ވުމުންނާއި، އަދި الله އިޛްނަ ދެއްވާފައި ނުވާ ކަންތަކެއް ޝަރުޢުކުރުންކަމުގައި ވުމުންނާއި، އަދި الله ގެ ޢަދުއްވުންކަމުގައިވާ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން އެމީހުންގެ ދީނަށް އިތުރުކުރުން، އަދި الله އިޛްނަދެއްވާފައި ނުވާ ކަންތަކެއް ދީނުގެ ތެރެއަށް އެދިރުން އަޙަރް އިދުއްތަދިގެން ގެނައި ގެނަސްދު ވައްޞުރުވެގެން ކަމުގައިވުމުންނެވެ. އަދި އެއީން ޤާބިލުކަމި އިސްލާމްދީނަށް އުނިބަސްބުން ފާޖިލްރުނު ކަދި، އަދި ދީން ފުރިހަމަވެގެން ނުވާކަމަށް ތިޔަކުރުން ކަމުގައިވާ ޙަދީޘްއެވެ. މި ކަމުގައިވާ ޤުރުއާނުގެ ވަޙީ ޢުލަމާއި، ފުރިހަމަކޮށްދެއްވީ الله -ޢައްޒަ ވަޖައްލަ- ގެ މި ބަސްފުޅާ ދިމާއިދިޔާބަސްފުޅުން ވަނީ އެނގިގެންވެއެވެ:

﴿...ٱلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ...﴾

(...މިއަދު ތިމަން އިލާހު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވީމެވެ...) [އަލްމާއިދާ: 3] އަދި ބިދުޢަތަކާމެދު އިންޒާރުދެއްވާ، ނަހީކުރެއްވުމާ، އަދި ތަޙުޛީރުކުރެއްވާ، ރަސޫލާ عليه الصلاة والسلام ގެ ޙަދީޘްތަކާ އެކަން ޞަރީޙަކަން ފާޅުވާކަންވެސް އެނގިގެންވެއެވެ.

މިއެވެ. ޢިރުބާޟު ބިން ސާރިޔާ -ރަޟިޔަ: އިސްލާމީ މިއްރާޖަޢުގެ ޚުޠުބާއެއްގައި ބިދުޢަތަށް -ބާރުއަރައި- އިންޒާރުކުރައްވަމުން، އަދި ކުރީ އިސްލާމްދީނުގައި އުނިއިތުރުކުރަނީ ވާ ކަމުގެ ސުންނަތްތަކަށް ތަބާވުމަށް މި ދަރުސްތަކުގައި ވަޞިއްޔަތްކުރެއްވުމުގައި، ރަސޫލާ ޙަދީޘް ބުނެދިނީ:

މީހަކަށް ޤަބޫލުކުރެވި ގުޅޭނެ މިންވަރު ވާނާކަމަށެވެ.

މުސްލިމުންނަށް ނަސޭޙަތްތެރިވެ، އަދި الله އެމީހުންނަށް ދީނުން ޝަރުޢުކުރެއްވި ކަންތައް ބަޔާންކޮށްދިނުން الله ވާޖިބުކުރައްވާފައިވުންނާއި، އަދި ޢިލްމު ފޮރުވުން ހަރާމްކުރެއްވުމުން؛ މި ބިދުޢައާމެދު އަހަރެންގެ މުސްލިމު އަޚުން ސަމާލުކުރުވުމަށް އަހަރެންނަށް ފެނުނެވެ. އެ ބިދުޢައަކީ: ގިނަ ރަށްތަކެއްގައި ފެތުރިގެންގޮސް، މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު އެ ދީނުގެ ތެރޭގައިވާ ކަމެއްކަމަށްވެސް ހީކުރާ ހިސާބަށް ކަންތައް ގޮސްފައިވާ ބިދުޢައެކެވެ.

ހުރިހާ މުސްލިމުންގެ ހާލަތު އިސްލާހުކުރައްވާ، އަދި އެމީހުންނަށް ދީނުގައި ފިޤުހުވެރިކަން ދެއްވާ، އަދި އަޅުގަނޑުމެންނާއި އެމީހުންނަށް ޙައްޤުގައި ހިފަހައްޓައި، އަދި އޭގެ ސާބިތުވުމާއި، އޭގެ ޚިލާފަށް ހުރި ކަންކަން ދޫކޮށްލުމަށް ތައުފީޤު ދެއްވުމަށް ދަރުމަވަންތަ الله ގެ ޙަޟްރަތުން އެދި ދަންނަވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގެ ވެރިޔާ އަދި އެކަމަށް ޤާދިރުވެވޮޑިގެންވާ ވެރި އެކަލާނގެއެވެ.

الله އެކަލާނގެ އަޅާ އަދި ރަސޫލާކަމުގައިވާ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދުގެފާނާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނާއި އަޞްޙާބުބޭކަލުންނަށް ސަލާމާއި ސަލަވާތާއި ބަރަކާތް ލެއްވެވުން އެދެމެވެ.

وصلى الله وسلم وبارك على عبده ورسوله نبينا محمد وآله وصحبه.

***

بِسْمِ اللهِ الرَّحمَنِ الرَّحِيمِ

ހަތްވަނަ ދިރާސާ:

ޝަޢުބާން މަސް ދެބައިވާރޭ (15 ވަނަ ވިލޭރޭ) ޚާއްޞަކުރުމުގެ ޙުކުމް

ޙަމްދުހުރީ އަހަރުމެންނަށް ދީން ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާ، އަދި ނިޢުމަތް އަހަރުމެންނަށް ފުރިހަމައަށް ދެއްވި ﷲ އަށެވެ. އަދި ބަރަކާތާއި ސަލާމް ހުރި އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ އަދި ރަސޫލު ކަމުގައިވާ: މުޙައްމަދާއި ރަޙްމަތުގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދުގެ މައްޗަށެވެ.

އެއަށްފަހު ދަންނައެވެ: ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...ٱلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلَٰمَ دِينًا...﴾

(...މިއަދު ތިމަން އިލާހު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވައިފީމެވެ. އަދި ތިމަން އިލާހުގެ ނިޢުމަތް، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވައިފީމެވެ. އަދި އިސްލާމްދީން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދީނެއްކަމުގައި، ތިމަން އިލާހު ރުހިވޮޑިގެންފީމެވެ...)

[އަލްމާއިދާ: 3] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَٰٓؤُا۟ شَرَعُوا۟ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنۢ بِهِ ٱللَّهُ...﴾

(ނުވަތަ ﷲ، އިޛުން ދެއްވާފައި ނުވާކަމެއް، ދީނުން އެ މީހުންނަށް، ޝަރުޢުކޮށް ކަނޑައަޅައިދިން ޝަރީކުންތަކެއް އެ މީހުންނަށް ވަނީ

ހެއްޔެވެ؟..) [އައްޝޫރާ: 21] އަދި ދެ ޞަޙީޙުގައި ޢާއިޝާ رضي الله عنها ގެ އަރިހުން، ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަން ރިވާވެގެންވެއެވެ:

«مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ؛ فَهُوَ رَدٌّ».

"އަހަރުމެންގެ މި ދީނުގެ ތެރެއަށް އޭގައި ނެތް އެއްޗެއް އުފައްދައިފި މީހަކު، ދެން އެ ކަމެއް ވާނީ ރައްދުކުރެވޭނެކަމެކެވެ." އަދި ޞަޙީޙު މުސްލިމުގައި ޖާބިރު رضي الله عنه ގެ އަރިހުންވެއެވެ: ނަބިއްޔާ ﷺ، ހުކުރު ޚުޠުބާގައި ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ:

«أَمَّا بَعْدُ: فَإِنَّ خَيرَ الحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ، وَخَيرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ، وَشَرَّ الأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ».

"އެއަށްފަހު ދަންނަވަމެވެ. ހަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ މޮޅުވެގެންވާ ވާހަކައަކީ الله ގެ ފޮތެވެ. އަދި އެންމެ މޮޅުވެގެންވާ ހިދާޔަތަކީ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ހިދާޔަތެވެ. އަދި އެންމެ ނުބައިވެގެންވާ ކަންތައްތަކަކީ: އަލަށް އުފެއްދިގެންވާ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި (ދީ◌ނުގެ ތެރެއަށް އަލަށް އުފައްދާ) ކޮންމެ ބިދުޢައަކީ މަގުފުރެދުމެވެ." މި މާނައިގައިވާ އާޔަތްތަކާއި ޙަދީޘްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ. އެ ހުރިހާ ބަސްފުޅުތަކުން ސާބިތުކޮށްދެނީ ދަލީލުކޮށްދެނީ: الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ މި އުއްމަތަށް، މި އުއްމަތުގެ ދީން ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާ، ނިޢުމަތްފުޅު ފުރިހަމަކޮށްދެއްވިކަން ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ކަމެވެ. އަދި ބަޔާންވެގެންވާ ފުރިހަމަކޮށްދެއްވުން ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާ، އަދި الله އުއްމަތަށް ޝަރުޢުކޮށްދެއްވާފައިވާ ހުރިހާ ބަސްތަކާއި ޢަމަލުތަކެއް ބަޔާންކުރައްވާފައިވުމެވެ މިނިވަން އިސްލާމް އަޚްލާގުގެ ނަބިއްޔާ عليه الصلاة والسلام އަންގަވާފައިވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު

ސާފުކޮށްދެއްވާފައިވަނީ: އެކަލޭގެފާނަށް ފަހުގައި މީސްތަކުން އަލަށް އުފައްދައިގެން ދީނަށް ނިސްބަތްކުރާ އަސްލުގައި ބަސްތަކާއި ނުވަތަ ޢަމަލުތަކާއި؛ އެ ކަމެއް އުފެއްދި ދީނުގައި ކިޔުމެއް ދަޢުވާކުރާ ހުރިހާ ކަމެއްގައި ބިދުޢަތްކަމަށް އާދަމާގެ މަގުބޫލު އަނބުރާ ރައްދުކުރެވިގެންވާ ކަންތައްތަކެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަޙްކާމުތަކުންވަނީ މިކަން އެނގިވަޑައިގެންފައެވެ. އެކުރައްވަން އެބޭކަލުންގެ ފުރުޞަތު އިސްލާމްދީނުގެ އިޖުތިހާދުކުރުމުގެ ގޮތުން ބާކަލުން ބިދުޢަތެއް އިސްލާމްދީނަށް، އައްޔާމަށް އިސްރާފުކުރައްވާށެވެ. އިބުނު މަސްޢޫދު، އަބޫ ޢަބްދުއްރަޙްމާން، ދާޢީ ޝާފި އަދި އެހެންމެހެން ސުންނަތުގެ ޢުލަމާ މަސީޙާގެ މާތްކުރުމަށް، އަދި ބިދުޢަތުން އިސްލާމްދީން ފޮރުވުމުގެ ކާރީން ބާކަލުންނެވެ އެކަން ދުރުކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރައްވައިފައެވެ.

އަދި މިސްކީނުންގެ ބަޔާން ބާރަކާތުން އުފައްދާފައިވާ ބިދުޢަތުގެ ބަޔާން އެއްކަލާއި: ޝަރުޢީ މަސްލަހަތު ދެބައިވާ ރާ ފާހަގަކޮށް، އެ ދުވަސް ރަމަޟާނުމަސް ކުޅިބުރުކުރާ ބިދުޢަތެވެ. އެކަމުގެ މައްޗަށް ބަރާސާތުން ހެއްދަވާ ދަރިޔަރު ނަގާފަ. އެ ރޭގެ މާތްކަމާއި ބަޔާން ޖަޒީރާކަމަ އަދިސްލާމީގެ. އެހެން ބަރާސާތުން ހެއްދަވާން ނުވެއެވެ.

ދަންފަށް އެ ރޭގައި ނަމާދުކުރުމާއި މާތްކަމާއި އަދިސްލާމީ ގައުމުޢަން ބަޔާނުރެ؛ ފަހެ އެ ހަދީޘް އެއްކަލެއްވެސް ހަދާފައިވާ ދުޢާ ވާހަކަތަކެވެ. އިތުރުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގައުމިން ޖިނަބަރާ އެކަމަށް ސައްޙަކަމުގެ ހަދާފައިވާ ގޮތަށެވެ.

ﷲ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އާގެ ބާރާ ބާކަލުންގެ ބަސްޓެއް ދޫކުރުކުރަން

އަންނަހުއްޓެވެ.

އަދިވެސް އެ ރޭއާމެދު، ޝާމްކަރައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިންވާ އަދި އެހެންވެސް ބައެއް ސަލަފުންގެ އަރިހުން އަޘަރުތަކެއް އައިސްފައިވެއެވެ.

ޖުމްހޫރު އިލްމުވެރިން އެއްބަސްވެލައްވާފައިވާ ގޮތަކީ: އެ ރޭ ފާހަގަކުރުމަކީ ބިދުޢަތެއްކަމެވެ. އަދި އެ ރޭގެ މާތްކަމާމެދު އައިސްފައިވާ ހުރިހާ ޙަދީޘްތަކަކީ ބަލިކަށިވެގެންވާ، އަދި އޭގެ ބައެއް ޙަދީޘްތަކަކީ ހަދާފައިވާ ދޮގު ޙަދީޘްތަކެއްކަމެވެ. އެކަން ސަމާލުކަމަށް ގެންނެވި ބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި: އަލްޙާފިޡު އިބްނު ރަޖަބު، އެކަލޭގެފާނުގެ ފޮތް 'ލަޠާއިފުލް މަޢާރިފް' ގައި، އަދި އެހެން ބޭކަލުންވެސްވެއެވެ. އަދި [illegible]: [illegible] ބަލިކަށި ޙަދީޘްތަކުން ޢަމަލުކުރެވޭނީ [illegible] އެ [illegible] އަސްލު ސައްޙަ ދަލީލުތަކުން ސާބިތުވެގެންވާ [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ބަލިކަށި ޙަދީޘްތަކުން [illegible] [illegible] ([illegible]) [illegible]، ސައްޙަ އަސްލެއް [illegible] [illegible] ނެތެވެ. އިމާމު އަބޫލް ޢައްބާސް، ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވަނީ މި އަގުހުރި ޤާޢިދާ ފާހަގަކުރައްވާފައެވެ.

[illegible] [illegible]. މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

މީސްތަކުން އެ މައްސަލަތަކުގައި ދެބަސްވެ ޚިލާފުވެގެންވާ ކަންތަކުގައި ވާޖިބުވެގެންވަނީ ﷲ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ގެ ފޮތަށާއި، ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތަށް އެކަންކަން ރައްދުކުރުން ކަމުގައި ޢިލްމުވެރިން رحمهم الله އިޖްމާޢުވެގެންވެއެވެ. ދެން އެ ދޭތިން ނުވަތަ އެތަނުން އެކަތި އެ މައްސަލައެއްގައި ކުރި ޙުކުމް އެއީ ފުރަ ތަބަޢަވުން ވާޖިބުވެގެންވާ ޝަރުޢެވެ. އަދި އެ ދެއެއްޗާ ޚިލާފުވާ އެއްޗެއް ދޫކޮށްލަންޖެހޭނެއެވެ. އަދި އެ ދޭތިގައި އައިސްފައި ނުވާ [illegible] ފުރަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެކަންކަން [illegible] [illegible] ނުވާ [illegible]. ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا ٥٩﴾

(އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް ކިޔަމަންވާށެވެ. އަދި ރަސޫލާއަށާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ ވެރިންނަށް ވެސް ކިޔަމަންވާށެވެ. ފަހެ ކަމަކާމެދު ތިޔަބައިމީހުން ދެބަސްވެއްޖެނަމަ، ﷲ އާއި ރަސޫލާއަށް އެ ކަމެއް ރައްދުކުރާށެވެ. (އެބަހީ: އެކަމާމެދު ﷲ އާއި އެ އިލާހުގެ ރަސޫލާގެ ޙުކުމް އޮތްގޮތް ބަލައި އެ ގޮތުން އަމަލުކުރާށެވެ.) އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާ ކަމުގައި ވާނަމައެވެ. އެ ގޮތް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަން ބޮޑެވެ. އަދި ނިމުމުގެ ގޮތުން [illegible] ބޮޑެވެ.) [އައްނިސާއު: 59].

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވުމެވެ:

﴿وَمَا ٱخۡتَلَفۡتُمۡ فِيهِ مِن شَيۡءٖ فَحُكۡمُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ...﴾

(ތިޔަބައިމީހުން އެ ކަމަކާމެދުގައި ޚިލާފުވާ ކޮންމެ ކަމެއްގެ ޙުކުމް ކުރެއްވުން ވަނީ، ﷲ އަށެވެ...) [އައްޝޫރާ: 10] އަދިވެސް ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވުމެވެ:

﴿قُلۡ إِن كُنتُمۡ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِي يُحۡبِبۡكُمُ ٱللَّهُ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡ...﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ﷲ ދެކެ ލޯބިވާކަމުގައިވާނަމަ، ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތަބަޢަވާށެވެ! އޭރުން ﷲ ތިޔަބައިމީހުން ދެކެ ލޯބިވެވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ...) [އާލުޢިމްރާން: 31] އަދިވެސް އެކަލާނގެ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ވަޙީކުރެއްވުމެވެ:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيۡنَهُمۡ ثُمَّ لَا يَجِدُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ حَرَجٗا مِّمَّا قَضَيۡتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسۡلِيمٗا ٦٥﴾

(ފަހެ އެހެންނަކުން ނޫނެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ވެރި ރައްބު ގަންދެއްވަމެވެ. އެ މީހުންގެ ދެމެދުގައި އުފެދޭ ޚިލާފުތަކުގައި، ޙުކުމްކުރާ ފަރާތަކީ ކަލޭގެފާނު ކަމުގައި އެ މީހުން ހަދާ، ދެން ކަލޭގެފާނު ނިޔާކުރައްވާ ގޮތާމެދު އެ މީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އެއްވެސް އުނދަގޫކަމެއް ނުދެކޭ ޙާލު، ފުރިހަމަ ކިޔަމަންތެރިކަމާއެކު އެ މީހުން ކިޔަމަންތެރިނުވާހާ ހިނދަކު، އެ މީހުން އީމާންވީ ކަމުގައި ނުވާނެއެވެ.) [އައްނިސާއު: 65] މި މާނައިގައިވާ

އާދަތްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ. އެއީ ހިލާފުވާ މައްސަލަތައް ޤުރްއާނާއި ސުންނަތަށް ރައްދުކުރުމަށާއި، އެ ދެ މަސްދަރުން ނިންމާ ޙުކުމަށް ރުހުމުގެ ވާޖިބުވާކަމާއި، އަދި އެއީ އީމާންކަން ނިޝާންކުރާ ގޮތްކަމާއި◌ި، އަދި އެއީ މިހާރާއި ފަހުން އޮތްތާގައި (ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި) އަޅުވެތިންނަށް އެންމެ ހެޔޮވެރިވާ ގޮތް، އަދި އެންމެ ނަތީޖާވެސް ރަނގަޅުވާ ކަމުގެ މައްޗަށްވާ ނަޞޭޙަތެކެވެ.

އަލްޙާފިޡު އިބްނު ރަޖަބު رحمه الله އެކަލޭގެފާނުގެ ފޮތް: 'ލަޠާއިފުލް މަޢާރިފު' ގައި މި މައްސަލާގައި -އިސްވެދިޔަ ވާހަކަތަކުގެ ފަހުގައި- ވިދާޅުވި ބަސްފުޅުގެ ނަޞްޞުގައިވެއެވެ:

"ޝަޢުބާންމަސް ދެބައިވާ ރޭގައި، ޚާލިދު ބިން މަޢުދާނު އާއި، މަކްޙޫލު އާއި، އަދި ލުޤްމާން ބިން އާމިރު ފަދަ؛ ޝާމްކަރައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތާބިޢީންނާ ތާބިޢީ ބޭކަލުންނާއި، އަދި އެހެން ބޭކަލުންވެސް އެ ރޭގެ ޤަދަރު މަތިވެރިކޮށް، އަދި އަޅުކަންކުރުމުގައި ގަދައަޅާ މަސައްކަތްކުރައްވައެވެ. މީސްތަކުން އެ ރޭގެ މާތްކަމާއި، ޤަދަރު މަތިކުރުން ނެގީ އެބޭކަލުންގެ ކިބައިންނެވެ. އަދި ބުނެވެއެވެ: އެބޭކަލުންނަށް އެކަމުގައި އިސްރާއީލީ ރިވާޔަތްތަކެއް ލިބިއެވެ. ދެންފަހުން އެބޭކަލުންގެ އަރިހުން އެކަން ރަށްރަށުގައި މަޝްހޫރުވެގެންދިޔައިރު؛ މީސްތަކުން އެކަމުގައި ޚިލާފުވެއެވެ. އެގޮތުން އެއީ ބަޔަކު އެބޭކަލުންގެ ކިބައިން އެކަން ޤަބޫލުކޮށް، އަދި އެ ރޭ މަތިކުރުމަށް އެއްބަސްވެ ހިތްވަރުދިނެވެ. އެއީ ބަޔަކީ: ބަޞްރާގެ އަހުލުވެރިންގެ ޢާބިދުންނާއި އެހެން

މީހުންވެއެވެ. އަނެއްކޮޅުން ޙިޖާޒުކަރައިގެ ގިނަ ޢިލްމުވެރިން އެކަމަށް
އިންކާރުކުރެއްވިއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި: ޢަޠާއު އަދި އިބްނު އަބީ މުލައިކާއެވެ.
އަދި ޢަބްދުއް ރަޙްމާނު ބިން ޒައިދު ބިން އަސްލަމު، މަދީނާގެ
އަހުލުވެރިންގެ ފުޤަހާއުންގެ ކިބައިން އެކަން ނަޤުލުކުރައްވައެވެ. އަދި
އެއީ މާލިކުގެ އަސްޙާބުންނާއި އެހެން ބޭކަލުންގެ ވެސް ބަސްފުޅެވެ.
އެބޭފުޅުން ވިދާޅުވިގޮތުގައި: އެ ހުރިހާކަމަކީވެސް ބިދްޢައެވެ.

ޝާމްކަރައިގެ ޢިލްމުވެރިން، އެ ރޭ އިޙްޔާކުރުމުގެ ސިފައާމެދު ދެ ބަސްފުޅަކަށް ޚިލާފުވެއެވެ:

އެއް ބަސްފުޅަކީ: މިސްކިތްތަކުގައި ޖަމާޢަތެއްގެ ގޮތުގައި އެ ރޭ އިޙްޔާކުރުން އެދެވިގެންވާ ކަމަށް ބުނުމެވެ. ޚާލިދު ބިން މަޢްދާނާއި، ލުޤްމާނު ބިން ޢާމިރު އާއި، އެ ރޭގައި އެންމެ ރިވެތި އަންނައުނު ލައްވަވާ، އަދި މީރުވަސްދުވާ ދުން ޖައްސަވާ، އަނދުން އަޅުއްވައެވެ. އަދި އެ ރޭގައި މިސްކިތުގައި ރޭ އަޅުކަންކުރައްވައެވެ. އިސްޙާޤު ބިން ރާހަވައިހިވެސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި މިސްކިތްތަކުގައި ޖަމާޢަތުގެ ގޮތުގައި އެ ރޭގައި [illegible] [illegible] އެއީ ބިދްޢައެއް ނޫންކަމަށް [illegible] ވިދާޅުވިއެވެ. ޙަރްބު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެބަސްފުޅު ނަޤުލުކުރައްވައެވެ.

ދެވަނަ ބަހަކީ: އެ ރޭގައި މިސްކިތްތަކުގައި ނަމާދުކުރުމަށްޓަކައި، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އެކަމަކު

މީހާ އަމިއްލައަށް އެ ރޭގައި ނަމާދުކުރުން މަކްރޫހުވެގެން ނުވެއެވެ. މިއީ ޝާމްކަރައިގެ އިމާމު، އަދި އެމީހުންގެ ފަޤީހު އަދި ޢިލްމުވެރިޔާ: އަލްއައުޒާޢީގެ ބަސްފުޅެވެ. ﷲ ތަޢާލާ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އެންމެ ކައިރިކުރާ ބަސްފުޅަކީ އެއެވެ." އެހެންގޮސް އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ: އިބްނު ރަޖަބު) ވިދާޅުވެއެވެ: "ޝަޢުބާން މަސް ދެބައިވާ ރެއާމެދު އިމާމް އަޙްމަދުގެ އަރިހުން އެއްވެސް ބަސްފުޅެއް އެނގިގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެ ރޭގައި ރޭއަޅުކަން ކުރުން އެދުވިގެންވާކަމުގެ މައްޗަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން، ދެ ޢީދު ވިލޭރޭގައި ރޭއަޅުކަން ކުރުމާމެދުވާ ދެ ރިވާޔަތުގެ މައްޗަށް ދެ ރިވާޔަތް ނެރިވިދާނެއެވެ. އެގޮތުން އެއް ރިވާޔަތެއްގައިވާ ގޮތުން: އެ ރޭގައި ޖަމާޢަތުގައި ރޭ އަޅުކަން ކުރުން އެދުވިގެން ނުވެއެވެ. އެހެނީ ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަސްޙާބުންގެ އަރިހުން އެގޮތަށް ނަޤުލުވެގެން ނުވާތީއެވެ. އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި އެކަލޭގެފާނު (ޢީދުގެ ވިލޭރޭ ރޭއަޅުކަންކުރުން) މުސްތަޙައްބުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ޢަބްދުއް ރަޙްމާން ބިން ޔަޒީދު ބިން އަލްއަސްވަދު އެފަދައިން ކަންތައް ކުރައްވަމުންނެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ ތާބިޢީންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލެކެވެ. ފަހެ، (ޝަޢުބާން މަސް ދެބައިވާ ރެއްވެސް ހަމަ އެފަދައިންނެވެ. އެކަމުގައި ނަބިއްޔާ ﷺ އަރިހުން، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަސްޙާބުންގެ އަރިހުންވެސް އެއްވެސް އެއްޗެއް ޘާބިތުވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި ޝާމްކަރައިގެ އަހުލުވެރި ފިޤުހުވެރިންގެ ފާހަގަކޮށްލެވޭ ތާބިޢީންގެ ޖަމާޢަތެއްގެ އަރިހުން އެ ރެއާމެދު ޘާބިތުވެގެންނުވެއެވެ."

އަލްއިމާމު އަލްހާފިޡު އިބްނު ރަޖަބުގެ ބަސްފުޅުން ނަގްލުކުރެވޭ މިންވަރު މި ނިމުނީއެވެ. އެ ވާހަކައިގައި، ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްހާބުން رضي الله عنهم ގެ އަރިހުންވެސް، ޝަޢުބާން މަސް ދެބައިވާ ރޭއާމެދު އެއްވެސް އެއްޗެެއް ޘާބިތުވެގެން ނުވާކަމަށް ބަޔާންކޮށްދެއެވެ.

ދެންފަހެ ފަރުދިކޮށް ވަކިން އެ ރޭ ރޭއަޅުކަންކުރުން އެކަށީގެންވާކަމަށް އަލްއައުޒާޢީ އިޖްތިހާދުކުރެއްވުމާއި، އަދި އަލްހާފިޡު އިބްނު ރަޖަބުގެވެސް މި ބަސްފުޅު އިޖްތިހާދުކުރެއްވުމީ ފަހެ [illegible] ބަލިކަށި ބަހަކެވެ. އެހެނީ އެކަމެއް ޝަރުޢުވެގެންވާ ކަމަށް ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކުން ޘާބިތުނުވާ ކޮންމެ ކަމެއް؛ الله ދީނުގައި އެކަމެއް އުފެއްދުން [illegible] ހައްދަވާގެން ފަރުދިކޮށް ވަކިން ކުރިޔަސް ނުވަތަ ޖަމާޢަތްގައި ކުރިޔަސްމެއެވެ. ސިއްރުންކުރިޔަސް ފާޅުކޮށް އިޢުލާނުކުރިޔަސްމެއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ބަސްފުޅުގެ ޢާއްމު މާނައަށްބަލައިއެވެ.

«مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيهِ أَمْرُنَا؛ فَهُوَ رَدٌّ».

"އަހަރުމެންގެ ކަންތައް އެ ގޮތަކަށް ނުވާ ގޮތަކަށް ޢަމަލެއްކޮށްފިމީހާ؛ ފަހެ އެ ކަމެއްވަނީ ރައްދުކުރެވިގެންނެވެ." އަދި އެނޫންވެސް ބިދުޢައަށް އިންކާރުކުރުމާއި އާއާމެދު އިންކާރުކުރުމަށް ދަލީލުކުރާ އެހެން ދަލީލުތަކެވެ.

އިމާމު އަބޫބަކުރު އައްޠުރްޠޫޝީ ގެ ފޮތް: 'އަލްހަވާދިޘް ވަލްބިދަޢު" ގައި

ވިދާޅުވި ބަސްފުޅުގެ ނައްޞުގައިވެއެވެ:

"އިބްނު ވައްޟާޙު، ޒައިދު ބްނު އަސްލަމު ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ: އަހަރެމެންގެ ޝައިޚުންނާއި ފުޤަހާއުންގެ ތެރެއިން އެކަކުވެސް ޝަޢުބާން މަސް ދެބައިވާ ރެއަށް ފަސްއެނބުރި ބަލާލިކަމަށް ދިމާނުވެއެވެ. އަދި މަކްޙޫލުގެ ޙަދީޘަށް އެބޭކަލުން ނުބައްލަވައެވެ. އަދި އެހެން ރޭތަކުގެ މައްޗަށް އެ ރެއަށް މާތްކަމެއްވާކަމަށް ދެކެނުލައްވައެވެ.

އަދި އިބްނު އަބީ މުލައިކާއަށް ދަންނަވުނެވެ: ޒިޔާދު އައްނުމައިރީ އެބަ ބުނެއެވެ: "ޝަޢުބާން މަސް ދެބައިވާ ރޭގެ [illegible] އަޖުރު، ލައިލަތުލް ޤަދްރި [illegible] އަޖުރު ފަދައެވެ." އެއިރުން އެބޭކަލާ ވިދާޅުވިއެވެ: "އަހަރެންގެ އަތުގައި އަސާގަނޑެއް އޮއްވާ، އެކަން ބުނި އަޑުއިވުންނަމަ؛ އޭނާގެ ގައިގައި ޖެހީމުއެވެ." ޒިޔާދަކީ ޤާއްޞެއް (ހިތްގަދަކުރުވުމަށްޓަކައި ވާހަކައިން ދަރުސްދީ ހަދާ މީހެއް) ކަމުގައިއެވެ." ޠަރްޠޫޝީގެ ބަސް މި ނިމުނީއެވެ.

ޢައްލާމާ އައްޝައުކާނީ رحمه الله، "އަލްފަވާއިދުލް މަޖްމޫޢާ" ފޮތުގައި ވިދާޅުވި ބަސްފުޅުގެ ނައްޞުގައިވެއެވެ:

"މި ޙަދީޘް: "އޭ ޢަލީއެވެ! ޝަޢުބާންމަސް ދެބައިވާ ރޭގައި ސަތޭކަ ރަކްޢަތްކޮށް، އެއިން ކޮންމެ ރަކްޢަތެއްގައި ފާތިޙާ ސޫރަތާއި قل هو الله أحد ސޫރަތް ދިހަ ފަހަރު ކިޔަވައިފި މީހާ؛ الله އޭނާގެ ކޮންމެ ބޭނުމެއް ފުއްދަވައިދެއްވާނެ◌ެވެ." މި ޙަދީޘް ނިމުނީއެވެ. މިއީ ހަދާފައިވާ މައުޟޫޢު

ދޮގު ޙަދީޘެކެވެ. އަދި އޭގެ މަޤްޞަދަކީ ސަވާރީ ޙަކަން އެވާ، އެ ނަމާދުއްކުރޮ

މީހަކަން ދިބާނަކަމުން އާވާ ޘަވާބަކީ: ހެއްނުބައި ވަރުވާ އިންސާނަކު އޮއި

ހަދާދިއައި ދޮގެއްކަމުދަމު ޝަޢުކުނުކޮށްނު ކަނބަލުކޮވެ. އަދި (ސޫރަތުގެ)

ރިޖާލުންނަކީ ކާކުކަން ނޭނގޭ މަޖްހޫލު މީހުންނެވެ. ދެވަނަ އަދި ތިންވަނަ

މަގަކުންވެސް އެ ޙަދީޘް ރިވާކުރެވިފައިވާނެއެވެ. އެ ހުރިހާ މަގުތަކުންވާ

ޙަދީޘްތަކަކީވެސް ހުސް ހަދާފައިވާ ދޮގު ޙަދީޘްތަކެވެ. އަދި ރިވާކުރި

މީހުންނަކީ ކާކުކަން ނޭނގޭ މަޖްހޫލު މީހުންނެވެ." އަދި "އަލްމަޖްރޫޙީން"

ގައި ވިދާޅުވެއެވެ: "ޝަޢުބާން މަސް ދެބައިވާ ރޭގެ ނަމާދާއި ބެހޭ ޙަދީޘް ބާޠިލު

ޙަދީޘެކެވެ. އަދި އިބްނު ޙިއްބާނުން ދިބުޖައިވާ، އިރުގެޖުނުގެ (އަރިހުން

ރިވާކުރެވުން) ޙަދީޘްގައިވެއެވެ: "ޝަޢުބާން މަސް ދެބައިވާ ރޭވުއްޖެނަމަ

ގަހު މިއާބަހާމިހުން އެ ބަހާ މަދުއާ އަޖުކުނުންކުބުރުނުވެ. އަދި އެ ރޭގެ ދުވާލު

ރޯދަހިފާށެވެ." މިއީ ބާޠިލު ޙަދީޘެކެވެ. އަދި "އައްލާމާ ޒިކުރު" ކޮށްގައި

ވިދާޅުވެއެވެ: އައްދަމިޤީ ހާމަ އެހެން ބާޠިލްވެން ޙަދީޘާއެވެ:

"ޝަޢުބާނުމަހުގެ ދެބައިވާ ރޭގައި، އައްލާހުތަޢާލާ ސުވަރުގެ ދުނިޔެ ގަހަރު

ހިސާބުގެން ސަމާވާ ރަހުމަތް ކުރުމަން އޮތް ޙަދީޘް"، އެހެން މަތްކަން

ދެގޮތުން ބާޠިލު ވަޙީ ހަދާފައިވާ ދޮގު ޙަދީޘެކެވެ. އަދި އެ ޙަދީޘް

ރިވާކުރެވުން ތިން މަގަކުންވެސް ހިމަނާ ރިވާނުނަގާ މަޖްހޫލު ބާޠިލްކަން

މީހުންނެވެ." ވިދާޅުވެއެވެ: "އަދި އައްލާހުތަޢާލާ ސުވަރުގެ ތިރީސް ގަހަރު

ހިސާބުގެން ބާރު ރަހުމަތް ކުރުމަން އޮތް" ޙަދީޘްވެސް ހަދާފައިވާ ދޮގު

ޙަދީޘެކެވެ. އަދި "ސޫރަ ރަހުމަތް" (ކުރަނުއޮތް ޙަދީޘްވެސް) ހަމަ

ހަދާފައިވާ ދޮގެކެވެ.

ފިޤުހުވެރިންގެ ޖަމާޢަތް މި ޙަދީޘްގެ ކައިރީގައި ޢަލި ހައްޔުންވެރިވިއެވެ. 'އަލްއިބާނާ' ފޮތުގެ މުޙައްޤިޤާއި އެހެން ބާޒުވެންނެވެ. ހަމަ އެގޮތުން ބަޔަކު އިލްމުވެރިންގެ ބައްލަވާލެއްވުމުގައެވެ. މި ރާ -އެބަހީ: ޝައިޚުނާ ދަބައިވާ ރާ- ގެ ނަމާދު ބޮޑުބަ އެކި ގޮތްގޮތަށް ރިވާކުރެވުނެވެ. އެ ހަދީޘާ ޙަދީޘްބަޔާންކުރުން ހުސް ބާބިދު ދޮގު ޙަދީޘްބަކަކެވެ. މި ކަމަކަށް، އައްބަރުމިދީ، ޢާއިޝާ رضي الله عنها ގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘް ނަބިއްޔާ ފުރުނާރައްވެ. އެއީ އަކަލާގެފާނު ﷺ ބަޖާއްޔަން ވެއިގެންނެވިކަމާއި، ޝައިޚާން ދަބައިވާ ރާގައި ރައްބު ދޮނިޔާގެ އުޖަން ފައިބާވީގެންނަވާކަމާއި، ކަލްބު ވަންހައިގެ ބަކަރިބަކަގެ ކަހަރިބަކަގެ އިދަ◌ދަންވެރި ގިނަ ބައިކަން އަކަލާނަގެ ފުފުފުއްސަވާނަކަމަށްވާ ޙަދީޘެވެ. ފަހު މިބަނގައި ވާހަކަ މިދަކަވެނި މި ރާގައި ކަރުމަން ހަދާފައި މިވާ ނަމަދު މުދެގައެވެ. އެއީ އާއާކަ ޢާއިޝާބްގެފާނުގެ މި ޙަދީޘްގައިވެސް ބަޔަކިކަމަކާއި، މުދަކަނިޖެމުއް ވާއްކަގައެވެ. އެފަދައިނުމް އިސްވެދިޔަ، އެ ރާގައި ރާއަފުކަން ކަރުމަނުވާ އިޔީގެފާނުގެ ޙަދީޘްވެސް، މި ނަމާދުދަޔާ ހަދާފައިވާ ދޮގު އެއްޗެއްކަމަށްވެސް ނަޔާ ނުކުރައެވެ. އެއީ އަހަރުމެން ނަނގެބޮޑެގެން އެ ޙަދީޘްގައިވެސްވާ ބަޔަކިކަމަ އެކަގައެވެ."

(އައްޝައުކާނީގެ ވާހަކައިން) ގެބްދުކަރާވާ ހިސާބަށް މި ނިމުނީއެވެ.

އަލްޙާފިޡު އަލްޢިރާޤީ ވިދާޅުވިއެވެ: "(ޝައުބާން މަސް) ދަބައިވާ ރާގެ ނަމާދުވާ ޙަދީޘަކީ: الله ގެ ރަސޫލާ ﷺގެ މައްޗަށް ހަދާފައިވާ ޙަދީޘްކެވެ. އަދި

އެކަށީގެންވާ މައްޗަށް ހަދާފައިވާ ފޮތެއްވެސްމެއެވެ." އަދި އިމާމު އައްނަސަވީ "އަލްމުޖްތަބާ" ފޮތުގައި ގެނައީއެވެ: "ޙަޖަބަމަހުގެ ފުޖަރަބަމަ ހުކުރު ވިލާޔާ، މަޖުލިސްއާއި އިސްލާމާ ދަރުމަ ބާރަ ހަކުއްސުރެގެ މައްސަލަ ކުރަމާ؛ އައްޙަރާމުއިބް ނަމާދުގެ އެނިގެނުވާ ނަމާދާއި، ޝާއިޢުބާން ދަބައިވާ ޖާގަ ސަބާކަ ހަކުއްސުރެގެ މައްސަލަނު ހަމާދާއި، މި ދުނިމާދިޔަ މުނުކުރުވެގެނުވާ ދު ބިދުއަތެވެ. އަދި "ޢުބްދު ޢަދުރުބު" އާއި "އިބްނު ޒާހާ އުދުލިއް ދިނުން" ފޮތުގައި އެ ދުނިމާދު ދުހުލުރުވެއިވުނުހާއި، އަދި އެ ދުފޮތުގައި ދުހުލުރުވެގެނުވާ ބަރިޔާގެ ސަބަބުތަކުން، ހަމްދިގެން ނުދާހުނިހާވެ. ފަހެ އެ ހުކުރާ އައްޗަކިޔާ ހުސް ބާބިފެވެ. އަދި އެ ދުނިމާދުގެ ބުހާމް އާދުނުއަލުމުގެ ސަބަބުތަކުން، އެ ދުނިމާދުހުލުރުނު ސުނުނުބުވާގެނުވާހާމް ހަލުދާސުބަކާއް ދިޔައްވި އިދާމުނުގެ ބުލައިނުން ބާގުދުނުނާ ހުދި، ހައްޖުނުބުރިނުވާނާވެ. ފަހެ އަދިހަކު އަވަރި އެކަމުގައި ގެސްހަދާފައިއެވެ."

އަދި އައްޝައިޚު އަލްއިމާމު: އަބޫ މުހައްމަދު ބުބްދައް ޖަބްލާނު ބިނު އިސްމާއީލް އަލްމަގްދިސީ ވަނީ އެ ދުނިމާދު ބާބިލުވެގެނުވާހާމް ބަހާނުހުޖައްވާ އަގުހުރި ފޮތެއް ލިޔުއްވާފައިއެވެ. އަދި އެބާފުޖާ އެ ފޮތުގައި ފުޖިހަމަކާން ޖިވެބިހުޖައްވާ ޖަނިގެފު ބަސްބާހެއް ގެނުނުވިއެވެ. މި މައްސަލާގައިވާ އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ވާހަކަބައް ވެޖަނުވެސް ހިނައެވެ. މި މައްސަލާގައި އަހަރުމެން ނަމައް ފުނިފައިވާ ހުރިހާ ބަސްބާހެއް ގެނުނަން އަހަރުމެން އިޙްތިޔާރުކުރަމާ؛ ވާހަކަ ދިގުވެގެން ދިއުމުގެ ބިރުގައިވެ. އަހަރުމެން މި ބަޔާނުކުރި ހިނދެއްގައި، ހައްޤު ހުރިހާބައްސަ ގޮތަކަށްބޭނުމަށް ޖެހި ޤައުލުގައިވާ

ވާނޭކަމަށް ބެލެވެއެވެ.

އިސްވެދިޔަ އާޔަތްތަކާއި ޙަދީޘްތަކާއި، ޢިލްމުވެރިންގެ ބަސްތަކުން ޙައްޤު ހޯދާ މީހާއަށް ސާފުވެގެންދާނީ؛ ޝަޢުބާން މަހު ދެބައިވާ ރޭގައި ނަމާދުކުރުމަށް ނުވަތަ އެހެން ކަމަކަށްވެސް ޚާއްޞަކުރުމާއި، އަދި އެ ދުވަސް ރޯދަހިފުމަށް ޚާއްޞަކުރުމާ؛ ގިނަ ޢިލްމުވެރިންގެ އަރިހުގައި މުންކަރު ބިދުޢަތްތަކެވެ. އަދި ބާވަތުގެ ޝަރީޢަތުގައި އޭގެ އެއްވެސް އަސްލެއް ނުވެއެވެ. ހިތަހަމަ، އަދި ޞަޙާބީން رضي الله عنهم ގެ ޒަމާނުން ފެށިގެން އިސްލާމްދީނުގައި އުފެދުނު ކަންތައްތަކެވެ. މި ބާބުގައި، އެހެން ބާބުތަކުގައިވެސް ޙަދީޘްތަކުން ހަމައެކަނި އުފާ މިހާރުން ﷲ -ޢައްޒަ ވަޖައްލަ- ގެ މި ބަސްފުޅު ފުދެއެވެ:

﴿...ٱلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ...﴾

(...މިއަދު ތިމަން އިލާހު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވީމެވެ...) [އަލްމާއިދާ: 3] އަދި މި މާނައިގައި އައިސްފައިވާ އާޔަތްތަކާއި، ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މި ބަސްފުޅުވެސްވެއެވެ:

«مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ».

"އަހަރުމެންގެ މި ދީނުގެ ތެރެއަށް އޭގައި ނެތް އެއްޗެއް އުފައްދައިފި މީހާ، ފަހެ އެ ކަމެއް ވާނީ ރައްދުކުރެވިގެންނެވެ." އަދި އެ މާނައިގައި އައިސްފައިވާ ޙަދީޘެއްވެސްވެއެވެ.

އަދި ޞަޙީޙު މުސްލިމުގައި، އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ

ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«لَا تَخُصُّوا لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ بِقِيَامٍ مِنْ بَيْنِ اللَّيَالِي، وَلَا تَخُصُّوا يَوْمَهَا بِالصِّيَامِ مِنْ بَيْنِ الْأَيَّامِ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِي صَوْمٍ يَصُومُهُ أَحَدُكُمْ».

"ތިޔަބައިމީހުން ރޭތަކުގެ ތެރެއިން ހުކުރު ވިލޭރޭ ރޭއަޅުކަން ކުރަން ތެދުވަން ޚާއްޞަ ނުކުރާށެވެ. އަދި ދުވަސްތަކުގެ ތެރެއިން ހުކުރު ދުވަސް ރޯދައަށް ޚާއްޞަ ނުކުރާށެވެ. އެކަމަކު އެއީ ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މީހަކު ހިފާ ރޯދައަކާ އެ ދުވަސް ދިމާވެއްޖެއްސާ މެނުވީއެވެ." ފަހެ، ރޭތަކުން ރެޔެއްގައި، އަޅުކަމުން ކަމެއް ކުރުމަށް ޚާއްޞަކުރުން ހުއްދަވެގެންވާނަމަ؛ ހުކުރު ވިލޭރޭ އެހެން ރޭތަކަށްވުރެ އެކަމަށް މާ އައުލާވެގެންވެއެވެ. އެހެނީ އެ ރޭ އަލިވާ ދުވަހަކީ އިރު އެ ދުވަހެއްގެ މައްޗަށްއަރާ އެންމެ ހެޔޮ ދުވަހެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުންވާ [illegible] ޙަދީޘްތަކީ ނައްޞުންވާ ގޮތަށެވެ. ދެންފަހެ ރޭތަކުގެ ތެރެއިން ހުކުރު ވިލޭރޭ ޤިޔާމް [illegible] ތެދުވަން ޚާއްޞަކުރުމުގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އިންޒާރުދެއްވިނިދު؛ އެއިން ދަލީލުކުރަނީ އެނޫން ރޭރޭ އަދި [illegible] މާއައުލާވެގެންވާ ކަމެވެ. އެއިން އެއްވެސް ރެޔެއް، އަޅުކަމުން އެއްވެސް ކަމަކަށް ޚާއްޞަކުރުން ހުއްދަނުވެއެވެ. ޚާއްޞަކުރުމަކީ ދީނުގައި ބިދްޢަ [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] އާއި، [illegible] [illegible] ރޭ [illegible]، [illegible] އަޅުކަންކުރުން [illegible]؛ ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަން ސަމާލުކަމަށް ގެންނެވިއެވެ. އަދި އެ ޙަދީޘުގައި [illegible] [illegible]

ބާރުއަޅުއްވާ، ހުދު އެކަކާގޭގޮތުން އަމިއްލަގޮތުން އެކަން ކުރައްވައިފައެވެ. އެއީ ދީ ޝަރީޢަތުގައި، ނަބިއްޔާ ﷺ ޚާއްޞަކޮށް ބާރުއަޅުއްވާފައިވާ އަމަލެކެވެ. ފަރުމާއިނެވެ:

«مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ، وَمَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ».

"އީމާންކަމާއި އަޖުރަށް އުއްމީދުކުރުމާއެކު ރަމަޟާންމަހުގައި (ރޭއަޅުކަން) ޤާއިމުކޮށްފި މީހާ؛ އޭނާގެ އިސްވެދިޔަ ފާފަތައް އޭނާއަށްޓަކައި ފުއްސެވިގެންދާނެއެވެ. އަދި ލައިލަތުލް ޤަދްރުގެރޭގައި، އީމާންކަމާއި އަޖުރަށް އުއްމީދުކޮށް ރޭއަޅުކަން ޤާއިމުކޮށްފި މީހާއަށް؛ އޭނާގެ އިސްވެދިޔަ ފާފަތައް ފުއްސެވިގެންދާނެއެވެ." ދެންނެވި ޝައިޚާން ވަސް ދެބައިމާ ރޭ، ނުވަމަ ރަޖަބު މަހުގެ ފުރަތަމަ ހުކުރުވީ ރޭ، ނުވަމަ އިސްރާއީ މިޢްރާޖުގެ ރޭ، ފަހަކުން ނުވަމަ އަދުގެ ކުރީ ރޭ ކަހަލަ ރޭތަކުގައި ޚާއްޞަ ޝަރުޢީ ގޮތަކަށް ނަބިއްޔާ ﷺ އެއްވެސް ރޭއަޅުކަމެއް ކުރައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެން ކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެހެން ކަމެއް ހިނގިނަމަ؛ ޞަޙާބީން رضي الله عنهم އެއްވަރަށް އެކަމެއް ނަގުލުކުރައްވައިފައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެކަމެއް އަމަލުކުރައްވައިފައެވެ. އެބައިމީހުންގެ އަޅުގަނޑު މިސްކިތްތައް ޖަމާކުރައްވައިފައެވެ. އަދި ނަބިއްޔުން عليهم الصلاة و السلام އަންގަވައިދީ މިސްކިތަކުން ނޫން އަޅުކަމެއް ނަބަވީ ޝަރީޢަތުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަޅުކަމަކީ ނުވަތަ ﷲ ރުހެވޭ، އަދި އެބަޔާންކޮށް ދެއްވައިފައި ހުރިވާއިރުގެ ނަމަވެ

ގޮވަން ލައްވާފިއެވެ.

އިލްމުވެރިންގެ ބަސްފުޅުތަކުން ދެންމެ މިދިޔަ ވާހަކަތަކުން [illegible] އެނގިގެންދާނީ: ރަޖަބުމަހުގެ އެންމެ ފުރަތަމަ ހުކުރުވިލޭރޭ، އަދި ޝަޢުބާން މަސް ދެބައިވާ ރޭގެ މާތްކަމާއިމެދު އެއްވެސް އެއްޗެއް ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން، އަދި [illegible] އަޞްޙާބުބޭކަލުން رضي الله عنهم ގެ އަރިހުންވެސް ޘާބިތުވެގެން ނުވާކަމެވެ. އެހެންކަމުން އެނގިގެންދާނީ: އެ ދެރޭ [illegible] އިސްލާމްދީނުގައި އަޅުކަން [illegible] ބިދުޢައެއްކަމެވެ. އަދި އެ ރޭ އެއްވެސް އަޅުކަމަކަށް ޚާއްޞަކުރުން [illegible] ހަމަ މިފަދައިން [illegible] ބިދުޢައިކަމެވެ. މިފަދައިން، އިސްރާއު މިޢުރާޖުގެ [illegible] [illegible] [illegible] ޤަބޫލުކުރަމުންދާ: ރަޖަބުމަހުގެ [illegible]، އަޅުކަމުން [illegible] އެއްވެސް ކަމަކަށް ޚާއްޞަކުރުން ހުއްދައެއް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ރޭ [illegible] ހުއްދައެއް ނުވެއެވެ. އެހެނީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބަލައި، އެއީ ކޮން [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible]!؟ އެއީ ރަޖަބުމަހުގެ [illegible] ބުނި [illegible] ބަލައި، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި އަންނަނިވި ބަސް ބުނި މީހާ [illegible] [illegible] [illegible] ބުނެފިއެވެ:

"އެންމެ ހެޔޮ ރަނގަޅު ކަންތަކަކީ ހިދާޔަތުގެ މަތީގައި އިސްވެގޮސްފައިވާ ކަންކަމެވެ. އަދި އެންމެ ނުބައި ކަންކަމީ (ދީނުގެ ތެރެއަށް) އަލަށް އުފައްދާފައިވާ ކުޅަދާނަ ކަންކަމެވެ."

އަހަރުމެންނާއި ހުރިހާ މުސްލިމުންނަށް ސުންނަތުގައި ހިފަހައްޓާ އޭގެ މަތީގައި ޘާބިތުވުމަށާއި، އަދި އެއާ ޚިލާފުވާ އެއްޗަކާމެދު ހުރިހާ ސަލާމަތުވުމުގެ ތައުފީޤު ދެއްވުމަށް އެދި ދަންނަވަނީ ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގަކީ ދީލަތިވަންތަ މަތިވަންތަ އޯގާވަންތަ އިލާހެވެ.

ﷲ އެކަލާނގެ އަޅާ އަދި ރަސޫލުކަމުގައިވާ، އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދުގެފާނާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނާއި އެންމެހާ އަޞްޙާބުންނަށް ޞަލަވާތާއި ސަލާމް ލައްވާށިއެވެ.

وصلى الله وسلم على عبده ورسوله نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

***

بِسْمِ اللهِ الرَّحمَنِ الرَّحِيمِ

ދަރްވަސް ރިސާލާ:

ނިސްބަތްކޮށްފައިވާ ވަޞިއްޔަތް ދޮގުވެފައިވާކަމާއި އެއީ ބާޠިލު ވަޞިއްޔަތެއްކަން ސާފުކޮށްދިނުން.

އެއީ ޝަރަފުވެރި ނަބަވީ ޙަރަމުގެ ޚާދިމުގެ ގޮތުގައި ޝައިޚު އަޙްމަދުން ނިސްބަތްކޮށްފައިވާ ވަޞިއްޔަތެކެވެ.

ޢަބްދުލްޢަޒީޒު ބިން ޢަބްދު ﷲ ބިން ބާޒުގެ ފަރާތުން، މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން މި ރިސާލާ ފެންނަ ބަޔަކަށް، ﷲ އެމީހުން އިސްލާމްދީން މަތީގައި ރައްކާތެރިކުރައްވާށިއެވެ. އަދި ދަށުދަރަޖައިގެ ޖާހިލުންގެ ބުރަދަނުތަކުން އަހަރެމެންނާއި އެމީހުން ހިދާޔަތްދެއްވާށިއެވެ. އާމީން.
ތިޔަބޭފުޅުންގެ މައްޗަށް ސަލާމް ހުށްޓެވެ. އަދި ﷲ ގެ ރަޙްމަތާއި އެކަލާނގެ ބަރަކާތް ހުށްޓެވެ.

އެއަށްފަހު ދަންނަވަމެވެ: ޝަރަފުވެރި ޙަރަމްކުރެއްވިއެވެ: މަސްޖިދުއް ނަބަވީގެ ޚާދިމު ޝައިޚު އަޙްމަދުން ނިސްބަތްކޮށްފައިވާ ވަޞިއްޔަތް އަހަރެމެންނަށް ފެނިއްޖެއެވެ. އެއީ: "މަދީނާމުނައްވަރާއިން، ޝަރަފުވެރި ނަބަވީ ޙަރަމުގެ ޚާދިމު: ޝައިޚު އަޙްމަދުގެ ވަޞިއްޔަތްނާމާ" މި ސުރުޚީގެ ދަށުންނެވެ. އޭގެ ވަޞިއްޔަތްތަކުގައި އާއްމު ވެއެވެ:

"އަހަރެން ހުކުރުވިލޭރޭ ޤުރްއާން ތިލާވަތް ކުރަމުން ހޭލާ ހުރީމެވެ.

އެއަށްފަހު ﷲ ގެ އެންމެ ރިވެތިވެގެންވާ އިސްމުފުޅުތައް ކިޔަވާ، ދެން އެކަންކަން ނިމުމުން ނިދުމަށް އަހަރެން ތައްޔާރުވީމެވެ. ދެން އަހަރެންނަށް، އުޗާލާ ދޫސުކުގެ ވެރި ކަލޭގެފާނުކަމުގައިވާ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ފެނުނެވެ. އެއީ ޖުމްޢާގެ އާރަބީކާއި، ޝަރަފުވެރި ބަކުރުއްޔާގެން، ބާރަށްމަކަން ރަބުރުމައިގެ ގޮތުގައި ވަޑައިގެންނެވި އަހަރުމެންގެ ސާޙިބާ މުޙައްމަދު ﷺ އެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ނަޞޭޙަތްކުރެއްވިއެވެ: "އޭ ޝައިޚު އަބޫބަކުރެވެ." ދެން އަހަރެން ދަންނަވާލީމެވެ: "އިޞްލާޙުކުރިއްޔާމެވެ. އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! އޭ ﷲ ގެ ހަދިޔާތެރިކަލޭގެފާނު ތެރޭގައި އެންމެ މާތް ހަދިޔާއެވެ" ދެން އެކަލޭގެފާނު އަހަރެންނަށް ނަޞޭޙަތްކުރެއްވިއެވެ: "މިސްކީނުން ކުރަމުންދާ ހުވަފެނުގެ ސަބަބުން ތިމަންކަލޭގެފާނު މިއުންމަތް ވަރުގަދަކުރެއްވުމުގެ ވަސީލަތަކަށް ހަދައިދެއްވާށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ވަސީލަތް ރަޙްމަތްތެރިވެވަޑައިގަތުމަށް އަދި މިއުންމަތުގެ ތަކެއްޗަށް ބަރަކާތްލެއްވުމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ފާޅުކުރައްވާށެވެ. އަދި ކުރީގެ ކުރިއަށް ދަރުމަވަންތަ ރަސްކަލާނގެ، އިސްލާމްދީން ފުޅާވުމަށް ދުޢާކުރައްވާށެވެ. ދީނުގެ ބޭފުޅުންނާ ސަލާމަތުގައި ބެހެއްޓެވުމަށް ދުޢާކުރައްވައިފިއެވެ. ދެން މިސްކީނުން ފަގީރުންނާ އަތުކުރުންކަމުގައި ދުޢާކުރެއްވިއެވެ-

ދެން ނަޞޭޙަތްކުރެއްވިއެވެ: "ތިބާ މިއީ އިޚްލާޞްތެރި ބަޔަކަށް ހަދާލާށެވެ އިޚްލާސް ބާރުވެގެން އަޅުކަންކުރުމުގައި ދަންނަވާށެވެ. ބަރަކާތް ލިބިގަތުމަށް ދުޢާކުރާށެވެ." ދެން ޚާދިމުގެ ބަހެއް އިތުރުކުރުމަށް ދަރުވަރުވާ، ނަޞޭޙަތްކުރެއްވިއެވެ: "އޭ ޝައިޚު އަބޫބަކުރެވެ! މިބާ އަހަރެންނަށް މި ވަޞިއްޔަތެއް ކުރައްވާށެވެ. އަދި މިއީ ތަރުބިޔަތު ދަރުމަވަންތަ ނަޞޭޙަތްތަކެއް ގޮތުގައި ދަސްކޮށްދެއްވާށެވެ

ވަޞިއްޔަތެކެވެ. އަދި މި ވަޞިއްޔަތް ލިޔެފައި، އެއް ރަށުން އަނެއް ރަށަށް، އަދި އެއް ތަނުން އަނެއް ތަނަށް ފޮނުވާ މީހަކަށް ސުވަރުގޭގައި ގަނޑުވަރެއް ބިނާކުރެވިގެންދާނެއެވެ. އަދި މި ވަޞިއްޔަތް ނުލިޔެ އަދި ނުވެސް ފޮނުވާ މީހާގެ މައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ޤިޔާމަތްދުވަހު ޝަފާޢަތްތެރިވުން ހަރާމްވެއްޖެއެވެ. އަދި މި ލިޔުނު މީހާ، އޭނާއަކީ ފަޤީރެއް ކަމުގައިވާނަމަ ﷲ އޭނާ ފުދުންތެރިކުރައްވާނެއެވެ. ނުވަތަ ދަރަނިވެރިވެގެންވާނަމަ ﷲ އޭނާގެ ދަރަނި ފުއްދަވައިދެއްވާނެއެވެ. ނުވަތަ ފާފައެއް ކޮށްފައިވާނަމަ ﷲ އޭނާއާއި އޭނާގެ މައިންބަފައިންނަށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. މި ވަޞިއްޔަތުގެ ބަރަކާތުންނެވެ. ﷲ ގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން މި ވަޞިއްޔަތް ނުލިބޭ މީހާ، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި އޭނާގެ މޫނު ކަޅުވެގެންދާނެއެވެ." އަދި (ޝައިޚު އަޙްމަދު) ވިދާޅުވިކަމަށެވެ: "މަތިވެރިވެގެންވާ ﷲ ގަންދީ ބަސްމަވެ! -ތިންފަހަރު ހުވާކުރައްވާ ވިދާޅުވިކަމަށެވެ- މިއީ ހަމަ ހަޤީޤަތެވެ. އަދި އަހަރެންނީ ދޮގުވެރިއެއްނަމަ؛ އަހަރެން ދުނިޔެއިން ނިކުންނާނީ އިސްލާމްދީނުގެ މަތިގައި ނޫނެވެ. އަދި މި ވަޞިއްޔަތް ޤަބޫލުކުރާ މީހާ؛ ނަރަކައިގެ އަޛާ◌ބުން މިންޖުވާނެއެވެ. އަދި މި ވަޞިއްޔަތް ޤަބޫލުނުކުރާ މީހާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ."

ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ހަދާފައިވާ މި ދޮގު ވަޞިއްޔަތުގައިވާ ވާހަކަތަކުގެ ޚުލާޞާއަކީ މިއެވެ. އެތައް އަހަރެއް ކުރިން އެތައް ފަހަރަކު މި ދޮގުވެރި ވަޞިއްޔަތް އަހަރުމެން އަޑުއަހާލީމެވެ. މިންބަރުތަކުގެ ތެރޭގައި [illegible] [illegible] އެކި ދުވަސްވަރު މި [illegible]. އަދި ޢާއްމުންގެ ގިނަ

ބަހަކުގެ މެދޭގައި ވަޑަން ބުޑޮދުބެވައެވެ. އަދި އޭގެ ގޮތުން މަޢުލޫމާތުގައި ބޭފުޅާބޭކަލުންނެވެ. އެ ދޮރުގެ އަޑުއެހުމިހާ އެ ބުނަނީ: އާނާއަން ނަބިއްޔާ ﷺ ސިދިދިގައި ދުނި، ދަން މި ވަޞިއްޔަތްތަކެއް އެކަކާގެއާން ގޮތިދޭއްވިކަމުނެއެވެ. އެންމެ ފަހުން ދޮށިދުވަހާ މިވާ ގޮތުގައި: އަހަރުމެން ބިކަ ކިޔުންޑިއާހަން މި ގެންސުދިނޮންގޮތަން، ބަދަލުނުވި މިހާ ދަރުފޮނުވާފައިވާ އެވިސް އާނާ ނިކަން ބެއްލެވުމުގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ދެންނެވިއެވެ. އޭގެ މާނައަކީ: އާދެ ކަލޭގެފާނު ދެއްވާނެއެވެ!

މި ދަރިފުޅާ، މި ވަޞިއްޔަތުގައި ދިހަ ކަންތައްތަކެއް ވަޞިއްޔަތް ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެ ކަންކަން ވަނީ އެންމެ ސާދާ ދޮގެއްގެ ބޮޑުއިން، އަދި އެންމެ ބަޔާންވެގެންވާ ބާރުގެ ބޮޑުއިންނެވެ. އަހަރެން މި ވާހަކައިގައި އެ ކަންކަން ކަމުގެ ހިސާބުއްގައި إن شاء الله ތިބާގެ ސާމްނެކުރަން ގެންނާނަމެވެ. މިދިހަ އަހަރުބަކުގައިވެސް އަހަރެންވާނީ އެ ކަންކަން ފާހަގަކޮށްދީފައެވެ. އަދި އެއީ އެންމެ ސާދާ ދޮގެބަކުގެ ބޮޑުއިންވާ ކަންބައްބަކުއްކަމާ، އަދި ބާރުންވެގެންވާ ބާރުގެ ބޮޑުއިންވާ ކަންބަކުއްކަން އަހަރެން މިސްބަކުންނަކަން ބާރުނުކޮށްދިނީމެވެ. ދެން މި ފަހުން ފޮބޮރުނު ޗާހުމަން އަހަރެން ނަޞޭހަތްކުރާނަމު ހިނދު؛ އެއާމުދު އެއްޗެއް ޗާހަން އަހަރެން ދައްކަން ކިޔާނެވެ. އެއީ އޭގެ ބާރުގެކަން އެހާފަސް ސާފުވަމުންނެވެ. އަދި އެ ބަޔާން ހުދި މިހާ ދޮގުހުދުމަން ޢިލްމުންކުރުކަން ބޭކުމުންނެވެ. ކިރިޔާފަސް ދުރު ފަސްނުމުއް، ނުވަތަ ސާޅަސްބަދި ފުރަތަމައް ހަރި މިހަކު އެ ބާރުގެން ހަރުދެމުންތަކުގެ

އަހަރެން ހިއެއް ނުކުރަމުވެ. ނަމަވެސް މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ގިނަބަޔަކުގެ މައްޗަށް އާދި ޖުރުމްބޮޑުވެގެންދިޔަކަމާއި، އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި އެ ދަހައުރުކޮން، އަދި ބައެއް މީހުން އެ ތަދުވެސް ކުރިކަމަށް ގިނަ އަހުންތަކަށް އަހަރެންނަށް ހަބަރުދިނީމުވެ. އެކަމަށްބަލައި، އަހަރެންފަދަ މީހުންގެ މައްޗަށް އޭގެ ބާތިލުކަން ބަޔާންކުރަމުންބަލައި، އަދި އެއީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ހަދާކަމައިވާ ބޮޑުބާނުއްކަން ހާލުދުރަމަށްބަލައި ވިހަންޖެހޭނުކަމަށް ފެނުނެވެ. އެއީ އެއްވެސް މީހަކު އައާމަދު ހަބުންތިކަޔަން ނުލިޔުއްބަލައިއެވެ. އިލްމާއި އިމާންކަމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން، ނުވަތަ ސަޤާފަތްތެރި ޖުބުރަތެރިޔާއި ބައިން ބައްދިއައިގެ ލިރިންގެ ތެރެއިން އެ ވަޞިއްހަތަބާމަދު ލިސްޞާ ދުލުރުކޮށްދި މިހަކަށް؛ އެއީ އެތައް ގޮތަކުން ހަދާކަމައިވާ ދުރުގެ ބޮޑުބާނުއްކަން އެނގޭނެއެވެ.

އަދި މި ބަޔާން ދުރުގެ އެމީހަކަން ނިސްބަތްވާ ޝާއިރު އަބްހުމުދުރުގެ ބައެއް ތިމާގެ މީހުންގެ ގާބުން، މި ވަޞިއްހަތަބާމަދު އަހަރެން ސުވާލުކޮށްލީމުވެ. ދެން އެމީހުން ޖަވާބުދިނީ އެއީ ޝާއިރު އަބްހުމުދުގެ މައްޗަށް ހަދާކަމައިވާ ދުގެއްކަމަށްވެ. އަދި އޭނާ އަބްސަލު އަހަރެން ނުވަސް ބުނާކަމަށްވެ. އަދި ނަނގަސްވިކަމުވާ ޝާއިރު އަބްހުމުދުވެސް އެތައް އަހަރެއް ކުރިން ނިޔާވިކަމުވެ. މިސާލަކަށް މި ބުނާ ޝާއިރު އަބްހުމުދު، ނުވަތަ އެއަރުވާ ބޮޑު މިހާކުފިހަސް؛ ހުވަފެންގައި ނުވަތަ ހާދިހާތްބާ އެމީހަކަށް ނަބިއްޔާ ﷺ ފެނި، ދެން މި ވަޞިއްހަތަބާކުރަމަށް އަކަގޭފާނު ވަޞިއްހަތަބާކުއްލިކަމަށް ދައްލާވާނުފިނަމަ؛ އޭނާއި ދުގެވެރިއެއްކަމަށް، ނުވަތަ އެހެން އޭނާގެ ގާބުގައި

އެބުނީ ރަސޫލާ ﷺ އެއް ނޫންކަމާއި އެކަކު ޝައިޠާނުއަކަށް އަހަރުމެންނަށް ހަޤީޤަތް އަނގަބިރުވެ. އަހި އެތައް ކަމަކަށްބަލައެވެ.

އޭގެ ތެރޭގައި:

ފުރަތަމައަށް: ރަސޫލާ ﷺ އަވަހާރަވުމުން ފަހު، މިހާރު ހާލަތުގައި އެކަލޭގެފާނު ﷺ އެއް ނުވެސްނާނާނެއެވެ. ޞަޙާބީންގެ ތެރެއިން އުމަރު ދަންނަވަނީ ރަސޫލާ ﷺ ނިޔާވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ، ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނު ﷺ ނިޔާވެވަޑައިގަތުމުގެ ހަޤީޤަތް ބަޔާނުކުރަން އަބޫބަކުރު ކުރިމަތިލިއެވެ، ނަމަވެސް އެހެން ކަމަކަށް ކަރުދާސް ކިޔަވައިދިނީ މިހާ ދުވަހު، ވަގުތު އެންމެ ހަމަ ނުބައި ގޮސްފައިވެއެވެ. އަދި އެހެން މާބޮޑު އަސަރެއް އެކުލެވިއެވެ. އަދި އެކަން އެކުލެވުނު ބޮޑުވެގެންވާ ކަރުދާސް ތިޔަބައި، ޤުރުއާނުގައި ސޫރަތުގެ އިޚްލާޞް އަހަރުމެންނަށް އިސްލާމް ހިފެހެއްޓުމެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވީ، ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ސިފަކޮށްދެއްވައިފައެވެ. ދުނިޔޭގައި ނުނުވެ. އެހެން ހިތްވަރު ބޮޑުވާނެ ދިރިހުރި އެއީ ބޭނުންވާނެ ދިގުހަމަ ދިގުލައިފައެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެ، ގެސްޓުހާދިސާގެ ދިރުމެވެ. ހަމައެކަމަށް ސަލާމަތްވެގެން ނިޔާވެވަޑައިގަތުމެވެ، އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަމިއްލަ ބޮޑުކަމާއި، އިލްހާމުވީ ކަމެއްކަމަށް އެކަލޭގެފާނުން ތިބިވަޑައިގަތުމެވެ ބޭކަމުން އެގޮތުގެ މަރުގައި ހިނގާފަ ބަހާ އެންމެހައި މީހުން އިސްތިހާރު ނަގާފި. ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ثُمَّ إِنَّكُم بَعْدَ ذَٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ۝١٥ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ ۝١٦﴾

(ދެން ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އޭގެ ފަހުގައި މަރުވާނޫކަން

ކަށަވަރެވެ.
ދެން ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އަލުންދިރުއްވައި މަޙުޝަރަށް ފޮނުވޭނޭއެވެ.) [އަލްމުއުމިނޫން: 15 -16]

އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«أَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَنَا أَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ».

"ތިމަންކަލޭގެފާނީ ޤިޔާމަތް ދުވަހު [illegible] [illegible] ޤަބުރު އެންމެ ފުރަތަމަ ފަޅައިގެންދާނޭ މީހާއެވެ. އަދި އެންމެ ފުރަތަމަ ޝަފާޢަތްތެރިވާނޭ ބަލައިގަނެވޭނޭ، އަދި އެންމެ ފުރަތަމަ ޝަފާޢަތްތެރިވުން ބަލައިގަނެވޭނޭ ތިމަންކަލޭގެފާނެވެ." މި މާނައިގައި އާޔަތްތަކާއި ޙަދީޘްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ.

ދެވަނައީ: ރަސޫލާ ﷺ ބައްޔާ ހިތާމަ ބަހެއް ވިދާޅުނުވުމެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ދިރިހުރުމުގައިވެސް އަދި އަވަހާރަވުމަށްފަހުވެސް ދާއިމީކަމެވެ. އެކަލަމު މި ވަޞިއްޔަތަކީ، އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރީޢަތާ ޚިލާފުނުވުން ބޮޑުކަން ހިފެހެއްޓުމެވެ. އަދި -އަދި (މި ޙަސަދުގައި އިތުރަށް ބަޔާންވެގެން) އަންނާނެހެއިން- އެއީ ގޮތެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ﷺ ނިދިގައި ހޭލުންތެރިގައި ދިމާވާނެ ގޮތެއް ނެތްކަމެވެ. އަދި ހޭލުންތެރިގައި އެކަލޭގެފާނު ޝަރީޢަތުގައި ބޭއްވުމުގައި ދިމާވާ ގޮތެއް ދިމާކުރުމަށް އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވެވުނު ފަހުން ބޭއްވުމުގައި ޝަރީޢަތަކީ ޙަދީޘްގައި އައިސްފައިވާގޮތަށްވެސް ޝަރީޢަތާއި އެކަލޭގެފާނު ބޭއްވުމުގައި ސޫފީ ނަމުގައިވާކަމެވެ. ނަމަވެސް ހޭލުންތެރިކަމުގައި (ދުނިޔޭގެ) ކުރެވޭ: އަޅުގަނޑުމެން ދިމާވާ ދިމާވާ ކުރިން ބޭއްވުމާއި، ބޮޑުވެރިކަމާއި، އަދުލުވެރިކަމާއި، ރަސްމީގޮތުން ރަސްކަލުކަމާއި،

ދީންވެރިކަމާއި، އަމާނާތްތެރިކަމާއި، އަދި އޭނާއަށް ނަބިއްޔާ ﷺ އެ ފެނުނީ ހަމަ އެކަލޭގެފާނުގެ ބޭރަހަންތޮ ނުވަތަ އެހެން ގޮތަކަށް ވާއި، މި ކަންކަމެވެ.

ނަބިއްޔާ ﷺ ދިރިހުންނެވިއިރު ހަދީޘްކުރައްވި ބަސްފުޅެއް، އިތުބާރުހުރި، ބަދުލުވެރި، ހިތްދަސްތަކުން ރައްކާކުރުމުގެ ބާރުގަދަ މިހުން ނޫން އެހެން މަގަކުން އައިސްތިނަމަ އެއަން ތަރްޖަމާ ނުވެވޭނެއެވެ. އަދި ޖަހްޒާމާކަމުގައި ނުބުރުވޭނެއެވެ. ނުވަތަ ހިތްދަސްތަކުން ރައްކާކުރުމުގެ ބާރުގަދަ އިބްރާހީމު މިހުންގެ މަގުން އަހަރެން، އެއަރުވަރު މާ ބޮޑަށް ހިތްދަސްކޮށް، އަދި މާ އިބްރާހީމުބޮޑު ބަހަކުގެ ރިވާޔަތް، ދެ ރިވާޔަތް ޖަމުއުނުކުރަވާ ގަދަ ހިފާގެއުޑުކަން ހިޔާލުފުރާނަމަ، އެބަނުން އެއް ރިވާޔަތް އެއި އެހެން އުފެދުނުކުރަވާ މަނުސޫރު ރިވާޔަތްކަނުވެއެވެ. އަނާއް ރިވާޔަތްތަކީ: އެހެން އުފެދުކުރަވާ ނާބިރު ރިވާޔަތްކަނުވެ. އެއި އާގެ ޝަރީޢަތުގެ އެކަން ވާނުއްޤަތުނުވެ. ދެންހެން ޖަމާއުކުރުންވެސް، އަދި މަސްޢޫދުކުރުންވެސް ވާނުންތިނަމަ؛ ހިތްދަސްކުރުމާއި އުދުހުވެރިކަމުގެ ގޮތުން އެނި މިހާގެ ރިވާޔަތް އެއްޗާހު (ދުކާނުކުރި)، އަދި އެއި އެހެން އުފެދު ނުކުރަވާ ޝާއިރު އެކަހަރި ރިވާޔަތްކަމުގައި ހުމްކުރަން ޖެހެއެވެ.

ދެންހެން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން ނަޞޭޙަތްކުރި މިހާރަކީ ކާކުކަންވެސް ނޫނީގެ، އަދި އާނާގެ އުދުހުވެރިކަމަށް އަދި އަމާނާތްތެރިކަމެވެސް ނޫނީގެ މިހަކު ގެންނަ ވަޞީލަތެއް އަދި

ކޮންފަދަހެއްތޯ!؟ ފަހެ މިފަދައިން ޙާލަތުވާއިރު އެ ވަޞިއްޔަތެއް އެއްލާލެވި، އެހެން އެނބުރި ބަލާލުންވެސް ޙައްޤުންވާ އެއްޗެއްކަމުގައިވެއެވެ. އަދި ޝަރުޢާ ހިލާފުވާ އެއްކޮށް އޭގައި ނެތްނަމަވެސްމެއެވެ. ދެންފަހެ އެ ވަޞިއްޔަތަކީ ބާޠިލު އެއްޗެއްކަމަށް، އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ހަދާފައިވާ ދޮގެއްކަމަށް، އަދި ﷲ އިޛްނަދެއްވާފައި ނުވާ ދީނެއް ޝަރުޢުކުރުން އޭގައި ހިމެނިގެންވާކަމަށް ދަލީލުކުރާ އިމާމުކަމަށް އޭގައި އެކުލާނަމަ ދެން ކަންތައްވާނީ ދިނަކުންހެއްތޯ!؟

އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ:

«مَنْ قَالَ عَلَيَّ مَا لَمْ أَقُلْ؛ فَلْيَتَـبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ».

"ތިމަންކަލޭގެފާނު ވިދާޅުނުވާ އެއްޗެއް، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް (ނިސްބަތްކޮށްގެން) ބުނެފި މީހާ؛ ފަހެ އޭނާ ނަރަކައިގައި އިންނާނޭ ޖާގަ ތައްޔާރުކުރާށެވެ." މި ވަޞިއްޔަތް ހަދާފައިވާ މީހާ އެވަނީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްނުކުރައްވާ އެއްޗެއް، އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބުނެ، އަދި ޞަރީޙަކާން ނުދައްކާ ދޮގު އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ހަދާފައިއެވެ. ފަހެ މި ބޮޑެގެންވާ ވަޢީދު އޭނާގެ މައްޗަށްވެސް އެއްލާކަން ބޮޑުކަމެވެ. އަދި އޭނާ މުއްބުލާން އަވަސްވެސްގެން، އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ނިސްބަތްކޮށްފައިވާ މި ވަޞިއްޔަތި ދޮގުވެގެންވާކަމަށް މީސްތަކުންނަށް ނުފަރައިފިނަމަ؛ އެ ވަޢީދު އޭނާގެ މައްޗަށް ޙައްޤުވުން ބޮޑުކަމެވެ. އެހެނީ މީސްތަކުންގެ މެދުގައި ބާޠިލެއް ފަތުރާ، އެކަންތައް ދިނަން

ނިސްބަތްކޮށްފި ދީނާ؛ އޭނާ ތައުބާ ފާޅުކޮށް އިޢުލާނުކޮށްފުމަށް ދާންދެން އޭނާގެ ތައުބާ ޞައްޙަނުވާނެއެވެ. އެއީ އޭނާ ހެދި ދޮގުން ރުޖޫޢަވިކަމާއި، އޭނާގެ ނަފްސު ދޮގުކުރިކަން މީސްތަކުންނަށް އެނގިގެންދިޔުމަށެވެ. އަދި ﷲ -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ގެ މި ބަސްފުޅަށް ބަލައިލާށެވެ:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكۡتُمُونَ مَآ أَنزَلۡنَا مِنَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلۡهُدَىٰ مِنۢ بَعۡدِ مَا بَيَّنَّٰهُ لِلنَّاسِ فِي ٱلۡكِتَٰبِ أُوْلَٰٓئِكَ يَلۡعَنُهُمُ ٱللَّهُ وَيَلۡعَنُهُمُ ٱللَّٰعِنُونَ ١٥٩ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُواْ وَأَصۡلَحُواْ وَبَيَّنُواْ فَأُوْلَٰٓئِكَ أَتُوبُ عَلَيۡهِمۡ وَأَنَا ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ١٦٠﴾

(ހަމަކަށަވަރުން ބަޔާންވެގެންވާ ހެކިތަކާއި ހިދާޔަތުގެ ތެރެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ތަކެތި، މީސްތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތުގައި (އެބަހީ: ތައުރާތާއި އިންޖީލުގައި) ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށްފަހު ފޮރުވާ، ނުވަތަ ވަންހަނާކުރާ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) އެބައިމީހުންނަށް ﷲ ލަޢުނަތް ލައްވައެވެ. އަދި ލަޢުނަތްލާ މީހުން އެބައިމީހުންނަށް ލަޢުނަތް ދެއެވެ. ހަމައެކަނި (އެބައިމީހުންގެ ކުށުން ތައުބާވެ) އިޞްލާޙުވެ (ވަންހަނާކުރި ކަންތައް) ބަޔާންކުރި މީހުން ފިޔަވައެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރައްވާނަމެވެ. ތިމަންނީ ހަމަ ގިނަގިނައިން ތައުބާ ޤަބޫލު (އަދި ތައުބާ ޤަބޫލުކުރައްވާ)، ރަޙީމުވަންތަ އިލާހެވެ.) [އަލްބަޤަރާ: 159-160] މި [illegible] [illegible]، ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] ދީނާ؛ އޭނާ އިޞްލާޙުވުން، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ޝައްކަ ނުވާނޭކަމެވެ. ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަނީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ދީން ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާ، އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ނިޢުމަތް ފުރިހަމަކުރައްވާފައިއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު ﷺ ފޮނުއްވައިގެންނާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އެކަލާނގެ ވަޙީއިން ބާވައިލެއްވި ފުރިހަމަ ޝަރީޢަތް ދެއްވައިގެންނެވެ. އަދި ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާ [illegible] [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނަށް [illegible] [illegible]. އެއީ އަލްލާހު -ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ- ވިދާޅުވެއްވި ފަދައިންނެވެ:

﴿...ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينًا...﴾

(...މިއަދު ތިމަން އިލާހު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވައިފީމެވެ. އަދި ތިމަން އިލާހުގެ ނިޢުމަތް، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވައިފީމެވެ. އަދި އިސްލާމްދީން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދީނެއްކަމުގައި، ތިމަން އިލާހު ރުހިވޮޑިގެންނެވީމެވެ...)

[އަލްމާއިދާ: 3]

އަދި މި ވަޞިއްޔަތް ހުރި މީހާ ފާޅުވި؛ ސާދަވަނަ ޤަރުނުގައެވެ. އޭނާ ބޭނުންވީ މުސްލިމުންނަށް އާ ދީނެއް އެކުލަވާލާށެވެ. އެއީ އޭނާ [illegible] ދީނުގައި [illegible] މީހާ ސުވަރުގެ ވަނުމާއި، އަދި އޭނާ [illegible] [illegible] [illegible] މީހާ ނަރަކައަށް ވަނުން އޭގެ މައްޗަށް [illegible] [illegible]. އަދި އޭނާ [illegible] އޭނާ [illegible] [illegible] މި ވަޞިއްޔަތުގެ [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible]

ހަދާނެވެ. އެއީ އޭނާ ދޮގު ހަދައިގެން މީގައި މިހެން ބުނެގެންނެވެ: މި ވަޞިއްޔަތް ލިޔެފައި، އެއް ރަށަކުން އަނެއް ރަށަކަށް، އަދި އެއް ބަޔަކުން އަނެއް ބަޔަކަށް ފޮނުވާ މީހާއަށް ސުވަރުގޭގައި ގަނޑުވަރެއް ބިނާކުރެވިގެންދާނެއެވެ. އަދި މި ވަޞިއްޔަތް ނުލިޔެ އަދި ނުވެސް ފޮނުވާ މީހާގެ މައްޗަށް ޤިޔާމަތްދުވަހު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޝަފާޢަތް ޙަރާމްވާނެކަމަށެވެ. މިއީ އަސްލު ނެތް ދޮގެވެ. އަދި މި ވަޞިއްޔަތުގައި ދޮގެއްކަމާއި، މި އުފެއްދި މީހާގެ ޙަރާމްކަމާއި، ދޮގެއްކަމުގައި ނިޝާނެއް ފެނިގެންދާ ކަންތައް ގިނައެވެ. އެއީ މިސާލަކަށް ކަލޭގެފާނު މިހާރު ހައްޔަރު ކޮށްލެއްވުމާއެކު ސޯފި ކެޔޮ ވަނީއެވެ. އެހެންވީ މާތްކަލާނގެ ބަލާތީ ކަމަކަށް ބޭނުންވެސް ނުޖެހެއެވެ. އަދި މި ވަޞިއްޔަތް އެއް ރަށަކުން އަނެއް ރަށަކަށް، ނުވަތަ އެއް ބަޔަކުން އަނެއް ބަޔަކަށް ފޮނުވާ މީހާއަށް؛ ބޮޑެތި ކަނޑުގެ މަތިން އާހާ ވަލާގެ ބަނޑުން އޭނާ މިދާ ކަމުގެ ނުލިބޭނީއެވެ. ދެން މި ބުނުމުގެ ވަޞިއްޔަތް ފޮނުވާ މީހާގެ މައްޗަށް ބުނުމުން ނުލިބޭނީ ހިސާބަކީ ކޮބައިތޯ!؟ އަދި ޙަރާމް ނުވާނެ، އަދި އެއް ރަށަކުން އަނެއް ރަށަކަށް ނުފޮނުވާ މީހާ، އޭނާ ޙަރާމް ކުރެވޭ ދީނުގެ، އެދެ ޝަފާޢަތް ލިބުމުގެ ސަބަބުން ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޝަފާޢަތުން އޭނާ މަޙްރޫމު ނުވެއެވެ. މި ވަޞިއްޔަތުގައިވާ މި ބުނުމުން އެކަނިވެސް؛ އެ ވަޞިއްޔަތުގެ ބާޠިލުކަމާއި އެ ފޮނުވި މީހާ ދޮގުވެރިކަމާއި، ގުޅުއްވާފާ ނުބައިކަމާއި، ގަދަރުކަމާއި، އަދި ރަސޫލާ ﷺ ގެންނެވި ހިދާޔަތުން ދުރުވެގެންވާކަން ފާޅުވެއެވެ.

މި ނޫނަސް ކަންތައް ފާހަގަވެސް މި ވަޞިއްޔަތުގައި އެބަހުރި

ކަންކަންވެއެވެ. އެ ހުރިހާ ކަންކަން ދަލީލުކުރަނީ މި ވަޞިއްޔަތުގެ ބާޠިލުކަމާއި، ދޮގުކަމަށެވެ. އެ ބުހުތާނު ހަދާ މީހާ ހާސް ފަހަރު ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ގިނައިން އެ ވަޞިއްޔަތް ތެދުކަމަށް ހުވާކުރިޔަސް، އަދި އޭނާއީ ތެދުވެރިއެއްކަމުގައި ދައްކަންވެގެން (ދޮގެއްނަމަ) އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ޢަޛާބާއި، އެންމެ ހަރުކަށި ޢުޤޫބާތް އޭނާގެ މައްޗަށް ލިބުމަށް ގޮވާ ނަގައިފިޔަސް އޭނާ ތެދުވެރިޔަކަށް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެ ވަޞިއްޔަތްވެސް ޞައްޙަ އެއްޗަކަށް ނުވާނެއެވެ. އަސްލަކީ، الله ގަސަމުން ބުނަމެވެ! ދެންވެސް الله ގަސަމުން ބުނަމެވެ! އެއީ އެންމެ ބޮޑުދޮގާއި، ހުތުރު ބާޠިލު ކަންތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އަހުރެމެން الله ސުބްޙާނަހޫއާއި، އަހުރެމެންގެ ގާތުގައި ޙާޟިރުވެގެން ތިބި މަލާއިކަތުންނާއި މި ކަރުދާސް ހެކިވަމެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން މި ލިޔުން ފެނުނު ބަޔަކުވެސް ހެކިވަމެވެ. އެއީ އަހުރެމެންގެ ވެރި ރައްބު -ޢައްޒަ ވަޖައްލަ-އާ، އެ ހެކިބަހަކުން އަހުރެމެން ބައްދަލުކުރާނޭ ހެކިބަހަކުންނެވެ: (އަހުރެމެން ހެކިވަމޭ ހުވާކުރާކަމުގައި) މި ވަޞިއްޔަތަކީ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ހަދާފައިވާ ބުހުތާނު ދޮގުހެދުމެއްކަމުގައެވެ. މި ދޮގު އުފެއްދި މީހާއަށް الله ނިކަމެތިކުރައްވާށިއެވެ، އަދި އޭނާއަށް ޙައްޤުވާ ގޮތަކަށް އެކަލާނގެ އޭނާއާމެދު ކަންތައް ކުރައްވާށިއެވެ.

އިސްވެދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ އިތުރުން މި ވަޞިއްޔަތް ދޮގުވެ، ބާޠިލުވެގެންވާކަން ގިނަ ކަންތަކުން ދަލީލުކުރެއެވެ. ނަންގަނެވޭ ކަންތަކުގެ އިތުރުން އޭގެ ތެރޭގައިވެއެވެ:

ފުރަތަމަ ކަމަކީ: އޭގައި އޭނާ ބުނެފައިވާ ބަހެވެ: "އެހެނީ ހުކުރުން އަނެއް ހުކުރަށް އިސްލާމްދީން ފިޔަވައި އެހެން ދީނެއްގެ މަތީގައި ސަތޭކަ ފަސްދޮޅަސްހާސް މީހުން މަރުވެއްޖެއެވެ." އެހެނީ މިއީ ޣައިބުގެ ޢިލްމުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ރަސޫލާ ﷺ އަވަހާރަވުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ބައި ދުރުކުރެވިގެން ދިޔައީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދިރިހުންނެވިއިރުވެސް އެކަލޭގެފާނަށް ޣައިބުގެ ޢިލްމު އެނގިވަޑައިގެން ނުވެއެވެ. ދެން އަވަހާރަވުމަށްފަހު އަދި ކޮންގޮތަކަށްތޯ؟ އަދި الله ސުބްޙާނަހޫގެ މި ބަސްފުޅަށް ބަލާލަމާއެވެ:

﴿قُل لَّآ أَقُولُ لَكُمۡ عِندِي خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعۡلَمُ ٱلۡغَيۡبَ...﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ގާތުގައި الله ގެ ޚަޒާނާތައް ވާކަމަށް، ނުވަތަ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ޣައިބު އެނގޭކަމަކަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު ދަޢުވާއެއް ނުކުރަމެވެ...) [އަލްއަންޢާމް: 50] އަދި الله ތަޢާލާގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿قُل لَّا يَعۡلَمُ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ ٱلۡغَيۡبَ إِلَّا ٱللَّهُ...﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. الله އަށް މެނުވީ، އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ އެކަކަށްވެސް ޣައިބުގައިވާ ކަމެއް ނޭނގޭނެއެވެ...) [އައްނަމްލު: 65] އަދި ޞަޙީޙް ޙަދީޘެއްގައި، ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް އައިސްފައިވެއެވެ:

«يُذَادُ رِجَالٌ عَنْ حَوْضِي يَوْمَ القِيَامَةِ، فَأَقُولُ: يَا رَبِّ! أَصْحَابِي، فَيُقَالُ لِي: إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحْدَثُوا بَعْدَكَ، فَأَقُولُ كَمَا قَالَ العَبْدُ الصَّالِحُ: ﴿وَكُنتُ عَلَيۡهِمۡ شَهِيدٗا مَّا دُمۡتُ فِيهِمۡۖ فَلَمَّا تَوَفَّيۡتَنِي كُنتَ أَنتَ ٱلرَّقِيبَ عَلَيۡهِمۡۚ وَأَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ

شَهِيدٌ﴾ [المائدة: ١١٧]».

"ޤިޔާމަތްދުވަހު، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޙައުޟު ގެ ގެނެސްދޭ ގާތުން ބަޔަކު މީހުން ގައްސާ ދުރަށްކުރެވޭނެއެވެ. ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނު ދަންނަވާނަމެވެ: "އޭ އަޅުގެ ވެރި ރަސްކަލާ! މިއަޅާގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނެވެ. މިއަޅާގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނެވެ." ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ވިދާޅުވެވޭނެއެވެ: "އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން އުފެއްދި ކަންތަކެއް ކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވައެވެ." ދެން ޞާލިޙު އަޅާ (ޢީސާގެފާނު) ވިދާޅުވި ގޮތަކަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ދަންނަވާނަމެވެ: (އެ މީހުންގެ ތެރޭގައި، މިއަޅާ ހުރިހާ ހިނދަކު، އެ މީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިޔަކު ކަމުގައި މިއަޅާ ވީމެވެ. ދެން އިބާ އިލާހު، މިއަޅާ ގެންދެވިހިނދު، އެ މީހުންގެ މައްޗަށް ބައްލަވައިވޮޑިގެންވާ އިލާހު ކަމުގައި، އިބާ އިލާހު ވެވޮޑިގެންފީމެވެ. އިބާ އިލާހީ، ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ހެކިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.) " [އަލްމާއިދާ: 117]

މި ވަޞިއްޔަތް ބާރުލުއްވެވުނު ކަމަށް، މިއީ ދެކޮޅު ކަމަށް ދަރިފުޅުކަށް ކަންތަކުގެ ތެރެއިން ދެވަނަ ކަމަކީ: އަންހެނުން އަނބިކަމުގައި ބަލަހައްޓާ ބަހެވެ: "އަދި މި ޖަމާޢަތް މިޔާ، އަންހެނުންނާ ދޭތެރޭގައިވާނީ ﷲ އަށް ފުރުސަތުދިނުމަށްވާނަމެވެ. ނުވަތަ ދަރަނިވެރިވެގެންވާނަމަ ﷲ އަށް ދަރަނި ފުއްދަވާނެއެވެ. ނުވަތަ ވާރުތަވެގެންވާނަމަ ﷲ އަށްގެ އަށްގެ ދައިނުޖަހައިނުން ނަފްސު ފާފަފުއްދަވާނެއެވެ. މި ވަޞިއްޔަތުގެ ބަރަކާތުން ނިމުމަކަށް ދިޔައީއެވެ." މިއީ އަނގަ ހުރިހާ އަހަރެން ދޭތެރޭ. އަދި މި ވަޞިއްޔަތް ހުރި މީހާގެ ދޭތެރެވިކަމައި، މި އަޅުގަނޑު

މިހާ الله ދެކެވެ އަދި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންދެކެވޭ ލޯބިވެސް ނުވަތަ ނަސޭހަތްކަމުން ދަރިވަރުކުރާ އަސްލު ސާފު އެއް ކަންބޮޑުވެ. އެހެންނަމަވެސް މި ބާބު ކަމަކީ މުޙްތާޖުވާ ޒުވާނުން ހަމައެކަނި ފިކުރުކޮށްފައި ފިޔަވަނީ ކަމެއް ނޫނެވެ. ދަރުމަ މި ބާރުލު ވަސްވާސްތަކާ ފިލުވުން ދުރުކުރަން އެ ކަންކަން ބާރުލިބިފައި ހާސްކަމާއި ހިތާމައިން ހުރިހާތޯއެވެ!؟ ހަމައެކަނި މި ނުބައި ހާލަތު މިހާ ހަމައެކަނި ބާރުބޮޑު ވިސްނުންތަކުން އަރާނެކަމީ، އެ މިހާރު މި ވަސްވާސްތަކުގައި ގެއްލިފައި ބަޔަކު ބަލާލުމެވެ. އެއީ އެހެނިހެން މި ވަސްވާސްތަކުގެ ނުރަކާ، އަދި އެ ދަރުވާކޮށްގެން އަރާ މަތީކޮޅުގައި އެހެނިހެން (ރިސްކެއް) ގެންގުޅުއްވުމަން ދަންނަވަނީ. އަދި الله އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ދަސްކޮށްދެއްވާފައިވާ؛ ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކާއި، ދަރަނި ދުނިޔޭގެ ހާލުތަކާއި، ހާސްހާސްކުރުން ވަސްވާސްތަކާ ދުރުވުމަށް އެދިވަޑައިގެން ސަލަވާތް ކިޔުމަށް އެހެނިހެން ދުޢާތަކުން ދަންނަވަނީ. ހަމަ ނިކަމެތިކަމުގެ ސަލަވާތްތަކާއި، އަދިއަރާ އެދުމާއި ޝައިޠާނާއަން ކިޔަމަންވުމުން ދުރުކުރުން ތައުބާވެރިކޮށްދެއްވުމަން الله ގެ ރަޙްމަތުން އެދުމެވެ.

މި ވަސްވާސްތަކަކީ ބާރުލިބިފައިވާ ދަރިވަރުކުރާ ކަންބޮޑުވުމުގެ ތެރެއިން ބިރުވެރި ކަމަކީ: އެނާ އާދައިގެ ބުނެފައިވާ މި ބަހެވެ: "الله ގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން މި ވަސްވާސްތަކުގެ ނުރައްކާ ދުރުކުރެވޭނީ، ދެނެހުރުމުގެ އަރިހަކަށްވުމުގައި އެނގޭ މީހުން ކުރުވަނީ ސަލާމަތެވެ." މިއިވެސް އަސްލު ހަމަޖެހުން އެއް ދަރުމަ. އަދި މި ވަސްވާސްތަކުގެ ބާރުލިބިފައި، އެ ހަދި މިހާ ދަރަނިތަކުން ދަރިވަރުކުރާ އަސްލު ސާފު އެއް ދަރިވަރެވެ. އެހެނީ ސާބިތުވެފައި ޒުވާނުންގައި އެއް ކާކުކަން ނޫނެއް

މިހަކު، الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ދުރޫދުކިޔުމުގެން މި ވަސީލަތުގެ މުރާދު، ދެން އެ ނުކުތާ މިހަކެވެ މޫސާ ދުނިޔެއާއި އާޚިރަ◌ުގައި ކަލޭގެ އަނިދިރިވެގެންދާތަންތަކުން ކަނޑާލާނެކަމެވެ، އަދި އެ ދުޢާކުރާ މީ◌ާ ހާޖަތްތަކުން ފުދޭނެ މުއްސަނދިކަމާއި ސަލާމަތްކަމެވެ، ދަރަނިތަކުން ފަރުވާދެވޭނެކަމާ ހަމަ ދަރަނިން ސަލާމަތްވާނެކަމެވެ، އަދި ހިތްހަމަޖެހުން ލިބޭނެކަމެވެ، ފާފަތައް ފުއްސަވާނެކަމެވެ މިހެން ވާހަކަދައްކާ ދަރުވާރުން؛ ބައްދަލުވެ ހުރި މިހުރި ބައްދަލުގައި ހުއްޓާލުމަށް ކިހިނެއް ހުރެވޭނީ!؟

އިބްނުލްޤައްޔިމް ރަޙިމަހުﷲ ވިދާޅުވިއެވެ! މިއީ ބޮޑުވެގެންވާ ބަރަކާތްތަކެކެވެ!! ދަރުދުކިޔުމާއި ކަންކަން ހިނގަމުންދާ ވަޒީފާ ހުރިހާ ދިމާއަކުން މިހާރު ދަރުދުކިޔުމަކީ، الله ގެ މައްޗަށް ޝުކުރުވެރިވުމެވެ، އަދި الله ދަންނަ އަދި މިސްކީނުން ދަންނަ މިނޫން ގޮތްގޮތް ނުވެވޭނެކަމެވެ. ފަހު މި ވަސީލަތުގެ ނުކުތާ އެކަމަށް ބައިވަރު އެއްމަސައްކަތް މި ވަނީއެވެ. އެކަމަކު އެހެނީގެ މުނިކަމަށް ކަލޭނުވެއެވެ. އަދި މިހިރަ އުފާވި އެކަމަށް ފަހަރަކު އެ ވަސީލަތުގެ ކުރެވޭން، الله އަށް މުނިވި ގެނާ ހިދުމަތްކުރަނީ ހިނގަބަޔަކަށެވެ. އެކަމަށް އެހީވެގެ ދަރަނިތަކުން ފުދިގެންނުދެއެވެ. އަދި ފަހުމަކަށް ފުދިގެން ނުދެއެވެ. ފަހު ހިތްމަށް ކަސްތޫރީވެގެން ދިރުމާއި، ފާފަގަ ގެދަވެގެންދިއުމުން ރަޙްމަތްތެރިކަންދެއްވުން އަރަރުގެން الله ގެ ރަޙްމަތަށް ދަނީނަމަވެ. މިއީ އެނގެ މަތިވެގެންވާ އެނގެ ހުރި ފުރިހަމަކަމާއި: ޔަޤީނީ ޤަބޫލުކުރުން ދިރުން މިހަކަން ދިރިއުޅުމަށްވާނެ ޝަރަފުވެރި ޝަރުޢީގައި އެއްސަމުގައިވާ ބަދަލުތަކާއި ދަރަޖައެއް ނުނަވެ.

ދެންފަހެ ބާޠިލުގެ އެކި ވައްތަރުތަކާއި، ކުފުރުގެ އެކި ކަހަލަ ގިނަ ޖުމްލަތަކެއްވެސް ޝާމިލުވެގެންވާ ދޮގުވެރި ވަޞިއްޔަތެއް [illegible] [illegible] ކަންކަން ލިބޭނީ ކިހިނަކުންހެއްޔެވެ!؟ ސުބްޙާނަ الله އެވެ! الله ގެ މައްޗަށް ދޮގުހަދަން ޖެހިލުންކުޑަ [illegible] [illegible] [illegible] ބޮޑުކަމާއެވެ.

މި ވަޞިއްޔަތަކީ އެންމެ ބާޠިލުކަން ބޮޑު ބާޠިލުކަމެއް އަދި ސާފު ދޮގުހަދަން ދަލީލުކޮށްދޭ ކަންކަމުގެ [illegible] އޭގައި ބުނެފައިވާ މި ބަހެވެ: "އަލި މި ވަޞިއްޔަތް [illegible] [illegible]

ހެދިކުރަމެވެ. އޭނާ ބޭނުންވަނީ ﷲ އިޛްނަ ދެއްވާފައިނުވާ ކަމެއް މީސްތަކުންނަށް ޝަރުޢުކޮށް ކަނޑައަޅާ، އަދި ދީނުގައި ނުވާ ކަމެއް އެމީހުންގެ ދީނަށް ވައްދާނެވެ. އަދި މި ބުހުތާނު ދޮގު އަހުލުގެ ސާފަކަ ޤަރުނުން ކުރިން، ﷲ ވަނީ މި އުއްމަތަށް ދީން ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާފައެވެ. އެހެންކަމުން އާ ދިޔުންތެރިންނަށްވާ! އަދި އަހުރެންނަށްވާ! ބިދުޢަތުވެރިން ސަލާމެވެ ބިދުޢަތޭ! އަދި މިފަދަ ބޮޑުކަން ދޭތެރެއެވެ ބުނެލާފަދަށް، އަދި ބިދުޢަތުވެރިންގެ ދެކޮޅުގައި އެ ޝަރުޢުކޮށްވާ ބިދުޢަތުވެރިން ހަބަރުވާކޮށް ބުނާށެވެ! ފުރަ ހަރަކާތްތަކެއް ބަޔާނީ ބަޖެހިގެ ކުށީގައި، އެ ބަޔާނީ ހިރޭ މިހާރު އާދޭސްކުރަނީ ނޮޅުކޮށްލައްވެ. ފުރަ ބަޔާނީ އެކާ ދަލީހީން ހިތިއަށް ގެންނާތީ. އަދި ބިދުޢަތުވެރިންނަށް އަރުވާ ހަމަ ބަޔާން ދަރުމަ. ފުރަ ހާލަތު ބޭނުންކުރާ ތެދުވެރިކަމެއް ބުނެފައި ވާކުރިއް، ބިދުޢަތުވެރިން ބައްޓަންކޮށް ހަދާ ޤަވާޢިދާ ސަލާމަތް ބަޔާންކޮށް، އެނގެނީ އަ ދެބޭކަލުންނަށް ބޭނުންކުރާ ބަޔާނެއް ހުރިގޮތް ހަބަރުކޮށްދޭ ބުނެފައެވެ. އަދި އެ ބޭފުޅުން ފުރަ ފަރުވާ ހުރިގޮތް ބަޔާންކޮށްދޭ ޤާނޫނުވެ. އޭނާ ﷲ އެކަލާނގެ އަ ވަރަކަ ބާރުގަދައިވި ގޮތެވެ. އެގޮތް އަކަލާނގެ ސޫބުޙާނަހޫ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَقَاسَمَهُمَآ إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ ٱلنَّـٰصِحِينَ ٢١﴾

(އަދި އެކަލޭގެ ހުވާކޮށް، އެ ދެ ބޭކަލުންނަށް ބުންޏެވެ:

ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނާވެސް، ތިޔަ ދެ މީހުންނަށް ހެޔޮ ނަޞޭޙަތްދޭ މީހުންގެ ތެރެއިންކަން ކަސަވަރެވެ.) [އަލްއަޢްރާފު : 21] އެހެންކަމުން ތިޔަބައިމީހުން އޭނާއާމެދު ހުށިޔާރުވާށެވެ. އަދި އެ އިބްލީހަށް ތަބަޢުވެގެން އުޅޭ ދޮގުވެރިންނާމެދުވެސް ހުށިޔާރުވެ ސަމާލުވާށެވެ. ފަހެ މަގުފުރައްދާ، ވާވެއްދުމަށްޓަކައި: ދޮގުވެރި ކިޔާ ހުވާތަކަށް، އަދި ކެޅިވެރި ކިޔާ ޙަރުދުމެކެއް، އަދި ޖީހާކާން ބޮޑުކާރިނބުގަދަ ކިޔާ ބަސްތަކާއި އާކާލާގެއާއި އެމީހުންނަށް ވާހަކަދޭ! ދެންފަހެ މި ދޮގުވެރިޔާ ނަންގަނޑުވާ ގޮތަށް މަސްލަހަތާއި ޚިލާފުގަންވާ ވަކާލާތީ: ފަހަ ހަދަ ހިނގާފަވާ ކަމުކަވެ. މާތްގަނވާ ޤުރުއާނާއި، ޙާރިތުގަނވާ ސުންނަތުގެވެސް އިސްތިހާދުކަން އެ މުސްކަރާތުކަމާދު އިސްދާރުކުރަންފަހައެވެ. އެ ދެ މަސްދަރުގައި ހިދާޔަތާއި ފުރަނޅު ވެއެވެ.

ދެންފަހެ އާނާ ގަނސްފަހަވާ އެމާމަތްތަކަށް ޒިޔާމަގެ އެމާމަތްތަކަށް ބަލާއިރު، ނަބަވީ ހުރިހާ ކަމެއްގައި ޒިޔާމަގެ އެމާމަތްތަކަށް ސަމާލުކަން ދެއްވައިފާއެވެ. އަދި ޔަޤީނާ ޒިޔާރާތަށް އާދޭ ބަދަލު ކަމެއްކަލަން އިސްލާމްދަތުރު ފަހަރުވާއެވެ. ދެންފަހެ އެ ކަމެއްކަން ދެއްގަނޑަނޑު ބާރުގަދަ ކުރާއިރު ސަލާމަތްކަމުގެ އެމާމަތްތަކާއި، އިޚްލާޞްތަކާއި ސުވާލުތަކުގެ އަޚްލާޤީ ކުރެވޭކަމެއް ހުރެދާނެތޯ ޒިޔާމަތްތަކާއި ޒަކާތާއި ޢަމާނާތްތަކާއި ބަރާބަރު، ޖަމާޢަތެއް ޙާލަތްކޮށް ދުޢާކުރަން ހަމަޖެއްސެވެ. ޝަޢުބާނުގެ ހަމަޔަތަކާއި، ދަށުވެރިއަށް ނަރުގެ ފާތިޙާތަކާއި، ދަށުވެރިދީވެ ނަރުގެ ވެރިކަމާއި، ބާޖަވެރިވުމާއި އެކު،

ﷲ ގެ ދުޝްމަނުންގެ އޮޅުވާލުމުން؛ އަހަރެންނާއި ތިޔަބައިމީހުންނާއި އަދި ހުރިހާ މުސްލިމުން ﷲ ރައްކާތެރިކުރައްވާށިއެވެ. އެމީހުންނީ އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން ﷲ ގެ ނޫރު ނިއްވާލުމަށް، އަދި މީސްތަކުންނަށް އެމީހުންގެ ދީން އޮޅުވާލުމަށް އުޅޭ މީހުންނެވެ.

ﷲ އެކަލާނގެ ނޫރު ފުރިހަމަކުރައްވާ، އަދި އެކަލާނގެ ދީނަށް ނަސްރުދެއްވާނެއެވެ. ﷲ ގެ ޢަދުއްވުންކަމުގައިވާ ޝައިޠާނުންނާއި، އެ ޝައިޠާނުންނަށް ތަބާވެ ކާފިރުންނާއި މުލްޙިދުން ކިތަންމެ ނުރުހުނަސްމެއެވެ. އަދި އަހަރުމެން ﷲ ގެ ޙަޟްރަތަށް އަދި ދަންނަވަނީ މުސްލިމުންގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހުރިހާ [illegible] ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ﷲ [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ﷲ ގެ [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] ﷲ އަށް [illegible]. އަދި ﷲ އެކަލާނގެ [illegible]، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible] [illegible])، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުވެރިންނާއި، ޞަޙާބީންނާއި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ހަމަނަށް ޞަލަވާތާއި ސަލާމަތްވާށިއެވެ.

والحمد لله رب العالمين، وصلى الله وسلم على عبده ورسوله الصادق الأمين، وعلى آله وأصحابه وأتباعه بإحسان إلى يوم الدين.

***

بِسْمِ اللهِ الرَّحمَنِ الرَّحِيمِ

ނުވަވަނަ ރިސާލާ:

ސިޙުރާއި ކަހިނުކަމުގެ ޙުކުމާއި އެއާ ގުޅިފައިވާ ކަންކަން[1]

ހަމްދުހުރީ އެއްކައުވަންތަ الله އަށެވެ. ޞަލަވާތާއި ސަލާމް ހުރީ އެކަލޭގެފާނަށްފަހު އެހެން ނަބިއްޔަކު ނުވާ ކަލޭގެފާނަށެވެ. އެއަށްފަހު ދަންނަވަމެވެ:

މިހާރަކަށް އައިސް ޝަޢްބަޛީކަމަށް ފަރުވާކުރާ މީހުންގެ ޢަދަދު ސިޙުރުވެރިން ގިނަކަމަށް ފެނި، އަދި ސިޙުރުވެރިކަން ނުވަތަ ކަހިނުކަމުން ލާފައި އެމީހުން ފަރުވާކުރުން، އަދި ބައެއް ބިންތަކުގައި އެމީހުން ފެތުރި، އަދި ޖާހިލުކަން ގަދަވެފައިވާ ބައެއް ރައްޔިތުން ބާއްވުން އެމީހުން ވާވައްދައިގެން އުޅޭތީއެވެ؛ الله އާއި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް އިޚްލާޞްތެރިވުމާއި ނަޞޭޙަތްތެރިވުމުގެ ބާބުން؛ އެކަމުގައި އިސްލާމްދީނަށާއި މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ހުރި ބޮޑުވެގެންވާ ނުރައްކާ ބަޔާންކޮށްދިނުމަކީ އަހަރެންނަށް ފެނުނުމެވެ. އެއީ الله ފިޔަވާ ގުޅިފައިވުމާއި އަޅެން ފަރާތަކަށް ބަރަސްސާވުމާއި، އެކަލާނގެ އަމުރާ ޚިލާފުވުމާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަމުރުފުޅާ ޚިލާފުވުން އެކަމުގައި ވާކަމަށްޓަކައެވެ.

އެގޮތުން الله ތަޢާލާގެ ހަސްރަތުތަކުން އަދި ހުކުމާއި އަހަރެން ބަސްމަދުވެ:

---

[1] މި ވަޞިއްޔަތަކީ ޝައިޚް ޢަބްދުލްޢަޒީޒް ބިން ބާޒު ފަތުވާދީފައިވާ، އަދި ރިސާލާތަކުގެ ތެރެއިން ޝާއިޢުކުރެއްވި ފޮތްތަކުގެ ތެރެއިން ވަކިފޮތެއް މިވަނީ ފޮތުގައި ހިމަނާފައެވެ. ހިޖުރައިން 1402 ވަނަ އަހަރުގެ 17 ވަނަ ނަންބަރުގެ މަޖައްލާގައެވެ.

ބޭސްފަރުވާ ކުރުމަކީ އިއްތިފާގުން ހުއްދަ ކަމެކެވެ. މުސްލިމްމީހާ؛ އެހެރެހަރީގެ ބަލިޔަށް ބޭނުންވާ ބޭސްފަރުވާގެ ހައްޖާމަން، ނުވަތަ އޮޕަރޭޝަނާ، ނުވަތަ ނާރުބަލާ ބޭހާ، ނުވަތަ އެނޫންވެސް އެފަދަ ޑޮކްޓަރެއްގެ ގާތަށް އާނގެ ބަލި ބަލާ، އަދި އެއާ މުނާސަބުވާ، އަދި ޖާނުބޮޑުކަމުގެ އިލާޖުކޮށްދެއްވައި އެނގޭގޮތުގައިވާ މިންވަރަކުން ޝަރުޢީގޮތުން ހުއްދަވެގެންވާ ބޭސްތަކުން ފަރުވާކުރަން ހަމަ ދަނާހިއްވެ. އެހެނީ އެއި ބާރުކަމުގެ މަރުމަނާ ސަބަބުތަކުގައި ހިމެނޭ ބާބުގައިވާ ކަމެކެވެ. އަދި ﷲ އަށް ތަވައްކަލުކުރުން އެކަން ނަފީ ނުކުރެއެވެ. ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ބަލިމަޑުކަން ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި އެއާއެކު އޭގެ ފަރުވާވެސް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެނގުނު މީހަކަށް އެ ފަރުވާ އެނގެއެވެ. އަދި ނޭނގުނު މީހަކަށް ނޭނގެއެވެ. ނަމަވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި ކުރާ ދުޢާގެ ބާރުން، އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުން ޝިފާ ލިބިފައި ނުވެއެވެ.

އެގޮތުން ޣައިބުގެ ކަންކަން އެނގޭކަމަށް ދަޢުވާކުރާ ކާހިނުންގެ ގާތަށް؛ ޖެހިފައިވާ ބަލި ދަނެގަތުމަށްބަލައި ދިއުން ބަލިމީހާއަށް ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް، އެމީހުން ބުނާ ކަންކަން ތެދުކުރުންވެސް ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އެހެނީ ހިތުގައި އިލްމުގެ ވާހަކަ ދައްކާ ދިރާސާކޮށް ޖިންނިން ގެނެސްދޭ އެފާ ބައިކަވެ. މިގޮތުން އެމީހުންގެ އިލްމު އެނގޭކަމަށް ދަޢުވާކޮށްފިނަމަ މި މީހުންގެ ޙުކުމަކީ ކާފިރުވެ މަގުފުރެދޭނެވުމެވެ.

މުސްލިމު އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙީޙުގައި، ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

«مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ يَوْمًا».

"ޢައްރާފެއް (ކަހިނެއް ނުވަތަ އަތްބަލާ މީހެއް) ގެ ގާތަށް ގޮސް، ކަމަކާމެދު އޭނާގެ ގާތުން ސުވާލުކޮށްފި މީހާ؛ ސާޅީސް ދުވަހުގެ ނަމާދު އޭނާގެ ކިބައިން ޤަބޫލު ނުކުރެވޭނުއްބެވެ."

އަދި އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ ޙަދީޘުން، ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ރިވާކުރެވުނެވެ:

«مَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ، فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ ﷺ».

"ކާހިނެއްގެ ގާތަށް ގޮސް، ދެން އޭނާ ބުނާ އެއްޗެއް ތެދުކޮށްފި މީހާ؛ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މުޙައްމަދު ﷺ ގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު އެއްޗަކަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ." ރިވާކުރެއްވީ އަބޫ ދާވޫދެވެ. އަދި ހަތަރު ސުނަނުގެ އަހުލުވެރިން (އަބޫ ދާވޫދު، އައްތިރްމިޛީ، އައްނަސާއީ، އިބްނު މާޖާ) އެ ޙަދީޘް ނެރުއްވިއެވެ. އަދި އަލްޙާކިމު، ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން މި ލަފްޡުން ޞައްޙަކުރެއްވިއެވެ:

«مَنْ أَتَى عَرَّافًا أَوْ كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ، فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ ﷺ».

"ޢައްރާފެއް (ފާލުބަލާ، ރަމަލުޖެހާ [illegible]) ނުވަތަ ކާހިނެއްގެ ގާތަށް ގޮސް، ދެން އޭނާ ބުނާ އެއްޗެއް ތެދުކޮށްފި މީހާ؛ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މުޙައްމަދު ﷺ ގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު އެއްޗަކަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ."

އަދި އިމްރާނު ބިން ޙުޞައިނު رضي الله عنه ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَطَيَّرَ أَوْ تُطُيِّرَ لَهُ، أَوْ تَكَهَّنَ أَوْ تُكُهِّنَ لَهُ، أَوْ سَحَرَ أَوْ سُحِرَ لَهُ، وَمَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ، فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ ﷺ».

"ސުންޏާކަމެއްކަމުގައި ބަލައިފި ނުވަތަ އެމީހަކަށް ސުންޏާކަން ހުރިތޯ ބަލައިދެވޭ މީހާ، ނުވަތަ ކަހީނުކަންކޮށް ނުވަތަ އެމީހަކަށް ކަހީނުކަން ބަލައިދެވޭ މީހާ، ނުވަތަ ސިޙުރުހަދާ ނުވަތަ އެމީހަކަށްޓަކައި ސިޙުރު ހަދައިދެވޭ މީހާ އަހަރުމެންގެ ތެރެއިން ނޫނެވެ. އަދި ކާހިނެއްގެ ގާތަށް ގޮސް، އޭނާ ބުނާ އެއްޗެއް ތެދުކޮށްފި މީހާ؛ ފަހެ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު އެއްޗަކަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ." އަލްބައްޒާރު، ރަނގަޅު އިސްނާދަކާއެކު މި ޙަދީޘް ރިވާކުރެއްވިއެވެ.

މި ޝަރަފުވެރި ޙަދީޘްތަކުގައި އެވަނީ: ފާލުބަލާ މީހުންނާއި، ކާހިނުންނާއި، ސިޙުރުވެރިންނާއި އެފަދަ މީހުންގެ ގާތަށް ދިއުމާއި، އެމީހުންގެ ގާތުން ސުވާލުކޮށް އެމީހުން ތެދުކުރުން ނަހީކުރެއްވުމެވެ. އަދި އެކަމުގެ މައްޗަށް ވަޢީދުގެ ބަސްފުޅު އައިސްފައެވެ.

އެހެންކަމުން ބައެއް ކަންކަމުގައި އެމީހުން [illegible] (ނުވަތަ އެމީހުން ބުނި ބަސް [illegible])، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ފަހެ [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] ނުވާނެއެވެ. އެހެނީ

ރަސޫލާ ﷺ ވަނީ އެފެރިންގެ ގާތަށް ދިޔުމާއި، އެފެރިންގެ ގާތުން ސުވާލުކޮށް އެހުމާއި، ތެދުކުރުންވެސް ނަހީކުރައްވާފައެވެ. އެއީ އެކަމުގައިވާ ބޮޑުވެގެންވާ ނުރައްކަލަށްޓަކައިއެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ނުރައްކަލާއި ނުބައި ނަތީޖާތަކަށްބަލައިއެވެ. އެހެނީ އެމީހުންނީ ޣައިބު ދޮގުވެރިންނެވެ.

އެޒަމާނުގެ މި ޒަމާނުގަޔާކަމަށް: ކާފިރުންނާއި ސިޔާސީ ދަތުރުވެރިން ކާފަރުވެގެންވާކަމަށް ދަޢުވާކުރެއެވެ. އެއީ އެމީހުން އަހަރެމެންގެ އިލްމު އަސާސީކަމަށް ދަޢުވާކުރުމުންނެވެ. އަދި އެއީ ކާފަރުކަމެވެ. އަދި އެއީ، ޣައިބުގެ ޢިލްމު ﷲ ޚާއްޞަކޮށްދެއްވާފައިވާ ޣައިބުގެ ޢިލްމު ދަޢުވާކުރާ މީހުން އެމީހުންގެ މަގުބަޔަކަށް ވާހަކަދައްކާކަމެވެ. އެއީ ﷲ އަށް ކާފަރުވުމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ސުލްޠާނުކަމާ ޝަރީކުކުރުމެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެއީ އަސާސީކަމަށް ކުރާ ދަޢުވާގައި އެމީހުން ތެދުކުރާ މީހާވެސް އެމީހުން ދެކެއިންނެވެ. އަދި މީހަކު ކަލަކަށްކުރާ މީހުންގެ ޤަބޫލުން މި ކަލަކަށް ނަޞޭޙަތްދީފި ކާފަރު މީހަކު؛ ދެން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ވަނީ އެމީހުންގެ ޤަބޫލުން ބަރީއަވެވަޑައިގެންނެވެ.

އެހެންކަމުން، އެމީހުން ދަޢުވާކުރާ ޣައިބުގެ ޢިލްމުގެ ކަލަކަށް މުސްލިމުންނާ ބާޠިލުބަސް ހުރަސްއެޅޭނެ ގޮތެއް ނެތެވެ. އެއީ އެމީހުން ކުރާކަމާ ޚިލާފު އަކަތަށް ނުވަތަ ފަލަކަށް އެހެން މީހުން ކުރާ ގޮތަށް ދަޢުވާކުރާކަމަށް ދުރުކޮށް ކަލަކަށް ކުރެވުނު ކަލަކަށް ޝަރީޢަތަށް ގުޅޭ، އަދި ދީނުގެ ޤަވާޢިދުގެ ޝަރީޢަތަށް ކަލަކަށް. އަދި އެކަމެވެ.

ރުހިއްޖެ މީހާ؛ ފަހެ އެމީހުންގެ ބާޠިލާއި ކުފުރުގެ މައްޗަށް އެހީވެއްޖެއެވެ.

އެފަދައިންމެ، މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް މީހަކު އެމީހުންގެ ގާތަށް ދިޔުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ދަރިފުޅު ނުވަތަ ތިމާގެ މީހާ ކައިވެނިކުރާނީ ކާކާތޯ އަކުރަންބަކައި، ނުވަތަ ދަގަކަރިންނާއި ދަގުވެރިންގެ ބައިމާގެ ދަމުކަކައިވާ ގޮއްޓާއި ވަޒީފާރިކަން، ނުވަތަ ހަރާމްވެރިކަމާއި ވަހުވާމާއި އަދަބު ކަންކަމާ ބަރަގަތުން ސުވާލުކުރުމުން ބަޔާންކުރައްވައިފިއެވެ. އެހެނީ މިދި الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއަށް މެނުވީ ނުބައިކަމެއްގެ ކަންކަމަކީ އަމިއްލައެވެ.

ފަހެ ވެރިންނައި، ބިސްބާގެ އަރުވެރިން (އަތޮޅު މަރުކަޒު ހިންގާ މީހުން) އަދި އެނޫންވެސް ކުޅަދާނަކަމާއި ބާރު ލިބިގެންވާ މީހުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ: ކާފިރުންނަށް ފާޅުކަމާ މީހުންނައި އެއްކަލަ މީހުންގެ ގާތަށް ދިޔުން އިންކާރުކުރުން، އަދި ބާޠިލުތަކައި އެހެން ތަންތަނުގައިވެސް އެފަދަ ކަމަށް މީހުން ކުރުމުން ދެކޮޅުހަދާ، އަދި އެހެން ގަދަކަން އެމީހުންނަށް އިންކާރުކުރުން، އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް ދާ މީހުންނަށްވެސް އިންކާރު ކުރުމެވެ.

އަދި ސިހުރުވެސް ވަނީ މިގޮތައިންނެވެ. އެހެނީ ސިހުރަކީ ކާފިރުވާ ޙަރާމް ކަންތަކުގެ ތެރެއިންނާ ކަމެވެ. ދަ މަލާއިކަތުންނާއި ބަނީ އާދަމުން الله އަޅުގަޑު މަލާއިކަތުންގެ ޤިއްޞާގައި ވާފަދައިންނެވެ:

﴿...وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنۡ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحۡنُ فِتۡنَةٞ فَلَا تَكۡفُرۡۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنۡهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ بَيۡنَ ٱلۡمَرۡءِ وَزَوۡجِهِۦۚ وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِۦ مِنۡ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ

وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمۡ وَلَا يَنفَعُهُمۡۚ وَلَقَدۡ عَلِمُواْ لَمَنِ ٱشۡتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنۡ خَلَٰقٖۚ وَلَبِئۡسَ مَا شَرَوۡاْ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمۡۚ لَوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ﴾

(...ހިމަންދުން ވާކަން ކަރަވެރި (އިމާންކަން ހުރި މިންވަރެއް ބަލުވުމުގެ ގޮތުން ދެރަވެރި ކުރައްވާފައިވާ އިމްތިޙާނެއް) ފިތުނައަށް ކަމުގައި، ދެން (ސިހުރު ދަސްކޮށްދޭން) ކާފަރު ނުވާށޭ ވިދާޅުވެފައި (ނަސޭހަތް ދެއްވުމަށް ފަހުގައި) މެނުވީ އެއްވެސް މީހަކަށް އެ ދެ މަލާއިކަތުން (ސިހުރު) އުނގަންނަވައި ނުދެއްވައެވެ. ފަހެ އެދެ ބޭކަލުންގެ އަރިހުން އެބައިމީހުން އުނގެނި އުޅެނީ (ސިހުރު ބޭނުންކޮށްގެން) މީހަކާއި އޭނާގެ އަނބިމީހާ ދުރުކުރު (ރުޅިވެރިކަން އުފެއްދާ) ދުރުކުރެވޭނެ ގޮތެވެ. اللهގެ އިރާދަފުޅަކާ އެކުގައި މެނުވީ އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް މީހަކަށް އެއިން ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ. އެބައިމީހުން އެ އުނގެނެނީ އެބައިމީހުންނަށް ގެއްލުންދޭ އަދި އެބައިމީހުންނަށް މަންފާއެއް ނުކުރާ ކަންތަކެވެ. އަދި އެ ހޯދައިގަތް މީހަކަށް އާޚިރަތުގައި އެއްވެސް ހިއްސާއެއް ނެތްކަން، އެބައިމީހުންނަށް ކަށަވަރުކަން އެނގިފައި ވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުވެސް އެބައިމީހުންގެ ނަފްސުތައް އެ އެއްޗަކަށް ވިއްކާލި އެއްޗެއްގެ ނުބައިކަމުގެ ބޮޑުކަމެވެ! އެބައިމީހުން އެކަން ދަންނަ ކަމުގައިވީނަމަ ނުކުރެތެވެ.) [އަލްބަޤަރާ: 102]

މި މާތްވެގެންވާ އާޔަތްކަރީމުން ދަސްކުރެވޭ: ސިހުރަކީ ކާފަރުކަމެކެވެ. އަދި ސިހުރުވެރިންނަކީ މީހާއާ އޭނާގެ އަނބިމީހާ ވަކިކުރާ ބައެއް ކަމުގައިވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރައިން، ސިހުރަކީ އޭގެ ޢަމަލުގައި ހަޤީޤަތެއް އަދި

ގެއްލުމަކުންވެސް އަސަރުކުރުވާ އެއްޗެއް ނޫންކަމާއި، އެއިން އަސަރުކުރަނީ ﷲ ގެ ކައުނީ ޤަދަރުގެ އިޛްނަފުޅުންކަމުގައި ކަން ދަލީލުކުރިއެވެ. އެހެނީ ހެވާއި ނުބައި އުފެއްދެވި ފަރާތަކީ ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއެވެ.

އޭގެ އިތުރުން މި މާތް އާޔަތުން ދަލީލުކުރީ: ސިޙުރު އުނގެނި ދަސްކުރާ މީހުން އެ އުނގެނޭކަން ކަށަވަރީ އެމީހުންނަށް ފައިދާއެއް ނުކުރާ އެކަމަކު ގެއްލުންހުރިބާ އެއްކަމެއް ކަމުގައިއެވެ. އަދި ﷲ ގެ ހަޟްރަތުގައި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ނަސީބެއް ނުވާކަމެވެ. މިއީ ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި އެމީހުން ގެއްލުނިވުން ބޮޑުވެގެންވާކަމަށާއި، އަދި އެންމެ އަގުހެޔޮ އެއްޗަކަށް އެމީހުންގެ ނަފްސުތައް ވިއްކާލިކަމަށް ދަލީލުކުރާ ވަރުގަދަ ވަޢީދުގެ ބަސްފުޅުކަމެވެ. މިހެންވެ ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ އެކަމުގެ މައްޗަށް އެމީހުން ނުބައިކުރައްވާ ބަސްފުޅުކުރައްވައިއެވެ:

﴿...وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْاْ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْۚ لَوْ كَانُواْ يَعْلَمُونَ﴾

(...އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެ ނަފްސުތައް އެ އެއްޗަކަށް ވިއްކައިލީ އެއްޗެއްގެ ނުބައިކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! އެބައިމީހުން އެކަން ދަންނަ ކަމުގައިވާ ނަމައެވެ.) [އަލްބަޤަރާ: 102] މި ބަސްގައި الشراء ގެ މާނައަކީ ވިއްކާލުމެވެ.

މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން މިހިރަ ޢިލްމުތައް ވާރުތަކޮށް، ބުއްދި ބަލިކަނެ މިދިހުންނަށް އެއިން އޮޅުވާލި މިދިބަ ބުދުބާސްވެރިންނާހުރު ގެއްލުން ބޮޑުވެ، ކަންކަންވަނީ ބޮއްސުން ގާގައިއެވެ. إنا لله وإنا إليه

راجعون، وحسبنا الله ونعم الوكيل (އަޅަގަންވަނީ الله އަށެވެ. އަދި އަޅަގަން އެނބުރި ދާނީ އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށެވެ. އަދި الله އަޅަގަންނަށް ފުދެއެވެ. ވަކީލުކަމުގައި އެކަލާނގެ ހެޔޮކަލާއެވެ.)

ސިޙުރުވެރިންނާއި، ކާހިނުންނާއި އެންމެހާ ހާހޫރަވެރިންގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތާއި ޢާފިޔަތު ދެއްވުމަށް އަހަރުމެން الله ގެ ޙަޟްރަތުން އެދެމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ނުބައިކަމުން މުސްލިމުން ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވާ، އަދި އެމީހުންނާމެދު ހުޝިޔާރުވެ އިންތިބާހުވުމަށް، އަދި އެމީހުންނާމެދު الله ގެ ޙުކުމްފުޅު ތަންފީޒުކުރުމަށް މުސްލިމު ވެރިންނަށް ތައުފީޤުދެއްވުމަށް އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް އެދި ދަންނަވަމެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ގެއްލުމާއި، ނުބައި ޢަމަލުތަކުން [illegible] ސަލާމަތާއި ރަޙްމަތް ލިބިގެންދިޔުމަށެވެ....ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ރަޙީމުވަންތަ މާތް އޯގާވަންތަ އިލާހެވެ.

ސިޙުރުގެ ނުބައިކަން ދިމާވުމުގެ ކުރިން އެއިން ރައްކާތެރިވާނެ ގޮތް، الله ތަޢާލާވަނީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ޝަރުޢުކޮށްދެއްވާފިއެވެ. އަދި ސިޙުރު ޖެހުމަށްފަހު އެއިން ފަރުވާކުރާނެ ގޮތްވެސް އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ އެމީހުންނަށް ސާފުކޮށްދެއްވިއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން އެމީހުންނަށްވާ ރަޙްމަތުގެ ގޮތުންނާއި، އަދި އިޙްސާނާއި◌ރިޢާޔަތްކުރެއްވުމުގެ ގޮތުންނާއި، އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ނިޢުމަތް ފުރިހަމަކުރެއްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

މިތަނުގައި މިވަނީ ސިޙުރު ޖެހުމުގެ ކުރިން އޭގެ ނުރައްކާއިން ރައްކާތެރިވާން ކުރާނޭ ކަންކަމާއި، އަދި ސިޙުރު ޖެހުމަށްފަހު އެއަށް ފަރުވާކުރުމަށް ކުރާނޭ ޝަރުޢީގޮތުން ހުއްދަ ކަންކަމުގެ ބަޔާނެކެވެ. އޭގެ ބަޔާންވަނީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ:

ފުރަތަމައަށް: ސިޙުރު ޖެހުމުގެ ކުރިން އޭގެ ނުރައްކާއިން ރައްކާތެރިވުމަށް ކުރާނޭ ކަންކަން: އޭގެ އެންމެ މުހިއްމު އަދި އެންމެ ފައިދާހުރި ގޮތަކީ: ޝަރުޢީ ޛިކުރުތަކާއި، ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވާ ދުޢާތަކާއި ރައްކާތެރިވުމުގެ އަދި ދަންނަވާ ޛިކުރުތަކުން ޙިމާޔަތް ލިބިގަތުމެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި: އާޔަތުލް ކުރުސިއްޔު -އެއީ ކީރިތި ޤުރުއާނުގައިވާ އެންމެ މާތް އާޔަތް ކޮންމެ މި އާޔަތެވެ- ފަރުޟު ނަމާދެއްގައި ސަލާމްދިނުމަށްފަހު ކިޔުން [illegible] އެ އާޔަތަކީ ﷲ ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦۚ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۖ
وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيۡءٖ مِّنۡ عِلۡمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَۚ وَسِعَ كُرۡسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۖ وَلَا
يَـُٔودُهُۥ حِفۡظُهُمَاۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ ٢٥٥﴾

(ﷲ އީ، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަމަށް ޙައްޤުވާ އެހެން އިލާހަކު ނުވާ ފަރާތެވެ. (އަދި) ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ، ދާއިމުން ޤާއިމުވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] އެކަލާނގެއަކަށް ނުވެއެވެ. އުޑުތަކުގައި ވާ އެއްޗެއް އަދި ބިމުގައި ވާ އެއްޗެއް މިލްކުވެގެންވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. އެކަލާނގެ ހުއްދަ ނުލިބި އެކަލާނގެ ގާތު ޝަފާޢަތްތެރިވެވޭނީ

ޝަފާޢަތްތެރިވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ! (އެބަހީ: އެއިލާހުގެ އިޛުނަކާ ނުލާ އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އެއިލާހުގެ ޙަޟްރަތުގައި ޝަފާޢަތްތެރި ނުވެވޭނެއެވެ.) އަބައިމީހުންގެ ކުރިން އިސްވެގޮސްފައި ވާހާ ކަމަކާއި، އަބައިމީހުންގެ ފަހުން ވާނެ ކަމެއްވެސް އެއިލާހު ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ ޢިލްމުފުޅުގެ ތެރެއިން އިރާދަކުރެއްވި މިންވަރަށް ފިޔަވާ އެބައިމީހުންނަކަށް އެނގިގެން ނުވެއެވެ. އެއިލާހުގެ ކުރުސިއްޔު، އުޑުތަކާއި ބިމަށް ވުރެ ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ. އެ އުޑުތަކާއި ބިން ރައްކާތެރިކުރެއްވުމަކީ އެއިލާހަށް ބުރަކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވެ، މާތްވެގެންވާ އިލާހެވެ.) [އަލްބަޤަރާ: 255] އަދި ސަޙީޙުގައިވެސް އެ އާޔަތް ޛިކުރުވެއެވެ. އެގޮތުން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ބަޔާންވެގެންވެއެވެ:

«مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ فِي لَيْلَةٍ، لَمْ يَزَلْ عَلَيْهِ مِنَ اللَّهِ حَافِظٌ، وَلَا يَقْرَبُهُ شَيْطَانٌ حَتَّى يُصْبِحَ».

"ރެއެއްގައި އާޔަތުލް ކުރުސިއްޔު ކިޔަވައިފި މީހާ؛ ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުން ރައްކާތެރިކުރައްވާނެ ބަލަހައްޓާ އޭނާގެ ކައިރީގައި ބަހައްޓަވާނެއެވެ. އަދި ފަތިސްވުމާއި ހަމައަށް ދާންދެން ޝައިޠާނަކު އޭނާއާ ގާތްނުވާނެއެވެ."

އަދި އޭގެ ތެރޭގައި އަންނަނިވި ބައިތައް ކިޔުއްވުމެވެ:

﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ١﴾

﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ ١﴾

﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ١﴾

[އައްނާސް:1] މި ސޫރަތް ކިޔެވުންވެއެވެ. އެއީ ކޮންމެ ފަރުޟު ނަމާދެއް ފަހުގައިއެވެ. އަދި މި ތިން ސޫރަތް ދުވާލުގެ ކުރީކޮޅު، ފަތިސް ނަމާދަށް ފަހުގައި، އަދި ރޭގަނޑުގެ ކުރީކޮޅު، މަޣުރިބު ނަމާދަށް ފަހުގައި ތިން ފަހަރު ކިޔެވުމެވެ.

އަދި އޭގެ ބެރޭގައި: ރޭގަނޑުގެ ކުރީކޮޅުގައި އަލްބަޤަރާ ސޫރަތުގެ އެންމެ ފަހު ދެ އާޔަތް ކިޔެވުންވެއެވެ. އެ ދެ އާޔަތަކީ ﷲ ތަޢާލާގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَـٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ ٢٨٥﴾

(ރަސޫލާއަށް، އެކަލޭގެފާނުގެ ރައްބުގެ ހަޟްރަތުން ބާވައިލެއްވުނު (ކޮންމެ) އެއްޗަކަށް ރަސޫލާއި މުއުމިނުން އީމާންވެއެވެ. އެ އެންމެންވެސް، ﷲ އާއި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނާއި (ބާވައިލެއްވި) ފޮތްތަކާއި ފޮނުއްވި ރަސޫލުންނަށް އީމާންވެއެވެ. (އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ.) ތިމަންނަމެން، އެއިލާހުގެ ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކާ ދެމެދު ތަފާތެއް ނުކުރަމެވެ. (އެބަހީ: ބައެއް ބޭކަލުންނަށް އީމާންވެ ބައެއް ބޭކަލުންނަށް ކާފަރު ނުވަމެވެ.) އަދި އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. ތިމަންނަމެން އަޑުއަހައި ކިޔަމަންތެރިވީމެވެ. އަހަރެމެންގެ ރައްބެވެ! އަހަރެމެންގެ ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ! އަދި އެނބުރި ދިއުންވަނީ ކަލޭގެފާނުގެ ޙަޟްރަތަށެވެ.) އެހެން ގޮސް ސޫރަތް ނިމުނީއެވެ.

ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ޞައްޙަވެގެންވާ ބަސްފުޅަށް ބަލައިލެވެ:

«مَنْ قَرَأَ الآيَتَيْنِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ البَقَرَةِ فِي لَيْلَةٍ كَفَتَاهُ».

"ރޭގަނޑެއްގައި، އަލްބަޤަރާ ސޫރަތުގެ އެންމެ ފަހުގެ ދެ އާޔަތް ކިޔަވައިފި މީހާ، އެ ދެ އާޔަތް އޭނާއަށް ފުދޭނެއެވެ." އޭގެ މާނައަކީ -والله أعلم- އެ ދެ އާޔަތް، ކޮންމެ ނުބައިކަމަކުން އޭނާއަށް ފުއްދައިދޭނެއެވެ. އަދި އޭގެ ތެރޭގައި: ރޭގައި ދުވާލު، އަދި އިޤާމަތުގައި ނުވަތަ ސަފަރެއްގައި، ނުވަތަ ރަށްގައި ނުވަތަ [illegible] ތަނަކަށް ފައިބައިފި (الله ގެ ފުރިހަމަވެގެންވާ ކަލިމަފުޅުތަކުން، އެކަލާނގެ އުފެއްދެވި ކޮންމެ ނުބައިތަކުން ރައްކާތެރިކަންދެއްވުން) އެދުން [illegible]. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މިބަސްފުޅަށް ބަލައިލެވެ:

«مَن نَزَلَ مَنْزِلًا فَقالَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِن شَرِّ ما خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيءٌ حتَّى يَرْتَحِلَ مِن مَنْزِلِهِ ذَلِكَ».

"ތަނަކަށް ފޭބުމަށްފަހު، ދެން: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِن شَرِّ ما خَلَقَ (الله ގެ ފުރިހަމަވެގެންވާ ކަލިމަފުޅުތަކުން، އެކަލާނގެ ހަލްޤުކުރެއްވި ކޮންމެ ނުބައިތަކުން ރައްކާތެރިކަންދެއްވުން [illegible] އެދެމެވެ.) މިހެން ކިޔަވައިފި މީހާ؛ އޭނާގެ އެ މަންޒިލުން [illegible] ދާންދެން އެއްވެސް އެއްޗަކުން އޭނާއަށް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ."

އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައި: [illegible]، [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހިމެނެއެވެ:

«بِسْمِ اللهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ، وَهُوَ السَّمِيعُ العَلِيمُ».

(ﷲ ގެ އިސްމުފުޅާއެކު، ބިމުގައި އަދި އުޑުގައިވެސް އެއްވެސް އެއްޗަކަށް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެ އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅުން އެހީއާއި ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނަމެވެ. އެކަލާނގެއީ (އެންމެ މޮޅަށް) އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި (އެންމެ މޮޅަށް) ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.)

އެއީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން އެގޮތަށް ބާރުއަޅުއްވާފައިވުން ސައްޙަވެގެންވާފައިވެއެވެ. އަދި އެއީ ކޮންމެ ނުބައިކަމަކުން ސަލާމަތްވުމަށްވާ ސަބަބެކެވެ.

ދެވަނައަށް: ސިޙްރު ޖެހުމުގެ އަސަރު ފިލުވާލެވޭނެ ގޮތް: މިކަންވެސް ވަނީ އެކި ކަންކަމުންނެވެ:

ފުރަތަމައި: ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުން ނިކަމެތިވުން، ގެއްލުން ދުރުކޮށްދެއްވުމަށް، ދުޢާކުރުން ފިލުވައިދެއްވުމަށް ދުޢާކުރުން އެދި ހާސްކަމާއި ހޮވައި ބަލައިގަތުން ދިނުމެވެ.

ދެވަނައި: ބިމުގައި ނުވަތަ ފުރަބަދަށް ނުވަތަ އަނގަބަށް ނުވަތަ އެތަނަކަށް ހުށަހެޅިފައި އަދި ސިޙްރު އޮތްތަން ދަނެގަނެވިއްޖެނަމަ، ދަނެގަނެވިއްޖެނަމަ، އެ އޮތްތަން އެނގި، އެ އަޅުއްވާ ނަގާލަ ހަލާކުކުރުމުގައި އެހީތެރިވެދިނުމެވެ؛ ސިޙްރު ބޮޑުވާނެތީއެވެ. މިއީ ސިޙްރަށް ފާރަވެރި ވުމުގައި ގޮތް ވަރަށް ފުރިހަމަ ގޮތެވެ.

ތިންވަނައީ: ދިރުވުމަށްޓަކައި ޝަރުޢީ ދިރުހޯދާފުރުން ރުޤްޔާކުރުމެވެ.

އެތަކެތި ފިލަވެގެންދެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި:

ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން ޘާބިތުވެގެންވާ މި ދުޢާއެވެ:

«اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ، أَذْهِبِ الْبَأْسَ، وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا».

(އޭ ﷲ އެވެ! މީސްތަކުންގެ ވެރި ރައްބެވެ! ބަލި އުނދަގޫކަން ފިއްލަވާދިއެވެ. އަދި ޝިފާދެއްވާދިއެވެ. ޝިފާދެއްވަނީ އިބައިލާހެވެ. އިބައިލާހުގެ ޝިފާ ފިޔަވައި އެހެން ޝިފާއެއް ނުވެއެވެ. ބައްޔެއް ފަހަތަށް ދޫނުކުރާ ޝިފާއަކުން (ފުރިހަމަ ޝިފާދެއްވާދިއެވެ.)) ތިން ފަހަރު އެހެން ކިޔާނީއެވެ.

އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައި: ޖިބްރީލުގެފާނު ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އައިސް ރުޤްޔާކުރައްވި ރުޤްޔާކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އަތުވެގެން މި ބަސްކޮޅެވެ:

«بِسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ، مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ، وَمِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ أَوْ عَيْنِ حَاسِدٍ، اللَّهُ يَشْفِيكَ، بِسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ»

(ﷲ ގެ އިސްމުގެން އަހަރެން ތިބާއަށް ރުޤްޔާކުރަމެވެ. ތިބާއަށް ގެއްލުންވާ ހުރިހާ ކަމަކުން. އަދި ކޮންމެ ނަފްސަކުން ނުވަތަ ހަސަދަވެރި ލޮލެއްގެ ނުބައިކަމުން. ﷲ ތިބާއަށް ޝިފާދެއްވާދިއެވެ. ﷲ ގެ އިސްމުގެން އަހަރެން ތިބާއަށް ރުޤްޔާކުރަމެވެ.) ތިން ފަހަރު އެ ލަފުޒު ތަކުރާރު ކުރާނީއެވެ.

އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައި -އަދި މިއީ ފުރި◌ހަމަވާން އޫނާގެ އަނބިމީހާއާ ޖާބިރުގެން ހިފުއްބި ހުރަސްއެޅިއްގެނަވަ ފައިފާހުރި ފުރުވާހުވެ- އެއީ:

ފެހި ކުންނާރު ފަތުން ހަތް ފަތް ނަގާ، ދެން ހިލަގަނޑުން ނުވަތަ އެފަދަ އެއްޗަކުން ހިމުންކޮށް ފުނޑާލާފައި، ކަންވާރަކަށް އަޅާލާފައި، ދެން ފެންވަރަން ފުދޭނެވަރަށް އޭގެ ތެރެއަށް ފެން އަޅާފައި، އެއަށް މި ބަސްބަސް ކިޔެވުމެވެ:

އާޔަތުލް ކުރްސީ އަދި

﴿قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡكَٰفِرُونَ ١﴾ [އަލްކާފިރޫން:1] ސޫރަތް، އަދި

﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ١﴾ [އަލްއިޚްލާޞް:1]، މި ސޫރަތް އަދި

﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ ١﴾ [އަލްފަލަޤް: 1]، މި ސޫރަތް އަދި

﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ١﴾ [އަންނާސް:1] މި ސޫރަތް،

އަދި އަލްއަޢުރާފު ސޫރަތުގައިވާ ސިޙުރުގެ އާޔަތްތަކެވެ. އެއީ الله ތަޢާލާގެ މި ބަސްފުޅުތަކެވެ:

﴿وَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنۡ أَلۡقِ عَصَاكَۖ فَإِذَا هِيَ تَلۡقَفُ مَا يَأۡفِكُونَ ١١٧ فَوَقَعَ ٱلۡحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ١١٨ فَغُلِبُواْ هُنَالِكَ وَٱنقَلَبُواْ صَٰغِرِينَ ١١٩﴾

(ތިމަން އިލާހު މޫސާގެފާނަށް ވަޙީ ކުރެއްވީމެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ އަސާކޮޅު އެއްލާވާށެވެ. ދެން (އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާކޮޅު އެއްލެވީމާ) އެހާރުން އެ އަސާކޮޅު އެ މީހުން ދޮގުން ހަދާގެން ދެއްކި ތަކެތި ކައި ފިލުވައިލިއެވެ.)

(ދެން ޙައްޤު ތެދު ސާބިތުވިއެވެ. އަދި އެ މީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައް ބާޠިލު ވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ.)

(ފަހެ އެ ތަނުގައި އެ މީހުން ދަރަވަ ބަލިވެއްޖެއެވެ. އަދި އެ މީހުން

ނިކަމެތިންކަމުގައި ވެގެންދިޔައެވެ.) [އަލްއަޢުރާފު: 117-119]

އަދި ޔޫނުސް ސޫރަތުގައިވާ އާޔަތްތަކުގައިވެސްވެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅުތަކެވެ:

﴿وَقَالَ فِرۡعَوۡنُ ٱئۡتُونِي بِكُلِّ سَٰحِرٍ عَلِيمٖ ٧٩ فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ أَلۡقُواْ مَآ أَنتُم مُّلۡقُونَ ٨٠ فَلَمَّآ أَلۡقَوۡاْ قَالَ مُوسَىٰ مَا جِئۡتُم بِهِ ٱلسِّحۡرُۖ إِنَّ ٱللَّهَ سَيُبۡطِلُهُۥٓ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُصۡلِحُ عَمَلَ ٱلۡمُفۡسِدِينَ ٨١ وَيُحِقُّ ٱللَّهُ ٱلۡحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡمُجۡرِمُونَ ٨٢﴾

(އަދި ފިރުޢައުނު ބުންޏެވެ. މޮޅަށް ދަންނަ ކޮންމެ ސިޙުރުވެރިއަކު ތިމަންގެ ގާތަށް ކަލޭމެން ގެންނާށެވެ.)

(ދެން އެ ސިޙުރުވެރިން އައި ހިނދު އެ މީހުންނަށް މޫސާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: ތިޔަބައިމީހުން (ސިޙުރު ހަދަން) އުކަންހުރި އެއްޗެއްވިއްޔާ އުކާބަލާށެވެ.)

(ދެންފަހެ އެ މީހުން (އެ ތަކެތި) އުކައިލިހިނދު، މޫސާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ގެނައި ސިޙުރެއް، ހަމަކަށަވަރުން الله، އެ ބާޠިލު ކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ފަސާދަކުރާ މީހުންގެ ޢަމަލު، الله އިޞްލާޙު ނުކުރައްވާހުށްޓެވެ.)

(އަދި الله އެ އިލާހުގެ ކަލިމަތްފުޅުތަކުން ޙައްޤު، ޘާބިތުކުރައްވާ ޙައްޤުކުރައްވާނެއެވެ. މުޖުރިމުން ކިތަންމެ ނުރުހުނަސްމެއެވެ.)

[ޔޫނުސް: 79-82]

އަދި ޠާހާ ސޫރަތުގައިވާ އާޔަތްތަކުގައިވެސްވެއެވެ:

﴿قَالُواْ يَٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلۡقِيَ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ أَوَّلَ مَنۡ أَلۡقَىٰ ٦٥ قَالَ بَلۡ أَلۡقُواْۖ فَإِذَا
حِبَالُهُمۡ وَعِصِيُّهُمۡ يُخَيَّلُ إِلَيۡهِ مِن سِحۡرِهِمۡ أَنَّهَا تَسۡعَىٰ ٦٦ فَأَوۡجَسَ فِي نَفۡسِهِۦ خِيفَةٗ
مُّوسَىٰ ٦٧ قُلۡنَا لَا تَخَفۡ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡأَعۡلَىٰ ٦٨ وَأَلۡقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلۡقَفۡ مَا صَنَعُوٓاْۖ إِنَّمَا
صَنَعُواْ كَيۡدُ سَٰحِرٖۖ وَلَا يُفۡلِحُ ٱلسَّاحِرُ حَيۡثُ أَتَىٰ ٦٩﴾

(އެ މީހުން ބުނެފިއެވެ. އޭ މޫސާއެވެ. އެއްކޮޅަކީ ތިބާ އެންމެ ފުރަތަމަ އެއްލުމެވެ. އަނެއްކޮޅަކީ އެންމެ ފުރަތަމަ އެއްލާބަޔަކީ ތިމަންމެން ކަމުގައިވުމެވެ.)

(އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: ހިއެއްމަ، ތިޔަބައިމީހުން (ފުރަތަމަ) އެއްލާށެވެ! ދެން (އެ މީހުން އެއްލިހިނދު) އެހާރުން އެ މީހުންގެ ވާބުރިތަކާއި، އަސާތައް އެ މީހުންގެ ސިހުރުގެ ސަބަބުން ދުވާހެން އެކަލޭގެފާނަށް ހީވެއްޖެއެވެ.)

(ދެންފަހެ މޫސާގެފާނުގެ ހިތުގައި ބިރުވެރިކަމެއް ހިނގިއެވެ.)

(ތިމަން އިލާހު ވަޙީ ކުރެއްވީމެވެ: ކަލޭގެފާނު ބިރު ނުގަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން (ކާމިޔާބު ލިބި) އެންމެ މަތިވެރި ވާނީ ހަމަ ކަލޭގެފާނެވެ.)

(އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތްއަތުގައިވާ އެތި (އެބަހީ: އަސާ) އެއްލާލާށެވެ. އޭރުން، އެ އަސާ އެ މީހުން ހެދި ތަކެތި ކައި، ދިރުވާލައިގާނެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ މީހުން ހެދި އެއްޗެހި ވާކަން ކަނަވަރި ސިހުރުވެރިޔެއްގެ މަކަރު ކަމުގައެވެ. އަދި ސިހުރުވެރިޔާ ކޮންމެ އެއްޗެއް ގެނައިކަމުގައިވިޔަސް، އޭނާއަކަށް ކާމިޔާބެއް ނުވާނެއެވެ.)

[ޠާހާ: 65-69]

އިސްވެދިޔަ ތަންތަން އެ ފެނަން ހިތްވަރުދެނިވި، ދެން ވިން ކޮވަރު އެއިން ބޮއެކަމައި، ހަމައެކަނި ފެންވަރާސިއްޔެވެ. ﷲ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އެއިން އެ ބަލިމަޑުކަން ފިލައިދާނެއެވެ. އަދި ދެ ފަހަރު ނުވަތަ އައްނެލުރު ޖިނައިން އެ ބޭނުންކުރުމަން ހާމަވީ ޑިހެއްޑެއްނަމަ، ބަލި ފިލައިދަނޑުން ހަމަ ބޭނުންކުރުމަކީ މައްސަލައެއް ނޫނެވެ.

މި ދުޢާކުރުމާއި، ރައްކާތެރިކަމަން ހިޔާ ދުއްތާކަމި، މި ގޮތްތަކީ ސިޙުރުގެ ނުބައިކަމާއި އެނޫންވެސް ނުބައިތަކުން ރައްކާތެރިވުމަށް އެންމެ ބޮޑު އެއް ސަބަބެވެ. އަދި ސިޙުރު ޖެހުމަށްފަހު އެ ފިލުވާލަން ބޭނުންކުރެވޭނެ އެންމެ ބޮޑު ހިމާޔަތްތެރިކަމުގެ އެއްވެސް އެވެ. އެއީ ތެދުވެރިކަމާއި އީމާންކަމާއި، ﷲ އަށް އިތުބާރުކުރުން އެކަލާނގެއަށް ބަރޯސާވުމާއެކު، އަދި އެ ހާލަތުގައި ދުޢާކުރުމަން ދަލީލުތަކުގެ ކަންކަމަށް މާ ތަނަވަސްވެގެންވުމެކު އެ ދުޢާތަކުން ރައްކާތެރިވުމުގައި މިލަކަނެވެ.

ސިޙުރުން ރައްކާތެރިވުމާއި، އޭގެން ފަރުވާކުރުމުގައި ކުރަންޖެހޭ ކަންކަމުން ބަޔާންކުރަން ފަސޭހަވާ މިންވަރަކީ މިއެވެ. މިއުނގެނުންދެއްވުމަން އެދެނީ ﷲ ގެ ބަރަކާތްތެރިވުމަށެވެ.

އަދި މިބާބުގައި މުހިއްމު މައްސަލައެއް އާދެއެވެ. އެއީ، ސިޙުރުވެރިން ކުރާ ކަންކަން ކޮށްގެން ސިޙުރަށް ފަރުވާކުރުމެވެ. އެއީ ޖިންނީންނަށް ޤުރުބާން ކުރުމާއި އަދި އެނޫންވެސް އެބަޔަކާ ކުއްލިޔަތުގައި ކުރުވާ ކަންކަން މަދުވެރި ކުރުވެ. ފަހު މިކަން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އެހެނީ އެއީ ޝައިޠާނާގެ ބުރަކަރުލެވެ. އަދި ހިއައްމަ، އެއީ ބޮޑު ޝިރުކެކެވެ. އެފަދައިންނަށް،

ކާހިނުންނާއި، ފާލުބަލާ މީހުންނާއި، ސިޙުރުވެރިޔާއާ ފަދަ ފަންޑިތަވެރިންގެ ގާތުން އެހީއަށްއެދި، އަދި އެމީހުން ބުނާގޮތަށް ހަދައިގެން އެއަށް ފަރުވާކުރުންވެސް ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އެހެނީ އެމީހުންނީ އިތުބާރުކުރެވޭ ބައެއް ނޫނެވެ. އަދި އެމީހުންނީ ޢައިބުގެ އިޚްވަން ދަޢުވާކޮށް، މީސްތަކުންނަށް އޮޅުވާލާ ދޮގުވެރި ނުބައި ފާޖިރުންތަކެކެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ވަނީ އެމީހުންގެ ގާތަށް ދިއުމާއި، އެމީހުންގެ ގާތުން ސުވާލުކުރުމާއި، އެމީހުން ތެދުކުރުމާމެދު އިންކާރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ މި ރިސާލާގެ ކުރީކޮޅުގައި އެކަން އިސްވެ ބަޔާންވި ފަދައިންނެވެ. އެހެންކަމުން ވާޖިބުވެގެންވަނީ އެކަމުން ދުރުވެ ހިފެހެއްޓުމެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން "ނުޝްރާ" (ފަންޑިތަ ބޭނުންކޮށްގެން ސިހުރުން ފަރުވާކުރުމާމެދު) ސުވާލުކުރުމުން އެކަލޭގެފާނު ޖަވާބުދެއްވިކަމަށް ބަޔާންވެގެންވެއެވެ:

«هِيَ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ».

"އެއީ ޝައިޠާނާގެ އަމަލުތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ." މި ޙަދީޘް، އިމާމް އަޙްމަދާއި އަބޫ ދާވޫދު، ރަނގަޅު އިސްނާދަކުން ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ.

'ނުޝްރާ' އަކީ: ސިހުރުޖެހިފައިވާ މީހާގެ ކިބައިން ސިހުރު ދޮރައިގާ ހައްލުކުރުމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ﷺ ގެ މިބަސްފުޅުގެ މުރާދަކީ: ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިން ކުރަމުންދިޔަ ނުޝްރާގެ ބާވަތެވެ. އެއީ: ސިހުރު ދޮރުކުރުމަށްޓަކައި ސިހުރުވެރިޔާގެ ގޮތުގައެވެ. ނުވަތަ އެހެން ސިހުރުވެރިއަކު ޖައްސާ ހަމަ އެފަދަ ސިހުރަކުން އެ ސިހުރު ފިލުވައިލުމެވެ.

ދެންފަހު ތަޤްވާ ކޮންމެ ދަންނަވާ ޢަމަލުތަކާއި ދެކޮޅުވާ ކަންތައްތަކުން އެދި

ދަންނަވާ ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކާއި، ހުއްދަ ބާރުވެރިކަން ސިފަކުރު

މަސް އިލްމުވެރި އިސްލާމީ ދީނުގެ އޮޅުމަކާއި ތިމާގެ ވަގުތުތަކުން ރަނގަޅު.

އަލްޢައްލާމާ އިބްނުލް ޤައްޔިމު އާއި، އަލްޝެއިޚް ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން

ނާޞިރު رحمهما الله ގެ ބަރަކާތުން މަސައްކަތް ފުރިހަމަ ކުރެއްވި ތަރުޖަމާ ޝާއިޢުކުރެއްވުމާ

ވިދާޅުވެވަޑައިގަތް. އަދި އިޖުތިމާޢީ އަދާކުރުމުގެ ބޭނުން އުނަގަން

ބާރުއަޅުއްވާ ފައިދާ ވިދާޅުވެވަޑައިގަތް.

މުސްލިމުންނަށް ކޮންމެ ނުބަޔަކުން އާޚިރަތުގައި ސަލާމަތްވެވޭނެ

ބައްޓަން ދެއްވާ، އަދި އެކިއެކި ދީން އޮޅުވާލާ ކަންތައްތަކާއި ދުރުހެލިކަމާ،

ދީނުގައި ތިބެންވީ ގޮތާ، އަދި ޝަރުޢީ ހުކުމްތައް ބަޔާންކޮށްދޭ

ކިތާބެއް ފުރިހަމަ ކުރުމަށް އަދި ދަންނަވަން الله ގެ ރަޙްމަތް ފޮނުވާށެވެ.

الله އަށް ޙަމްދު އަދި ޝުކުރު ދަންނަވަމެވެ، އަދި ރަސޫލާ

ދަރުދު ސަލާމް ފޮނުވަމެވެ، ސަލާމް ޢަބްދުއްރަޙްމާން މަތީގައެވެ.

وصلى الله وسلم على عبده ورسوله محمد، وعلى آله وصحبه.

***

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ދިހަވަނަ ދިރާސާ:

ޤަބުރު މަތީގައި މިސްކިތް ބިނާކުރުމާމެދު އިންޒާރުދިނުން

الله ގެ އިސްމުފުޅުން ފަށަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ޙަމްދު ހުއްޓެވެ. ބަރަކާތާއި ސަލާމްދުރީ الله ގެ ރަސޫލާއަށެވެ.

އެއަށްފަހު ދަންނައެވެ: ރާބިޠަތުލް ބުޙޫޘިލް އިސްލާމިއްޔާ މަޖައްލާގެ ތިންވަނަ ޢަދަދުގައި ޝާއިޢުކޮށްފައިވާ ވާހަކައެއް އަހަރެން ބަލައިލީމެވެ. [illegible] "މުސްލިމުންގެ ޤަބުރުތައް އެއް މަގުން" ސުރުޚީގައި: މަމްލަކަތު އުރުދުނިއްޔާ އަލްހާޝިމިއްޔާ (އެބަހީ: އުރުދުން) ގައިވާ ރާބިޠަތުލް ބުޙޫޘިލް އިސްލާމިއްޔާއިން، [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ފެނިގެން [illegible] [illegible] މަތީގައި މިސްކިތެއް އެޅުމަށް [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible].

الله އަށާއި އެކަލާނގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]؛ ހަމަ އެ މަޖައްލާގައި، އުރުދުނުގައިވާ ރާބިޠަތުލް ބުޙޫޘިލް އިސްލާމިއްޔާއިން [illegible] [illegible] [illegible] ފެނުނެވެ. އޭގައި [illegible]: [illegible] [illegible] ވާހަކައިގެ މަތީގައި މިސްކިތެއް އެޅުމަށް [illegible] ކުރާ ޤަބްރު [illegible]

ނަޞޭޙަތެއް ދިނުމެވެ. އެހެން އެކަންކުރި ސަބަބަކީ: އެހެނީ ނަބިއްޔުންނާއި ޞާލިޙުންނާއި އަވްލިޔާއުންގެ ޤަބުރުތަކުގެ މަތީގައި މިސްކިތެއް އެޅުމަކީ ފުރިހަމަވެގެންވާ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި އެކަން މަނާވެ، އަދި އިންޒާރުދީ، އެކަންކުރާ ބަޔަކަށް ލަޢުނަތްވެވެސް އަރިސްކުރައްވާކަމުން ވުމުންނެވެ. އަދި ޝިރުކުގެ ވަސީލަތްތަކުގެ ތެރޭގައި، އަދި ނަބިއްޔުންނާއި ޞާލިޙުންނާމެދު ހައްދުފަހަނައަޅުވުން ގެންދާ ވަސީލަތްތަކުގެ ތެރޭގައިވާ ކަމަކަށްވުމުންނެވެ. ކަންކަން މިހާރު ހިނގަމުންދާ ވާގޮތުން، ޝަރީޢަތުގައި އަރިސްކުރައްވާ ކަންތަކުގެ ބޮޑުބަޔަކަށް ހުރިހާއެވެ. އަދި އެއީ الله ތަޢާލާ ތަޢާލާގެ ޙަޟްރަތުން ޝަރީޢަތުގެ ކަމަކަށް ދަލީލުކަމެވެ. އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ، الله ގެ ޙަޟްރަތުން ގެންނަވާ، އަދި އެއްގޮތަށް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވި ކަންތައްތަކުގައި ތަދުވެރިވެގެންވާކަމުން އަދިގަދަ ބުރަހާރެއް އަދި ކަނޑައެޅިގެންވާ ޙުއްޖަތެކެވެ. އިސްލާމީ ދީނުގެ ޙާލަތު ހުރި ގޮވާ◌ައި، އަދި ޢިމާރާތްތަކުގެ މަތީގައި މިސްކިތްތަކެއް އަޅާ، އެ ބޭނުންބޭނުން މަތިކުރެއް ކާރިޒުބެއްހާ، ތަޢުރީފް އަދި އެ ބޭނުމެއްނެތް ހިތުމަތިވާ ކަމަކަށް މިހުން ހަމަޖެއްސާ، މި ކަންކަމުގައި ހިނގާފައިވާ ޝިރުކާއި ޙައްޤުހަނދާންވާ ކަންކަމުގެ ވިސްނާ ފުރުޤާނުގެ ކަންތައް ދީނުގެ ހަމަ ހައްޤުތަކުގެ ކަންކަމަށް ނިކަމެތިވާ ޝިރުކުގެ ވަސީލަތްތަކާއި ކަމެވެ. އަދި އެކަންކަން މަނާކަން، މިސާލަކަށް (ޤަބުރާއި ޢިމާރަތްތަކުގެ މަތީގައި) އެއްވުމުގައި އިންޒާރުދެވިގެންވާ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ރަސޫލާ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުން ކަށަވަރުވެއެވެ.

އެކަމުގައި އައިސްފައިވާ ހަދީޘްތަކުގެ ތެރޭގައި: -ދެ ޝައިޚުން- އަލްބުޚާރީ އާއި މުސްލިމް رحمة الله عليهما ، ޢާއިޝާ رضي الله عنها ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވި ހަދީޘްގައިވެއެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ހަދީޘްކުރައްވައެވެ:

«لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ، قالَتْ عَائِشَةُ: يُحَذِّرُ مَا صَنَعُوا، قالَتْ: وَلَوْلَا ذَلِكَ لَأُبْرِزَ قَبْرُهُ، غَيْرَ أَنَّهُ خُشِيَ أَنْ يُتَّخَذَ مَسْجِدًا».

“ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނަށް ﷲ ލަޢުނަތް ލައްވާފިއެވެ. އެއުރެންގެ ނަބިއްޔުންގެ ޤަބުރުތައް މިސްކިތްތަކެއްގެ ގޮތުގައި އެއުރެން ހެދިއެވެ." ޢާއިޝާ ވިދާޅުވިއެވެ: އެކަލޭގެފާނު އެމީހުން އެކުރި ކަންތަކާމެދު އިންޒާރުދެއްވިއެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ: އެކަންތައް ނުވިނަމަ (އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނުގެ ޤަބުރުޝަރީފު މިސްކިތެއްގެ ގޮތުގައި ނަގާފާނެކަމުގެ ބިރު ނެތްނަމަ) އެކަލޭގެފާނުގެ ޤަބުރުޝަރީފު ފާޅުކޮށް ނުކުރެވިއެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ޤަބުރުޝަރީފު މިސްކިތެއްގެ ގޮތުގައި ނަގާފާނެކަމަށް ބިރުގަންނަވާތީއެވެ." އަދިވެސް ދެ ޞަޙީޙައިނުގައިވެއެވެ: "އުއްމު ސަލަމާ އާއި އުއްމު ޙަބީބާ رضي الله عنهما އަށް ޙަބަޝާއިން އެ ދެކަނބަލުންނަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވި، ތަސްވީރުތަކެއް ހުރި ކަނީސާއެއްގެ ވާހަކަ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުގައި ދަންނަވައެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ﷺ ހަދީޘްކުރައްވައެވެ:

«أُولَئِكَ إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ؛ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا، وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّوَرَ، أُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ».

“އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވާ ޞާލިޙު މީހެއް މަރުވެއްޖެނަމަ؛ އޭނާގެ ޤަބުރުގެ

މަތީގައި މިސްކިތެއް އަޅައެވެ. އަދި އެތަނުގައި އެ ސޫރަތައް ސޫރަތަކޮށް ބަހައްޓައެވެ. ދެން އެމީހުންނީ ﷲ ގެ ޙަޟްރަތުގައި، ޚަލްޤުތަކުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ނުބައިވެގެންވާ މީހުންނެވެ."

އަދި ޞަޙީޙު މުސްލިމުގައި، ޖުންދުބު ބިން ޢަބްދި ﷲ رضي الله عنه ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަވަހާރަވުމުގެ ފަސް ދުވަހުގެ ކުރިން މިހެން ޙަދީޘްކުރައްވަނިކޮށް އަހަރެން އަޑުއެހީމެވެ:

«إِنِّي أَبْرَأُ إِلَى اللَّهِ أَنْ يَكُونَ لِي مِنْكُمْ خَلِيلٌ، فَإِنَّ اللَّهَ قَدِ اتَّخَذَنِي خَلِيلًا، كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أُمَّتِي خَلِيلًا، لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا، أَلَا وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ، أَلَا فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ، فَإِنِّي أَنْهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ».

“ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ގާއްޓެހިވެރި ޚަލީލެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ހުރުން ﷲ ޙަޟްރަތަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެވަޑައިގަންނަވަމެވެ. ފަހެ ﷲ ވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނު ގާތް ޚަލީލެއްގެ ގޮތުގައި ނަންގަވާފައިއެވެ. އެއީ އިބްރާހީމުގެފާނު ގާތް އެކުވެރިއެއްކަމުގައި ނަންގެވި ގޮތަށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުން ގާއްޓެހިވެރި ޚަލީލެއް ނަންގަވާފާނަމަ؛ އަބޫބަކުރި ގާއްޓެހިވެރިއެއްގެ ގޮތުގައި ނަންގެވިމުއެވެ. ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިންވި މީހުން، އެއުރެންގެ ނަބިއްޔުންނާއި ޞާލިޙުންގެ ޤަބުރުތައް މިސްކިތްތަކެއް ކަމުގައި ހަދައި އުޅުނެވެ. ދަންނާށެވެ! ފަހެ ޤަބުރުތައް މިސްކިތްތަކެއްގެ ގޮތުގައި

ނުހަދާހުރިކަމެވެ. ފަހެ ތިމަންކަލާގެފާނުން ތިޔަބައިމީހުން އެކަން ނަހީކުރައްވަމެވެ." މި ބާބުގައިވާ ޙަދީޘް ގިނަވެގެންވެއެވެ.

ހަތަރު މަޛްހަބާއި އެނޫންވެސް މުސްލިމު ޢިލްމުވެރިންގެ ތެރޭގައިވާ އިމާމުންވަނީ ޤަބުރުތަކުގެ މަތީގައި މިސްކިތްތައް އެޅުން ނަހީވެގެންވާކަމަށް ވިދާޅުވެ، [illegible] އިންކާރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތުން [illegible] ގޮތުންނާއި، އަދި އައިއްމަތުން ނަޞޭޙަތްތެރިވެ، އަދި ކުރިން އުޅުނު ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ ޙައްދުފަހަނައެޅުވެ، އަދި މި އުއްމަތުން އެމީހުންނާ ވައްތަރުވާނޭކަން [illegible] މިހުން [illegible] ކަންތަކަށް [illegible] އިންޒާރުދީ ސަމާލުކުރުވުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

އެހެންކަމުން އުރްދުންގައިވާ ރާބިޠަތުލް ޢާލަމުލް އިސްލާމިއްޔާގެ މަޖްލިސް، އަދި [illegible] މުސްލިމުންގެ މަޖްލިސް ވާޖިބުވެގެންވަނީ: ސުންނަތުގައި ހިފަހައްޓާ، އަދި އިމާމުންގެ މަންހަޖުގެ މަގުގައި ހިނގާ، އަދި ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އިންޒާރުދެއްވި ކަންކަމުން ދުރުވެ [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible]، އެމީހުން ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] މި [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] ﷲ ތަޢާލާ [illegible] [illegible] ވާހަކަގައި [illegible] މި ބަސްފުޅުގައި [illegible]:

﴿...قَالَ ٱلَّذِينَ غَلَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا﴾

(...އެމީހުންގެ ކަންތަކުގެ ގަދަވި މީހުން ބުނީއެވެ:

ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެން އަހަރެން ގިބިބާގެ މިގޮތި މިސާލެއްގައި އެޔާހުރިމެވެ.) [އަޙްކާމު: 21]

އެހެންވާ ޖަވާބަކީ: މިހެން ބުނުމެވެ: ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ޚަބަރުދެއްވާފައިވާތީ: އެ ޢަޒީޒުވަންތަ ބިބި ބޭނުންތައް ބޭރުގެ ފިރިން މިހެން ބުނުއްވައިދެއްވި. އެއީ އެކަލަން އެކަލޭގެނގެ ރަސޫލާ، އޭމުންނަން އިޤްރާރުވާފައިވާ ގޮތުގެ ބަސްފުޅުން ނޫނެވެ. އެކަލަކީ އެ ބަސްފުޅުވާކަން ކަނަވަރި ކުރި އެމިހުން ކަނޑައެޅި ނުބައިކުރައްވާ، ދެއިބުގެ ބަސް ވަޙީކުރައްވާ، އަދި އެކަލުން ދުރުކުރުއްވުގެ ގޮތުނުވެ. އެކަލަނަ ދަރިމުކުރައްވަމުން: މި އާދަބު އެބާކަލޭއްގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުން ރަސޫލާ ﷺ، އެކަލޭގެފާނު މިސްކީނުންގެ ތެރެއިން އެ ހާދިސާގެ މާނައި ބަލަހައްޓާ އިނދު ތޭރެ ދެނެވެއިގެނެވެ އިންސާނުއޮވެ. އެކަލޭގެފާނު އަދި ގޮބާރެއްވުގެ މިގޮތި މިސާލުބޮއް އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތަށް ނަހީކުރައްވާ، އަދި އެކަލާމަށް އިންޒާރުދެއްވާ، އަދި އެރުދުވައިން ކަނޑަވާކުރި މިހުންނަން ގޮބޭނަމްގެއްވާ ނުބައިކުރައްވާފައިއެވެ.

އެއީ ހުއްދަކަލުން ކަދުގައިވާނަހުގެ؛ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ އާދަރަން އެކަލުގައި ހުރުކަނިވާފައިންގެބިހެވެ. އަދި އެކަލުގެ ނުބައިކަން ބޭރުކުރައްވާ، އެހެންގޮތް އެކަލުކަރި މިހުންނަން ގޮބޭނަބި ދެއްވާ، އަދި އުފުހުންނީ ﷲ ބައްޢަ ވިޢައްގެ ބަނޑުރަބިގައި ހަގާބިކަންގެ ބޭރުއިން އެނގު ނުބައި މިހުންގެ ބޭރުގައިވާ ބައްއިކަލަން ހަބަރުދައްވާ ހިތާބަން ނުގެންދިއްވެ.

ޙައްޤު ހޯދަން އުޅޭ މީހަކަށް މިކަމުގައި ފުދޭވަރު، އަދި ރުހި ޤަބޫލުކުރެވޭނެ މިންވަރުވެއެވެ. އަދި މިސާލަކަށް ޤަބުރުތަކުގެ މަތީގައި މިސްކިތް އެޅުމަކީ އަހަރެމެންގެ ކުރިން އުޅުނު އުއްމަތްތަކުން ހުއްދަކަމެއް ކަމުގައި އަހަރެމެން ބެލިނަމަވެސް؛ އެކަމުގައި އެމީހުން ނަމޫނާއަކަށް ބެލުން އަހަރެމެންނަށް ހުއްދައެއް ނުވާނެއެވެ. އެހެނީ އަހަރެމެންގެ ޝަރީޢަތަކީ އޭގެ ކުރިންވި ޝަރީޢަތްތައް މަންސޫޚުކުރި ޝަރީޢަތެވެ. އަދި އަހަރެމެންގެ ރަސޫލާ عليه الصلاة والسلام މީ ރަސޫލުކަން ޚަތިމުކުރެއްވި ކަލޭގެފާނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރީޢަތަކީ ފުރިހަމަވެ ޢާއްމުވެގެންވާ ޝަރީޢަތެކެވެ. އެކަލޭގެފާނުވެސް ޤަބުރުތަކުގެ މަތީގައި މިސްކިތްތައް އެޅުން އަހަރެމެންނަށް ނަހީކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަލޭގެފާނާ ޚިލާފުވުން އަހަރެމެންނަށް ހަމަހިމާ ހުއްދަ ނުވާނެއެވެ. އަދި އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވީ އެކަލޭގެފާނުންނަށް ތަބަޢަވެ، އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި ކަންތައްތަކުގައި ހިފަހައްޓާ، އެއާ ޚި◌ލާފުވެއްޖެ ކުރީގެ ޝަރީޢަތްތަކާއި، އެކަންކަން ރަނގަޅުކަމުން ރުހިގެން މީހުން ކުރަމުން އަންނަ ޢާދަކާދަތައްވެސް ދޫކޮށްލުމެވެ. އެހެނީ ﷲ ގެ ޝަރުޢުއަށްވުރެ ފުރިހަމަ އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ހިދާޔަތަށްވުރެ ރިވެތިވެ ރަނގަޅުވެގެންވާ އެހެން ހިދާޔަތެއް ނުވެއެވެ.

އަހަރެމެންނާއި އެންމެހާ މުސްލިމުންނަށް ﷲ ގެ ދީނުގައި ޘާބިތުވުމާއި، އަދި ބާޠިނާއި ޡާހިރާއި، އަމުރުފުޅާއި ޤާނޫނުން، އަދި ހުރިހާ ކަމެއްގައި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު عليه الصلاة والسلام ގެ

ޝަރީޢަތުގައި ހިފެހެއްޓުމަށް އަހަރުމެންނަށް ތައުފީޤުދެއްވުމަށް އަދި ދަންނަވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އަހަރުމެން الله ޖައްލަ ޖަލާލުހޫ ބައްދަލުވެއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދޮދަން އައްސަވާ، ކުއްވަންވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.

الله ތަޢާލާ، އެކަލާނގެ އަޅާ އަދި ރަސޫލާ މުޙައްމަދުގެފާނަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުބޭކަލުންނާއި އަސްޙާބުބޭކަލުންނާއި، ޤިޔާމަތްދުވަހާ ހަމައަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ތަބާވުމުގެ މަގުގައި ހިނގާ ބޭކަލުންނަށް ރަޙްމަތާއި ސަލާމް ލައްވާށިއެވެ.

وصلى الله وسلم على عبده ورسوله محمد وآله وصحبه ومن اهتدى بهداه إلى يوم الدين.

***

بِسْمِ اللهِ الرَّحمَنِ الرَّحِيمِ

އެގާރަވަނަ ރިސާލާ:

މިސްކިތްތަކުގައި މައްޔިތުން ވަޅުލުން

الله ގެ އިސްމުފުޅުން ފަށަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ޙަމްދު ހުއްޓެވެ. ޞަލަވާތާއި ސަލާމްކުރީ الله ގެ ރަސޫލާއަށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ތެދުމަގުން ހިދާޔަތު ލިބިގަތް ބަޔަކަށެވެ. އެއަށްފަހު ދަންނައެވެ:

ފަހު ހިޖުރީ ތާރީޚުން 17 / 4 / 1415 ގައި ޝާޢުކޮށްފައިވާ (ސޫދާނުގެ ސޫއެއްކަދުމަގިވާ) "އަލްޚުރްޠޫމު" ނޫސް އަދަދެއް ބަލައިލީމެވެ. ދެން އަހަރެމެންނަށް ފެނުނީ: އުސްމު ދުރްދާނު ސަރަޖެގައި ހުށަހަ އެމީނުގެ މިސްކިތުގެ ބޭރުގައި، ސައްޔިދު މުޙައްމަދު އަލްޙަސަން އަލްއިދްރީސީ އާއިލާގެ ބޭކަލުންގެ މަޤާމު ކަނޑައެޅިގެން ވަޅުލާނެކަމަށް ބަޔާންކޮށް ފޮނުއްވާފައިވާ ބަޔާނެވެ....އއ

މުސްލިމުންނަށް ނަޞޭޙަތްތެރިވެ، މުސްލިމުންގެ ކަންތައް އިސްލާޙުކުރުން الله ތަޢާލާ ވާޖިބުކޮށްވައިފައިވާކަމުން؛ މިސްކިތްތަކުގައި މީހުން ވަޅުލުން ހުއްދަވާނޭތޯ ސާފުކޮށްދިނުން ވާޖިބުވަނީއެވެ. ކިޔުންތެރިޔާ، އެއީ ޝަރުޢުގެ މަގުފުޅަށް ނުވާ މަސައްކަތެއް ކަމުގައިވާ ކަމުން ބަޔާންކޮށްދޭށެވެ. އަދި އެއީ، الله އަކީ ކަންތައް ވަކިކުރައްވާ ފަރާތް ކަމުގައި، ނަބިއްޔާއިން ކަންތައްކުރައްވާ ގޮތަށް ޙަދީޘުކުރައްވާ ނަބިއްޔުކުރެއްވީ، އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ވެސް

އެމީހުންނަށް ލަޢުނަތްލެއްވި، އެމީހުންގެ ޖަދަލުބަހުސްވާ ހަދެއެވެ. އެއީ ދެ ބަލިމަރުގައި، ޢާއިޝާ رضي الله عنهاގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ގޮތަށެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ވިދާޅުވެއްވިއެވެ:

«لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ».

“ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނަށް الله ލަޢުނަތް ލައްވާށިއެވެ. އެއުރެންގެ ނަބިއްޔުންގެ ޤަބުރުތައް މިސްކިތްތަކެއްގެ ގޮތުގައި އެއުރެން ހެދިއެވެ.” އަދި ބުޚާރީ މުސްލިމްގައި، ޖުންދުބު ބިން ޢަބްދި الله ގެ އަރިހުން، ނަބިއްޔާ ﷺ ވިދާޅުވެއްވިކަމަށް އައިސްފައިވެއެވެ:

«أَلَا وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ، أَلَا فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ؛ فَإِنِّي أَنْهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ».

“ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ މީހުން، އެއުރެންގެ ނަބިއްޔުންނާއި ޞާލިޙުންގެ ޤަބުރުތަކާއި މިސްކިތްތަކެއް ކަމުގައި ހަދައި އުޅުނެވެ. ދަންނާށެވެ! ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ޤަބުރުތައް މިސްކިތްތަކެއްގެ ގޮތުގައި ނުހަދާށެވެ. ފަހެ ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުން އެކަމުން ނަހީކުރައްވަމެވެ.” މި ޙަދީޘް ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ގޮތުން ވިސްނައިލެވެއެވެ.

އެހެންކަމުން ކޮންމެ ޤަބުރެއްގައިވާ މުސްލިމުންނަށް -ސަޙާބާކިރާމާއި ޢަމަލުކުރެއްވި ގޮތުގެމަތިން- ވާޖިބުވެގެންވަނީ الله އަށް ބިރުވެތިވުމެވެ، އަދި ނަހީކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކުން ދުރުވުމެވެ، އެމީހުންގެ ބިދުޢައިން ދުރުވާ ދީން މިސްކިތްތަކުގެ ޤަބުރުގައި ވަކިކުރެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި

އުމަރުގެފާނުގެ އަބްދުއްލާހުން رضي الله عنهم ވެސް މަޢްރިފަތް، މިސްކިތްތަކުގެ ބޭރުގައި ވަސްދާނުލައްވަމުން ގެންދަވައިގަތުމެވެ. އަދި އުބާދަތުންނަން ދިޔަސްލާމްދީނުގެ ބާރުވެރިކަމާއި ބަދަލުކުރުވުމުގެ މިޒާޖުވެސް ކަނޑައެޅުއްވި ގޮތެވެ.

ދަންނަވަ ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އުމަރުގެފާނުގެ ދަރި ޢަބްދުއްލާހިބްނު ޢުމަރުގެއިވާ އަޅުޅަކުރު އަދި އުމަރު رضي الله عنهما ގެބަރަކާތްތަކަށް އުމަރުގެފާނު ﷺ ގެ މިސްކިތްތަކުގައި ވެސް ދަންނަވައެވެ! ހަމަ މިސްކިތުގައި މައުރިފަތް ވަޒީފާތަން އެއީން ބުއްދިތަށް ނުވެއްވެ. އަޅުގަ ނަބިއްޔާ ﷺ ހަމަދާނުހުވާ އުމަރުގެފާނުގެ ގޮތްތަކާއި އެވެ. އަދި ޢާއިޝާ رضي الله عنها ގެ ގޮތުގެ. ދަން އުމަރުގެފާނުގެ ދަރި ޢަބްދުއްލާހި އުމަރުގެފާނާއި ހަމަހަމަޖެހުމެވެ. ދަން ރިޔާޢަތްކުރަން ހުރަތްގަ ސަލާމާއި ހުރިހާގޮތް އަލްފަރީދު ބިން އިބްރާހީމް މަޅިކު، މިސްކިތްތަކުގެ ބޮޑެތި ކުރެޔާތަން ތަންކޮޅުތަކަށްރިޔަލަތު؛ މިސްކިތްތަކަން (ޢާއިޝާގެފާނުގެ) ކާޕެރިތަކެއް ފައިދާގަ. އިލްމުގެ އަނގަބަރަން އުމަރަން އާއްމަން އިސްކަރުކުރުމަވެ. ހަމަވެސް އާޒާ ދަރުކާ އާގެ ސަލަބަބުން ދަގަ ބަރަކާތްކަން ހުރަތަތް ހަބެކުބުރަކުލާމަތި، އަދި އުމަރުގަތް އެއްވެސް އަޑުއެހުން ސަލާހުކަރާ ކުރެވެ.

އެހެން ކަންތައް މުސްލިމުކަން ސަލާމަތުގެ ނަމަދަރިން: އުމަރުގެފާނު ﷺ އާއި އުމަރުގެފާނުގެ ދަރި ޢަބްދުއްލާހިން رضي الله عنهما މިސްކިތުގެ ބޮޑުގައި ވަކިތަން ނުލެވޭނެވެ. އަދި މިސްކިތުގެ ދާގަ ބަރަކާތްކުރުމުގެ

ސަބަބުން އެބޭކަލުންގެ ޤަބުރުކޮޅުތައް މިސްކިތް ތެރެއަށް ވެއްދުމަކީ މިސްކިތުގައި މީހުން ވަޅުލުން ހުއްދަވެގެންވާކަމަށް ޙުއްޖަތް ނަގާނެ ކަމަށް ނޫންކަމެވެ. އެހެނީ އެބޭކަލުން ގަސްދާނުލެވިގެންވީ މިސްކިތުގައެއް ނޫނެވެ. އެކަމަކު އެބޭކަލުންވީ އެކަލޭގެފާނު عليه الصلاة والسلام ގެ ގޭކޮޅުގައިމެވެ. އަދި އަލްވަލީދު އެ ކުރި ކަންތަކަކީ އެކަމުގައި އެއްވެސް މީހަކަށް ޙުއްޖަތަކަށް ނަގާނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. ޙުއްޖަތްވަނީ ހަމައެކަނި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތާއި، އުއްމަތުގެ ސަލަފުންގެ އިޖްމާޢުގައިމެވެ. الله އެބޭކަލުންނަށް ރުއްސަވާށިއެވެ. އަދި އަހަރެން އެބޭކަލުންނަށް އިޙްސާންތެރިކަމާއެކު ތަބަޢުވި މީހުންގެ ތެރެއިން ލައްވާށިއެވެ!

ނަޞޭޙަތްތެރިވުމަށްޓަކައި، އަދި ޖިންސާ ބަރީއަކުރުމަށްޓަކައި މި ރިސާލާ ލިޔެވުނީ: ހިޖުރައިން 14 / 5 / 1415 ގައިމެވެ.

ތައުފީގުން އެދެނީ الله ގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ.

وصلى الله وسلم على نبينا محمد، وآله وصحبه، وأتباعهم بإحسان.

***

بِسْمِ اللهِ الرَّحمَنِ الرَّحِيمِ

ބާރަވަނަ ރިސާލާ:

އެއްވެސް މީހަކު މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތުން ބޭރުވުން ހުއްދަވާނެކަމަށް ދަޢުވާކުރާ މީހާގެ ޙުކުމާއި މަގުފުރެދުން ބަޔާންކުރުން

ޙަމްދުހުރީ ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި ރައްބު ﷲ އަށެވެ. އަދި ސަލަވާތާއި ސަލާމްހުރީ ◌ ނަބިއްޔުންނާއި ރަސޫލުން ޚަތިމްކުރެއްވި އަހަރެމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދުގެފާނަށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނާއި، އަސްޙާބުބޭކަލުންގެ މައްޗަށެވެ.

އެއަށްފަހު ދަންނަވަމެވެ: 'އައްޝަރްޤުލް އައުސަޠު' ނޫހުގެ ޢަދަދު ނަންބަރު: 5824، ތާރީޚު 5 / 6 / 1415ހ ގައި ޝާއިޢުކޮށްފައިވާ މަޒުމޫނެއް އަހަރެން ބަލައިލީމެވެ. އެ ޖަރީދާގައިވޭ: ޖަބްރުކޮށް ފަރުމާ އަލްބާޙިޘާ ޤާރީ މީހަކާ، "އަލްޖަރްމުލް ކަބީރު" (ނުބައި ޖަރްމު) ސުރުޚީގެ ދަށުންނެވެ.

އެ މަޒުމޫނުގެ ހުލާޞާއަކީ: އިސްލާމްދީނާއި ޔަހޫދީންނާއި، އަދި ނަޞާރާއިންގެ އިޢުތިޤާދުތަކުގެ ދެމެދުގައި ހުރި ހިސާރު ކަނޑުމެވެ. އެއީ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ރިސާލަތުގެ ޙަޤީޤަތް ހިމެނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އޭނާ ދަރުވާރުކުރައްވައި މުޙައްމަދު ﷺ އަށް ތަބާވުމަށް، އަދި އެކަލޭގެފާނު ޙަޤީޤަތުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވި ހުރިހާ ނިޢުމަތް

ނަޞާރާއެއްގެ ގޮތުގައި ދިރިއުޅުއްވި މީހާވެސް ވުރެ އާވެސް. ހަމައެކަނި ދީނެއްގެ މީހާގައި ކަމުނެވެ. ދެން އެހެންމީހުން، ކާފަރުންނާއި އެދުރުންތެރިންނަށް ބާރުތެރިކަމާއި ވެރި ރައްބު ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ އިޚްލާޞްތެރިވުމާއި އެކަލާނގެ ބިރުވެރިކަން އޭނާ އެދުރުގެން، އެކަލޭ ބޭކަލުބަހުން ކަލުގައި ކަނޑައެޅިއެވެ.

އަދި ޝަރުޢީ ނަޞްޞުތަކުން ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ، އެ ނަޞްޞުތަކުން އޭގެ މަތީގެ ނޫން ބަޔާންކޮށް ދެއްވާ، އޭނާގެ އަމުރާ އެދުން ދެއްކެވުމަށް އެ ނަޞްޞުތަކުން ބަޔާންކުރެއްވިކަން މާނަކުރެއްވެވެ. އަދި މުޙައްމަދު ﷺ ރަސޫލާގެ ޙައްޤުގައި ނުލަފާކުރުމާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރަށް ދެކޭ ބަޔާންކުރައްވާ މިހާ ކާރިސާގެ ނިޔާކުރަން ބަޔާންވެފައި، ސާފު ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކާއި ނަޞްޞުތަކަށް އޭނާ ފުރިހަމަ ގޮތަކަށް ދެއްވައެވެ. އަދި އިސްލާމްދީން ފުރިހަމަވި އެހެން ދީނަށް ﷲ ގަބޫލުކުރައްވާކަމުގައި، އެނގިފައިވާ ބަޔާނަ ނަޞްޞުތަކުން އޭނާ މުސް އަނބުރާލައެވެ. އެއީ ބަޔާންކުރެ ނުކުތާ ޢިލްމުން އޭނާގެ ވާހަކަތަކުގެ މުޅިގައި ދީނި ކާފިރުވެރިކަން ދެއްކެވުމެވެ. އޭނާ ކޮންމެއެއްވާ މި ކަމަށް ބަޔާނަ ކުރެއްވޭ ބަދަލުކަމެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވެ މުރުތައްދުވެއެވެ. އަދި ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ދޭކުޅަދުވެއެވެ. އެއީ އިލާހީ އިލާހުކަމުގެ އަޅުކަމުގެ ބަރަކާތުން ނުވަތަ މުޢުޖިޒާތުގެ މިހާރަކުން އެނގޭނޭ ގޮތައިވެއެވެ.

ވަރަޤާ ބިން ނައުފަލް (ވަރަޤާ) ގެ މައްސަލަ ވާޙިދުގެ ނުވަތަ: އޭނާގެ ކަންތައް ހުކުރަށް ފެނުނުވެއެވެ. އެއީ އޭނާ ގައިވާ ބައިބަލުގަން، އަދި

ޖާހިރުވެގެންވާ ޝަރުޢު ނިޒާމުތަކާ ގޮތެއްގެ މަތިން އެނާގެ މައްޗަށް ޙުކުމް ކުރުމަށް.

الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާވަނީ، މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ރިސާލަތު ޢާއްމުވެގެންވާކަމާއި، އެކަލޭގެންނަށް ތަބާވުން އިންސީންނާއި ޖިންނިންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވާކަން ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން އިލްމުގެ ކަސްލުވެއް ހުރި މީހަކުވެސް ޖާހިލުންވާން ކަމެކެވެ.

الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِىِّ ٱلْأُمِّىِّ ٱلَّذِى يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَكَلِمَـٰتِهِۦ وَٱتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންކަލޭގެފާނީ، ތިޔަބައިމީހުން އެންމެންގެ ގާތަށް الله ފޮނުއްވި ރަސޫލާއެވެ. އެކަލާނގެއީ، އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަން އެކަލާނގެއަށް މިލްކުވެގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ މެނުވީ ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަންވާ އިލާހަކު ނުވެއެވެ. ދިރުއްވަނީވެސް އަދި މަރުއްވަނީވެސް، އެކަލާނގެއެވެ. ފަހެ، الله އަށާއި، އުއްމީއަކު (ލިޔަންކިޔަން ނުދަންނަ) ނަބިއްޔާ ކަމުގައިވާ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނީ الله އަށާއި އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުތަކަށް އީމާންވާ ނަބިއްޔާއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން، އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވާށެވެ! (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން

ތެދުމަގު ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.) [އަލްއަޢްރާފް: 158] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ وَمَنۢ بَلَغَ...﴾

(....ތިޔަބައިމީހުންނަށާއި، އެ ދިޔަހާ ހަމައަށް ފޯރި މީހަކަށް އެއިން ތިމަންކަލޯގެފާނު އިންޒާރުކުރެއްވުމަށް ތިމަންކަލޯގެފާނަށް މި ޤުރުއާން ވަޙީކުރެއްވުނެވެ...) [އަލްއަންޢާމް: 19] އަދިވެސް الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قُلۡ إِن كُنتُمۡ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِي يُحۡبِبۡكُمُ ٱللَّهُ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٣١﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން الله ދެކެ ލޯބިވާކަމުގައިވާނަމަ، ދެން ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޯގެފާނަށް ތަބަޢަވާށެވެ! އޭރުން الله ތިޔަބައިމީހުން ދެކެ ލޯބިވެވޮޑިގެންނެވޭނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. الله އީ، ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، ރަޙީމުވަންތަ އިލާހެވެ.) [އާލުޢިމްރާން: 31] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَن يَبۡتَغِ غَيۡرَ ٱلۡإِسۡلَٰمِ دِينٗا فَلَن يُقۡبَلَ مِنۡهُ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ٨٥﴾

(ދީނެއްގެ ގޮތުގައި އިސްލާމްދީން ނޫން ދީނެއް އެދިއްޖާ (ދަންނައެވެ!) ދެން އެމީހާގެ ކިބައިން (އެކަން) ޤަބޫލު ނުކުރެއްވޭނެއެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި އެމީހަކު ވާހުށީ، ގެއްލެނިވެސްވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.) [އާލުޢިމްރާން: 85] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا كَآفَّةٗ لِّلنَّاسِ بَشِيرٗا وَنَذِيرٗا...﴾

(އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރުދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައްޔާއި، ބިރުވެރިކަމުގެ ހަބަރުދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި މެނުވީ، ތިމަންއިލާހު، އެންމެހާ މީސްތަކުންގެ ގާތަކަށް ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ...) [ސަބައު: 28] އަދިވެސް الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا رَحۡمَةٗ لِّلۡعَٰلَمِينَ ١٠٧﴾

(އަދި ޢާލަމްތަކުންނަށް ރަޙްމަތެއްކަމުގައި މެނުވީ ތިމަންއިލާހު ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ.) [އަލްއަންބިޔާއު: 107] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَقُل لِّلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡأُمِّيِّـۧنَ ءَأَسۡلَمۡتُمۡۚ فَإِنۡ أَسۡلَمُواْ فَقَدِ ٱهۡتَدَواْۖ وَّإِن تَوَلَّوۡاْ فَإِنَّمَا عَلَيۡكَ ٱلۡبَلَٰغُۗ وَٱللَّهُ بَصِيرُۢ بِٱلۡعِبَادِ﴾

(...އަދި ފޮތުގެ އަހުލުވެރިން (ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން) ނާއި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އޭގެ ކުރިން ފޮތް ބާވައި ނުލެއްވޭ މީހުންނަށް (އެބަހީ: ޢަރަބިންގެ މުޝްރިކުންނަށް) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އިސްލާމްވެއްޖައީމު ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ އެބައިމީހުން އިސްލާމްވެއްޖެނަމަ، އެބައިމީހުން ތެދުމަގު ލިބިގެންފިކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިނަމަ، ކަލޭގެފާނަށް އޮތްކަން ކަށަވަރީ (ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި އެއްޗެއް މީސްތަކުންނަށް) ފޯރުކޮށްދިނުމެވެ. الله އީ، އަޅުތަކުންގެ ކަންތައް މޮޅަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.) [އާލުޢިމްރާން: 20] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ސުބްޙާނަހޫ

ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ لِيَكُونَ لِلْعَٰلَمِينَ نَذِيرًا ١﴾

(ޢާލަމްތަކަށް އިންޒާރުކުރުއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައިވުމަށް، އެކަލާނގެ އަޅާއަށް ފުރްޤާން ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެ، ބަރަކާތްތެރިވެވޮޑިގެން ދަމިވެވޮޑިގެންވިއެވެ) [އަލްފުރްޤާން: 1]

އަދި އަލްބުޚާރީ އާއި މުސްލިމު، ޖާބިރު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން، ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

«أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ، فَلْيُصَلِّ، وَأُحِلَّتْ لِيَ الْمَغَانِمُ، وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً».

"މިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން އެކަކަށްވެސް ނުދެއްވާ ފަސް ކަމެއް މިމަންކަލޭގެފާނަށް ދެއްވުނެވެ: ބިރުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން (ދުޝްމަނުންގެ ހިތްތަކުގައި ބިރުވެރިކަން ލެއްވުމުން) މަސްދުވަހުގެ ރާސްތާއަށް މިމަންކަލޭގެފާނަށް ނަސްރުދެއްވުނެވެ. އަދި ބިމަކީ މިސްކިތެއްކަމުގައި އަދި ޠާހިރުވުމަށް ބޭނުންކުރާ ތަނެއްކަމުގައި ލެއްވުނެވެ. ފަހެ މިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ މީހަކަށް ނަމާދުގެ ވަގުތު ޖައްސާލިފިނަމަ؛ ފަހެ (ހުރި ތަނެއްގައި) އޭނާ ނަމާދުކުރާށެވެ. އަދި މިމަންކަލޭގެފާނަށް ޣަނީމާ ހުއްދަކުރެއްވުނެވެ. މިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން އެކަކަށްވެސް ހުއްދަ ނުވާ ގޮތަށެވެ. އަދި

ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ޝަފާޢަތް ދެއްވުމެވެ. އަދި ނަބިއްޔުން ފޮނުއްވެވުނީ އެބޭކަލެއްގެ ޤައުމެއްގެ ގާތަށް ޚާއްޞަކޮށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވެވުނީ ހުރިހާ އިންސާނުންނަށް ޢާއްމުކޮށެވެ."

މިއީ އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ރިސާލަތު ހުރިހާ އިންސާނުންނަށް ޢާއްމުވެ ޝާމިލުވެގެންވާކަމާއި، އަދި އެ ރިސާލަތުން އިސްވެދިޔަ ހުރިހާ ޝަރީޢަތްތައް މަންސޫޚުކުރިކަމާއި، އަދި މުޙައްމަދު ﷺ އަށް ތަބަޢަވުން، އެކަލާނގެ [illegible] [illegible] [illegible]؛ [illegible] [illegible] ޤަޠްޢަން [illegible] [illegible] ކާފިރުންކަމާއި [illegible] [illegible] [illegible]. ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَمَن يَكۡفُرۡ بِهِۦ مِنَ ٱلۡأَحۡزَابِ فَٱلنَّارُ مَوۡعِدُهُۥ...﴾

(...އަދި ބައިގަނޑުތަކުގެ ތެރެއިން އެ ފޮތަށް ކާފަރުވާ މީހާ، ފަހެ އެ މީހާގެ ވަޢުދުވެވިފައިވާ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ...) [ހޫދު: 17] އާޔަތުގައި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...فَلۡيَحۡذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنۡ أَمۡرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمۡ فِتۡنَةٌ أَوۡ يُصِيبَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

(...ފަހެ އެކަލާނގެ އަމުރާ ޚިލާފުވާ މީހުން ފިތުނައެއް ނުވަތަ ވޭންދެނިވި ޢަޛާބެއް ޖެހިދާނެކަމާ، އެ މީހުން ހުށިޔާރުވާ ބޭނުންވެއެވެ.) [އައްނޫރު: 63]. އާޔަތުގައި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُۥ يُدْخِلْهُ نَارًا خَٰلِدًا فِيهَا وَلَهُۥ عَذَابٌ مُّهِينٌ ١٤﴾

(އަދި، الله އަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުރެދި، އެކަލާނގެ ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ މިންތައް ފަހަނަޅައިފާ މީހަކު، ނަރަކަހަށް ވައްދަވާނެތެވެ. އެތަނުގައި ދެމިހުންނަނިވި ގޮތުގައެވެ. އަދި، އެމީހާއަށް އިހާނަތްތެރިކަން ދޭނިވި ޢަޒާބު ހުއްޓެވެ.) [އައްނިސާއު: 14]

އަދިވެސް الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَمَن يَتَبَدَّلِ ٱلْكُفْرَ بِٱلْإِيمَٰنِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ﴾

(...އަދި އީމާންކަން ކާފިރުކަމަށް ބަދަލުކުރާ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ތެދު އެމީހާ ސީދާވެގެންވާ މަގުން ދުރުވެގެން ގޮސްފިކަން ކަށަވަރެވެ.) [އަލްބަޤަރާ: 108]، މި މާނައިގައިވާ އާޔަތްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ.

އަދި الله ސުބްޙާނަހޫ ވަނީ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ކިޔަމަންވުން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވުމާ ގުޅުއްވާފައިވެއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީން ފިޔަވައި އެހެން ދީނެއް އިޚްތިޔާރުކުރާ ތަބާވެގެން ދިޔައީ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ ދުނިޔެއާއި، އާޚިރަތް ކިބައިން ގެއްލުންވެރިވާނެ ސުންނަތުންވެސް، އެއްވެސް ދަލީލް ތަބާ ނުހުރިކަމަށްވާނަމަ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ٨٥﴾

(ދީނެއްގެ ގޮތުގައި އިސްލާމްދީން ނޫން ދީނެއް އެދޭމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އެމީހާގެ ކިބައިން (އެދީން) ޤަބޫލު ނުކުރައްވާނެތެވެ.

އަދި އާޚިރަތުގައި އެމީހަކު ވާނީ، ގެއްލުންވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރޭގައެވެ.) [އާލުޢިމްރާން: 85] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ...﴾

(ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންވާ މީހާ، ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އަށް ކިޔަމަންވެއްޖެއެެވެ.) [އައްނިސާއު: 80] އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا...﴾

(ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް ކިޔަމަންވާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ރަސޫލާއަށްވެސް ކިޔަމަންވާށެވެ. ފަހެ އެ މީހުން ފުރަގަސްދީ ހިނގައްޖެނަމަ، ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އޮބްކަން ކަށަވަރީ އެކަލޭގެފާނާ މަތިކުރެއްވުން ކަންތަކެވެ. (އަދި ރިސާލަތު ފޯރުކޮށްދިނުމެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށްއޮތީ ތިޔަބައިމީހުންނާ މަތިކުރެވުނު ކަންތަކެވެ. (އަދި އިމާންވެ ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންވާނަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބޭނެއެވެ.) [އައްނޫރު: 54]. އަދިވެސް ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ٦﴾

(ހަމަކަށަވަރުން، ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންނާއި، މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން

ކާފިރުވި މީހުންވަނީ ޖަހަންނަމުގެ އަލިފާނުގެ ތެރޭގައެވެ. އެތާނގައި އެއުރެން ދެމިތިބޭނެގޮތުގައެވެ. އެއުރެންނީ، މީސްތަކުންކުރެ ހަމަ އެންމެ ނުބައިމީހުންނެވެ.) [އަލްބައްޔިނާ: 6]

މުސްލިމު އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙީޙުގައި، ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

«وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ؛ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ، يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ، ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ؛ إِلَّا كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ».

(ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސު އެ އިލާހުގެ އަތްޕުޅުގައިވާ އިލާހު ގަންދެއްވާ ވިދާޅުވިއެވެ: މި އުއްމަތުގެ އެއްވެސް މީހަކު، ޔަހޫދީއެއް ކަމުގައި ވިޔަސް އަދި ނަޞާރާއެއް ކަމުގައި ވިޔަސް، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ވާހަކަ އަޑުއަހާފައި، ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަންތަކާގެން ފޮނުއްވުނު ކަންތަކަށް އީމާންނުވެ ހުރެ މަރުވެއްޖެ ނަމަ؛ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން މެނުވީ އޭނާ ނުވާނެއެވެ.)

ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ވަނީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޙަލަފުކުރުންނާއި ބަސްފުޅުން، އިސްލާމްދީނަށް ނުވަންނަ މީހާގެ ދީން ބާޠިލުވެގެންދާކަން ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އެގޮތުން އަހުލުކިތާބުން ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރެއްވިއެވެ. ހަމަ އެފަދައިން، އެނޫން ކާފިރުންނާ ދެކޮޅަށްވެސް ހަނގުރާމަ ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ޖިޒްޔަ ދީން މީހުންގެ ކިބައިން ޖިޒްޔަތުވެސް ހިއްޕެވިއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ބާކީ ތިބި މީހުންނަށް ދަޢުވަތު

ޒޯރުން އެމީހުން މަނާކުރިޔަ ނުދިނުމަށާއި، އަދި ޤައުމުގެ މީހުން އެމީހަކަށް ހުރަސްއަޅާ، ނުވަތަ މަނާކޮށް، ނުވަތަ ޤަތުލުކޮށްލާފާނޭކަމުގެ ބިރެއްނެތި، އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބޭނުން މީހަކު އިސްލާމްދީނަށް ވަނުމަށް ފުރުސަތު ދިނުމަށެވެ.

އަލްބުޚާރީ އާއި މުސްލިމު، އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރައްވައެވެ: އަހަރުމެން މިސްކިތުގައި ތިއްބާ، الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ނިކުމެވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ:

«انْطَلِقُوا إِلَى يَهُودَ، فَخَرَجْنَا مَعَهُ حَتَّى جِئْنَا بَيْتَ الْمِدْرَاسِ، فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ، فَنَادَاهُمْ فَقَالَ :يَا مَعْشَرَ يَهُودَ، أَسْلِمُوا تَسْلَمُوا، فَقَالُوا: قَدْ بَلَّغْتَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ذَلِكَ أُرِيدُ، أَسْلِمُوا تَسْلَمُوا، فَقَالُوا: قَدْ بَلَّغْتَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ذَلِكَ أُرِيدُ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّالِثَةَ...».

"ޔަހޫދީންގެ ގާތަށް ހިނގާށެވެ" ދެން އެކަލޭގެފާނާ އެކުގައި އަހަރުމެން ނިކުމެވީމެވެ. ބައިތުލް މިދްރާސްއާ (އެމީހުން ތައުރާތު ކިޔަވާ ދަސްކުރާ ތަނާ) ހަމައަށް އަހަރުމެންނަށް އާދެވިއްޖެއުމަށް ދާންދެނެވެ. ދެން ނަބިއްޔާ ﷺ ތެދުވެވަޑައިގެން، އެމީހުންނަށް ގޮވާލައްވާ ވިދާޅުވިއެވެ: "އޭ ޔަހޫދީންނޭވެ! އިސްލާމްވާށެވެ! އޭރުން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްވާނެއެވެ." ދެން އެމީހުން ބުނެއެވެ: "އޭ އަބުލް ޤާސިމެވެ! ތިބާ (ރިސާލަތު) ފޯރުކޮށްދިނީމެވެ." ދެން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ: "ތިމަންކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގެންނެވީ އެކަމެވެ. އިސްލާމްވާށެވެ! އޭރުން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްވާނެއެވެ." ދެން

އެމީހުން ބުނެފިއެވެ: "އޭ އަބުލް ޤާސިމެވެ! ތިބާ (ރިސާލަތު) ފޯރުކޮށްދިނީއެވެ." ދެން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ އެމީހުންނަށް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "ތިމަންކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ އެކަމެވެ. ދެން ތިންވަނަ ފަހަރު އެކަލޭގެފާނު އެހެން ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ...." މި ޙަދީޘެވެ.

މީގެ މަޤްޞަދަކީ: އެކަލޭގެފާނު ﷺ، ދީންތަކުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ޔަހޫދީންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ ބައިތުލް މިދްރާސަށް ވަޑައިގަންނަވާ، އެމީހުންނަށް އިސްލާމްދީނަށް ދަޢުވަތުދެއްވުމާ، އެމީހުންނަށް "ތިބަޔިމީހުން އިސްލާމްވާށޭ، އޭރުން ތިބަޔިމީހުން ސަލާމަތްވާނޭ" ޙަދީޘްކުރެއްވުމާ، އެ ބަސްފުޅު ތަކުރާރުކުރެއްވި ކަމެވެ.

އެފަދައިންމެ، އެކަލޭގެފާނުގެ ސިޓީކޮޅެއް ހިރަޤްލުގެ އަރިހަށް، އޭނާއަށް އިސްލާމްދީނަށް ގޮވާލެއްވުމާ، އަދި އޭނާ އިސްލާމްވުމުން މަނާވެއްޖެނަމަ، އޭނާގެ ސަބަބުން އިސްލާމްވުމުން މަނާވިހާ ބައިގެ ފާފަތައް އޭނާގެ ބޮޑުގައި އެޅޭނެކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވާ، ހާމަވެއެވެ. އެގޮތުން އަލްބުޚާރީ އާއި މުސްލިމު، އެދެބޭކަލުންގެ ޞަޙީޙުގައި ރިވާކުރެއްވިއެވެ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސިޓީކޮޅު، ހިރަޤްލު ގެނެސް އޭގައިވާ އަޑުގައި ކިޔައެވެ. ދެންފަހެ އޭގައިވީ:

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ إِلَى هِرَقْلَ عَظِيمِ الرُّومِ، سَلَامٌ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى، أَمَّا بَعْدُ: فَإِنِّي أَدْعُوكَ بِدِعَايَةِ الْإِسْلَامِ، أَسْلِمْ تَسْلَمْ، وَأَسْلِمْ يُؤْتِكَ اللَّهُ أَجْرَكَ مَرَّتَيْنِ، فَإِنْ تَوَلَّيْتَ، فَإِنَّ عَلَيْكَ إِثْمَ الْأَرِيسِيِّينَ وَ

"ރަޙްމާންވަންތަ ރަޙީމުވަންތަ ﷲ ގެ އިސްމުފުޅުން ފަށަމެވެ. ﷲ ގެ

ރަސޫލާ މުޙައްމަދުގެ އަރިހުން، ރޯމަނުގެ ވެރިޔާ ހިރަޤްލަސް، ތެދުމަގަށް ތަބަޢަވެއްޖެ މީހަކަށް ސަލާމްވެއްޖެ. އެއަށް ފަހު ދަންނައެވެ: ކަލެ އިސްލާމްދީނުގެ ދަޢުވަތުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިބާއަށް ދަޢުވަތު ދެއްވަމެވެ. ތިބާ އިސްލާމްވާށެވެ. އޭރުން ސަލާމަތްވާނެއެވެ. އަދި އިސްލާމްވާށެވެ. އޭރުން الله ތިބާގެ އަޖުރު ދެ ގުނައަކުން ދެއްވާނެއެވެ. ދެންފަހެ ތިބާ ފުރަގަސްދީފިނަމަ؛ ފަހެ އަރީސީންގެ ފާފަ ތިބާގެ ބޮލުގައި އެޅޭނުއްވެ. އަދި

﴿يَـٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ تَعَالَوۡاْ إِلَىٰ كَلِمَةٖ سَوَآءِۭ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمۡ أَلَّا نَعۡبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ وَلَا نُشۡرِكَ بِهِۦ شَيۡـٔٗا وَلَا يَتَّخِذَ بَعۡضُنَا بَعۡضًا أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِۚ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَقُولُواْ ٱشۡهَدُواْ بِأَنَّا مُسۡلِمُونَ ٦٤﴾

(އޭ ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! އަހުރެމެންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ހަމަހަމަވާ ކަލިމައަކަށް އަންނާށެވެ! (އެއީ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމާއި، އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ފަރާތެއް ބައިވެރިކޮށް ޝަރީކު ނުކުރުމެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެ ބައެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކު الله ފިޔަވައި ރައްބުންކަމުގައި ނުހިފުމެވެ. ފަހެ އެއުރެން (އެކަމުން) ފުރަގަސްދީފިނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ބުނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެން މުސްލިމުންކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހެކިވާށެވެ!) [އާލުޢިމްރާން: 64]".

ދެން އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީ، އަދި އިސްލާމްދީނަށް ވަންނަން ދެކޮޅުހެދިއެވެ؛ އެކަލޭގެފާނު ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ

އަޞްޙާބުން رضي الله عنهم އެމީހުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރައްވާ، އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް [illegible] [illegible]ކުރެއްވިއެވެ.

އަދި އެމީހުން މަގުފުރެދިގެންވާކަން ކަށަވަރުކުރުމުން، އަދި މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ދީން [illegible] އެމީހުންގެ ދީން މަންސޫޚުވުމަށްފަހު، އެމީހުން އެތިބި ބާޠިލު ދީނެއްގައިކަން ކަށަވަރުކުރުމުގެ ގޮތުން؛ މުސްލިމުވިހާ ކޮންމެ ދުވަހަކު، އަދި ކޮންމެ ނަމާދެއްގައި، އަދި ކޮންމެ ރަކްޢަތެއްގައި: ޤަބޫލުވަނިވި [illegible] ސީދާ މަގުކަމުގައިވާ: އިސްލާމްދީނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށް ﷲ ގެ ހަޟްރަތުން އަދި ދަންނަވަމުން އެކަލާނގެ އެދުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެބަޔަކުގެ މައްޗަށް ކޯފާވެރިވެގެންވާ މީހުންގެ މަގުން އަޅާ އެއްކިބާކުރައްވުމަށް އަދި ދަންނަވަމުންވެސް އެދުރުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ޔަހޫދީންނެވެ. އަދި އެމީހުން [illegible] ބާޠިލުގެ މަތީގައި ވާކަން އެނގިހުރެވެސް އެގޮތުގެ މަތީގައި ދެމިތިބިމީހުންނެވެ. އަދި މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންގެ މަގުން އަޅާ އެއްކިބާކުރައްވުމަށް އަދި ދަންނަވަމުންވެސް އެދުރުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ޢިލްމެއްނެތި އަޅުކަންކޮށް، އަދި މަގުފުރެދިގެންވާ މަގެއްގެ މަތީގައި [illegible]، ހިދާޔަތުގެ މަގުގައި ތިބިކަމަށް ދަޢުވާކުރާ މީހުންނެވެ. އެއީ ނަޞާރާއިންނެވެ. އަދި، އެހެން އުންމަތްތަކުގެ ތެރެއިން، މަގުފުރެދުމާއި ޖާހިލުކަމުގެ މަތީގައި އަޅުކަންކޮށް، އެމީހުންނާ ވައްތަރުވެސްވުމެވެ. އެހެނީ ކަމެއްވެސް އެއީ: އިސްލާމްދީން ފިޔަވައި އެނޫން ކޮންމެ ދީނަކީ ބާޠިލު ދީނެއްކަން މުސްލިމުވިހާ ހަނދާންކުރަން އެނގޭނެއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީން

ފިޔަވައި އެހެން ދީނެއްގެ މަތީގައި ﷲ އަށް އަޅުކަންކުރާ މީހަކީ މަގުފުރެދިގެންވާ މީހެއްކަން ދެނެގަތުމަށެވެ. އެގޮތަށް އިޖުތިހާދު ނުކުރާ މީހާއި ފަހެ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެއް ނޫނެވެ. މި ބާބުގައި، ޤުރްއާނާއި ސުންނަތުން އައިސްފައިވާ ދަލީލުތަކުން ސާބިތުވެގެންވެއެވެ.

އެހެންކަމުން އ [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވާ [illegible] [illegible] [illegible] ތައުބާވުމަށް [illegible]، އޭނާގެ ތައުބާ [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] ﷲ އަށް [illegible] [illegible]؛ ﷲ [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި ﷲ ސުބްޙާނަހޫގެ މި [illegible]:

﴿...وَتُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

(...އޭ މުއުމިނުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެންމެން ﷲ އަށް ތައުބާވާށެވެ. (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން ކާމިޔާބުވުމަށްޓަކައެވެ.) [އައްނޫރު: 31]. އަދި އެކަލާނގެ މި ބަސްފުޅުގައެވެ:

﴿وَٱلَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَٰعَفْ لَهُ ٱلْعَذَابُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِۦ مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَٰلِحًا فَأُوْلَٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَٰتٍۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾﴾

(އެ މީހުންނީ ﷲ އާއެކު އެހެން އިލާހަކަށް ގޮވައި ނުކުރާމީހުންނެވެ. އަދި ﷲ، ޙަރާމްކުރައްވާފައިވާ ނަފްސެއް، ޙައްޤަކާ ގުޅިގެން މެނުވީ،

ޤަތުލުނުކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި ޒިނާ ނުކުރާ މީހުންނެވެ. އެއިން ކަމެއްކޮށްފިމީހާ (އެ ކަމުގެ) އުޤޫބާތަށް ބައްދަލުވެގެންދާނެތެވެ.

އެ މީހަކަށް ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ޢަޛާބު ދެގުނަ ކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އިހާނަތްކަން ލިބިގެންވާ ހާލު އެ ޢަޛާބުގައި، އެ މީހަކު ދެމިހުންނާނެއެވެ.

ތައުބާވެ، އީމާންވެ، ޞާލިޙު ޢަމަލުކުރި މީހަކު ފިޔަވައެވެ. ފަހެ އެ މީހުންނާމެދު (ދަންނާށެވެ.) اللهُ، އެ މީހުންގެ ނުބައި ކަންތައް، ހެޔޮކަންތަކަށް ބަދަލު ކުރައްވާނެއެވެ. ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ، ރަޙީމްވަންތަ އިލާހަކު ކަމުގައި اللهُ ވޮޑިގެންވެއެވެ.) [އަލްފުރްޤާން: 68-70]

އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މި ބަސްފުޅަށްބަލައިއެވެ:

«الإِسْلَامُ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ، وَالتَّوبَةُ تَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهَا».

"އިސްލާމްވުމުން އޭގެ ކުރިންވީ (ނުބައި ކަންކަން) ފުހެލައެވެ. އަދި ތައުބާވުމުން އޭގެ ކުރިންވީ (ޢުމުރުގައި ފާފަތައް) ފުހެލައެވެ." އަދި އެކަލޭގެފާނު ﷺ ގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

«التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ».

"ފާފައިން ތައުބާވާ މީހާ؛ ފާފައެއް ނެތް މީހެއް ފަދައެވެ."

މި މާނައިގާ އާޘާރުތަކާއި ޙަދީޘްތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ.

އަޅަގަނޑު اللهُ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ޙަޟްރަތުން އެދެނީ: ޙައްޤު، ޙައްޤުގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދައްކަވާށެވެ، އަދި އެއަށް ތަބާވުމުގެ ތައުފީޤު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްވާށެވެ. އަދި ބާޠިލު، ބާޠިލުގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދައްކަވާށެވެ، އެއިން އެއްކިބާވުމުގެ ތައުފީޤު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްވާށެވެ. އަދި

އަޅަމެންނަށާއި، ލިޔުންތެރިޔާ ޢަބްދުލް ފައްތާޙު އަށާއި، ހުރިހާ މުސްލިމުންނަށް އިޚްލާސްތެރި ނަޞޫޙު ތައުބާއެއް މިންވަރުކުރައްވާ، މަގުފުރައްދަނިވި ފިތުނަތަކުންނާއި، އަމިއްލަ އެދުމާއި ޝައިޠާނާއަށް [illegible] އަޅަމެން އެންމެން ރައްކާތެރި ކޮށްދެއްވުމަށެވެ. އެކަންކަން ކޮށްދެއްވާނޭ ވަލީވެރި ފަރާތަކީ، އަދި އެކަމަށް ކުޅަދުންވަންތަ ވެގެން ވަނީ (ހަމައެކަނި) އެ އިލާހަށެވެ.

އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދުގެފާނަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީންނާއި، ޤިޔާމަތްދުވަހާ ހަމައަށް އިޙްސާންތެރިކަމާއެކު އެބޭކަލުންނަށް ތަބާވި ބަޔަކަށް ﷲ ޞަލަވާތާއި ސަލާމް ލައްވާށިއެވެ.

وصلى الله وسلم على نبينا محمد، وعلى آله وصحبه، ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين.

* * *

الفهرس

ފުރަތަމަ ރިސާލާ..............................2
ޞައްޙަ ޢަޤީދާއާއި އެއާ އިދިކޮޅުވާ ކަންކަން..............2
ފުރަތަމަ އަސްލު: ﷲ ތަޢާލާއަށް އީމާންވުން..............7
ދެވަނަ އަސްލު: މަލާއިކަތުންނަށް އީމާންވުން..............25
ތިންވަނަ އަސްލު: ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްތަކަށް އީމާންވުން....27
އޭގައިވެސް ދެ ކަމެއް ހިމެނެއެވެ:......................27
ހަތަރުވަނަ އަސްލު: ރަސޫލުންނަށް އީމާންވުން 30
ފަސްވަނަ އަސްލު: އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވުން..........32
ހަވަނަ އަސްލު: ޤަދަރަށް އީމާންވުން....................33
ޞައްޙަ ޢަޤީދާއާ އިދިކޮޅުވާ ޢަޤީދާތައް....................40
ދެވަނަ ރިސާލާ: ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ކިބައިން ފާތްގަން އެދުމުގެ
.ޙުކުމާދުރު..............................52
ތިންވަނަ ރިސާލާ.............................. 76
ޖިންނިންނާއި ޝައިޠާނުންގެ ކިބައިން ފާތްގަން އެދުމާއި
އެވެރިންނަށް ނަދުރު ބުނުމުގެ .ޙުކުމާދުރު..................76
ހަތަރުވަނަ ރިސާލާ:..............................105
ބިދްޢަތީ އަދި ޝިރުކީ ވިރުދުތަކުން އަޅުކަންކުރުމުގެ .ޙުކުމާދުރު
105..

ފަސްވަނަ ދިރާސާ:........................139
އަލްމައުލިދުއް ނަބަވީ (ނަބިއްޔާގެ އީދު މީލާދު) އާއި އެހެނިހެން
އުފަންދުވަސްބައް ފާހަގަކުރުމުގެ ޙުކުމް.................139
ހަވަނަ ދިރާސާ:..........................154
އިސްރާ މިޢުރާޖުގެ ރޭ ފާހަގަކުރުމުގެ ޙުކުމް..............154
ހަތްވަނަ ދިރާސާ: 163
ޝަޢުބާން މަސް ދެބައިވާ ރޭ (15 ވަނަ ވިލޭރޭ) ފާހަގަކުރުމުގެ
ޙުކުމް 163
އަށްވަނަ ދިރާސާ:........................182
ނިސްބަތްކުރަވާ ވަޞިއްޔަތް ދޮގުވެގެންވާކަމުގެ މައްޗަށްވާ މުހިއްމު
ސަމާލުކުރުވުން. 182
އެއީ ޝަރަފުވެރި ނަބަވީ ޙަރަމުގެ ޒާހިރުކަމުގައިވާ ޝަޢާއިރު
އަބަދުވަރަން ނިސްބަތްކުރަވާ ވަޞިއްޔަތްތަކެވެ. 182
ނުވަވަނަ ދިރާސާ: ސިޙުރާއި ކަހިނުކަމުގެ ޙުކުމާއި އެއާ ގުޅިގެންވާ
ކަންކަން.................................204
ދިހަވަނަ ދިރާސާ: ޤަބުރު މަތީގައި މިސްކިތް ބިނާކުރުމާއި
އިންޒާރުދިނުން..........................225
އެގާރަވަނަ ދިރާސާ: މިސްކިތްތަކާއި މައްޗިޔުން ވަކިކުރުން233
ބާރަވަނަ ދިރާސާ: އެއްވެސް ހިތަކު މުޙައްމަދު ﷺގެ ޝަރީޢަތުން

ޤުރުބުން ހުއްދަވެގެންވާކަމުން ދަޢުވާކޮށްފި މީހާގެ ކާފަރުކަމާއި މަގުފުރެދުން ބަޔާންކުރުން.......................... 237

***

dv397v4.0 - 17/08/2026

حرمين

رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

رسالة الحرمين

Message of The Two Holy Mosques

Guidance content for the visitors of the Holy Mosque and
the Prophet's Mosque in languages.